William Faulkner

SARTORIS

Traducere din limba engleză
MIRCEA IVĂNESCU

Varianta V1.0
Noiembrie 2016

Partea întâi

1

Ca de obicei, bătrânul Falls îl adusese pe John Sartoris cu el în încăpere, străbătuse cele trei mile de la ţară, de la Ferma Săracului şi până-n oraş, purtând ca o mireasmă, ca mirosul curat, prăfos, al salopetei sale ieşite de soare, duhul celui mort în camera aceasta unde fiul mortului şedea acum, şi unde ei doi, pauperul şi bancherul, aveau să stea o jumătate de oră în tovărăşia celui care trecuse dincolo de moarte şi apoi se reîntorsese.

Eliberat acum de legăturile timpului şi ale trupului, el era o prezenţă cu mult mai concretă decât oricare din cei doi bătrâni aşezaţi acolo şi strigând periodic, fiecare în surzenia celuilalt, în vreme ce treburile băncii continuau în încăperea alăturată şi oamenii din prăvăliile învecinate de o parte şi de alta a clădirii le ascultau vacarmul contopit al glasurilor străbătând prin pereţi. Era cu mult mai real decât cei doi bătrâni cimentaţi printr-o surzenie comună într-un timp mort şi astfel subţiaţi de destrămarea înceată a zilelor; chiar şi acum, cu toate că bătrânul Falls plecase să străbată pe jos cele trei mile până la ceea ce el numea casa lui, John Sartoris părea să-şi înalţe încă în cameră, deasupra şi în

jurul fiului său, chipul năpădit de barbă, ascuţit ca al unui şoim, astfel că bătrânului Bayard, aşa cum şedea cu picioarele încrucişate, proptite de colţul căminului răcit, ţinând pipa în mână, i se părea că aude chiar şi respiraţia tatălui său, ca şi cum celălalt ar fi fost mult mai adevărat decât lutul vremelnic închegat – aici, încât să răzbească până în cea mai lăuntrică citadelă a tăcerii, acolo unde trăia fiul său.

Luleaua era împodobită cu crestături, şi uzată de veche ce era, iar la capăt se vedeau urmele dinţilor tatălui său, acolo unde-şi lăsase urma oaselor neperitoare ca pe o piatră dăinuitoare, asemenea făpturilor din vremurile preistorice prea grandios concepute şi întrupate ca să existe multă vreme sau ca să dispară cu totul când aveau să se stingă pe pământul plămădit şi pregătit pentru fiinţe mai mărunte. Bătrânul Bayard şedea acum strângând luleaua în mână.

— Şi de ce mi-o dai acuma, după atâta vreme? întrebase.

— Păi, eu zic c-am păstrat-o cam cât ar fi vrut colonelu' să i-o ţin eu, răspunse bătrânul Falls. Azilu' nu-i locul cel mai potrivit pentru vreun lucru de-al lui, Bayard. Şi eu merg acum pe nouăşpatru de ani.

Mai târziu îşi strânsese lucrurile şi plecase, însă bătrânul Bayard mai rămăsese o vreme pe scaun, cu luleaua în mână, mângâindu-i încet capătul cu degetul cel mare. După un timp plecase şi John Sartoris, se retrăsese mai bine-zis în locul acela unde morţii îşi contemplă netulburaţi zădărniciile pline de farmec, şi bătrânul Bayard se ridicase în picioare îndesându-şi luleaua în buzunar şi scosese o ţigară din cutia de tablă de pe consola căminului. Pe când aprindeau chibritul, uşa din capătul celălalt al camerei se deschise şi un bărbat cu un cozoroc verde deasupra ochilor intră şi se apropie de el.

— A venit Simon, domnule colonel, spuse cu o voce lipsită de orice inflexiune.

— Ce? spuse bătrânul Bayard pe deasupra chibritului.

— A venit Simon.

— A. Bine.

Celălalt se întoarse şi ieşi din cameră. Bătrânul Bayard

zvârli chibritul în vatră, îşi băgă ţigara în buzunar, închise pupitrul de lucru, îşi ridică pălăria moale de fetru de deasupra şi îl urmă pe celălalt afară din încăpere. Omul cu viziera şi casierul îşi vedeau de treabă în spatele grilajului. Bătrânul Bayard străbătu cu pas uşor sala şi trecu pe uşa cu apărătoarea de soare verde, ieşind în stradă unde era Simon în mantaua lui de pânză şi pălăria veche înaltă strunind caii la colţul străzii, în după-amiaza primăvăratică. Era acolo şi un stâlp pentru priponit caii, pe care bătrânul Bayard îl păstrase cu un dispreţ îndărătnic faţă de progresul industrial, dar Simon nu-l folosea niciodată. Până se deschidea uşa şi Bayard îşi făcu apariţia de după apărătorile de soare întinse, purtând inscripţia „Banca închisă„ în litere de aur crăpate de vreme, Simon îşi păstra locul, cu frâiele în mâna stângă şi mânerul biciului strâns cochet în dreapta şi de obicei cu chiştocul niciodată micşorându-se şi în aparenţă incombustibil al unei ţigări atârnându-i într-o parte din faţa lui neagră, vorbindu-le cailor lucitori într-o revărsare continuă de cuvinte pline de iubire. Pe cai îi răsfăţa. Pe cei din familia Sartoris îi admira şi avea pentru ei o tandreţe cald protectoare, însă pe cai îi iubea şi în mâinile lui animalul cel mai nărăvaş înflorea şi căpăta frumuseţe asemenea unei femei îndelung mângâiate, şi temperament ca o cântăreaţă de operă.

Bătrânul Bayard închise uşa după el şi se îndreptă spre trăsură ţinându-şi în mers trupul atât de ţeapăn şi de drept încât, cum remarcase odată un om de la ţară văzându-l, dacă s-ar fi împiedicat s-ar fi prins singur în cădere. Vreo doi trecători şi unul sau doi negustori din pragurile învecinate îl salutară cu un fel de servilism onctuos.

Şi nici chiar atunci Simon nu coborî de pe capră. Cu simţul celor din rasa lui pentru virtualităţile teatrale, îşi îndreptă trupul potrivindu-şi faldurile moi ale mantalei, transmiţând într-un fel sau altul şi cailor solemnitatea aceasta histrionică astfel încât şi ei îşi zvâcniră crupele strălucitoare săltându-şi capetele prinse în căpăstru, iar pe faţa neagră, zbârcită a lui Simon apăru o expresie indescriptibil maiestuoasă când atinse cu mâna în care ţinea

biciul borul pălăriei. Bayard urcă în trăsură şi Simon plescăi din limbă spre cai, şi trecătorii, opriţi să admire clipa de dramă a plecării, lunecară în urmă.

Era ceva deosebit astăzi în aerul lui Simon, în însăşi forma spatelui şi în unghiul în care-i era aşezată pălăria; părea să nu-şi mai încapă în piele cu un secret teribil de important şi greu de stăpânit. Însă, pentru moment, tăinuia încă lucrul acesta, şi mâna înainte trăsura într-un trap vioi, dar reţinut, printre căruţele priponite în jurul pieţei, şi coti apoi într-o stradă largă pe unde cei pe care Bayard îi numea sărăntoci se grăbeau încoace şi încolo în automobile; îl mai tăinui încă până când oraşul rămăsese în urmă şi treceau în trap acum printre câmpurile cu semănături cu drumul încă străbătut de sărăntoci propulsaţi cu benzină, însă acum la intervale mai mari, şi stăpânul lui se lăsase comod pe banchetă, să străbată astfel prin monotonia schimbătoare şi paşnică cele patru mile ale drumului până acasă. Atunci Simon struni caii la pas mai liniştit şi îşi întoarse capul.

Vocea nu-i era prea puternică sau răsunătoare, totuşi într-un fel el reuşea să se facă înţeles fără dificultate de bătrânul Bayard. Alţii trebuiau să zbiere pentru a pătrunde prin peretele de surzenie în spatele căruia trăia Bayard, dar Simon putea – şi chiar făcea asta – să poarte conversaţii lungi, sfătoase cu el în psalmodierea monotonă, cam ascuţită cu care vorbea, şi aceasta mai ales în trăsură, ale cărei vibraţii îi ajutau puţin auzului lui Bayard.

— Domnul Bayard a venit acasă, remarcă Simon pe un ton de conversaţie.

Bătrânul Bayard rămase furios şi complet nemişcat o clipă, în vreme ce inima îi bătea mai departe, puţin cam prea repede şi puţin cam prea nesigur; blestemându-şi nepotul o clipă grea de furie; şedea atât de liniştit încât Simon îşi întoarse capul şi-l văzu contemplând calm câmpurile. Simon îşi ridică glasul puţin.

— S-a dat jos din trenu’ de două, continuă el. A sărit pe partea ailaltă şi a tăiat-o prin pădure. L-a văzut unu’ de la gară. Decât că n-ajunsese încă acasă când am plecat eu. Mă gândeam că poate o fi fost cu ’mneatale.

Praful se ţesea sub copitele cailor târându-se greoi într-un nor leneş în urma lor. Peste gardurile vii, din boschetele tot mai bogate, umbra lor se năpustea în zvâcnete repede pierdute, rostogolind spiţe sclipitoare de roată şi picioare aruncate înalt şi salturi într-o zădărnicie de mişcări fără înaintare.

— Nici măcar n-a vrut să se dea jos la gară, continuă Simon cu un fel de exasperare cicălitoare, la gara pe care au ridicat-o tot ăia din neamul lui. Sare aşa din tren ca vagabondu'. Şi nici n-avea haine de soldat. Un costum pe el aşa, ca un negustor ambulant sau ştiu şi ce. Când îmi aduc aminte de cizmele alea ca soarele şi pantalonii galbeni, şi tunica cu rânduri de nasturi care o purta anu' trecut... Se întoarse iarăşi şi se uită în spate. Domnu' colonel, ce, crezi că ăia de-acolo din străinătate i-au făcut ceva?

— Cum adică? întrebă Bayard. E beteag?

— Păi, adică, vine aşa pe furiş în oraşul unde s-a născut. Vine pe furiş pe drumu' de fier pe care l-a făcut chiar tatamare al lui, da' el parc-ar fi un vagabond, ceva. Te pomeneşti că ăia, străinii, i-au făcut ceva sau or fi trimis cu poliţia lor după el. Eu i-am tot spus când l-am văzut de la-nceput că se duce la războiu' ăla a unor străini că nici el, nici domnul Johnny n-aveau treabă...

— Mână înainte! spuse Bayard. Mână înainte, dar-ar dracu-n dosu' tău negru!

Simon plescăi din nou înspre cai şi-i mână într-un trap mai grăbit. Drumul continua printre gardurile vii paralele de o parte şi de alta cu jocurile groteşti ale propriei lor umbre. Dincolo de arbuştii şi viţele înghesuite de la margine se întindeau câmpuri de curând arate sau peste care acum se străduiau plugurile tot mai departe spre petice de pădure nou înverzite şi împroşcate cu lemn-câinesc şi salcâmi sălbatici. În spatele plugurilor trudnic înaintând, brazde vâscoase de pământ reavăn străluceau umed în soare.

Era o regiune deluroasă, întinzându-se în pantă lină dinspre albastrul pretutindeni împrejmuitor al dealurilor, însă curând drumul coborî mai abrupt spre o vale cu câmpuri mănoase şi largi, somnolând somptuoase în după-

amiaza pârguită, şi apoi intrară pe pământurile lui Bayard însuşi unde, din loc în loc, câte un plugar îşi ridica braţul la trecerea trăsurii. Mai târziu, drumul se apropie de calea ferată şi o traversă, şi în cele din urmă casa pe care o clădise John Sartoris se înălţă printre stejari şi Simon trecu triumfător prin porţile de fier şi în sus pe aleea şerpuitoare.

Acolo era o pajişte de salvie unde într-o zi de demult cantonase o patrulă yankee. Simon opri trăsura cu un gest teatral. Bayard coborî şi Simon îşi îndemnă din nou caii cu un plescăit lăsându-şi ţigara să atârne într-un unghi şi mai neglijent, şi luă drumul înapoi spre oraş.

Bayard rămase un timp nemişcat în faţa casei. Simplitatea ei albă visa netulburată printre pomii bătrâni, străbătuţi de soare. Valurile de vistaria care năpădiseră un capăt al verandei înfloriseră şi se risipiseră; o spulberare fragilă de petale scuturate îi acoperea cu paloare rădăcinile întunecoase şi ninsese şi peste rădăcinile unei tufe de trandafiri prinse de aceeaşi ramă. Trandafirul înăbuşea încet, dar tot mai puternic cealaltă plantă. Acum înflorise greoi cu muguri nu mai mari decât unghia degetului mare şi cu florile nu mai mari decât nişte dolari de argint, nenumărate, fără miros, cu neputinţă de cules.

Însă casa însăşi era liniştită, înveşmântată într-o seninătate benignă, şi el urcă treptele spre veranda pustie, cu multe coloane, o străbătu şi intră în hol. Casa era tăcută, într-o nemişcare somptuoasă, deşartă de orice mişcare şi orice sunet. Se opri în mijlocul holului.

— Bayard!

Scara îşi urca balustrada împodobită cu coloane şi covoraş roşu într-o curbă înaltă şi zveltă spre întunecimea de deasupra. Din centrul tavanului atârna un candelabru din prisme şi umbre de cristal, pregătit la început pentru lumânări, dar adaptat de atunci pentru electricitate. În dreapta intrării, alături de uşile rulante deschise acum înspre o încăpere întunecoasă de unde emana o atmosferă de solemnitate impozantă şi rareori tulburată, şi căreia i se spunea salonul, se afla o oglindă încărcată de obscuritate gravă ca un heleşteu liniştit în lumina înserării. La capătul

celălalt al holului, lumina de soare cădea zăbrelită într-un dreptunghi prelungit dinspre uşă, şi de undeva de dincolo de bara aceasta de soare se auzea un glas ridicându-se şi pierind într-o gamă minoră, fermă, preocupată, asemenea unui cântec. Cuvintele nu se puteau distinge, însă Bayard nici nu le auzea oricum. Îşi ridică din nou glasul:

— Jenny!

Cântecul încetă şi, pe când el se îndrepta spre scară, o mulatră înaltă apăru în lumina oblică a soarelui dinspre uşa din dos şi intră cu foşnet de picioare goale în casă. Veşmântul ei albastru ieşit de soare îi era ridicat cu ace în jurul genunchilor şi era presărat cu pete întunecate şi neregulate de umezeală. Sub el pulpele îi erau drepte şi slabe ca picioarele unei păsări înalte, şi picioarele goale erau împroşcări palide cafenii pe duşumeaua întunecată, lustruită.

— Ai chemat pe cineva, dom' colonel? spuse, ridicându-şi glasul ca să-i pătrundă surzenia.

Bayard se opri cu mâna pe bumbul stâlpului scund din lemn de nuc, de unde pornea balustrada, şi privi în jos spre faţa galbenă, cu trăsături plăcute a femeii.

— A fost cineva pe-aici astăzi după-masă? întrebă el.

— Păi, nu, domnu', răspunse Elnora. Nu-i nimenea pe-aicea, să-l fi văzut eu. Donşoara Jenny s-a dus la reuniune-n oraş în seara asta, adăugă.

Bayard stătea cu piciorul ridicat pe treapta de sus, privind-o cu ochi răi.

— De ce dracu' nu-mi puteţi spune voi, negrii, adevărul odată? Se înfurie el deodată. Atunci mai bine nu-mi mai spuneţi nimic.

— Doamne, dom' colonel, da' cine să vină pe-aicea, decât dacă l-ai trimis matale sau donşoara Jenny?

Însă el o pornise înainte, bocănind mânios în sus pe trepte. Femeia privi în urma lui, apoi îşi ridică vocea:

— Ai nevoie de Isom sau ceva?

El nu mai privi în urmă. Poate că nici n-o auzise, şi ea rămase nemişcată cătând după el până îl pierdu din ochi. „Îmbătrâneşte", îşi spuse liniştită şi se întoarse apoi pe

călcâiele goale foşnitoare, îndărăt prin hol de unde venise.

Bayard se opri din nou pe palierul de sus. Ferestrele dinspre apus erau închise cu obloane zăbrelite pe unde lumina soarelui picura în dungi gălbui care se dizolvau încet, dar care sporeau şi mai mult întunecimea. La capătul opus, o uşă înaltă dădea spre un balcon îngust cu grilaj care deschidea priveliştea văii şi semicercul împrejmuitor al dealurilor dinspre răsărit. De o parte şi de alta a acestei uşi, era câte o fereastră strâmtă cu panele de sticlă diferit colorate, prinse în fire de plumb şi care, împreună cu cea care le adusese, constituiseră moştenirea lăsată lui pe patul de moarte de mama lui John Sartoris, şi pe care sora lui mai mică le adusese din Carolina într-un coş umplut cu paie în 1869.

Adică Virginia Du Pre, timp de doi ani soţie şi de şapte ani văduvă şi care venise la ei la vârsta de treizeci de ani – o femeie zveltă cu o copie delicată a nasului Sartorişilor şi cu acea expresie de desăvârşită, dar neîmblânzită oboseală pe care învăţaseră s-o poarte toate femeile din Sud, aducând îmbrăcămintea pe care o avea pe ea şi un coş de nuiele plin cu sticlă colorată. Ea fusese cea care le povestise despre felul în care murise Bayard Sartoris înaintea celei de a doua bătălii de la Manassas. Spusese povestea aceea de multe ori de atunci (la optzeci de ani încă mai povestea, la prilejuri de obicei nepotrivite) şi pe măsură ce îmbătrânea povestea însăşi ajungea tot mai bogată, îmbrăcând o splendoare dulce ca a vinului vechi; până când ceea ce fusese o ispravă nebunească pusă la cale de doi băieţandri nesocotiţi şi nesăbuiţi, îmbrăcaţi de propria tinereţe, ajunsese focarul glorios şi înconjurat de nimb de frumuseţe tragică în care se concentrase istoria neamului lor înălţată din mlaştinile străvechi, pline de miasme ale decăderii spirituale de către doi îngeri vitejeşte înfrânţi şi risipiţi, schimbând însă cursul evenimentelor omeneşti şi purificând sufletele oamenilor.

Acel Bayard din Carolina fusese prea mult şi pentru neamul Sartorişilor. Nu atât o oaie neagră cât o pacoste, cu calităţi pozitive şi imprevizibile. Ochii îi erau albaştri şi vii, şi părul cam prea lung i se revărsa în bucle ruginii pe tâmple.

Faţa congestionată avea expresia de lenevie sinceră şi plină de bună dispoziţie pe care-ţi închipui că o avea chipul lui Richard întâiul înainte de a pleca în cruciadă, şi odată a trecut împreună cu o haită de câini de vânătoare printr-o congregaţie rustică strânsă pentru o slujbă religioasă metodistă; şi treizeci de minute mai târziu (după ce vânase vulpea) se reîntorsese singur şi trecuse călare prin reuniunea care acum se continua căpătând un caracter de indignare şi protest. Şi aceasta doar într-un spirit de bună dispoziţie; credea cu prea multă fermitate în providenţă, aşa cum arătau limpede toate acţiunile sale, pentru a avea vreo convingere religioasă, oricare ar fi fost aceea. Astfel că atunci când fortul Moultrie căzuse şi guvernatorul refuzase să-l predea, Sartorişii în sinea lor trăiseră o oarecare bucurie, căci acum Bayard urma să aibă ceva de făcut.

În Virginia, ca aghiotant al lui Jeb Stuart, găsi într-adevăr multe de făcut. Ca singurul aghiotant mai bine-zis, căci, deşi Stuart avea o familie militară numeroasă, era vorba de soldaţi care se străduiau să câştige războiul şi care aveau nevoie din când în când şi de somn; Bayard Sartoris era singurul dispus, chiar dornic, să amâne somnul pentru vremea când monotonia avea să se reîntoarcă pe lume. Acum el trăia în vacanţă.

Războiul fusese cât se poate de bine-venit şi pentru Jeb Stuart şi curând după aceea, pe fundalul de obscuritate neagră şi sângerândă a campaniilor din nordul Virginiei, Stuart la treizeci de ani şi Bayard Sartoris la douăzeci şi trei străluciră scurtă vreme ca două stele înflăcărate, încununaţi cu laurul înmugurit al Faimei şi cu mirtul şi rozele Morţii, incalculabili şi neaşteptaţi asemenea unor meteori pe cerul militar tulbure al generalului Pope; aruncându-i pe umeri, ca un veşmânt nedorit, notorietatea pe care abilitatea lui de soldat nu i-ar fi putut-o câştiga niciodată. Şi tot într-un spirit de pură bună dispoziţie, nici Jeb Stuart şi nici Bayard Sartoris, aşa cum aveau să arate limpede acţiunile lor, nu-şi investiseră aici vreo convingere politică.

Mătuşa Jenny povesti pentru prima dată faptele la scurtă vreme după ce venise la ei. Era vremea Crăciunului, şedeau

în faţa focului unde ardeau buturugi de nuc, în biblioteca casei lor reconstruite – mătuşa Jenny cu faţa ei tristă şi hotărâtă, şi John Sartoris bărbos şi asemenea unui şoim, şi cei trei copii ai lui şi un oaspete, un inginer scoţian pe care John Sartoris îl întâlnise în Mexic în 1845 şi care-l ajuta acum să-şi construiască drumul de fier.

Lucrul la calea ferată se oprise de sărbători şi John Sartoris şi inginerul veniseră călare în amurg din locul unde se opriseră deocamdată şinele în dealurile din nord; acum şedeau în faţa focului după masa de seară. Soarele apusese sângeriu, lăsând aerul scânteietor ca o sticlă subţire sub gheaţă, şi curând intrase Joby cu un braţ de lemne de foc. Pusese o buturugă nouă în cămin, şi în aerul uscat flăcările trosneau şi împroşcau scântei, zvârlind prin cenuşa stinsă din vatră.

— Crăciunul! exclamase Joby cu plăcerea solemnă şi simplă a celor din rasa lui scormonind prin buştenii aprinşi cu ţeava de puşcă yankee care şedea sprijinită de colţul căminului până când scânteile ţâşniră în gura întunecoasă a vetrei în văluri aurii neliniştite. Auziţi, copii!

Fiica cea mai mare a lui John Sartoris avea douăzeci şi doi de ani şi urma să se mărite în iunie, Bayard avea douăzeci de ani, şi fata cea mai mică şaptesprezece, aşa că mătuşa Jenny, cu toată văduvia ei, era şi ea unul dintre copii în ochii lui Joby. Apoi lăsase ţeava de puşcă la locul ei în nişă şi băgase o aşchie lungă de pin în vatră ca să aprindă lumânările. Însă mătuşa Jenny îl oprise, şi atunci el plecase – o siluetă tremurătoare într-o haină veche solemnă, prea lungă pentru el, încovoiat şi încărunţit de vârstă; şi mătuşa Jenny, vorbind despre Jeb Stuart şi spunându-i mereu domnul Stuart, îşi depănase povestea.

Era o poveste cu o seară de aprilie şi cu cafea. Sau, mai exact, cu lipsa cafelei; cei din familia de militari a lui Stuart strânşi în întunecimea înmiresmată sub o lună nouă, vorbind despre doamne şi despre plăcerile moarte, şi gândindu-se la casele lor. Mai încolo, în întuneric, se mişcau nevăzuţi cu zgomote liniştitoare caii, şi focurile bivuacului se pierdeau în puncte incandescente ca nişte licurici muribunzi, iar

altundeva, nici aproape, nici departe, ordonanţa personală a generalului ciupea ghitara, scoţând arpegii întâmplătoare, leneşe. Şedeau astfel acolo, în aerul intens al primăverii, cu tristeţea imemorială a tinereţii, uitând de munci şi de glorie, amintindu-şi în schimb de alte seri din Virginia, cu lăute prin sclipirile nenumărate ale lumânărilor şi ritmuri grave şi subţiratice punctate cu râsete uşoare şi paşi şi mai uşori, gândindu-se: „Când vor mai fi seri din acestea? Am să mai apuc vreuna?” – şi îi cuprinsese o nostalgie sălbatică şi cuvintele le erau tot mai scurte şi mai rare. Pe urmă generalul, scuturându-se, îi readusese şi pe ei în fire aducând vorba de cafea, sau de lipsa ei.

Discuţia aceasta despre cafea avea să se sfârşească la scurt timp după aceea cu o călărire la miezul nopţii prin pădurea neagră ca fundul ceaunului, pe unde caii înaintau la pas şi călăreţii îşi ţineau săbiile sau muschetele cu braţele întinse în faţa lor, ca să nu fie măturaţi din şa de crengile nevăzute, şi tot aşa mai departe până când pădurea se rărise printre stafiile zorilor, şi toată ceata celor douăzeci de călăreţi pătrunsese mult în spatele liniilor federale. Pe urmă zorile se limpeziseră şi mai mult, şi atunci au renunţat la orice efort de a se mai ascunde şi au pornit-o iarăşi în galop, trecând ca o furtună printre soldaţii uimiţi care se reîntorceau liniştiţi în tabără, unde grupurile de consolidare a poziţiilor porneau la răsăritul soarelui cu securi şi lopeţi, şi tot aşa trecută chiuind până la corturile unde generalul Pope şi statul său major îşi luau micul dejun *aì fresco.*

Doi dintre ei capturaseră un maior gras. Ceilalţi îi urmăriră o bucată de drum pe ofiţerii risipiţi de la micul dejun fugind spre sanctuarul pădurii, însă cei mai mulţi se năpustiseră în cortul popotei generalului şi ieşiră curând după o devastare ciclonică, ducând cu ei prada. Stuart şi cei trei ofiţeri care erau cu el îşi opriseră caii cabraţi lângă masă şi unul dintre ei ridicase de acolo o cafetieră uriaşă înnegrită şi i-o întinsese generalului, şi în vreme ce inamicii urlau şi trăgeau cu muschetele în ei dintre copaci, ei închinară unul în sănătatea altuia cu cafeaua fără zahăr şi frişcă, fierbinte de le ardea gura, dar pentru ei dulce ca o

băutură de iubire.

— În sănătatea generalului Pope, domnul meu, spunea Stuart, înclinându-se în faţa ofiţerului capturat.

Bău şi-i întinse cafetiera.

— Am să beau pentru asta, domnule, răspunse maiorul. Şi-I mulţumesc Domnului că nu e şi El aici ca să răspundă în persoană.

— După cum am remarcat, părea că doreşte să se retragă în grabă, spuse Stuart. O obligaţie stabilită în prealabil, fără îndoială?

— Da, domnule. Cu generalul Halleck, aprobă sec maiorul, îmi pare rău că-l avem pe dânsul ca oponent în locul lui Lee.

— Şi eu regret, domnul meu, răspunse Stuart. Îl apreciez pe generalul Pope în război.

Trâmbiţele se auzeau ascuţit printre copaci, departe şi aproape, sunând alarma în ecouri înaripate de la brigadă la brigadă prin pădure, şi tobele băteau învălmăşite chemarea la arme, şi salve împrăştiate de muschete izbucneau şi se risipeau de la avanposturile izolate, asemenea trosnetelor uscate când deschizi un evantai vechi, pentru că numele lui Stuart zburând de la un pichet la altul populase pădurea calmă şi înflorită cu fantasme cenuşii.

Stuart se întorsese în şa şi oamenii lui se strânseră în jur strunindu-şi caii şi urmărindu-l încordaţi, chipurile trase şi crispate răsfrângând asemenea unor oglinzi flacăra care-l mistuia fără încetare pe conducătorul lor. Pe urmă, dinspre flancul lor porni o salvă susţinută, sfărâmând în cioburi cana cu cafea din mâna lui Bayard Sartoris, şuierând şi şfichiuind cu răutate crengile împletite de deasupra capetelor lor.

— Aveţi amabilitatea să urcaţi în şa, domnul meu, îi spuse Stuart maiorului captiv şi, deşi tonul îi era de o curtoazie desăvârşită, orice frivolitate dispăruse. Căpitane Wylie, dumneata ai calul cel mai voinic: n-ai vrea...?

Căpitanul îşi eliberă scăriţa şeii şi-l săltă pe prizonier la spate.

— Înainte, spuse generalul şi se roti pe loc, cabrându-şi murgul, şi cu precizia tunătoare a unui singur centaur străbătură luminişul şi căzură ca un trăsnet în pădure, chiar

din locul de unde pornise salva, înainte ca să apuce să se repete.

Siluete în uniforme albastre se risipeau din faţa lor şi de sub ei, iar ei se năpusteau înainte printre copacii vâjâind de gloanţe ca un viespar. Stuart îşi ţinea acum pălăria cu penaj într-o mână, şi buclele bogate, ruginii, zvâcnind în ritmul galopului, păreau flăcări glorioase fumegând în splendoarea sălbatică, autodevoratoare a îndrăznelii lui.

Din urma lor şi dintr-o parte, muschetele încă mai bubuiau împroşcând gloanţe spre fantomele lor fulgerătoare şi, de la o brigadă la alta din cele risipite în pădurea sărbătorească, trâmbiţele îşi trimiteau semnalele de alarmă iritată. Stuart cotea treptat înspre stânga, aducând cu sine întregul vacarm. Terenul se desprindea tot mai mult şi curând călăreţii se înşiruiră galopând în coloană. Maiorul captiv se clătină şi se zdruncină în spatele căpitanului Wylie, şi generalul îşi struni o clipă calul pe lângă murgul impozant care-şi ducea vitejeşte dubla povară.

— Sunt dezolat că vă provoc asemenea inconveniente, domnul meu, începu el cu desăvârşită curtoazie. Dacă aţi dori să-mi indicaţi în linii generale localizarea celui mai apropiat pichet de călăreţi de ai dumneavoastră, aş fi foarte fericit să capturez un cal pentru Domnia Voastră.

— Vă mulţumesc, domnule general, răspunse maiorul. Însă maiorii pot fi înlocuiţi mult mai uşor decât caii. Nu vă voi deranja cu asta.

— Cum doriţi, domnule, conveni Stuart cu răceală.

Dădu pinteni să ajungă iarăşi în capul coloanei. Galopau acum pe o cărare pierdută, care fusese odinioară un drum. Şerpuiau printre palisade primăvăratice de verdeaţă şi ei trecură în pas grăbit, dar mereu stăpânit, şi răzbiră dintr-odată într-o poiană, şi un escadron de cavalerişti yankei îşi struniră caii uimiţi văzându-i, pentru ca apoi să se năpustească spre ei.

Fără ezitare, Stuart îşi roti grupul şi se trase înapoi în pădure. Gloanţele de pistoale şuierau ascuţit pe deasupra capetelor, şi pocnetele mate, jucăuşe păreau meschine, ca nişte rămurele frângându-se asupra tunetelor convergente

ale copitelor. Stuart părăsi drumul şi se avântară cu tunet prin zidul de verdeaţă. Caii federalilor veneau nechezând după ei; Stuart îşi conduse oamenii într-un cerc strâns şi-i opri gâfâind într-un crâng mlăştinos; de acolo ascultară cum urmăritorii treceau ca vântul pe lângă ei.

Apoi plecară mai departe, ieşind iarăşi în drum şi reluând înaintarea pe urmele lor, tăcuţi şi încordaţi la orice mişcare. În stânga, zgomotele urmăririi se îndepărtau printre copaci, pierzându-se. Atunci începură să galopeze iarăşi. Curând însă pădurea se îndesi şi-i sili să treacă la trap, apoi la pas. Deşi nu se mai auzeau împuşcaturi şi tăcuseră şi trâmbiţele, în liniştea care se lăsase, mai presus de respiraţia grăbită şi puternică a cailor, şi de zvâcnetul propriilor inimi în urechi, era ceva fără nume – o încordare care se întindea de la un copac la altul ca o ceaţă invizibilă, scriind în pădurea scăldată în rouă dimineţii un semn, chiar dacă păsările săgetau rostogolindu-se prin aer din pom în pom, fără să ştie sau fără să dea atenţie acestui semn.

O strălucire albă printre arbori în faţă: Stuart îşi ridică braţul şi atunci oamenii se opriră, nemişcaţi pe cai, privindu-l calmi şi reţinându-şi respiraţia să asculte. Pe urmă, el înaintă iarăşi şi răzbătu prin verdeaţă într-o altă poiană. Îl urmară şi în faţa lor se deschise iarăşi luminişul, cu masa pentru micul dejun şi cortul devastat al popotei. Străbătură atenţi luminişul, oprindu-se lângă masă în timp ce generalul scria în grabă pe un petic de hârtie. Luminişul era liniştit, pustiu de orice ameninţare în ziua aurie tot mai intensă; în faţă li se deschidea o pace adâncă, fascinantă, asemenea unui vin auriu, şi totuşi, sub această solitudine, străbătând-o, era mai departe semnul acela fără nume aşteptându-i răbdător, posomorât şi sinistru.

— Sabia dumneavoastră, domnule! comandă Stuart.

Prizonierul îşi scoase arma şi Stuart i-o luă şi tintui cu ea biletul pe tăblia mesei. În bilet scria: „Complimentele generalului Stuart pentru generalul Pope, şi regretele sale de a nu-l fi întâlnit nici de data aceasta. Va mai face o vizită mâine”.

Stuart îşi strânse iarăşi frâiele în mână.

— Înainte, spuse.

Străbătură luminişul pustiu şi, în pas uşor, porniră iarăşi pe drumul pe care-l mai parcurseseră în zori; drumul care ducea spre casă. Stuart aruncă o privire în spate spre prizonier, spre murgul impozant cu dubla sa povară.

— Dacă ne-aţi îndrepta spre cea mai apropiată unitate din cavaleria dumneavoastră, v-aş pune la dispoziţie un cal cum se cuvine, se oferi iarăşi.

— Oare generalul Stuart, conducătorul cavaleriei generalului Lee şi ofiţerul său cel mai de preţ, şi-ar pune în primejdie siguranţa proprie şi a oamenilor săi pentru a asigura confortul vremelnic al unui neînsemnat prizonier? întrebă maiorul. Aşa ceva nu mai e bravură; este doar îndrăzneala pripită a unui băieţandru nesocotit şi încăpăţânat. Pe o rază de două mile din punctul acesta se află cincisprezece mii de soldaţi; nici chiar generalul Stuart nu ar putea înfrânge atâţia oameni, el singur, chiar dacă e vorba de yankei.

— Nu pentru prizonier, domnul meu, răspunse cu orgoliu Stuart, ci pentru un ofiţer care suferă de pe urma accidentelor războiului. Orice gentleman ar face la fel.

— Un gentleman n-ar avea ce căuta în războiul acesta, replică maiorul. Nu e locul lui aici. E un anacronism, ca şi pasta de peşte. Cel puţin, generalul Stuart nu ne-a capturat şi conservele de peşte, adăugă ironic. Poate îl va trimite după ele pe generalul Lee în persoană.

— Pastă de peşte, repetă Bayard Sartoris, care galopa alături de ei, şi îşi roti calul îndărăt.

Stuart urlă după el, însă Sartoris îşi ridică doar mâna încăpăţânată într-un gest tineresc şi fulgeră înainte; şi pe când generalul dădea să-şi întoarcă în grabă calul şi să-l urmeze, o patrulă de yankei îşi descărcă spre ei puştile dinspre marginea drumului şi se risipi în pădure sunând alarma. Îndată alte muschete deturnară din toate părţile, şi din pădure, din dreapta lor, se auzi vacarmul stârnit de un grup considerabil de oameni punându-se în mişcare, şi din spate, din direcţia luminişului acum nevăzut, trosni o salvă. Un al treilea ofiţer se repezi şi apucă de căpăstru calul lui

Stuart.

— Domnule general! Domnule general! exclamă. Ce vreţi să faceţi?

Stuart îşi ţinu o clipă armăsarul în două picioare, şi o altă salvă se auzi din spate, picurând apoi în pocnete risipite; detună iarăşi deodată, şi zgomotele dinspre dreapta crescură mai aproape.

— Dă-mi drumul, Alan, spuse Stuart. E prietenul meu.

Însă celălalt se încleştase de căpăstru.

— E prea târziu, strigă. Sartoris cel mult poate fi ucis; dumneavoastră însă aţi cădea prizonier.

— Înainte, domnule, vă implor, adăugă maioul captiv. Ce contează un om faţă de credinţa reînnoită în umanitate?

— Gândiţi-vă la Lee, pentru numele lui Dumnezeu, domnule general! îl imploră aghiotantul. Înainte! Înainte! strigă el către trupă, dând pinteni propriului armăsar şi împingându-l pe general înainte, pe când o unitate de cavalerie federală răzbea din pădure în urma lor.

— Şi astfel, sfârşi mătuşa Jenny, domnul Stuart a călărit mai departe, iar Bayard s-a întors după pasta de peşte, cu toată armata lui Pope trăgând în el. A galopat strigând: „Yuhuuuu, Yuhuuuuu, după mine, băieţi!” drept în mijlocul luminişului şi a sărit cu calul peste masa cu micul dejun şi a intrat, aşa călare, în cortul popotei, pe care tot el îl devastase şi unde un bucătar care se ascunsese sub o masă şi-a scos de acolo braţul şi l-a împuşcat pe Bayard în spate cu un pistol cu ţeavă scurtă.

— Domnul Stuart şi-a croit drum prin luptă înapoi acasă, fără să piardă decât doi oameni. A vorbit întotdeauna bine despre Bayard. Spunea că fusese un ofiţer bun şi un cavalerist de soi, dar prea imprudent.

Rămăseseră o clipă tăcuţi în lumina focului. Flăcările zvâcneau şi trosneau în cămin şi scânteile ţâşneau în pene sălbăticite de foc, rotindu-se în sus pe horn, şi viaţa atât de scurtă a lui Bayard Sartoris străbătu ca o stea căzătoare întinderea întunecată a amintirilor şi a suferinţelor ce-i legau laolaltă, strălucind-o cu o lucire trecătoare asemenea unui fulger tăcut, lăsând un fel de iradiere în

urma sa, murind. Oaspetele, inginerul scoţian, ascultase liniştit la locul lui. După o vreme, el fu cel care vorbi:

— Când şi-a întors calul, nici nu ştia sigur dacă fuseseră acolo conserve de peşte, nu-i aşa?

— Maiorul yankeu spusese c-ar fi fost, răspunse mătuşa Jenny.

— Mda, şi scoţianul rămase iarăşi pe gânduri. Şi domnul Stuart s-a întors a doua zi aşa cum spusese în biletul lui?

— S-a întors în după-amiaza aceea, răspunse mătuşa Jenny, să-l caute pe Bayard.

Pale de cenuşă, moi ca nişte pene trandafirii, se destrămau licărind în vatră, pierind într-un cenuşiu mai stins. John Sartoris se aplecă în lumina focului şi scormoni prin buştenii aprinşi, cu ţeava de muschetă yankee.

— A fost armata cea mai grozavă din lume, zic eu, spuse.

— Da, fu de acord mătuşa Jenny. Şi Bayard a fost omul cel mai grozav din armata asta.

— Da, admise John Sartoris grav. Bayard a fost un nestăpânit.

Scoţianul vorbi iarăşi:

— Domnul Stuart ăsta, care zicea de fratele dumitale că a fost imprudent – el cine era?

— A fost generalul de cavalerie Jeb Stuart, răspunse mătuşa Jenny.

Un timp rămase gânditoare, cu faţa întoarsă spre foc; chipul palid şi neîmblânzit exprimă, o clipă, o tandreţe liniştită.

— Avea un simţ ciudat al umorului, spuse. Mereu zicea că lucrul cel mai nostim pe care l-a văzut în viaţa lui a fost generalul Pope în cămaşă de noapte. Visă iarăşi la ceva departe, dincolo de alcătuirile trandafirii ale tăciunilor. Sărmanul, spuse; pe urmă mai spuse, încet: Am dansat un vals cu el la Baltimore, în 1858, şi vocea îi era mândră şi calmă asemenea unor stindarde în praf.

Însă uşa era închisă acum, şi lumina care se mai strecură prin panelurile colorate căpătase o solemnitate somptuoasă.

În stânga lui Bayard era camera nepotului său, camera în care soţia nepotului său şi copilul ei muriseră în octombrie trecut. Se opri în faţa acestei uşi o clipă, apoi o deschise încet. Obloanele erau închise şi camera avea liniştea fără respiraţie a pustietăţii, şi el închise uşa şi bocăni mai departe cu indiferenţa apăsată a surzilor şi intră în propria cameră de culcare, trântind cu zgomot uşa după el, aşa cum era felul lui de a închide o uşă.

Se aşeză şi-şi scoase pantofii, pantofii care i se făceau pe măsură de două ori pe an de către o firmă din St. Louis şi, în ciorapi numai, merse spre fereastră şi privi jos la iapa lui înşeuată, priponită de un dud în curtea din spate, şi la un băieţaş negru, slab ca o scândură, încremenit alături. Din bucătărie, invizibilă de la fereastra unde stătea, cântecul nesfârşit în ton minor al Elnorei se ridica şi curgea mai departe, neauzit de Bayard, asupra după-amiezii leneşe.

Traversă camera spre dulap şi scoase o pereche de cizme de călărie cu pielea crăpată, şi le trase greoi, scoase o ţigară din cutia de pe măsuţa de noapte, şi rămase un timp nemişcat, cu ţigara rece între buze. Prin stofa jachetei atinsese cu mâna luleaua de acolo, şi acum o scoase şi o privi iarăşi; i se părea că mai aude încă glasul bătrânului Falls recapitulând zgomotos:

— Colonelul şedea acoloşa pe scaunu' lui, cu picioarele numa-n ciorapi proptite de balustrada verandei, şi fuma chiar din pipa asta. Bătrâna Louvinia şedea pe trepte, şi curăţa un castron de mazăre pentru masă. Şi puteai să te şi bucuri c-aveai mazăre măcar, pe vremurile alea. Şi tu erai dincolo, lângă stâlpu' ăla. Nu mai era nimeni acoloşa, decât mătuşica ta, aia 'nainte să fi venit donşoara Jenny. Pe cele două fete, colonelul le trimisese la Memphis la tata-mare al tău, când se dusese el dintâi în Virginia chiar cu regimentu' ăla care se răzgândise după aia şi votase să-l scoată din colonelie. Îl votase afară de la locu' lui pentru că nu vrusese să fie un fitecine să se bată pe burtă cu oricare hoţ de drumu mare care venea şi el cu o puşcă de furat şi zicea că-i soldat. Pe-atuncea, cum ţin eu minte, tu erai abia un băieţandru. Câţi ani aveai tu pe-atunci, Bayard?

— Paisprezece.

— Cum zici?

— Paisprezece. Trebuie să-ţi tot repet de fiecare dată când vii să-mi spui povestea asta blestemată?

— Ş-acolo şedeai tu când au trecut pe poartă şi au venit tropăind din copite în sus pe alee. Louviniei i-a scăpat castronu' cu mazăre şi a dat un răcnet, da colonelu' i-a spus să-şi ţină gura şi să dea fuga să-i aducă cizmele şi pistolul şi să stea cu ele gata pregătite la uşa din dos, şi tu ai luat-o din loc spre hambar să pui şeaua pe armăsaru ăla. Şi când yankeii au ajuns în faţa scării şi-au oprit – s-au oprit chiar acolo unde-i acum răsadu' ăla – nu se mai vedea nimenea decât colonelul, stând acolo liniştit, ca şi cum n-ar fi auzit niciodată în viaţa lui de yankei.

Yankeii şedeau acolo pe cai, sfătuindu-se între ei cum că, dacă asta era casa pe care-o căutau sau nu, şi colonelu' şedea şi el dincoace cu picioarele numai în ciorapi pe balustradă, căscând ochii la ei ca la panoramă. Ofiţeru' yankeu a spus la unul din oamenii lui să dea ocol până la hambar să vadă de armăsaru' ăla, şi pe urmă zice către colonel:

— Hei, ascultă aicea, omule, unde stă rebelu' John Sartoris?

— Mai în jos pe drumul ăsta, zice colonelu' fără măcar să clipească. Cam vreo două mile, zice. Da n-o să-l găsiţi acuma. S-a dus iar să se bată cu yankeii.

— Mda, da' eu zic că mai bine să vii să ne arăţi drumu', oricum, zice ofiţerul yankeu.

Aşa că, colonelul s-a ridicat în picioare fără să se grăbească şi le-a spus că să-l lase să-şi pună ghetele şi să-şi ia bastonul de plimbare, şi-a şchiopătat înăuntru în casă şi i-a lăsat să-l aştepte afară.

Da, cum a ieşit din ochii lor, a şi zbughit-o. Bătrâna Louvinia îl aştepta la uşa din spate, cu haina şi cizmele şi pistoalele şi-o bucată de pâine de grâu. Ălălalt yankeu ajunsese la hambar, şi colonelu' şi-a luat lucrurile de la Louvinia şi şi le-a înfăşurat în haină şi-a pornit-o spre curtea din dos ca şi cum se plimba şi el aşa. Cam la vremea aia a

ajuns şi yankeu’ la uşa hambarului.

— Nu-s deloc vite pe-aicea, zice yankeu’.

— N-ar cam prea fi, zice colonelu’. Căpitanul zice că să te duci înapoi în faţă, zice, mergând înainte. Îl simţea pe yankeu privindu-l lung, privindu-l drept între umeri, acolo unde l-ar fi lovit glonţu’. Colonelu’ zicea că ăsta a fost lucru cel mai greu pe care l-a făcut el în viaţa lui, să străbată toată curtea aia cu spatele la yankeu şi fără s-o ia la fugă. O luase spre colţul hambarului, unde ar fi putut să pună calu’ între ei, şi colonelu’ zicea că i se părea că mergea aşa de-un an de zile fără s-ajungă mai aproape şi nici să-ndrăznească să se uite îndărăt. Colonelu’ zicea că nici nu se gândea chiar la nimic decât că-i părea bine că fetele nu erau acasă. Zicea că nici nu s-a mai gândit la mătuşă-ta acolo în casă, pentru că zicea că ştie că ea-i un Sartoris pur sânge şi că era-n stare să facă faţă la o duzină de yankei.

P-ormă yankeu’ a zbierat după el, da’ colonelu’ i-a dat tot înainte, fără să se uite îndărăt la el sau ceva. P-ormă yankeu’ a mai zbierat o dată şi colonelul spune că-şi auzea calu’ frământându-se pe loc şi-atunci şi-a spus c-a venit vremea să-şi mişte picioarele. A dat colţu’ hambarului tocmai când yankeu’ trăsese primul foc, şi la vremea când yankeu’ ajunsese şi el la colţ, el era dincolo de ţarcu’ porcilor, şi se năpustea prin buruieni spre pârâu, unde-l aşteptai tu cu armăsaru’ ascuns printre sălcii.

Şi aşa, acolo erai tu cu calu’, şi dincoace, din spate, zbierau ăia din patrula yankeilor, până când colonelu’ a fost în stare să-şi tragă cizmele. Şi p-ormă ţi-a spus să-i spui mătuşe-tii că nu vine acasă la masă.

— Dar de ce mi-o dai acuma, după atâta vreme? îl întrebase, mângâind luleaua cu degetele, şi bătrânul Falls răspunsese că azilul de săraci era locul potrivit pentru ea.

— E-un lucru pe care şi-l ţinea totdeauna-n buzunar şi de la care simţise şi el o plăcere, în zilele-alea de demult. Se mai schimbaseră lucrurile, zic eu, la vremea când îşi construia calea ferată. Îmi tot spunea pe vremea aia c-aveam să ajungem cu toţii până sâmbătă seara la azilu’ de săraci. Decât că eu i-am luat-o înainte acolo. Am ajuns acolo

’naintea lui. Sau mai degrabă la cimitir, la el se gândea, când tot călărea-n sus şi-n jos prin şantier, cu desaga cu bani zi şi noapte, tot timpu’ numai c-o lungime de cal ’naintea azilului, cum spunea singur. Atunci s-au schimbat lucrurile. Când a trebuit să-nceapă s-omoare oameni. Veneticii ăia doi care-i tot stârneau pe negri, şi la care el a intrat direct în camera unde şedeau ei la masă şi cu pistoalele pe masă, şi tâlharu’ ăla şi ălaltu pe care i-a omorât, pe amândoi tot cu-acelaşi pistol cu ţeava scurtă. Când unu’ trebe să-n-ceapă s-omoare oameni, cel mai sigur e c-o să trebuiască să-i tot dea ’nainte cu omorâtu’. Şi când face asta, atunci e şi el ca şi mort.

Se arătase pe fruntea lui John Sartoris umbra întunecată a fatalităţii şi a sorţii, în noaptea aceea când şedea la lumina lumânărilor în sufragerie şi-şi rotea paharul de vin între degete, stând de vorbă cu fiul lui. Calea de fier era terminată, şi în ziua aceea fusese ales în legislatura statului după o luptă grea şi amarnică, şi pe frunte îi era înscrisă condamnarea, şi oboseala.

— Aşa, spunea. Rediaw are să mă omoare mâine, pentru că am să fiu neînarmat. Am obosit să tot omor oameni... întinde-mi sticla de vin, Bayard.

Şi a doua zi era mort, drept care, ca şi cum n-ar fi aşteptat decât asta ca să se elibereze de împletitura stângace a oaselor şi a sufletului, odată ce şi-ar fi pierdut zădărnicia propriului trup, îşi permitea acum să încremenească şi să dea formă lucrului aceluia care răsărise din el cu asemănarea fatală a visului său; ca să fie mai târziu evocat, asemenea unui duh sau unei zeităţi, de un bătrân analfabet aducându-şi aminte cu mult efort, sau doar de o lulea uzată din care chiar şi mirosul stătut al tutunului ars se stinsese de mult.

Bătrânul Bayard se trezi tresărind şi merse să lase luleaua pe masa de toaletă. Pe urmă părăsi camera şi bocăni în jos pe scări, şi ieşi pe uşa din spate.

Băieţandrul negru se trezi repede şi dezlegă iapa, şi-i ţinu scăriţa să urce în şa. Bătrânul Bayard încălecă şi îşi aminti în sfârşit de ţigară şi şi-o aprinse. Negrul deschise poarta spre curte şi-i tropăi înainte şi deschise şi cea de-a doua poartă şi-

l lăsă pe călăreţ în câmpul de dincolo. Bayard călări mai departe, trăgând după sine fumul acrişor. De undeva din spate se arătă un setter şi-şi potrivi pasul după al calului.

Elnora şedea chircită, cu picioarele goale pe duşumeaua bucătăriei; îşi muie cârpa în găleată şi apoi o plesni iarăşi de duşumea.

Păcătosu se ridică de pe scaunu' de suferinţă,
Păcătosu' se ridică de pe scaunu de pocăinţă;
Şi când omul Domnului-l întreabă,
Zice; „Omul Domnului şi el are-o femeie, ce-are treabă.
O, Doamne, şi O, Doamne!
Uite-aşa stau lucrurile în biserica Ta, Doamne."

2

Ţinta lui Simon era o casă uriaşă de cărămidă, situată mult în susul străzii. Pe locul acela fusese aşezarea unei frumoase şi vechi case coloniale, care se înălţase printre magnolii şi stejari, şi boschete înflorite. Însă casa arsese, şi o parte dintre copaci fuseseră tăiaţi să facă loc unei creaţii arhitecturale atât de ţipătoare, încât avea un fel de maiestate. Era un monument pentru frugalitatea (şi în acelaşi timp mausoleul aspiraţiilor sociale ale femeilor lui) unui om din regiunile de coline, care se mutase în oraş venind dintr-o mică aşezare numită Cotul Francezului şi care, cum se exprima domnişoara Jenny Du Pre, construise cea mai impunătoare casă de la Cotul Francezului pe cel mai frumos teren din Jefferson. Omul din regiunile de coline rezistase aici timp de doi ani, în răstimpul cărora femeile din familia lui şedeau pe verandă cu bonete cu panglicuţe de dantelă şi-şi petreceau după-amiezile în rochii de mătase colorată, plimbându-se prin oraş într-o trăsurică cu roţi de cauciuc; pe urmă omul vânduse casa unui nou-sosit la oraş şi-şi luase femeile cu el îndărăt la ţară şi fără îndoială că le pusese iar la treabă.

Un număr de automobile trase la cotul străzii dădeau o ambianţă festivă locului, şi Simon cu mucul său de ţigară atârnându-i într-o parte trase şi el trăsura şi legă frâiele, şi se prinse într-o altercaţie scurtă, colorată cu un negru aşezat la volanul unei maşini parcate în faţa locului de priponit caii.

— Să nu te-apuci să ocupi locu’ la o trăsură a familiei Sartoris, mă negrule, conchise Simon, când celălalt îşi mişcase maşina şi-i lăsase liber stâlpul. N-ai decât să blochezi locu’ public, dac-ai poftă, da’ să nu te-apuci să blochezi locu’ la un atelaj de-al colonelului sau al domnişoarei Jenny. Ei nu tolerează aşa ceva.

Coborî şi legă caii, şi cu cugetul liniştit de morala pe care o făcuse şi limpezit de încântare că-şi impusese punctul de vedere, Simon se opri locului şi examină automobilul cu curiozitate şi nu puţină superioritate, nuanţată vag cu o

invidie respectuoasă, şi i se adresă acum afabil şoferului. Dar nu pentru multă vreme, căci Simon avea surori întru Domnul în bucătăria acestei case; curând după aceea, intră în curte şi urmă aleea presărată cu pietriş ocolind până în spatele casei. Auzea petrecerea dinăuntru când trecu pe sub ferestre – sporovăială susţinută, neinteligibilă cu care doamnele albe erau în stare să se înconjoare fără efort şi pe care păreau să o considere un adjuvant necesar (sau de neevitat) la felul de a-şi petrece distractiv timpul. Faptul că era vorba de un joc de cărţi nu i s-ar fi părut nici paradoxal, nici surprinzător lui Simon, pentru că timpul şi o experienţă absorbantă îl învăţaseră să arate o toleranţă blândă faţă de excentricităţile albilor şi ale doamnelor de orice culoare.

Omul din regiunea colinelor îşi construise casa atât de aproape de stradă încât cea mai mare parte a pajiştii sale iniţiale cu frumoşii ei copaci bătrâni se afla în spate. Fuseseră pe vremuri aici boschete de mirt şi liliac sălbatic, şi liliac bătut, şi iasomie risipite în neorânduială, şi valuri de caprifoi pe gărduţuri şi pe trunchiurile copacilor. După ce casa dintâi arsese, toate aceste plante năpădiseră locul şi-i transformaseră aşezarea într-o junglă bogată şi înmiresmată mult iubită de mierle şi sturzi, pe unde băieţii şi fetele întârziau în serile de primăvară şi de vară printre licuricii neliniştiţi şi păsările cu ţipăt mic şi uneori şi tremoloul lichid al vreunei bufniţe. Pe urmă omul colinelor cumpărase locul şi tăiase o parte din copaci ca să-şi construiască locuinţa aproape de stradă cum se obişnuia la ţară, şi curăţase jungla şi bandajase cu var trunchiurile copacilor care mai rămăseseră şi-şi trăsese gardurile pentru hambar şi pentru curţile de porci şi găini printre umbrele lor fantomatice. Nu rămăsese destul de multă vreme acolo ca să înveţe ce ar fi trebuit să ştie ca să-şi facă un garaj.

Ceva din dezolarea antiseptică a locului sub stăpânirea lui se mai risipise acum, şi actualul proprietar mai plantase boschete – iasomie şi dafin, şi verbină – cu mese şi scaune de fier la umbra lor, şi o piscină şi un teren de tenis; şi Simon îşi continuă înaintarea cu o siguranţă plină de discreţie, şi pe zumzetul lipsit de consoane al glasurilor feminine pătrunse

în bucătărie, unde o femeie slabă cu un turban purpuriu, funebru, ţinând în mână un biscuit din care muşcase, uns cu maioneză, şi o alta mai masivă în şorţul pătat, care sorbea îngheţata topită dintr-o farfurioară, îşi rostogoliră ochii înspre el.

— L-am văzut pe stradă, şi arăta rău de tot; nu i-a priit deloc, spunea vizitatoarea tocmai când intra Simon, însă îşi întrerupse conversaţia şi-i urară bun venit.

— Ia te uită, fratele Strother, spuseră la unison. Intră, frate Strother. Ce faci?

— Prost, doamnele mele, prost, replică Simon; îşi scoase pălăria şi-şi desprinse mucul de ţigară de pe buze şi şi-l puse bine la pălărie. Am un junghi rău de tot în spinare. ’Mneavoastră – bine?

— Eu bine, îţi mulţumesc, frate Strother, răspunse vizitatoarea.

Simon îşi trase scaunul în faţa mesei, cum fusese poftit s-o facă.

— Ce-ai vrea să guşti, frate Strother? întrebă, plină de ospitalitate, bucătăreasa. Am sendvişuri pentru petrecere şi puţină salată şi ceva îngheţată care-a mai rămas de la prânz.

— Eu zic să iau niţică îngheţată şi puţină salată, soră Rachel, replică Simon. Nu prea mă ţin dinţii pentru lucrurile astea de la petrecere.

Bucătăreasa se ridică în picioare cu încetineală maiestuoasă, se legănă către un dulăpior şi scoase o tavă. Era una dintre cele mai bune bucătărese din Jefferson; nicio stăpână n-ar fi îndrăznit să protesteze faţă de relaţiile mondene ale lui Rachel în bucătărie.

— Doamne, ce nostim mai eşti şi ’mneatale! exclamă musafira care fusese acolo înaintea lui. Mai mănânci îngheţată la vârsta ‘mneatale!

— Păi, mănânc îngheţată de şaizeci de ani, spuse Simon. Ce treabă-aş avea să mă opresc acuma?

— Chiar, frate Strother, aprobă bucătăreasa, punându-i platoul în faţă. Mănâncă-ţi îngheţata cât poţi s-o mai mănânci. Numai o secundă şi... Ia vezi, Meloney, se întrerupse când o negresă tânără cu tenul mai deschis şi şorţ

cu farfurioare cu rămăşiţe de mici construcţii comestibile copiate după reclamele din revistele pentru cucoane, din cele mai arătoase şi nici prea hrănitoare, şi cu care invitaţii îşi tăbăceau cerul gurii în aşteptarea mesei de seară, oferă-i fratelui Strother un castronel din îngheţata aia, scumpo.

Fata lăsă cu zgomot tava în chiuvetă şi spălă un castronel la robinet, în vreme ce Simon o pândea cu ochii lui mici şi calmi. Trecu castronelul pe sub un prosop cu un gest splendid de neglijenţă dispreţuitoare şi, cu bărbia ridicată într-un unghi dezaprobator, clămpăni pe tocurile ei înalte prin bucătărie, încă sub ochii lui Simon ce nu clipeau, şi trânti cu zgomot o uşă în urma ei. Atunci Simon îşi întoarse capul.

— Da, doamna mea, repetă el. Am mâncat îngheţată prea multă vreme ca să mă mai opresc la vârsta mea.

— Şi nici n-are ce să-ţi strice dacă poţi să ţi-o ţii în burtă, aprobă bucătăreasa, înălţându-şi iarăşi farfurioara spre buze.

Fata se întoarse şi, cu capul încă întors într-o parte, lăsă castronelul cu lichidul vâscos în faţa lui Simon, care, profitând de această mişcare, îşi lăsă mâna pe coapsa ei. Fata îl pocni de îndată peste ceafa căruntă cu palma.

— Domnişoară Rachel, nu poţi să-l faci să-şi ţină mâinile acasă? spuse.

— Nu ţi-e ruşine, întrebă Rachel, dar fără resentiment, om bătrân ca matale, cu-o familie şi copii mari şi cu un picior în groapă?

— Tacă-ţi gura, femeie, spuse Simon placid, punând cu linguriţa spanac în îngheţata topită. Nu mai termină odată alea acolo sus?

— Cred că acuma, spuse cealaltă invitată, băgându-şi alt biscuit în gură, cu un gest de distincţie elegantă; parcă vorbesc mai tare.

— Atuncea au început să joace iar, o corectă Simon. Au lăsat-o mai moale cu vorba cât au mâncat. Da, domnule, s-au apucat iar să joace. Ăştia-s albii. Negrii n-ar fi destul de deştepţi să joace cărţi cu un scandal ca ăsta.

Însă adevărul era că se pregăteau să plece. Domnişoara Jenny Du Pre tocmai terminase de spus o istorie care le lăsase pe cele trei de la masa ei evitând cam prea conştiente de ele însele să se uite una în ochii alteia, istorie adică aşa cum avea ea obiceiul să povestească. Domnişoara Jenny călătorea foarte puţin şi deloc în vagoanele de fumători, aşa că te întrebai de unde afla asemenea istorisiri, cine i le spunea şi ei. Şi le repeta oriunde şi oricând, alegând momentele cele mai nepotrivite şi publicul cel mai nepotrivit cu o îndrăzneală rece şi jovială. Tineretul o iubea şi era foarte căutată pentru ca să dea o notă de respectabilitate picnicurilor.

I se adresa acum gazdei, de-a latul camerei.

— Eu mă duc acasă, Belle, declară. Pot să spun că ne-am plictisit cu toatele de petrecerea asta de la tine. Eu, în orice caz.

Gazda era o femeie durdulie, tinerică şi faţa ei abil fardată trăda acum o concentrare isterică, vecină cu odihna, dar când domnişoara Jenny pătrunse în conştiinţa ei cu iminenţa plecării, această linişte i se destrămă repede şi chipul îi recăpătă expresia familiară de nemulţumire încordată, dar nelămurită şi protestă convenţional, însă cu o sinceritate insistentă, cum ar fi făcut un copil bine-crescut.

Însă domnişoara Jenny era inflexibilă. Se ridică în picioare şi mâna ei zveltă, ridată, mătură nişte firimituri invizibile din poala rochiei negre de mătase.

— Dacă mai stau, am să lipsesc de la romul de după masă al lui Bayard, explică ea cu obişnuita ei sinceritate. Haide, Narcissa, te duc eu cu maşina acasă.

— Am maşina mea, îţi mulţumesc, domnişoară Jenny, îi răspunse, cu o voce gravă de contraltă, tânăra căreia i se adresase, ridicându-se şi ea în picioare.

Celelalte doamne îşi părăsiră de asemenea scaunele cu foşnete pregătitoare pe deasupra protestelor impetuoase ale gazdei şi lunecară încet spre hol unde se strânseră iar în faţa diferitelor oglinzi în grupuri colorate şi ascuţit sporovăitoare. Domnişoara Jenny îşi continua însă cu fermitate drumul spre uşă.

— Haideţi, băieţi, repeta ea. Lui Harry Mitchell n-o să-i facă nicio plăcere să dea peste toată vorbăria asta a voastră când s-o întoarce acasă de la lucru.

— Atunci n-are decât să stea în maşină, în garaj, răspunse gazda cu asprime. Tare mult aş vrea să nu pleci, domnişoară Jenny; să ştii că n-am să te mai invit altă dată.

Însă domnişoara Jenny spuse doar: „La revedere, la revedere”, cu o afabilitate rece, şi acum stătea pe trepte, cu versiunea delicată a nasului familiei Sartoris şi cu spatele ei drept, de grenadier, care nu ceda primul loc în ce priveşte statura ţeapănă decât unei singure alte persoane din tot oraşul, şi acolo pe trepte o ajunse Narcissa, aducând cu ea ca o mireasmă aura de linişte gravă şi senină în care trăia.

— Şi să ştii că Belle chiar gândea ce spunea, zise domnişoara Jenny.

— Când spunea ce, domnişoară Jenny?

— Cu bărbatu-său... Ei, unde-o fi negrul ăla blestemat?

Coborâră treptele şi dinspre automobilele parcate mai încolo porniră explozii înăbuşite, izolate, pe când cele două femei traversau aleea scurtă mărginită cu flori spre stradă.

— N-ai văzut pe unde s-o fi dus vizitiul meu? îl întrebă domnişoara Jenny pe negrul din maşina cea mai apropiată.

— A luat-o spre uşa din dos, doamnă. Negrul deschise portiera şi-şi alunecă în jos picioarele îmbrăcate în moletiere milităreşti şi ghetre de muşama. Mă duc eu că-l aduc.

— Mulţumesc. Ei, bine c-a dat Dumnezeu şi s-a terminat şi asta, adăugă. Păcat că oamenii n-au curajul sau bunul-simţ să-şi trimită invitaţiile şi pe urmă să-şi închidă casa şi să plece cât mai departe. Toată distracţia la vizitele astea este până te găteşti şi porneşti într-acolo.

Doamnele veneau mereu în grupuri zgomotoase dinspre alee şi intrau în automobile sau plecau pe jos schimbând ultimele saluturi vesele, nu chiar muzicale. Soarele coborâse acum în spatele casei Bellei, şi când doamnele treceau din umbră în fâşia dreaptă de lumină de soare de dincolo deveneau o clipă delicat scânteietoare ca nişte papagali. Narcissa Benbow era îmbrăcată în cenuşiu şi ochii îi erau violeţi, iar pe faţă avea aşternut repausul neprihănit al

crinilor.

— Dar nu şi petrecerile pentru copii, protestă ea.

— Vorbesc despre petrecerile astea, nu despre locurile unde te şi distrezi, spuse domnişoara Jenny. Şi pentru c-a venit vorba de copii – ce se mai aude de la Horace?

— A, nu ţi-am spus? vorbi cealaltă repede. Am primit o telegramă ieri. A debarcat miercuri la New York. Ceva foarte încâlcit, n-am înţeles deloc ce voia să spună, decât că trebuie să mai stea la New York vreo săptămână. Avea mai mult de cincizeci de cuvinte.

— Şi era plătită de acolo? întrebă domnişoara Jenny. Cealaltă îi răspunse că da, şi atunci ea adăugă: Horace trebuie să se fi îmbogăţit, cum spun soldaţii că s-au îmbogăţit toţi ăştia de la YMCA. De, dacă l-a învăţat până şi pe un om ca Horace să facă bani, atunci înseamnă că războiul tot a fost bun la ceva.

— Domnişoară Jenny! Cum poţi să vorbeşti aşa, după ce că John a – după...

— Prostii, spuse domnişoara Jenny. Războiul n-a făcut altceva decât să-i dea o scuză bună lui John să se omoare. Dacă n-ar fi fost asta, s-ar fi întâmplat cine ştie cum în alt fel şi ar mai fi dat şi bătaie de cap la toată lumea.

— Domnişoară Jenny!

— Ştiu, draga mea. Trăiesc cu Sartorişii ăştia căpăţânoşi de optzeci de ani de zile, şi n-am să-i dau fantomei nici unuia satisfacţia să vărs o singură lacrimă pentru el. Ce spunea telegrama aia a lui Horace?

— Despre ceva nu ştiu ce o să aducă acasă cu el, răspunse cealaltă, şi faţa ei senină căpătă o expresie de exasperare plină de iubire. Era cu totul incoerent... Horace n-a fost niciodată în stare să spună ceva ca să se înţeleagă de la distanţă.

Rămase iar gânditoare, privind în josul străzii, în tunelul de stejari şi ulmi, prin care soarele cădea în dungi rare, tigrate.

— Crezi c-o fi adoptat vreun orfan de război?

— Orfan de război? repetă domnişoara Jenny. Mai degrabă pe mama vreunui orfan.

Simon apăru pe după colţul casei, ştergându-se la gură cu dosul palmei, şi traversă pajiştea cu o celeritate împleticită. Ţigara nu-i mai era vizibilă.

— Nu, spuse cealaltă repede, cu o îngrijorare gravă. Nu crezi serios c-ar face aşa ceva? Nu, nu; nu se poate; Horace n-ar face una ca asta. Nu face nimic fără să-mi spună mie întâi. Mi-ar fi scris; ştiu c-ar fi făcut-o. Nu vorbeşti serios, nu crezi aşa ceva din partea lui Horace, nu? Un lucru ca ăsta?

— Hmph, pufni domnişoara Jenny prin nasul ei normand, pronunţat. Un naiv ca Horace care se rătăceşte deodată printre toate europencele alea ahtiate după bărbaţi? Nici el nu şi-ar da seama până n-o fi prea târziu; mai ales că-i şi o limbă străină. Pariez pe ce vrei tu că în toate oraşele prin care a trecut şi unde a stat mai mult de o săptămână, proprietăreasa sau cine-o fi fost îi ţinea mâncarea pe plită când venea târziu acasă sau fura zahărul de la ăilalţi ca să-i îndulcească lui cafeluţa. Unii bărbaţi sunt născuţi să aibă întotdeauna o femeie care să facă pe preşul de la intrare pentru ei, aşa cum unii bărbaţi se nasc să poarte coarne... Tu câţi ani ai?

— Tot douăzeci şi şase, domnişoară Jenny, răspunse tânăra răbdătoare.

Simon dezlegase caii şi stătea acum în picioare lângă trăsură având atitudinea lui specială pentru domnişoara Jenny. Se deosebea de cea de la bancă; era o deferenţă marţială şi protectoare. Domnişoara Jenny cercetă seninătatea de pe faţa celeilalte.

— De ce nu te măriţi şi tu să-l laşi pe bebeluşul ăsta să-şi poarte singur de grijă o vreme? Ţine minte ce-ţi spun, n-au să treacă nici şase luni şi-o să vezi o altă femeie care să se dea peste cap ca să-i ţină picioarele la călduriă, şi el n-o să-ţi simtă lipsa.

— I-am promis mamei, răspunse cealaltă liniştită, fără să se supere... Da' nu văd de ce n-a putut să scrie ceva să se înţeleagă.

— Mde... Domnişoara Jenny se întoarse spre trăsura ei. Poate o fi numai un orfan, la urma urmei, spuse cu voce liniştitoare, dar fără prea mare încredere.

— Am să aflu curând, orice-o fi, aprobă cealaltă, după care traversă strada spre un automobil mic oprit la colţ şi deschise portiera.

Domnişoara Jenny urcă în trăsura ei şi Simon se sui pe capră şi strânse frâiele în mână.

— Anunţă-mă şi pe mine când mai primeşti ceva, strigă ea pe când trăsura pornea din loc. Vino pe la noi şi mai culege nişte flori dacă ai nevoie.

— Mulţumesc. La revedere.

— Haide, Simon.

Trăsura porni, şi din nou Simon amână noutatea până când ieşiră din oraş.

— Domnu' Bayard a venit acasă, spuse el, pe acelaşi ton de conversaţie ca şi mai înainte.

— Unde e? întrebă imediat domnişoara Jenny.

— N-a venit încă-acasă, răspunse Simon. Cred că s-o fi dus la cimitir.

— Prostii, pufni domnişoara Jenny. Niciun Sartoris nu se duce la cimitir, decât o singură dată... Colonelul ştie că s-a întors?

— Da, vă rog. I-am spus eu, da' parcă nu-i vine să creadă că spun adevărul.

— Adică, nu l-a văzut nimeni până acuma în afară de tine?

— Da' nici eu nu l-am văzut, se dezvinovăţi Simon. Un hamal de la gară l-a văzut când a sărit din tren şi mi-a spus şi mie.

— Dracu' să te ia de negru prost! izbucni domnişoara Jenny. Şi te-ai apucat să-i toci prostiile astea lui Bayard? N-ai şi tu minte deloc de atâta vreme?

— L-a văzut hamalu' ăla, repetă Simon cu încăpăţânare. Mi-nchipui că l-o cunoaşte şi ăla pe domnul Bayard când îl vede.

— Bine, şi-atunci unde e?

— Zic că poate că s-o fi dus pân-la cimitir, sugeră Simon.

— Mână înainte!

Domnişoara Jenny îşi găsi nepotul în biroul lui cu doi dintre câinii de vânătoare. Camera era toată căptuşită cu

rafturi de cărţi cuprinzând şiruri de tomuri juridice greoaie, legate în piele de viţel şi emanând a atmosferă de meditaţie prăfuită şi netulburată, şi un amestec de literatură din şcoala romantică-istorică (era acolo toată opera lui Dumas şi suita continuă a volumelor constituia acum singura lectură a lui Bayard, unul din volume aflându-se întotdeauna pe măsuţa de noapte de lângă pat) precum şi o colecţie de obiecte amestecate – pacheţele cu seminţe, pinteni vechi, ruginiţi şi catarame de hamuri, broşuri despre bolile animalelor şi ale plantelor, casete împodobite pentru păstrat ţigări pe care le primise în dar la diferite prilejuri şi aniversări şi pe care nu le folosea niciodată, fragmente de pietre şi rădăcini uscate şi seminţe – strânse toate odinioară şi din motive care de mult îi pieriseră din amintire, dar păstrate totuşi mai departe. În încăpere se mai afla şi un dulap enorm cu o uşă cu lacăt, şi o masă imensă presărată cu obiecte încă şi mai întâmplătoare, precum şi un pupitru încuiat (cheile şi încuietorile constituiau pentru el o obsesie), o sofa şi trei fotolii mari de piele. Camerei acesteia i se spusese dintotdeauna biroul, şi Bayard şedea acum aici, cu pălăria pe cap şi cizmele de călărie încă în picioare, transferând nişte whisky american dintr-un butoiaş rotund într-o carafă cu închizătoare de argint, pe când cei doi câini îl supravegheau cu o gravitate maiestuoasă.

Unul din câini era bătrân de tot şi aproape orb. Îşi petrecea cea mai mare parte din zi lungit la soare în curtea din spate sau, în zilele calde de vară, în obscuritatea răcoroasă şi prăfuită de sub bucătărie. Însă spre mijlocul după-amiezii ocolea uşa din faţă şi aştepta acolo liniştit şi grav până se apropia trăsura pe alee; şi după ce Bayard cobora şi intra în casă se reîntorcea în spate şi aştepta iar până când Isom scotea iapa şi Bayard ieşea şi încăleca. Pe urmă îşi petreceau după-amiaza împreună străbătând calmi şi fără grabă pajiştile şi câmpurile, şi pădurile schimbătoare după anotimp – bărbatul călare şi setterul bălţat şi solemn alături, în vreme ce seara declinantă a vieţii lor cobora spre un sfârşit peste pământurile mănoase care-i văzuseră pe amândoi crescând şi trăind.

Câinele cel tânăr nu împlinise încă doi ani; era prea agitat ca să suporte multă vreme liniştea aşezată a tovărăşiei lor, şi deşi uneori pornea împreună cu ei sau îi ajungea, grăbit şi febril, venind de undeva din urmă ca să li se alăture pe câmp, nu rămânea niciodată prea mult, şi curând se grăbea mai departe cu limba atârnându-i şi cu smocul delicat de blană al cozii acum încordate urmărind mirosurile înnebunitor de înşelătoare cu care-l înconjura şi-l ispitea lumea din fiecare tufiş şi crâng şi râpă.

Cizmele lui Bayard erau ude la vârfuri şi pe tocuri avea bucăţi de noroi, şi acum se aplecase cu preocupare încordată asupra butoiaşului şi a carafei înconjurat de curiozitatea sobră a câinilor. Butoiaşul era aşezat cu vrana mai ridicată pe un alt scaun şi el trăgea cu delicateţe lichidul dens cafeniu în carafă printr-un tub de cauciuc. Domnişoara Jenny intră cu boneta ei neagră aşezată încă exact pe creştetul capului cărunt corect pieptănat şi câinii îşi ridicară privirile spre ea, cel mai bătrân cu o demnitate gravă, cel tânăr cu un gest mai grăbit, lovindu-şi cu zgomot coada de duşumea cu o neîncredere nervoasă. Însă Bayard nu-şi înălţă capul. Domnişoara Jenny închise uşa şi privi cu răceală cizmele bărbatului.

— Ţi-s ude picioarele, declară ea.

El nu-şi ridică nici acum capul, ţinând mai departe cu delicateţe tubul în vreme ce lichidul urca treptat în carafă. Uneori surzenia îi era cât se poate de convenabilă, mai mult convenabilă decât reală, poate; însă cine ar fi putut să fie sigur de asta?

— Du-te sus şi scoate-ţi cizmele astea! îi porunci domnişoara Jenny, ridicând glasul. Îţi umplu eu cana.

Însă închis în turnul senin, bine zidit, al surzeniei sale, imperturbabilitatea nu i se clătină până ce nu-şi umplu carafa şi atunci strânse între două degete tubul, îl ridică şi-l lăsă să se scurgă înapoi în butoiaş. Câinele bătrân nu se mişcase din loc, însă cel tânăr se trăsese în spatele lui Bayard, unde se lungise acum imobil şi atent, cu capul pe labele din faţă, pândind-o pe domnişoara Jenny cu un ochi lichid, care nu clipea niciodată. Bayard trase tubul afară din

butoiaş şi o privi pentru prima dată.

— Ce-ai spus?

Însă domnişoara Jenny se reîntorsese la uşă; o deschise şi strigă spre hol, obţinând un răspuns alarmat din bucătărie, urmat curând de Simon în carne şi oase.

— Du-te sus şi adu-i papucii colonelului! ordonă ea.

Când se întoarse înapoi în cameră, nici Bayard şi nici butoiaşul nu mai erau vizibili, însă din uşa deschisă a dulapului se isca manifestând interes partea din spate a câinelui tânăr şi blana sârmoasă a cozii lui barometrice; apoi Bayard împinse câinele afară din dulap cu piciorul, ieşi şi el şi încuie uşa după el.

— S-a întors şi Simon? întrebă.

— Vine acuma, răspunse ea. L-am strigat eu. Aşază-te aici şi scoate-ţi cizmele astea ude.

În clipa aceea intră Simon cu papucii, şi Bayard se aşeză ascultător, iar Simon îngenunche şi-i trase cizmele sub privirea severă, marţială, a domnişoarei Jenny.

— Ciorapii sunt uscaţi? întrebă ea.

— Nu vă rog, nu sunt uzi, răspunse Simon.

Însă ea se aplecă şi-i controlă singură.

— Hei, spuse Bayard nervos, însă domnişoara Jenny îşi alunecă mâinile peste amândouă picioarele lui cu gest imperturbabil, dar grăbit.

— Poţi să fii sigur că nu-i meritul lui că nu-s, vorbi ea peste zidul fără vârf al surzeniei lui. Şi-a mai trebuit să vii şi tu cu povestea asta prostească a ta.

— Da l-a văzut un hamal la gară, repetă Simon cu încăpăţânare, împingând papucii la picioarele lui Bayard; n-am zis deloc că l-am văzut eu.

După care se ridică şi-şi frecă mâinile de coapse.

Bayard îşi vârî picioarele în papuci.

— Adu paharele şi sticlele pentru punci, Simon, zise. Pe urmă către matuşă-sa, cu un ton pe care reuşi să şi-l păstreze indiferent: Simon zice că Bayard a venit cu trenul de azi după-masă.

Însă domnişoara Jenny se dezlănţuise iarăşi împotriva lui Simon.

— Vino-ndărăt şi ia cizmele astea de-aici şi pune-le după sobă, spuse ea. Simon se întoarse şi lunecă grăbit spre cămin ridicând de jos cizmele. Şi scoate şi câinii ăştia de-aici, adăugă ea. Mulţumesc lui Dumnezeu că nu s-a gândit să-şi aducă şi calul cu el înăuntru.

Îndată câinele cel bătrân se ridică în picioare şi, urmat de cel tânăr cu grabă neîncrezătoare, ieşi cu acelaşi aer de deliberare prefăcută cu care şi Bayard şi Simon dădeau ascultare izbucnirilor implacabile şi nervoase ale domnişoarei Jenny.

— Simon zice... repetă Bayard.

— Simon zice numai prostii, pufni domnişoara Jenny. Trăieşti de şaizeci de ani de zile cu Simon în spinare şi n-ai învăţat nici acuma că nu-i în stare să vadă ce-i adevărat şi ce nu-i nici când vede cu ochii lui?

Şi îl urmă pe Simon afară din cameră şi mai departe în bucătărie, şi pe când fiica lui Simon se apleca înaltă peste planşeta de frământat şi Simon umplea o cană mare cu apă proaspătă şi tăia o lămâie în felioare subţiri aşezându-le împreună cu o zaharniţă şi două pahare înalte pe o tavă, domnişoara Jenny se opri în prag şi de acolo reuşi să facă să se încreţească şi mai tare rămăşiţele părului cărunt al lui Simon pe creştetul său tot mai aplecat. Ea stăpânea întotdeauna cu o mână sigură posibilităţile limbajului, însă atunci când i se stârnea mânia se avânta fără efort spre înălţimi sublime. Vorba ei avea o claritate plină de forţă şi o simplitate colorată, şi se putea mândri cu o îndrăzneală a metaforei pe care i-ar fi invidiat-o până şi Demostene, pe care chiar şi catârii i-o înţelegeau şi asupra înţelesului căreia nici chiar cele mai obtuze fiinţe omeneşti n-ar fi putut rămâne multă vreme la îndoială; şi sub revărsarea elocvenţei ei capul lui Simon se pleca tot mai adânc, iar aerul superb de preocupare detaşată i se pleoştea asemenea unui penaj ud în jurul frunţii; până când apucă tava şi se grăbi afară din încăpere. Vocea domnişoarei Jenny îl urmări coborând asupră-i cu o tot mai largă şi irezistibilă capacitate de cuprindere, purtând cu ea un avertisment şi sugestii pentru comportamentul viitor al lui Simon şi al Elnorei, cât şi al

tuturor descendenţilor lor, existenţi ori problematici, pentru mulţi ani de atunci înainte.

— Şi data viitoare, încheie ea, când tu sau vreun hamal de la gară, sau vreun acar, sau vreun comisionar, mai vedeţi sau mai auziţi ceva care credeţi voi că l-ar putea interesa pe colonel, să-mi spuneţi mie întâi; spun eu tot ce-i de spus după aia.

Îi mai adresă Elnorei o altă privire întunecată ca o amintire şi se reîntoarse în birou, unde nepotul ei amesteca cu grijă zahăr şi apă în cele două pahare.

Simon oficia ca valet la masă înveşmântat într-o jachetă albă – căptuşită cu bronz, s-ar fi putut spune. Numai că nu era bronz, ci argint, atât de fin şi de pur încât unele dintre linguriţe de pildă se subţiaseră aproape ca foiţa sub degetele generaţiilor succesive care le ţinuseră în mâini; argintăria pe care bunicul lui Simon, Joby, o îngropase odinioară sub duşumeaua mirosind a amoniac a hambarului în vreme ce Simon, pe atunci în vârstă de trei ani şi înfăşurat într-o singură ţoală murdară, privise cu interesul plin de gravitate al copiilor la această joacă ciudată.

Un efluviu provenind din ceea ce constituia însărcinările principale ale lui Simon îl însoţea pretutindeni, totuşi, chiar şi când era spălat şi gătit pentru biserică într-o redingotă veche a lui Bayard pe care n-o mai purta; şi fiecare intrare a sa în sufragerie cu felurile de mâncare îl aducea odată cu el, diseminându-se chiar şi în atitudinile degajate în care se oprea lângă bufet când răspundea întrebărilor abrupte ale domnişoarei Jenny sau când continua vreo conversaţie fragmentară începută cu Bayard mai devreme în timpul zilei, iar apoi ieşirile lui lăsau în urmă o uşoară nostalgie a grajdurilor. Însă astă-seară aducea tăvile şi le depunea pe masă şi se retrăgea apoi imediat în bucătărie; Simon înţelesese că şi de data aceasta vorbise prea mult.

Domnişoara Jenny, cu şalul de lână albă strâns în jurul umerilor s-o păzească de răcoarea înserării, era cea care susţinea conversaţia în seara aceasta, cufundându-se ea însăşi şi trăgându-l după sine şi pe nepotul ei într-o revărsare de banalităţi – fapte mărunte şi zvonuri – o

comportare deloc pe potriva ei. Ea însăşi avea părerile ei şi avea şi un fel oracular, plin de umor agresiv de a şi le exprima, dar foarte rareori cobora până la bârfelile obişnuite. Între timp Bayard se închisese în turnul solid zidit al surzeniei sale, ridicând podul şi trântind cu zgomot porţile grele, astfel că n-ai mai fi putut spune dacă auzea sau nu, în vreme ce eul său trupesc îşi înghiţea sârguincios cina. Curând se putea spune că terminaseră, şi domnişoara Jenny agită cu mâna clopoţelul de argint, iar Simon deschise iarăşi uşa bucătăriei, primi încă o dată expresia rece a nemulţumirii ei, închise uşa şi zăbovi în dosul ei până când cei doi părăsiră sufrageria.

Bayard îşi aprinse ţigara în birou şi domnişoara Jenny îl urmă acolo şi-şi trase scaunul în faţa mesei, sub lampă, deschizând ziarul din Memphis. Urmărea cu plăcere umanitatea în mutaţiile ei mai colorate, preferând aspectele vii, romaneşti, deloc mai impecabile şi mohorâte fapte, astfel că-şi rezerva ziarul mai frivol de după-amiază, chiar dacă era vechi de o zi când îi ajungea ei în mână, şi citea cu o aviditate rece dările de seamă despre incendii şi asasinate, fapte de violenţă şi adulteruri; destul de curând America avea să-i pună la dispoziţie, ca pe o scenă, divertismente preţioase sub forma războiului dintre bandele de contrabandişti de alcool, însă nu venise încă vremea aceea. Nepotul ei se aşeza dincolo de revărsarea blândă de cascadă înceată a luminii lămpii, cu picioarele proptite de colţul căminului, de pe care tălpile ghetelor sale, şi tălpile ghetelor lui John Sartoris înaintea lui, tociseră demult lustrul, pufăind acum din ţigară. El nu citea, şi domnişoara Jenny îi arunca din când în când o privire pe deasupra ochelarilor şi peste ziar. Pe urmă se apuca de citit mai departe, şi nu se auzea niciun sunet în încăpere în afară de foşnetul sporadic al foilor.

După o vreme el se ridică în picioare, cu una din mişcările sale alungite, caracteristice, şi ea îl urmări cu privirea pe când străbătea camera şi apoi ieşi pe uşă trântind-o cu zgomot în urma lui. Ea mai citi un timp, însă atenţia ei îi urmărea bocănitul greu al paşilor în hol, şi când aceştia

încetară se ridică, puse ziarul deoparte şi-l urmă până la uşa din faţă.

Luna răsărea de dincolo de zidul întunecat dinspre răsărit al dealurilor şi plutea acum fără emfază deasupra văii, urcând asemenea unui balon în spatele stejarilor şi al copacilor de pe alee. Bayard şedea cu picioarele rezemate pe balustrada verandei, în lumina lunii. Ţigara îi licărea la intervale rare, şi ţârâitul monoton al greierilor se ridica din iarbă lângă el, iar de mai departe, între copaci, răsărea sunetul ireal al broscuţelor asemenea unor baloane minuscule şi nesfârşite de argint ridicându-se în aer. Mireasma subţiratică, de nicăieri venind a salcâmilor cobora pretutindeni, intangibilă cu fumul destrămat al tutunului, şi dinspre spatele casei, peste holul întunecat, plutea glasul Elnorei suspendat într-o melodie în minor, lipsită de orice înţeles.

Domnişoara Jenny pipăi prin întuneric pe după uşă, şi de lângă obscuritatea mai palidă, larg căscându-se a oglinzii luă din cuier pălăria lui Bayard, se apropie de el şi i-o puse în mână.

— Nu sta prea mult afară. Nu-i vară încă.

El mormăi ceva indistinct, însă îşi puse pălăria şi ea se întoarse şi reveni în birou, îşi termină ziarul, îl împături şi-l aşeză pe masă. Stinse lumina şi urcă pe scara întunecoasă în camera ei. Luna strălucea pe deasupra copacilor vizibilă de aici din odaie şi cădea în dungi late de argint prin ferestrele dinspre răsărit.

Înainte de a aprinde lumina, ea străbătu camera până la peretele dinspre miazăzi şi acolo ridică geamul de la o fereastră, deasupra greierilor şi a broaştelor şi undeva a unei mierle. Afară, în faţa ferestrei, era o magnolie, însă nu înflorise încă, şi nici caprifoiul strâns în valuri de gardul grădinii nu era în floare. Însă aveau să înflorească în curând, şi de aici de la fereastră privea în jos spre grădină, peste tufele de iasomie şi liliac sălbatic, şi colocantus aşa cum luna le scălda somnul de bronz încă neînflorit, şi peste alte tufişuri şi boschete din grădinile de demult din Carolina, pe care le cunoscuse când fusese tânără.

Imediat după colţul casei, din bucătăria de aici invizibilă, glasul Elnorei izvora într-o plutire melodioasă, coborâtoare. „Nu toţi care vorbesc de rai ajung acolo”, cânta Elnora, şi curând ea şi cu Simon ieşiră în bătaia lunii şi o luară pe cărarea care ducea spre coliba lui Simon mai jos de hambar. Simon îşi aprinsese în sfârşit ţigara, şi fumul ei urâcios se ţâra după el risipindu-se încet. Dar şi după ce se făcuseră nevăzuţi acreala râncedă a fumului părea să mai plutească în sunetul greierilor şi al broaştelor prin aerul de argint, amestecându-se şi contopindu-se inextricabil cu glasul Elnorei: „Nu toţi care vorbesc de rai ajung acolo”.

Ţigara i se stinsese; atunci se mişcă şi-şi scoase un chibrit din buzunarul vestei, o aprinse iar şi-şi sprijini din nou picioarele de balustradă, şi iarăşi revărsarea pătrunzătoare a tutunului pluti nemişcată prin curentele neclintite de vânt ale aerului de argint, legănându-se şi destrămându-se încet în respiraţia copacilor şi în repetările ireale, neîncetate ale greierilor şi broaştelor. Era o mierlă undeva mai jos, în vale, şi după o vreme o alta cântă din magnolia de la colţul gardului spre grădină. Un automobil lunecă pe drumul neted în vale, încetinind la trecerea peste calea ferată, şi apoi grăbindu-se iarăşi. Înainte ca zgomotul să fi pierit în depărtare, şuieratul trenului de nouă treizeci pluti dinspre dealuri.

Două şuiere lungi destrămându-şi ecourile, altele două scurte urmându-le, dar înainte ca trenul să se arate, ţigara i se stinse iarăşi, şi el rămase pe scaun ţinând-o între degete şi privind locomotiva cum îşi trage în urmă şiragul de ferestre galbene în susul văii şi apoi iar printre dealuri, de unde o vreme şuieră din nou arogant, rezonant şi trist. Tot astfel şezuse pe aceeaşi verandă şi John Sartoris să-şi privească cele două trenuri zilnice, cum apar dintre dealuri şi străbat valea intrând printre dealuri, cu luminile şi fumul lor, simulând zgomotos viteza. Însă acum calea ferată aparţinea unui concern şi treceau pe ea mai mult de două trenuri, dinspre lacul Michigan înspre Golful Mexic, desăvârşindu-i visul. Iar John Sartoris dormea printre heruvimi casnici şi întru gloria vană şi inutilă a Dumnezeului

oricare ar fi fost acela pe care el consimţise să-l recunoască.

Ţigara bătrânului Bayard se stinsese iarăşi. Şedea mai departe, cu ea moartă între degete, şi privea o siluetă înaltă desprinzându-se din tufele de liliac de lângă gărduleţul grădinii şi trecând prin clarul de lună risipit pe pajişte spre verandă. Nepotul lui nu avea pălărie şi ajunse, urcă treptele şi se opri, luna scoţându-i în relief suprafeţele vultureşti ale feţei, în timp ce bunicul şedea ţinând ţigara moartă în mână şi se uita la el.

— Bayard, băiatule? spuse bătrânul Bayard.

Tânărul Bayard sta nemişcat în clarul de lună. Orbitele îi erau nişte umbre cavernoase.

— Am încercat să-l opresc să se suie sus pe morişca aia blestemată, spuse în cele din urmă cu o intensitate posomorâtă.

Apoi se mişcă iarăşi din loc şi bătrânul Bayard îşi trase cu violenţă un scaun alături şi se lăsă să cadă greoi pe el. Mişcările îi erau la fel de impulsive ca ale bunicului său, dar stăpânite şi fluide în ciuda violenţei cu care erau încărcate.

— De ce dracu’ nu m-ai anunţat că vii? întrebă bătrânul Bayard. Ce-i asta, să vii aşa pe furiş?

— N-am anunţat pe nimeni.

Tânărul Bayard îşi scoase o ţigară din buzunar şi râcâi chibritul de tocul pantofului.

— Ce?

— N-am spus la nimeni că vin, repetă el pe deasupra chibritului pe care-l ţinea în cupa mâinilor, ridicându-şi glasul.

— Simon ştia. Îi informezi acum pe servitorii negri de ce-ai de gând să faci, în loc să-i spui lui bunicu-tău?

— Dracu’ să-l ia pe Simon, domnule, strigă tânărul Bayard. Cine l-a pus să mă spioneze?

— Să nu ţipi la mine, mă băiatule, strigă bătrânul Bayard la rândul lui.

Nepotu-său aruncă chibritul departe şi trase din ţigară în pufăituri adânci, nervoase.

— O trezim pe Jenny, adăugă bătrânul Bayard mai blând, aprinzând şi el un chibrit pentru ţigara lui de foi. Eşti teafăr,

cel puţin?

— Stai, spuse tânărul Bayard întinzând mâna, lasă-mă să ţi-l ţin eu. Ai să-ţi dai foc la mustaţă.

Însă bătrânul Bayard îl respinse iritat şi continuă să tragă încăpăţânat şi neputincios din ţigara de care apropiase chibritul ţinut cu degete nesigure.

— Te-am întrebat, eşti teafăr? repetă el.

— De ce n-aş fi? pufni tânărul Bayard. Trebuie să fii un tâmpit aproape la fel de mare ca să dai de bucluc în război cât eşti şi pe vreme de pace. Un tâmpit, asta e.

Trase iarăşi din ţigară, pe urmă o aruncă, neconsumată nici pe jumătate, după chibrit.

— Era unu' pe care-a trebuit să-l pândesc patru zile-n cap ca să pun mâna pe el. A trebuit să-mi pun Sibleighul pe-o rablă veche de Ak. W ca să mi-l atragă. Nu se dădea decât la carne tânără, porcul ăla cu tigva şi oasele-n-crucişate. Da tot l-am avut. Am dat buzna peste el de la două mii de yarzi şi i-am turnat o bandă-ntreagă de cartuşe-n carlingă. Au intrat toate-n el prin aceeaşi gaură, ai fi putut să le-acoperi urmele pe-unde-au intrat cu-o pălărie. Da' porcu' dracului nu voia deloc să ardă.

Glasul i se ridică iarăşi povestind. Mireasma copacilor năpădea în valuri dulcege, şi greierii şi broaştele se auzeau acum limpede şi monoton ca un fluier în care ar fi suflat amorţit, somnoros, un băieţandru idiot. Din cadra ei de argint luna privea în jos peste vale, mistuindu-se într-o linişte opalină în infinitatea senină, tainică a dealurilor, şi vocea tânărului Bayard se auzea mereu povestind fapte de violenţă, iuţeală şi moarte.

— Şşş, spuse bătrânul Bayard iarăşi. O trezeşti pe Jenny.

Şi glasul nepotului coborî ascultător, dar curând se ridică iarăşi, şi după o vreme domnişoara Jenny apăru cu şalul alb de lână peste cămaşa de noapte şi veni să-l sărute.

— Mi-nchipui că eşti zdravăn, spuse ea, altminteri n-ai fi atât de pornit.

— Am tot încercat să-l opresc să se urce sus, pe rabla aia blestemată. Nu puteai să-ţi vezi nici mâna în dimineaţa aia. Aerul era plin de scame de nori, şi-orice tâmpit şi-ar fi dat

seama că dincolo, de partea lor, aveau să mişune Fokkeruri care pot s-atingă douăzeci şi cinci de mii de picioare, şi el doar pe-o rablă de Camel. Da' era pornit să urce sus, prea aproape de Lille. N-am putut să-l ţin jos. A zbierat la mine, spunea tânărul Bayard; am încercat să-l trag înapoi da' m-a-mpins cât colo. Urcase cât de sus putea să suie, da' ei trebuie să fi fost cu cel puţin cinci mii de picioare deasupra noastră. S-au strâns cu toţii-n jurul lui. L-au încolţit ca pe-un nenorocit de viţel în ţarc, şi-unu' din ei i s-a aşezat drept în coadă până-a luat foc şi-atunci a sărit. Pe-urmă l-au ciuruit cu mitralierele.

Mireasma năpădea mereu aerul nemişcat şi orăcăitul argintiu al broaştelor. În magnolia de la colţul casei cânta o mierlă; din josul văii îi răspundea alta.

— L-a ciuruit cu mitraliera, cu tot restul din banda de cartuşe, spuse tânărul Bayard, ăla cu tigva şi oasele-n cruce. Ploeckner era, adăugă, şi o clipă vocea îi fu calmă şi netulburată de mândrie răzbunătoare. Unul din cei mai buni din câţi au. Elev al lui Richthofen.

— Ei, e şi asta ceva, aprobă domnişoara Jenny mângâindu-l pe păr.

Tânărul Bayard stătu pe gânduri posomorât, o vreme.

— Am tot încercat să-l opresc să urce sus pe morişca aia blestemată, izbucni iarăşi.

— La ce te-ai fi aşteptat, când ştii cum l-ai crescut? întrebă domnişoara Jenny. Tu erai mai mare... Ai fost la cimitir, nu-i aşa?

— Mda, răspunse el încet.

— Ce spuneaţi? întrebă bătrânul Bayard.

— Prostu-ăla bătrân de Simon zicea el că acolo te-ai dus... Vino-năuntru să mănânci, spuse ea brusc cu fermitate, pătrunzând din nou în viaţa lui fără să-i ceară voie, apucându-i cu mâna ei firele învălmăşite ale gândurilor, energică și competentă, şi el se ridică ascultător în picioare.

— Ce spuneaţi? repetă bătrânul Bayard.

— Şi vino şi tu în casă, şi domnişoara Jenny îl trase şi pe el în orbita voinţei ei, aşa cum ridici în trecere o haină de pe speteaza unui scaun. E timpul să te duci la culcare.

O urmară în bucătărie şi aşteptară acolo în picioare în timp ce ea cotrobăia prin răcitor, aşeza pe masă mâncarea şi o cană cu lapte, şi trăgea mai aproape un scaun.

— Fă-i un punci, Jenny, sugeră bătrânul Bayard.

Însă domnişoara Jenny opuse îndată un veto categoric.

— De lapte are el nevoie. Mi-nchipui c-a băut la whisky-n războiul ăsta să-i ajungă o vreme de-acum înainte. Bayard nu se-ntorcea niciodată acasă din războiul ăla al lui fără să ţină cu tot dinadinsul să urce cu cal cu tot pe scările de la intrare şi cu el în casă. Haide acuma, şi-l trase cu fermitate pe bătrânul Bayard afară din bucătărie şi în sus pe scări. Tu du-te la culcare, auzi ce-ţi spun? Lasă-l în pace puţin.

Aşteptă până ce el închise uşa la camera lui şi apoi intră în camera lui Bayard cel tânăr şi-i pregăti patul, şi după o vreme îl auzi din camera ei cum urcă scările.

Camera lui era înşelător luminată de lună şi, fără să aprindă lumina, merse şi se aşeză pe pat. Dincolo de ferestre, greierii şi broaştele interminabile, ca şi cum razele de lună ar fi fost de sticlă subţire răzbătând printre arbori şi boschete şi spulberându-se într-o ploaie scânteietoare şi melodioasă pe pământ; şi peste aceasta şi cu o vibraţie adâncă, timbrată, respiraţia măsurată a dinamului de la uzina electrică de dincolo de hambar.

Bayard îşi scoase altă ţigară din buzunar şi şi-o aprinse. Însă nu trase decât două fumuri şi o aruncă. Pe urmă rămase liniştit în camera pe care el şi cu John o împărţiseră în violenţa tânără, bărbătească a vieţii lor de gemeni, pe patul în care el şi nevasta lui se culcaseră în ultima noapte a permisiei sale, în noaptea dinainte de a pleca înapoi în Anglia şi iarăşi pe front, unde John se afla dinainte. Alături de el, pe pernă, spiralele sălbatice de bronz ale părului ei se liniştiseră în întuneric, şi ea rămăsese ţinându-i braţul cu amândouă mâinile puse pe pieptul ei în timp ce-şi vorbeau încet, în sfârşit liniştiţi acum.

Însă atunci nu se gândise la ea. Când se gândea acum la ea aşa cum stătuse lungită ţeapănă alături de el, ţinându-i strâns braţul peste pieptul ei, o făcea doar puţin ruşinat şi dezorientat de lucrul nesăbuit pe care i-l făcuse. Se gândea

atunci la fratele lui pe care nu-l mai văzuse de mai bine de un an, gândindu-se că peste o lună aveau să se întâlnească iarăşi.

Şi nici acum nu se gândea la ea, deşi pereţii mai păstrau între ei, ca o floare uscată într-o casetă, ceva din haosul vrăjit în care trăiseră laolaltă două luni, farmecul tragic şi trecător ca şi caprifoiul înflorit şi pătrunzător ca mirosul de mentă. Se gândea la fratele lui mort; duhul zilelor vieţii lor violente şi întregindu-se una pe alta plutea asemenea prafului pretutindeni în cameră, obliterând cealaltă prezenţă, oprindu-i respiraţia; merse spre fereastra, zvâcnind geamul în sus cu zgomot, şi acolo se aplecă, trăgând lacom aerul în plămâni ca un om care a stat sub apă şi căruia încă nu-i vine să creadă că a ieşit iarăşi la suprafaţă.

Mai târziu, întins gol sub cearşaf, se trezi singur în gemetele pe care le scotea. Camera era acum năpădită de o lumină cenuşie fără nicio sursă şi îngheţată, şi el îşi întoarse capul şi o văzu pe domnişoara Jenny, cu şalul de lână pe umeri, stând pe un scaun lângă pat.

— Ce s-a întâmplat? spuse.

— Asta aş vrea să ştiu şi eu, răspunse domnişoara Jenny. Faci zgomot mai tare decât cişmeaua aia.

— Aş vrea ceva de băut.

Domnişoara Jenny se aplecă şi ridică un pahar de pe duşumea de lângă ea. Bayard se rezemă într-un cot şi luă paharul. Mâna i se opri înainte ca paharul să-i fi ajuns la buze şi rămase proptit în cot, cu paharul sub nas.

— Ce dracu’, spuse, am zis c-aş bea ceva.

— Bea laptele ăsta, băiete! îi porunci domnişoara Jenny. Ţi-nchipui că stau trează toată noaptea ca să-şi torn whisky pe gât? Haide, bea-l!

El îşi bău ascultător paharul şi se lăsă pe pernă. Domnişoara Jenny aşează paharul la loc pe duşumea.

— Cât e ceasul?

— Șșș, spuse ea şi îi puse mâna pe frunte. Dormi acuma,

El îşi rostogoli capul pe pernă, dar nu putu să scape de mâna ei.

— Du-te de aici, spuse. Lasă-mă în pace.
— Șsş, spuse domnişoara Jenny. Dormi acolo!

Partea a doua

1

— NICI N-AI PLANTAT AICEA NIMIC CARE să fi trebuit să fie plantat, spuse Simon.

Şedea pe treapta cea mai de jos şi ascuţea o sapă cu pila. Domnişoara Jenny se oprise împreună cu vizitatoarea ei la marginea verandei deasupra lui; avea pe cap o pălărie moale bărbătească şi în mâini mănuşi enorme. O foarfecă de grădină îi atârna de centură, scânteind în soarele dimineţii.

— Şi asta e treaba cui? întrebă ea. A ta? Sau a colonelului? Oricare din voi doi ştie să stea fără treabă aici pe verandă şi să-mi spună unde creşte mai bine o floare sau de unde se vede mai frumos, dar dacă vreunul din voi a fost vreodată-n stare să facă să răsară măcar o sămânţă din pământ, ar fi trebuit să mi-o arătaţi şi mie. Nu-mi pasă nici atâtica în ce loc credeţi, tu sau colonelul, c-ar trebui să semăn florile mele; eu îmi pun florile exact acolo unde vreau eu să-mi fie puse.

— Şi pe-urmă stai şi-aştepţi să crească floarea de-acolo, adăugă Simon. Cam aşa vă faceţi grădina, ’mneatale şi cu Isom. Mulţumesc lui Dumnezeu că Isom nu-şi câştigă pâinea cu grădinăritul pe care-l învaţă aicişa.

Tot ascuţind mai departe la sapa lui, îşi zvâcni capul spre colţul casei. Avea pe cap o pălărie cu totul jalnică, făcută dintr-un material care de mulţi ani nu se mai cunoştea ce e. Domnişoara Jenny privi cu răceală în jos spre această pălărie.

— Isom şi-a câştigat până acum pâinea având grija să se fi născut negru, pufni domnişoara Jenny. Ce-ar fi dacă n-ai mai

tot râcâi la sapa asta şi ai încerca dacă nu poţi să piculeşti în schimb nişte buruieni din alea din răsadul de salvie să iasă din pământ de la locul lor.

— Da trebuie să-i dau tăiş la ţesala asta, spuse Simon. Du-te ’mneatale acolo-n grădina matale; îţi plivesc eu răsadu’ ăsta.

Râcâia mai departe cu nădejde la tăişul sapei.

— Ai încercat acuma destul ca să vezi că nu poţi să toceşti sapa asta până la mâner cu-o pilă doar, spuse domnişoara Jenny. Te ţii cu asta încă de-azi dimineaţă, te-am auzit. Du-te mai bine acolo, ca oamenii care trec pe-afară să-şi închipuie chiar că lucrezi.

Simon mormăi necăjit şi-şi umplu o jumătate de minut doar ca să lase deoparte pila. O puse pe o treaptă, apoi o ridică şi o mută pe altă treaptă. Apoi o sprijini de treapta din spatele lui. Îşi trecu degetul gros de-a lungul lamei, examinând-o cu o deznădejde morocănoasă.

— Acuma eu zic că merge, spuse. Da’ tot e ca şi cum ai vrea să pliveşti c-o ţe...

— Tu încearcă, oricum, spuse domnişoara Jenny. Poate că buruienile alea au să creadă că-i o sapă. În orice caz, lasă-le şi pe ele să-şi încerce norocul.

— Mă duc, uite că mă duc, spuse Simon supărat, ridicându-se şi îndepărtându-se şontâc-şontâc. Du-te matale şi vezi-ţi de grădina matale dincolo, că am eu grijă de-asta.

Domnişoara Jenny şi vizitatoarea coborâră treptele, şi se îndreptară spre colţul casei.

— De ce stă acolo şi râcâie cu pila aia la o sapă nouă, în loc să încerce să plivească ceva bălării din răsadul ăla de salvie, chiar că nu ştiu, spuse domnişoara Jenny. Aşa face mereu. Ar tot sta acolo să pilească la sapa aia pân-ar face-o ca un ferăstrău, dacă l-aş lăsa. Bayard a cumpărat o maşină de tuns iarba acum vreo trei-patru ani – Dumnezeu ştie la ce i-o fi trebuit – şi a dat-o pe mâna lui Simon. Aia care-o făcuseră ziceau c-o garantează pe un an. Dar ei nu-l cunoşteau pe Simon. Mă tot gândeam când citeam despre devastările şi chestiile alea din ziare anul trecut, ce bine s-ar fi distrat Simon în război. Le-ar fi arătat el nişte chestii

despre devastări la care sigur că ei nu s-ar fi gândit niciodată. Isom! strigă deodată.

Intrară în grădină şi domnişoara Jenny se opri în poartă.

— Mă, Isom!

De data aceasta primi răspuns şi merse înainte însoţită de vizitatoarea ei, iar Isom se arătă şi el de undeva închizând portiţa în spatele lui.

— De ce n-ai...

Domnişoara Jenny aruncă o privire în spate peste umăr, apoi se opri şi privi silueta dintr-odată militărească a lui Isom cu o uimire scurtă şi îngheţată. Era îmbrăcat acum în kaki, cu însemnul unei divizii pe un umăr şi o dungă de grad pe o mânecă. Gâtul lui slăbănog de adolescent de şaisprezece ani i se înălţa moale din gulerul prea larg al cămăşii şi o bucată surprinzător de mare de antebraţ i se vedea de sub manşetă. Pantalonii îi atârnau deznădăjduiţi ca nişte burlane în faşele prost strânse ale moletierelor, pe care sau dintr-un sentiment superb al unicităţii, sau dintr-o nepăsare indiferentă faţă de uzanţele militare şi le legase înainte de a-şi încălţa ghetele, iar şapca militară soioasă îi intra jalnică peste capul în formă de ghiulea.

— De unde-ai luat hainele astea?

Lumina soarelui sclipea pe foarfecele domnişoarei Jenny, şi domnişoara Benbow în rochia ei albă şi cu pălăria moale de pai se întoarse şi ea şi-l fixă cu o expresie ciudată.

— S-ale lui Caspey, răspunse Isom. Le-am luat şi eu cu-mprumut de la el.

— Caspey? repetă domnişoara Jenny. S-a întors acasă?

— Da, vă rog. A venit az-noapte cu trenu' de nouă treizeci.

— Astă-noapte, zici? Şi-unde-i acuma? Doarme, presupun?

— Da, vă rog. Asta făcea când am plecat eu.

— Şi-aşa cred c-ai şi ajuns să împrumuţi uniforma asta de la el, spuse sarcastic domnişoara Jenny. Bine, să-l lăsăm să doarmă astăzi dimineaţă. Să-l lăsăm o zi să se dezobişnuiască de războiul ăla. Da' dacă războiul l-a făcut şi pe el un nebun de legat cum l-a făcut şi pe Bayard, ar face mai bine să se îmbrace iar cu chestiile astea şi să se ducă-napoi. S-ar zice că bărbaţii nu sunt în stare să suporte chiar

orice.

Merse mai departe, şi invitata ei o urmă, dreaptă, în rochia ei albă.

— Eşti foarte aspră cu bărbaţii, neavând un soţ cu care să-ţi baţi capul, domnişoară Jenny, spuse ea. Şi pe lângă asta, prea-i judeci pe toţi bărbaţii după Sartorişii dumitale.

— Nu sunt Sartorişii mei, se dezvinovăţi domnişoara Jenny prompt. Eu n-am făcut decât să-i moştenesc. Dar aşteaptă şi tu puţin; ai să ai şi tu unul numai al tău cu care să-ţi baţi capul singură, şi asta mai curând decât crezi; aşteaptă numai până vine Horace acasă, şi-ai să vezi cât o să-i trebuiască să uite toată chestia asta. Bărbaţii nu-s în stare să reziste chiar la orice, repetă ea. Nu-s în stare nici măcar să stea liniştiţi fără nicio grijă pe cap şi fără nicio răspundere şi fără limite la toate meschinăriile pe care se gândesc c-ar putea să le facă. Tu crezi că un bărbat ar fi în stare să stea aşa, zi după zi, şi lună după lună într-o casă la mile întregi depărtare de-orice loc civilizat şi să-şi petreacă timpul între publicarea listelor de morţi şi de dispăruţi rupând în fâşii cearşafurile şi perdelele şi feţele de masă ca să facă bandaje, şi să se uite cum scad zahărul şi făina şi carnea şi să trebuiască să folosească conuri de pin ca să facă puţină lumină pentru că nu mai sunt lumânări şi nu mai are sfeşnice în care să şi le înfigă chiar dac-ar mai fi, şi să se ascundă în colibele negrilor în timp ce nişte nenorociţi de generali yankei beţi morţi îi dau foc la casa pe care-au clădit-o stră-străbunicii lui şi-n care ştii că te-ai născut tu şi cu toţi ai tăi? Să nu-mi vorbeşti mie despre suferinţele bărbaţilor în război. Domnişoara Jenny şfichiuia cu gesturi sălbatice bălăriile alături de care trecea. Aşteaptă tu numai până se-ntoarce Horace acasă; ai să vezi atunci. Nu-i decât o scuză pentru ei ca să-şi facă de cap şi să stea pe urmă în drum, în vreme ce femeile se străduiesc să cureţe toată porcăria pe care-au făcut-o ei cu războiul lor. John cel puţin a avut destul de mult bun-simţ, după ce s-a dus şi s-a vârât într-o chestie în care nici n-avea ce căuta, să nu mai vină îndărăt să le mai dea la toţi bătaie de cap. Da’ uită-te la Bayard acuma, cum s-a întors tocmai în toi şi i-a lăsat pe toţi să creadă că i-ar fi

venit mintea la cap şi s-a liniştit niţel, şi în schimb s-a apucat să facă pe profesorul la şcoala aia de aviatori din Memphis, şi pe-urmă s-a apucat şi s-a-nsurat şi cu nebuna aia.

— Domnişoară Jenny!

— Mă rog, poate că nu chiar nebună, dar oricum ar fi meritat să fie bătută bine de tot. Ştiu ce vorbesc; n-am făcut şi eu tot aşa? Toate fireturile astea pe care le-avea Bayard pe el. Să mai spui vă nu te impresionează uniforma! Tăia mai departe delfinium cu foarfeca. M-au tras şi pe mine la nuntă, bagă de seamă, cu biserica plină de săbii închiriate, şi elevi de-ai lui Bayard care încercau să presare flori peste el când au ieşit. Mi-nchipui că unii nici nu erau elevii lui, pentru că unul din ei pân-la urmă a aruncat un braţ întreg care nici nu i-a atins pe niciunul şi-a căzut pleaşcă în stradă. Tăia nervoasă florile. M-au invitat şi pe mine la masă într-o seară. I-am aşteptat la hotel un ceas până când şi-au adus aminte să vină să mă ia. Pe urmă ne-am oprit la o prăvălie de delicatese şi Bayard şi cu Caroline s-au dat jos şi au intrat acolo şi au venit cu-o tonă de pachete şi le-au trântit claie peste grămadă în maşină şi mi-au pătat cu grăsime ciorapii cei noi. Asta era masa la care mă invitaseră, bagă de seamă; acasă la ei nu era nimic care să semene măcar pe departe cu o maşină de gătit. Nici nu m-am oferit să-i ajut. I-am spus Carolinei că nu mă pricep deloc la gospodărie de felul acesta, pentru că acasă la mine ai mei erau oameni de modă veche care nu-şi cumpărau mâncarea de la magazin.

Pe urmă au mai venit şi alţii – nişte soldaţi, prieteni de-ai lui Bayard, şi-o droaie de neveste de-ale altora, după câte mi-am dat eu seama. Nişte fetişcane care-ar fi trebuit să fie acasă la ele la ora aia, să vadă de masa pentru ai lor, şi şedeau aici dând cu gura şi ţipând prosteşte aşa cum fac cucoanele care s-au măritat de curând când fac câte ceva care speră că n-o să le convină bărbaţilor lor. Tot desfăceau pachete cu sticle – vreo jumătate de duzină cred că erau, şi Bayard şi Caroline au scos argintăria pe care-o aveau de la mine în dar şi şervetele cu monogram şi chestiile alea aşa-zise delicatese care aveau gust de ierburi de baltă, şi le-au pus pe farfurioare de carton. Am mâncat aşa, care aşezaţi pe

jos, care în picioare, fiecare pe unde se nimerea.

Asta era ideea Carolinei despre felul cum trebuie ţinută o casă. Zicea c-au să se stabilească la casa lor ca lumea când au să îmbătrânească, dac-avea să se termine războiul până atunci. Adică, la vremea când avea s-ajungă la treizeci şi cinci de ani, mi-nchipui. Slabă ca o scândură, nici n-ai fi avut ce să baţi la ea. Dar de bătut nu i-ar fi stricat s-o fi bătut bine cineva. Cum şi-a dat seama c-are un copil, i-a şi pus nume. I-a dat nume cu nouă luni înainte de a-l fi născut, şi a mai şi spus la toată lumea. Vorbea despre el ca şi cum ar fi fost bunicu-său sau mai ştiu eu ce. Tot îi da zor că „Bayard n-o să mă lase să fac asta sau ailaltă”.

Domnişoara Jenny continua să taie delfiniumul cu foarfecă de grădină, şi vizitatoarea ei, înaltă în rochia albă, aştepta alături. Simplitatea superbă şi uriaşă a casei se înălţa dintre pâlcul de pomi din faţă, grădina se deschidea în lumina de soare, strălucitoare de flori, încărcată de miresme şi de zumzetul somnoros al albinelor – un sunet continuu, auriu, asemenea luminii de soare devenind audibilă – întregul văl impalpabil al imediatului, al familiarului; şi alături o fată cu vârtejul de bronz al părului, şi trupul suplu într-o nelinişte constantă putând foarte bine fi de un sex sau altul, o statornicie dinamică asemenea cu cea a figurilor sculptate lipsite de sex, încremenite în clipele de acţiune, de strădanie, un mecanism căruia toate membrele trebuie să i se mişte pentru a îndeplini cea mai măruntă acţiune, mâinile ei neliniştite, nu acuzând, însă pasionate, tot impalpabile sub vălul întins, existând, fiind acolo.

Domnişoara Jenny se înclină asupra răsadului de flori, şi spinarea ei îngustă, chiar şi aşa încovoiată îi era tot dreaptă, neîmblânzită. Un sturz săgetă modest prin aerul limpede şi poposi în magnolie după ce înscrisese o parabolă declinantă.

— Şi pe urmă, când a trebuit să plece iar la război, bineînţeles c-a adus-o aici şi mi-a lăsat-o mie pe cap. Vizitatoarea ei stătea mai departe nemişcată în rochia albă, şi domnişoara Jenny spuse: Nu, nu vreau să spun asta.

Tăia mereu delfinium cu foarfeca.

— Săracele femei, spuse, probabil că trebuie să ne

răzbunăm într-un fel, aşa cum putem şi noi. Numai că ea ar fi trebuit să se răzbune pe Bayard.

— Dar când ea a murit, spuse Narcissa, el nici n-a avut de unde să afle; n-ar fi venit oare s-o vadă dacă ar fi aflat? Poţi să mai vorbeşti aşa?

— Bayard să iubească pe cineva, diavolul ăsta fără inimă? Şi domnişoara Jenny tăia mai departe delfiniumul. Nu i-a păsat niciodată de nimeni nici cât negru sub unghie, decât de John. Forfeca florile cu furie. Sta aici şi-i vedeam cum îi creşte pântecul, ca şi cum noi am fi fost vinovaţi, ca şi cum noi l-am fi trimis la războiul ăla. Şi acuma lui i-a intrat în cap să aibă un automobil, să se ducă tocmai până la Memphis să-şi cumpere. Un automobil în hambarul lui Bayard Sartoris, bagă de seamă; al omului care n-ar împrumuta banii băncii cuiva care are o maşină... Nu vrei nişte sângele-voinicului?

— Da, aş vrea, răspunse Narcissa.

Domnişoara Jenny îşi îndreptă spatele, apoi rămase o clipă perfect nemişcată.

— Ia uită-te acolo. Arăta cu foarfeca. Uită-te cum suferă de pe urma războiului, săracii de ei.

Dincolo de un strat de plante viu colorate, Isom călca ţanţoş în sus şi în jos în uniforma lui kaki. Pe umărul drept ţinea o sapă şi pe chip avea o expresie absorbită, ca în transă, şi când făcea stânga-mprejur la capătul paşilor de marş pe care şi-i impusese mormăia un fel de cântecel ritmat.

— Mă, Isom! strigă domnişoara Jenny.

El se opri în mijlocul unui pas, cu sapa încă pe umăr.

— Da, vă rog? spuse blând.

Domnişoara Jenny continuă să-l fixeze, şi poza lui marţială se topi, îşi coborî sapa de pe umăr şi execută un fel de dispariţie de pe scenă cu o mişcare lunecoasă, dar încă înveşmântat într-un linţoliu militar.

— Lasă sapa jos şi adu-ncoace coşuleţul ăla. E prima dată în viaţa ta c-ai luat în mână o unealtă de grădinărit de bunăvoie. Tare-aş vrea să ştiu ce uniformă să-ţi dau să te fac şi să sapi în pământ cu ea; ţi-aş face-o cadou, poţi să mă crezi.

— Da, vă rog.

— Dacă vrei să te joci de-a soldaţii, du-te undeva cu Bayard şi jucaţi-vă amândoi. Pot să-mi cultiv florile şi fără ajutorul armatei, adăugă întorcându-se spre vizitatoarea ei cu braţul încărcat de delfinium. Şi tu de ce râzi? întrebă.

— Sunteţi amândoi aşa de nostimi, explică tânăra. Dumneata arăţi mult mai mult a soldat decât Isom, bietul de el, cu toată uniforma lui. Îşi atinse pleoapele cu vârful degetelor. Îmi pare rău; iartă-mă, te rog, c-am râs aşa.

— Hmph, pufni domnişoara Jenny.

Lăsă delfinium în coşuleţ şi se îndreptă spre răsadurile de sângele-voinicului unde începu să taie iarăşi flori, nervoasă. Vizitatoarea o urma, ca şi Isom care ducea coşuleţul; şi curând domnişoara Jenny termină cu florile de aici şi trecu mai departe cu suita ei, oprindu-se să mai taie un trandafir ici-colo, şi apoi se postă în faţa unui strat de unde lalelele îşi înălţau clopoţeii luminoşi răsturnaţi. Ea şi cu Isom le potriviseră bine aici; culorile diferite ale florilor formau un desen armonios.

— Când le-am scos din pământ astă-toamnă, îi spusese musafirei, i-am dat lui Isom una roşie să ţină în mâna dreaptă şi una galbenă în mâna stângă. Pe urmă-i spuneam: Hai, Isom, dă-mi-o pe-aia roşie. Şi de fiecare dată, făcea ce făcea şi îmi întindea mâna stângă, şi dacă stăteam să mă uit la el destul de multă vreme mi le întindea pe amândouă. Nu ţi-am spus s-o ţii pe-aia roşie în mâna dreaptă? ziceam. „Da, vă rog, uite-o”, şi iar îmi întindea stânga. Da asta nu ţi-e mâna dreaptă, prostule, ziceam. „Da asta-i aia care ziceai matale că-i dreapta chiar acumaşa”, zicea Isom. Nu-i aşa, mă negrule?

Domnişoara Jenny îl privi intens pe Isom, care iarăşi îşi execută mişcarea ştearsă, prelungă, de evaziune în spatele surâsului său calm.

— Da, vă rog, cred şi eu c-aşa e.

— Mai bine să crezi aşa, îi răspunse ca un avertisment domnişoara Jenny. Ei, cum poate omul să aibă o grădină ca lumea, cu un tâmpit ca ăsta? În fiecare dimineaţă m-aştept să văd grâu sau trifoi roşu cum răsare din răsadurile de

zambile, sau cine mai ştie ce. Îşi examină iarăşi lalelele, cântărind în minte culorile uneia faţă de ale altora. Nu, tulipe nu vrei, hotărî ea trecând mai departe.

— Nu, domnişoară Jenny, aprobă gravă vizitatoarea ei.

Se îndreptau acum spre poartă şi domnişoara Jenny se opri şi luă coşuleţul din mâna lui Isom.

— Şi tu du-te-n casă şi scoate astea de pe tine, mă auzi?

— Da, vă rog.

— Şi-n cinci minute eu mă uit pe fereastră şi vreau să te văd în grădină cu sapă cu tot, adăugă. Şi vreau să te văd şi cu amândouă mâinile pe ea de data asta, şi vreau s-o văd şi pe ea că se mişcă. Auzi ce-ţi spun eu?

— Da, vă rog.

— Şi spune-i lui Caspery să fie gata să se apuce de treabă mâine-dimineaţă. Chiar şi negrii care mănâncă aici mai trebuie să mai muncească din când în când.

Însă Isom se îndepărtase, şi ele două plecară mai departe şi urcară treptele pe verandă.

— Nu i se cunoaşte după voce exact ce-are de gând să facă? adăugă ea confidenţial pe când intrau în hol. Ştie la fel de bine ca şi mine că n-am să am curajul să mă uit pe fereastră după tot ce i-am spus. Intră, adăugă poftind-o şi deschizând uşile salonului.

Camera aceasta nu se mai deschide decât rareori, deşi pe vremea lui John Sartoris o folosiseră tot timpul. El dădea mereu mese, şi uneori şi baluri, şi uşile mobile dintre ea şi sufragerie erau larg trase în lături şi trei negri cu instrumente de coarde şedeau pe scări şi lumânările toate erau aprinse, iar el, înconjurat de o scânteiere vie de culori şi miresme şi muzică, trecea de la un grup la altul cu aroganţa lui prefăcută şi jovială. Tot acolo zăcuse întins peste noapte, tot în această cameră, în uniforma cenuşie a regimentului său, punând astfel capăt desfăşurării scânteietoare pline de culoare, chiar dacă nu totdeauna nepătate, a propriei cariere, contemplându-şi pentru ultima dată propria apoteoză în jocul auriu al flăcărilor din căminul său generos.

Însă pe vremea fiului său era folosită tot mai puţin, şi pe

nesimţite îşi pierduse masculinitatea jovială, însă somptuoasă devenind, printr-o înţelegere tacită, doar un loc în care soţia lui şi nevasta fiului său John şi domnişoara Jenny trebuiau să facă curăţenie amănunţită de două ori pe an şi în care – operaţie precedată de scoaterea rituală a huselor cafenii – îşi primeau oaspeţii mai oficiali. Acesta fusese statutul încăperii la naşterea nepoţilor lui şi continuase astfel până la moartea părinţilor acestora, şi mai târziu, a soţiei sale. După care domnişoara Jenny nu-şi mai bătea capul prea mult cu vizitatorii mai oficiali şi deloc chiar cu salonul. Spunea că o făcea s-o treacă fiorii.

Şi astfel că rămânea închis acum aproape toată vremea şi încet căpătase un aer de mucegăială solemnă şi macabră. Din când în când tânărul Bayard sau John deschidea uşa şi scruta obscuritatea solemnă în care mobilele înfăşurate în linţolii pluteau cu un fel de benignitate fantomatică asemenea unor mastodonţi albinoşi. Însă nu intrau; în mintea lor, camera aceasta era acum legată de ideea de moarte, o idee pe care nici chiar vâscul şi poleiala Crăciunului n-o întunecau pe de-a întregul. Erau plecaţi la şcoală la vremea când ajunseseră de vârsta să meargă la baluri, dar nici chiar în timpul vacanţelor, deşi umpleau casa cu vorbăria politicoasă a contemporanilor lor, camera aceasta nu se deschidea decât în ajunul Crăciunului, când se împodobea pomul şi se aprindea focul şi un bol mare cu punci era aşezat pe masă în mijloc. Şi după ce ei plecară în Anglia în 1916 se mai deschideau uşile de două ori pe an ca să se facă curăţenie după ritualul cel vechi, pe care chiar şi Simon îl moştenise de la înaintaşii săi, şi pentru ca să se acordeze pianul, sau pentru prilejurile în care domnişoara Jenny şi Narcissa petreceau o dimineaţă sau o după-amiază acolo, dar deloc într-un chip ceremonios.

Mobilele păreau fără formă în învelişurile lor întunecate. Pianul doar era neacoperit, şi Narcissa trase bancheta de sub el şi-şi scoase pălăria şi o lăsă să cadă alături de ea. Domnişoara Jenny puse coşuleţul deoparte şi din umbra din spatele instrumentului trase un scaun cu spatele drept, tare, şi el neacoperit, şi se aşează scoţându-şi pălăria de pe capul

cărunt, perfect pieptănat. Lumina venea prin uşile deschise, însă ferestrele erau oblonite dincolo de draperiile grele cafenii şi nu făceau decât să sporească penumbra şi să reliefeze şi mai diforme mobilele anonime, îmbrăcate în huse.

Însă dincolo de formele acestea întunecoase, în toate colţurile încăperii aşteptau, aşa cum stau actorii în culise alături de scena care-i aşteaptă, siluete în crinoline şi în muselinuri şi în mătăsuri; în jachete ample, chiar şi în uniforme cenuşii, cu fireturi stacojii şi săbiile odihnindu-li-se vitejeşte în teci; Jeb Stuart el însuşi, poate, pe murgul lui strălucitor şi împodobit sau cu părul plin de soare căzându-i peste mantia bogată, oprit sub crenguţele de vâsc aduse din Baltimore în anul 1858. Domnişoara Jenny şedea cu spatele ei de grenadier, intransigentă, ţinându-şi pălăria pe genunchi şi se instală mai comod să privească în vreme ce vizitatoarea ei mângâia clapele pianului şi le întreţesea sunetele, dând în lături cortina din faţa scenei.

În bucătărie, Caspey îşi lua micul dejun în timp de Simon, tatăl lui şi Elnora, sora lui, şi Isom, nepotul lui (în uniformă) şedeau şi se uitau la el. Fusese ajutorul lui Simon în grajduri şi în general băiatul la toate pe lângă casă, făcând toate treburile pe care Simon reuşea, folosind scuzele specioase ale decrepitudinii proprii şi ale recunoştinţei filiale, să le treacă pe umerii lui şi pe care domnişoara Jenny le putea găsi pentru el şi pe care el însuşi nu le putea evita. Îl mai folosea şi bătrânul Bayard pe pământurile lui. Pe urmă cei cu mobilizarea puseseră mâna pe el şi-l duseseră în Franţa şi spre docurile de la Saint Sulpice ca membru al batalioanelor de muncă unde îndeplinea treburile pe care caporalii şi sergenţii izbuteau să le treacă pe umerii lui necazoni, şi pe care ofiţerii albi le inventau pentru el şi de la care nu reuşea să se eschiveze.

Astfel că toată treaba aici le revenea lui Simon şi lui Isom. Însă domnişoara Jenny îl ţinea pe Isom să trebăluiască atâta vreme din zi pe lângă casă încât curând Simon ajunsese tot atât de pornit împotriva profitorilor de război ca oricare politician democrat de profesie. Între timp Caspey mai

muncea câte puţin şi se ocupa de tot felul de mărunţişuri în viaţa sentimentală în înfăţişările ei militare – şi aceasta mai curând în detrimentul viitorului său, căci în cele din urmă tumultul sa stins şi căpitanii au plecat la treburile lor lăsând în urmă un gol care a urmat să fie umplut cu obişnuitele hărţuieli ale moştenitorilor situaţiilor apocaliptice de acest fel: iar Caspey ajunse să se întoarcă în ţara sa natală în categoria pierderi totale, din punct de vedere sociologic, cu o foarte precisă aversiune faţă de muncă, cinstită sau de alt fel, şi două răni recoltate în încăierările de la barbut. Însă de întors se întorsese, spre satisfacţia certăreaţă a tatălui său, şi spre admiraţia Elnorei şi a lui Isom, şi acum sta la masă în bucătărie, povestindu-le despre război.

— Eu nu mai rabd nimica de la albi, spunea. Războiu-a venit de-a schimbat toate chestiile astea. Dacă noi, oamenii de culoare, suntem destul de buni ca să scăpăm Franţa de germani, atunci se cheamă că suntem destul de buni ca să avem aceleaşi drepturi la fel cum au germanii. Franţujii sunt oarecum de părere că da, şi dacă America zice că nu, atunci a venit vremea să afle şi ea. Da, dom'le, soldaţii de culoare au salvat Franţa şi America amândouă. Păi, regimentele de negri au omorât mai mulţi germani decât toate armatele de albi la un loc, ca să nu mai spunem de tot descărcatu' vapoarelor ălora ziua-ntreagă de dimineaţa până seara, pentru un dolar pe zi.

— Cum o fi, da războiu nu ţi-a stricat deloc la gura asta mare a ta, spuse Simon.

— Războiu-a dat drumu' la gură la omu' negru, îl corectă Caspey. I-a dat dreptu' să vorbească şi el. Omorâţi-i pe nemţi, şi p-ormă vorbiţi ce-aveţi de spus, zice. Uite, c-am făcut-o şi p-asta.

— Câţi ai omorât matale, nene Caspey? îl întrebă Isom respectuos.

— Nu mi-am bătut eu capu' să-i mai număr pe toţi. Păi, au fost zile când omoram într-o singură dimineaţă mai mulţi decât toţi ăilalţi din locu' ăla. Într-un timp eram în cală la un vapor legat acolo de mal, şi unu' din submarinele alea a ieşit din apă, şi toţi ofiţerii albi au fugit pe mal şi s-au ascuns.

Noi, băieţii de jos din cală, nici n-am ştiut că e ceva până când ăia au început să se dea jos pe scări la noi acolo. P-atunci noi nici n-aveam puşti, şi când am văzut picioarele alea verzi cum coboară pe scară ne-am tras în spatele lor şi care cum cobora jos unu' din băieţi îl şi pocnea peste cap c-o ţeavă şi altu' îl trăgea la o parte şi-i şi tăia gâtu' cu satâru' de tăiat carne. Erau vreo treizeci... Elnora, a mai rămas cafea din aia?

— Sigur, murmură Simon.

Lui Isom ochii îi ieşeau încet din orbite şi Elnora ridică de pe foc cana cu cafea şi umplu la loc ceaşca lui Caspey.

Un timp, Caspey bău cafea.

— Şi altă dată eu şi cu un băiat mergeam pe drum. Eram obosiţi să tot descărcăm la vapoarele alea mari de dimineaţă până seară, şi într-o zi ordonanţa căpitanului a găsit locu' unde-şi ţinea permisele de debarcare şi şi-a luat şi el un pumn de-acolo, şi eu şi cu el mergeam pe drum spre oraş când a trecut un camion şi băiatu' ne-a întrebat dacă nu vrem să ne ducă. Era un băiat care fusese la şcoală, şi a scris pe trei din permisele alea când ne apropiam de locu' unde putea să fie patrula, şi-am tot mers aşa pân' toată ţara în camionu' ăla, până când într-o dimineaţă ne-am uitat unde era camionu', şi-am văzut un poliţai militar care şedea în el şi băiatu' cu camionu' tot voia să-i explice. Aşa c-am luat-o pe partea ailaltă şi-am întins-o. După asta a trebuit să ocolim oraşele cu patrule, că eu şi băiatu' ălălalt nu puteam să scriem pe permise.

Într-o zi mergeam pe un drum. Era un drum desfundat de tot, şi parcă n-ar fi fost o regiune cu patrule. Da' fuseseră unii în oraşul unde ocoliserăm ultima dată, aşa că nici nu ştiam că ajunseserăm aşa de aproape de locul unde era războiu' până când am ieşit pe un pod şi am dat peste un regiment întreg de nemţi care se scăldau în râu. Ne-au văzut şi ei exact când i-am văzut noi şi au intrat la fund, şi eu şi cu băiatu' ălalt am pus mâna şi-am luat două mitraliere care stătea acolo şi ne-am aşezat acolo pe balustrada podului, şi cum scotea un neamţ capu' afară să respire, îl împuşcam. Era ca atunci când împuşti potârnichile. Cred c-au fost vo

sută care i-am omorât până s-a terminat mitralierele. Pentru asta mi-au dat asta. Scoase din buzunar o medalie roşcată, mult uzată, de origine portoricană, şi Isom se apropie cu frică s-o vadă.

— Imhm, făcu Simon.

Şedea cu mâinile pe genunchi, privindu-şi fiul cu o uimire pierdută. Elnora se apropie şi ea, cu braţele pline de făină.

— Cum sunt ăştia la faţă? întrebă ea. Sunt ca nişte oameni?

— Îs mari, răspunse Caspey. Mai mult rozalii la faţă şi-s înalţi de şase, şapte picioare. Din toată armata de război americană, singurii care se puteau pune cu ei era regimentele de-ai noştri de culoare.

Isom se întoarse în colţul său lângă lada cu surcele.

— Da' tu n-ai treabă pân grădină, băiete? îl întrebă Simon.

— Nu, vă rog, răspunse Isom, cu privirea pierdută încă ţintuită pe unchiu-său. Donşoara Jenny zice c-am făcut toată treaba care trebuia s-o facem în dimineaţa asta.

— Bine, da să nu-mi vii să te smiorcăi când sare ea cu gura pe tine, îl avertiză Simon. Şi pe-ăia de după ăştia unde i-ai omorât? îl întrebă pe fiu-său.

— După asta n-am mai omorât alţii, spuse Caspey. Am zis că am omorât destui şi că mai bine le lăsăm restu' la ăia din băieţi care-i plăteşte ca să omoare. Am mers aşa până când drumul a dat într-un câmp. Era acolo nişte tranşee şi garduri vechi de sârmă şi gropi peste tot pe câmpu' ăla, şi oameni care şedea în ele. Oamenii ăştia era soldaţi albi americani şi tot ei ne-a sfătuit şi pe noi să alegem acolo o groapă şi să şedem şi noi acolo o vreme, dacă voiam să cunoaştem pacea şi avantajele războiului. Aşa că ne-am ales o groapă mai uscată şi ne-am mutat acolo. Nici n-aveai nimica de făcut cât era ziua de lungă decât să stai la umbră şi să te uiţi la baloanele alea de aer şi să asculţi împuşcăturile la nuş'câte mile mai în sus de drum. Băiatu' care era cu mine zicea că-s de la vânătoarea de iepuri, da' eu ştiam ce ştiam. Băieţii ăia albi ştiau să scrie, aşa că ne-au mai aranjat permisele şi făceam cu schimbu' să ne ducem acolo unde era armata să aducem de mâncare. Când ni s-a terminat permisele, am

văzut unde era o armată franceză cu nişte tunuri care şedea mai încolo într-o vâlcea, aşa că ne-am dus acolo şi am mâncat cu ei.

— Şi tot aşa a durat, până când într-o zi baloanele au plecat şi băieţii albi au zis că e timpu' să plecăm şi noi mai departe. Da' eu şi cu băiatu' ălalt am zis că de ce să mai mergem într-altă parte, aşa c-am rămas acoloşa. În seara aia, ne-am dus la locu' unde era armata franceză să mâncăm şi noi ceva, da' plecaseră. Băiatul care era cu mine zicea că i-a prins germanii, da' sigur nu puteam să ştim; n-auziserăm tunuri sau zgomot mare cu o zi înainte. Aşa că ne-am întors înapoi la groapa noastră. Da' acolo n-aveam nimic de mâncare, aşa că ne-am dus şi ne-am culcat şi-am dormit toată noaptea aia, şi devreme de tot a doua zi dimineaţa a venit cineva în groapă la noi şi a sunat cu trompeta şi ne-a trezit. Era din doamnele alea care sunt la armată şi umblă după baionete şi catarame de-ale nemţilor. Ziceau: „Ce-i cu voi aicişa?" – şi băiatu' ălalt zice: „Suntem trupe de şoc". Până la urmă am ieşit de acolo, da nici n-apucaserăm să plecăm într-altă parte c-a şi venit un camion întreg de poliţie militară şi noi cu permisele care ni se terminaseră.

— Şi ce-aţi făcut atuncea? întrebă Simon.

Ochii lui Isom se căscau încet afară din orbite în umbra de lângă lădiţa cu surcele.

— Păi, ne-au umflat şi ne-au închis la puşcărie o vreme. Da' războiu' era mai mult terminat şi-aveau nevoie de mână de lucru să le încarce toate vapoarele alea îndărăt la loc, aşa că ne-au trimis într-un oraş care-i zice Bres'... Da' eu acuma nu mai rabd nimica de la un alb, poliţai sau orice, declară Caspey din nou. Într-o noapte eram mai mulţi băieţi într-o cameră şi jucam zaruri. Trompetu' sunase stingerea, da' noi eram la armată unde omu' poate să facă ce vrea câtă vreme îi dă voie, aşa că atunci când a venit poliţia militară, şi zice: „Stinge lumina aia", unu' dintre băieţi zice: „Veniţi voi aicişa şi să vedeţi cum vă stingem pe voi". Era doi din poliţia aia militară şi au spart uşa cu picioru' şi-au început să tragă cu puşca, şi atuncea unu' a răsturnat lampa şi noi am întins-o. L-au găsit a doua zi pe unu' din poliţia aia militară cu nimica

care să-i mai umple golul de la guleru’ de la cămaşă, şi doi dintre băieţi era şi ei morţi. Da’ n-au putut să afle cine erau ăilalţi. Şi p-ormă ne-am întors acasă.

Caspey îşi goli ceaşca.

— Eu nu mai rabd acuma nimica de la un alb, nici locotenent, nici căpitan, nici de la poliţia militară. Războiu i-a arătat omului alb că nu mai poate să se lipească de omu' de culoare. Poate să-l calce-n picioare în praf, da' când nu-i mai e la-ndemână, atuncea zice: „Te rog, domnu’ om de culoare, poftiţi pe-aicişa unde sună trompetele, domnu' om de culoare. Matale sunteţi mântuitoru’ ţării”. Şi acuma, rasa de culoare are să culeagă avantajele de pe urma războiului, şi-ncă repede de tot.

— Asta aşa-i, murmură Simon.

— Da, dom’le. Şi cu femeile. Eu o am pe femeia mea albă în Franţa, şi-o s-o şi aduc aicea.

— Să-ţi spun eu ceva, negrule, spuse Simon. Bunu’ Dumnezeu a avut grijă de tine destul de multă vreme până acuma, da' nu-şi bate El capu’ cu tine tot mereu.

— Atuncea eu îţi spun că o să mă descurc şi fără El, răspunse Caspey. Se ridică în picioare şi se întinse. Acuma o s-o iau în jos pe drum şi să prind o maşină pân-la oraş. Dă-mi hainele alea înapoi, Isom.

Domnişoara Jenny şi invitata ei stăteau pe verandă când el trecu pe lângă casă şi se îndreptă spre ieşire.

— Uite-ţi grădinarul, spuse Narcissa.

— Ăsta-i Caspey, o corectă ea. Ca să vezi, unde crezi că s-o fi ducând? În oraş. Pot să pariez pe-un dolar, adăugă, urmărindu-i spinarea îmbrăcată în haina kaki legănându-se în mersul larg prin care el reuşea să disemineze în jur un fel de insolenţă leneşă. Mă, Caspey! strigă ea.

El îşi încetini pasul când trecu pe lângă automobilul micuţ al Narcissei şi-l examină cu o desconsiderare prea lenevoasă ca să mai rânjească la el, şi apoi lunecă mai departe.

— Mă, Caspey! repetă domnişoara Jenny ridicând glasul.

Însă el continuă neabătut pe alee, insolent în mersul lui

lunecos şi fără grabă.

— M-a auzit, spuse ea întunecându-se rău prevestitoare. Vedem noi şi de-asta când s-o întoarce. Cine-o fi fost cretinul care s-a gândit să-i îmbrace şi pe negri în aceeaşi uniformă ca pe albi? Vardaman ştia el ce ştia; le-a spus încă de atunci proştilor ălora de la Washington că aşa nu se face treabă. Dar politicienii ăştia! Îşi investi aceste nevinovate cuvinte cu un dispreţ total şi infamant. Dac-am să mă satur vreodată să mai am de-a face cu gentlemanii, ştiu ce am de făcut: candidez şi eu pentru un mandat în Congres... Ca să vezi – iar m-am pornit pe tirade întregi! Zău aşa, uneori îmi vine să cred că Sartorişii ăştia şi tot ce ţine de ei s-au pus pe capul meu să mă sâcâie şi să scoată sufletul din mine. Mulţumesc lui Dumnezeu că n-o să mai trebuiască să-i am pe lângă mine şi după moarte. Nu ştiu unde-au să fie ei, dar ştiu sigur că niciun Sartoris n-are să stea în rai mai mult decât are să fie obligat să stea.

Cealaltă râse.

— Dar dumneata pari să fii foarte sigură de locul unde-ai s-ajungi, domnişoară Jenny.

— De ce n-aş fi? Nu mi-am pregătit cununile şi harpele de-atâta vreme?

Îşi umbri ochii cu mâna privind în jos pe alee. Caspay ajunsese la poartă şi se oprise la marginea drumului aşteptând să treacă o maşină.

— Să nu opreşti să-i iei, auzi? spuse brusc. De ce nu stai să mănânci cu noi?

— Nu, răspunse cealaltă. Trebuie să mă duc acasă. Mătuşa Sally nu se simte bine astăzi.

Se opri o clipă în picioare în bătaia soarelui, cu pălăria şi coşul de flori petrecute pe după braţ, gânditoare. Apoi cu o hotărâre bruscă scoase o hârtie împăturită din corsaj.

— Ai mai primit una, aşa-i? întrebă domnişoara Jenny privind-o. Dă-mi-o s-o văd.

Luă hârtia, o desfăcu şi se trase înapoi din lumina soarelui. Pince-nez-ul îi atârna pe o panglică subţire de mătase înfăşurată pe după un arc într-un medalion de aur prins la piept. Întinse panglica şi îşi puse ochelarii pe nasul

proeminent. În spatele lentilelor ochii îi erau reci şi pătrunzători ca ai unui chirurg.

Biletul era dintr-o coală de hârtie obişnuită; conţinutul era scris de mână cu o scriere francă, largă şi care nu trăda niciun fel de individualitate; un scris tineresc şi în acelaşi timp atât de senin şi de curat în lipsa oricărei taine, încât citirea conţinutului îţi stârnea mirarea:

> Nu mi-ai răspuns la scrisoarea mea din 25 crt. Nu mă aşteptam să-mi răspunzi încă. Ai să răspunzi curând pot să aştept. N-am să-ţi fac niciun rău sunt deschis şi cinstit ai să vezi când nentâlnim. Nu aştept să răspunzi încă da ştii bine unde să dai un semn.

Domnişoara Jenny împături la loc biletul cu un gest de neplăcere fină şi delicată.

— L-aş pune pe foc dacă n-aş şti că-i singurul lucru prin care i-am putea da de urmă. Am să i-l dau lui Bayard diseară.

— Nu, nu, protestă cealaltă repede, întinzând mâna, te rog să nu faci asta. Dă-mi-l înapoi să-l rup.

— Dar e singura dovadă fetiţo – ăsta şi cu celălalt dinainte. Angajăm un detectiv.

— Nu, nu, te rog! Nu vreau să mai afle nimeni de asta. Te rog, domnişoară Jenny!

Îşi întinse iarăşi mâna.

— Vrei să-l păstrezi, o acuză cu răceală domnişoara Jenny. Exact ca o femeiuşcă proastă, ca să te mândreşti cu-aşa ceva.

— Îl rup, repetă cealaltă. L-aş fi rupt mai demult, dar am vrut să-i spun cuiva. E – mă... mă gândeam că poate n-am să mă mai simt aşa, murdară, dacă-l mai arăt cuiva. Dă-mi-l înapoi, te rog!

— Prostii. De ce să te simţi murdară? Doar nu l-ai încurajat tu, nu?

— Te rog, domnişoară Jenny!

Însă domnişoara Jenny îl ţinea încă bine în mână.

— Nu fi proastă, pufni ea. Cum poate un lucru ca ăsta să te facă pe tine să te simţi murdară? Orice femeie tânără

poate să primească o scrisoare anonimă. Şi multora le şi place. Ştim cu toatele foarte bine că bărbaţii simt lucruri din astea faţă de noi, şi parcă nu ne-am putea împiedica să-l cam admirăm pe unul care are şi curajul s-o şi spună, oricine-o fi el.

— Dacă ar fi semnat măcar, atunci nu mi-ar fi păsat cine ar fi fost. Dar aşa... Te rog, domnişoară Jenny!

— Nu fi proastă, repetă domnişoara Jenny. Cum să mai aflăm cine e dacă distrugi dovezile?

— Dar nu vreau să aflu.

Domnişoara Jenny dădu drumul hârtiei şi Narcissa o rupse în bucăţele şi le aruncă peste balustradă şi-şi şterse mâinile pe rochie.

— Nu vreau să ştiu. Vreau să uit toată treaba asta.

— Prostii. Mori să afli cine e, chiar în clipa asta. Periez că te uiţi la fiecare bărbat pe lângă care treci şi te întrebi dacă nu cumva o fi el. Şi probabil chiar şi mai rău. Mai bine lasă-mă să-i spun lui Bayard.

— Nu, nu. Nu mi-ar plăcea deloc ca el să ştie de asta, că eu aş – aş fi putut... Nu-i nimic, am să le pun pe foc de-acuma încolo, fără să le mai deschid... Acuma trebuie cu adevărat să mă duc.

— Chiar ai să le-arunci, uite aşa, direct la sobă, aprobă domnişoara Jenny cu o ironie rece.

Narcissa coborî treptele şi domnişoara Jenny ieşi din nou în pata de lumină de soare, lăsându-şi ochelarii să între la loc în cutiuta lor.

— Bineînţeles, e treaba ta. Dar eu n-aş lăsa lucrurile aşa, dac-ar fi vorba de mine. E drept însă că eu n-am douăzeci şi şase de ani... Ei, oricum, vino şi spune-mi când mai primeşti vreuna sau când mai vrei nişte flori.

— Da, am să viu. Îţi mulţumesc pentru astea de acum.

— Şi spune-mi şi mie ce mai primeşti de la Horace. Să-I mulţumim Bunului Dumnezeu că poate-i vorba numai de o maşină, şi nu de vreo văduvă de război.

— Îţi spun neapărat. La revedere.

Plecă prin umbra bălţată în rochia ei albă, dreaptă, şi cu coşuleţul de flori strâns lângă trup, şi urcă în maşină. Era o

maşină cu capota deschisă, şi ea îşi puse pălăria pe cap şi porni motorul. Mai aruncă o privire în spate şi flutură mâna.

— La revedere.

Negrul plecase în jos pe drum, mergând încet, şi acum se oprise iarăşi şi o pândea pe furiş pe când se apropia. Când trecu o privi drept în ochi şi ea înţelese că voia s-o strige. Dădu drumul din plin la motor şi trecu pe lângă el cu toată viteza îndreptându-se grăbită spre oraş, unde locuia într-o casă de cărămidă pe o colină printre cedri.

Narcissa aranja florile de delfinium pe care le primise într-o vază posomorâtă de culoarea lămâii, pe pian. Mătuşa Sally Wyatt se legăna cu convingere pe balansoarul ei de lângă fereastră, lovindu-şi picioarele cu toată talpa de duşumea de fiecare dată. Coşuleţul ei de lucru era pe pervazul ferestrei între valurile blânde ale perdelelor, iar bastonul de abanos îi era rezemat alături.

— Şi ai stat acolo două ceasuri, spuse, şi nici nu l-ai văzut măcar?

— Nu era acolo, răspunse Narcissa. S-a dus la Memphis.

Mătuşa Sally se legăna înainte.

— Dac-aş fi în locul lor, l-aş forţa să şi rămână acolo. N-aş vrea să-l am pe băiatul ăsta lângă mine, rudă sau nerudă... De ce s-o fi dus la Memphis? Credeam că aeroplanul ăla sau cum i-o fi zicând s-a sfărâmat de tot.

— S-a dus şi el cu treburi, îmi închipui.

— Ce treabă are el la Memphis? Bayard Sartoris are destul scaun la cap ca să nu lase vreo treabă mai acătării pe mâna aiuritului ăstuia.

— Nu ştiu, răspunse Narcissa, aranjând mai departe florile. Se întoarce curând, cred. Poţi să-l întrebi atunci.

— Eu să-l întreb pe el? Eu nu i-am spus nici două cuvinte de când s-a născut. Şi nici nu intenţionez s-o fac de acuma înainte. Eu sunt obişnuită să am de a face cu gentlemanii.

Narcissa frânse tijele la câteva flori, aranjând buchetul.

— Dar ce-a făcut el ce n-ar face un gentleman, mătuşă Sally?

— Păi, să sară-n apă aşa ca bezmeticul sau să se urce în aer cu balonul, numai ca să-i sperie pe oameni. Crezi că l-aş răbda pe băiatul ăsta pe lângă mine? L-aş fi închis la azilul de nebuni, dac-aş fi fost în locul lui Bayard şi-al lui Jenny.

— Dar n-a sărit deloc în apă. S-a lăsat doar din rezervor pe o frânghie şi pe urmă a sărit în bazinul de înot. Şi John a fost cel care s-a urcat cu balonul.

— Eu n-am auzit aşa. Eu am auzit c-a sărit din rezervorul de apă peste un şir întreg de vagoane de marfă şi de stive de cherestea, şi că-a fost cât pe-aci să se lovească de marginea bazinului.

— Nu, nu-i aşa. S-a lăsat în jos pe o frânghie de sus de pe castelul de apă şi pe urmă a sărit în bazin. Frânghia era legată de rezervor.

— Şi n-a trebuit să sară peste lemnele alea şi peste vagoanele de marfă? Şi nu putea să-şi frâgă gâtul tot aşa de uşor sărind direct din rezervor?

— Ba da, răspunse Narcissa.

— Vezi? Ce-ţi spuneam eu? Şi de ce-a făcut toate astea?

— Nu ştiu.

— Sigur că nu ştii. De-asta a făcut-o.

Mătuşa Sally se legănă triumfătoare un timp. Narcissa termină de aranjat buchetul.

O pisică tigrată sări deodată, tăcută, pe pervazul ferestrei alături de coşuleţul de lucru, apărând parcă printr-o scamatorie. Chircită acolo, clipi o clipă spre cameră, apoi se lungi pe burtă şi cu gâtul arcuit începu să se spele pe umăr cu o limbuţă îngustă, trandafirie. Narcissa se îndreptă spre fereastră şi-şi lăsă mâna pe spinarea lucioasă a animalului.

— Şi pe urmă, să se suie în balonul ăla, când...

— Dar nu era Bayard, repetă Narcissa. John s-a suit.

— Eu n-am auzit aşa. Mie mi s-a spus că a fost ăstălaltul şi că Bayard şi cu Jenny se rugau de el cu lacrimi în ochi să n-o facă. Eu am auzit...

— Niciunul din ei nu era atunci acolo. Bayard nici nu era acolo. John a fost. S-a suit pentru că omul care venise cu balonul se îmbolnăvise. John s-a suit el atunci cu balonul ca să nu lase publicul baltă. Eram acolo şi-am văzut.

— Ai stat acolo şi l-ai lăsat să se suie în drăcovenia aia, când ai fi putut să-i dai un telefon lui Jenny sau să fi trecut drumul până la bancă să-i spui lui Bayard? Ai stat acolo şi nici n-ai deschis gura, aşa-i?

— Da, răspunse Narcissa.

Fusese acolo alături de Horace în cercul tăcut, încordat de oameni de la ţară, privind cum se umflă globul şi trăgea de frânghiile care-l ţineau, privindu-l pe John Sartoris într-o cămaşă de flanelă ieşită de soare şi pantaloni de catifea, în timp ce omul de la bâlci îi explica cum să manevreze centura de siguranţă şi paraşuta; stătea acolo simţindu-i respiraţia tot mai grăbită, aerul ieşindu-i din plămâni înainte de a fi apucat să inspire altul, şi văzuse cum lucrul acela se ridicase în aer cu John aşezat pe o bară fragilă de trapez care se legăna dedesubt, urmărindu-l cu ochii pe care nu şi-i putea închide; văzuse balonul şi oamenii de jos şi totul în jur rotindu-se încet tot mai sus şi pe urmă se trezise agăţată de Horace la adăpostul unui vagon încercând să-şi tragă respiraţia.

El coborâse pe pământ trei mile mai încolo într-un tufiş de mărăcini şi-şi degajase paraşuta şi ieşise pe drum şi strigase un camion condus de un negru. Cu o milă înainte de intrarea în oraş, îl întâlniseră pe bătrânul Bayard gonind furios cu trăsura, şi cele două vehicule se opriseră unul lângă altul pe drum în vreme ce bătrânul Bayard într-unul din ele îşi descărca tensiunea acumulată a mâniei, iar în celălalt nepotul său şedea cu hainele făcute ferfeniţă, şi purtând pe faţa mult zgâriată expresia celui care şi-a câştigat timp de o clipă îndeplinirea unei dorinţe atât de splendide, încât chiar şi faptul că acum scăpase de această dorinţă era o purificare, şi nu o pierdere.

A doua zi, pe când ea trecea prin faţa unei prăvălii, el ieşise de acolo cu acea violenţă abruptă pe care o avea deopotrivă cu fratele lui, oprindu-se brusc ca să nu se ciocnească de ea.

— Hei, ex!

— Ce faci, bună, spuse.

Pe sub încrucişările de plasturi faţa îi era veselă şi plină

de îndrăzneală şi degajată, şi avea capul descoperit. O clipă îl privise cu ochii mari, deznădăjduiţi, pe urmă îşi dusese amândouă mâinile la gură şi se îndepărtase repede, aproape în fugă.

Pe urmă el dispăruse, împreună cu fratele lui, împinşi într-altă parte de război, ca o pereche de câini zgomotoşi pe care-i închizi într-un coteţ, undeva mai departe de casă. Domnişoara Jenny îi mai dădea veşti despre ei, despre scrisorile plicticoase, pornite din simţul obligaţiei, pe care ei le mai trimiteau rar acasă; pe urmă el murise – însă asta undeva peste mări şi ţări, şi nu i se găsise trupul ca să fie restituit cu toată ceremonia stângace a ţărânii, astfel că pentru ea el mai părea încă să râdă de cuvântul acesta aşa cum râsese de toate celelalte cuvinte care însemnau odihnă şi repaos, el care nu mai aşteptase ca timpul şi ceea ce depindea de timp să-l înveţe că ţelul înţelepciunii este să fii în stare să visezi visuri destul de măreţe încât să nu pierzi visul atunci când îi cauţi împlinirea.

Mătuşa Sally se legăna înainte pe balansoarul ei.

— La urma urmei, n-are importanţă care din ei a fost. Oricare din ei e la fel de rău ca şi celălalt. Dar poate că nici nu-i vina lor, când au fost crescuţi cum au fost crescuţi. Răsfăţaţi la culme, amândoi. Lucy Sartoris n-a lăsat pe nimeni să-i supravegheze cât a trăit ea. Dac-ar fi fost ai mei, ei, atunci... Se legăna mai departe. Eu i-aş fi lecuit cu bătaia. M-aş fi priceput eu să cresc doi indieni sălbatici, ca ăştia. Da' ăştilalţi întotdeauna şi-au închipuit că nimeni nu se poate pune cu Sartorişii. Chiar şi Lucy Cranston, care se trăgea dintr-una din cele mai bune familii de-aici, se purta de parc-ar fi apucat pe Dumnezeu de picior atunci când a fost în stare să se mărite cu un Sartoris şi când a putut să mai nască alţi doi Sartorişi. Mândria, mândria asta falsă.

Se legăna mereu în scaunul ei. Sub mâna Narcissei pisica torcea cu aroganţă plină de lenevie.

— Pedeapsa lui Dumnezeu, că l-a luat pe John în locul celuilalt. John cel puţin îşi mai ducea mâna la pălărie când trecea pe lângă o doamnă pe stradă, dar băiatul ăstălalt... Se legăna monoton, lovindu-şi mereu tălpile de duşumea. Mai

bine ţine-te cât mai departe de băiatul ăsta. Te-ar omorî şi pe tine, tot aşa cum a omorât-o şi pe nevastă-sa, săraca.

— Cel puţin, lasă-mă şi pe mine să trec întâi pe la biserică, mătuşă Sally, spuse Narcissa.

Sub mâna ei, sub şoldurile lucioase ale pisicii, muşchii animalului se alungită deodată în corzi încordate, ca nişte sârme, şi trupul păru să se întindă deodată, ca de cauciuc, când ţâşni de sub apăsarea ei şi săgetă afară, pe balcon.

— O, strigă Narcissa, pe urmă se învârti pe călcâie, apucă bastonul mătuşii Sally şi fugi după el afară din cameră.

— Ce... începu mătuşa Sally. Adu-mi bastonu-ndărăt, aici, spuse.

Rămăsese pe scaun privind înspre uşă, ascultând ropotul grăbit al tocurilor celeilalte îndepărtându-se în hol şi apoi pe verandă. Se ridică şi se aplecă pe fereastră.

— Adu-mi bastonu-napoi, aici, strigă.

Narcissa fugea pe verandă şi apoi prin curte. În răsadul de flori de sub verandă, pisica, strânsă pe vine, îţi roti capul pe după nişte tulpine, şi ochii gălbui nu-i clipeau. Narcissa se năpusti spre ea, cu bastonul ridicat în mână.

— Las-o jos! strigă. Las-o jos numaidecât!

Încă o clipă ochii gălbui o fixară, apoi animalul îşi trase capul între umeri şi fugi într-un salt prelung, fluid, cu pasărea încă prinsă în gură.

— Ohh-h, dracu’ să te ia! strigă Narcissa. Dracu’ să te ia! Bestie de Sartoris!

Şi azvârli bastonul după săgeata tărcată exact când pisica trecea grăbită colţul casei.

— Ia bastonul meu de-acolo şi adu-l înapoi chiar în minutul ăsta! strigă mătuşa Sally de la fereastră.

Ea şi cu domnişoara Jenny şedeau acum în salonul năpădit de umbre. Uşile erau întredeschise ca de obicei, şi tânărul Bayard se iscă deodată în cadrul lor şi se opri locului privid-o.

— Bayard e, spuse domnişoara Jenny. Intră şi spune-i şi tu ceva Narcissei, măi băiete.

El spuse: „Bună”, cu voce vagă, şi ea se întoarse de pe bancheta de la pian şi se strânse puţin înspre forma enormă a instrumentului.

— Cine e? spuse el.

Intră, aducând cu sine violenţa rece, prinsă în zgardă parcă, de care îşi amintea ea atât de bine.

— Narcissa e, spuse domnişoara Jenny iritată. Intră şi stai niţel de vorbă cu ea, şi nu te mai purta ca şi cum habar n-ai avea cine e.

Narcissa îi întinse mâna şi el rămase în picioare în faţa ei ţinându-i-o moale, însă fără s-o privească. Ea îşi retrase mâna. El o privi iarăşi, apoi privi în lături, şi rămase apoi plutind asupra lor, nemişcat în picioare şi trecându-şi mâna prin păr.

— Aş bea ceva, spuse. Nu găsesc cheia de la dulap.

— Stai niţel de vorbă cu noi, poţi să bei şi aici ceva.

El rămase o clipă aşa dominându-le, apoi se mişcă brusc şi, înainte ca domnişoara Jenny să fi putut spune ceva, trăsese husa de pe un alt scaun.

— Lasă aia acolo, sălbaticule! exclamă domnişoara Jenny şi se ridică în picioare. Uite, şezi pe scaunul meu, dacă nu mai ai putere să te ţii pe picioare. Mă-ntorc numaidecât, adăugă pentru Narcissa. Mă duc să aduc cheia.

El se lăsă leneş în scaun, trecându-şi mereu mâna prin păr, cu privirile pierdute în îngândurate undeva pe lângă picioarele încălţate în cizme. Narcissa sta complet nemişcată, cu tot trupul vârât în pian. Ea fu aceea care vorbi în cele din urmă:

— Îmi pare atât de rău de soţia ta... de John. Am rugat-o pe domnişoara Jenny să-ţi spună când...

El şedea mai departe trecându-şi mereu mâna prin păr, nemişcat în violenţa mohorâtă a repausului acestuia vremelnic în care se retrăsese.

— Tu nu eşti măritată, nu? întrebă el. Ea şedea perfect nemişcată. Ar trebui să-ncerci, adăugă. Toată lumea ar trebui să se căsătorească o dată, aşa cum toată lumea ar trebui să se ducă la un război.

Domnişoara Jenny se întoarse cu cheia, şi el îşi săltă

deodată în picioare trupul prelung şi le părăsi.

— Poţi să continui, acuma, spuse ea. N-are să ne mai întrerupă.

— Nu, trebuie să plec.

Narcissa se ridică repede şi-şi luă pălăria de pe capacul pianului.

— Dar n-ai stat deloc.

— Trebuie să plec, repetă Narcissa.

Domnişoara Jenny se ridică şi ea.

— Ei, dacă trebuie. Să-ţi mai tai nişte flori. Nu durează decât un moment.

— Nu, altă dată, eu... trebuie... mai vin eu curând şi o să iau atunci. La revedere.

Din uşă aruncă o privire grăbită prin hol; pe urmă merse mai departe. Domnişoara Jenny o urmă pe verandă. Cealaltă coborâse treptele şi se îndrepta acum în grabă spre automobilul ei.

— Mai vino cât mai repede, îi strigă domnişoara Jenny.

— Da. Curând, răspunse Narcissa. La revedere.

2

Tânărul Bayard se întoarse de la Memphis în maşina lui. Memphisul se afla la o depărtare de şaptezeci şi cinci de mile şi tot drumul durase o oră şi patruzeci de minute pentru că o parte din şosea era doar drum de ţară, de pământ. Automobilul era lung şi scund, şi cenuşiu. Motorul cu patru cilindri avea şaisprezece supape şi patru bujii, şi i se garantase că avea să facă optzeci de mile pe oră, deşi pe parbriz era lipită o fâşie de hârtie, căreia el nu-i dăduse nicio atenţie, şi în care i se cerea să nu facă aceasta în primele cinci sute de mile.

Veni în sus pe alee şi se opri în faţa casei, unde bunicul său şedea cu picioarele proptite de balustrada verandei şi domnişoara Jenny aştepta în picioare, corectă şi cochetă în rochia ei neagră, alături de una din coloane. Ea coborî treptele, examină automobilul şi-i deschise portiera şi intră ca să-i încerce bancheta. Simon veni până la uşă şi-i aruncă o privire scurtă, derogatoare, apoi se retrase, iar Isom îşi făcu apariţia de după colţ şi înjură maşina încet, cu un aer de desăvârşită şi jinduitoare admiraţie. Însă bătrânul Bayard aruncă doar o privire spre acest obiect prelung şi prăfuit, cu ţigara de foi între degete, şi scoase un grohăit.

— Mda, e confortabilă, chiar ca un balansoar, spuse domnişoara Jenny. Vino şi-l încearcă şi tu, îi strigă.

Dar el mai grohăi doar o dată, şi rămase acolo cu picioarele pe balustradă pândindu-l pe tânărul Bayard cum se urca iar la volan.

Motorul porni ca pentru o încercare, se opri. Isom stătea alături, ca un câine în zgardă. Tânărul Bayard îi aruncă o privire.

— Tu ai să mergi data viitoare, spuse.

— De ce să nu vină acuma? spuse domnişoara Jenny. Urcă, Isom!

Isom se urcă dintr-o săritură şi bătrânul Bayard îi privi cum se îndepărtau fără zgomot pe alee, privind maşina cum se pierdea din ochi în josul văii. Curând, un nor de praf se ridică pe deasupra copacilor în cerul după-amiezii albastre, destrămându-se într-o plutire trandafirie în soare, şi un sunet ca de tunet îndepărtat se stinse mormăitor după el. Bătrânul Bayard trase iarăşi din ţigara de foi. Simon apăru iarăşi în uşă şi se opri acolo.

— Acuma, unde s-or mai fi dus, tocmai la vremea mesei? spuse.

Bayard mormăi, şi Simon rămase în uşă, murmurând ceva pentru sine.

Douăzeci de minute mai târziu, maşina lunecă din nou pe alee şi se opri aproape în acelaşi loc ca mai înainte. Pe bancheta din spate, chipul lui Isom era ca un pian cu capacul deschis. Domnişoara Jenny n-avusese pălărie şi-şi ţinea acum părul cu amândouă mâinile, şi când automobilul se opri rămase încă o clipă în poziţia aceasta. Apoi respiră o dată adânc.

— Aş vrea să fi ştiut să fumez, spuse; şi apoi: Asta-i cel mai repede cât poate să meargă?

Isom coborî şi-i deschise portiera. Ea se dădu jos puţin cam ţeapănă, dar ochii îi străluceau şi obrajii bătrâni şi uscaţi i se aprinseseră.

— Cât de departe-aţi fost? întrebă Simon din uşă.

— Am fost până-n oraş, răspunse ea cu mândrie şi vocea îi era limpede ca a unei fetiţe.

Oraşul era la patru mile depărtare.

Într-o zi, o săptămână mai târziu, bătrânul Falls veni iar la oraş şi-l găsi pe bătrânul Bayard în biroul său de la bancă. Biroul era şi camera directorilor. Era o încăpere spaţioasă, cu o masă lungă înconjurată de scaune şi un dulăpior înalt în care se ţineau formularele băncii, precum şi pupitrul de lucru şi scaunul pe rotile ale bătrânului Bayard şi o canapea unde el îşi făcea siesta câte o oră la fiecare amiază.

Pupitrul, ca şi cel de acasă, îi era acoperit cu o sumedenie de obiecte care n-aveau niciun fel de legătură cu afacerile bancare, şi consola de deasupra căminului era presărată şi

ea cu alte obiecte de natură agricolă, precum şi cu un sortiment prăfuit de pipe şi trei sau patru borcănaşe cu tutun, care aduceau mângâiere întregului personal al băncii de la preşedinte şi până la ultimul uşier, precum şi unei părţi respectabile din clientelă. Dacă-i permitea vremea, bătrânul Bayard îşi petrecea cea mai mare parte a zilei într-un fotoliu de răchită în uşa ce da în stradă şi când clienţii fumători îl găseau acolo, intrau în biroul lui în spatele băncii şi-şi umpleau pipele din borcănelele de acolo. Exista un fel de convenţie tacită să nu se ia niciodată mai mult decât conţinutul unei singure pipe o dată. Şi aici se retrăgeau bătrânul Falls şi bătrânul Bayard cu prilejul vizitelor lunare ale bătrânului şi răcneau unul la altul (erau surzi amândoi) timp de o jumătate de oră sau mai mult. Puteau fi auziţi limpede din stradă sau din prăvăliile aflate de o parte şi de alta a băncii.

Ochii bătrânului Falls erau albaştri şi nevinovaţi ca ai unui adolescent şi primul lucru pe care-l făcea era să desfacă pachetul pe care-l avea pregătit pentru el bătrânul Bayard şi să scoată de acolo o bucată de tutun de mestecat, să-şi taie o bucăţică şi să şi-o bage în gură, să pună bucata mare la loc şi să lege pachetul frumos, cum fusese înainte. De două ori pe an pachetul conţinea un schimb de îmbrăcăminte, iar în celelalte prilejuri tutun şi câte o punguliţă de bomboane de mentă. El nu tăia niciodată sfoara, ci o dezlega cu degetele lui ţepene, noduroase, şi o lega pe urmă la loc. Nu accepta bani.

Şedea acum în salopeta lui curată, decolorată de soare, cu pachetul pe genunchi, povestindu-i lui Bayard de automobilul care trecuse pe lângă el pe drum în dimineaţa aceea. Bătrânul Bayard sta complet nemişcat, pândindu-l cu ochii lui intenşi şi bătrâni până când celălalt termină de vorbit.

— Eşti sigur cine era înăuntru? întrebă.

— A trecut pe lângă mine prea repede ca să mai văd dacă era cineva înăuntru sau deloc. Am întrebat şi eu când am ajuns în oraş cine să fi fost. Poate să fi fost oricine, dar ştii cât de repede umblă el.

Bătrânul Bayard rămase tăcut o vreme. Pe urmă îşi ridică glasul:

— Byron!

Uşa se deschise şi intră contabilul.

— Da, domnule colonel, spuse fără vreo inflexiune în glas.

— Telefonează acasă la mine şi spune-i lui nepotu-meu să nu se mai atingă de maşina aia până n-ajung eu acasă.

— Da, domnule colonel.

Şi dispăru la fel de tăcut cum intrase.

Bayard se roti iarăşi spre tăblia biroului în scaunul lui şi bătrânul Falls se aplecă înainte, privindu-i miop chipul.

— Ce-i asta ce ţi-a ieşit pe faţă, Bayard? întrebă el.

— Ce? întrebă Bayard, pe urmă îşi ridică mâna spre o pată micuţă pe care roşeaţa care i se răspândise pe faţă i-o scosese în relief. Aici? Nu ştiu ce e. E-acolo de vreo săptămână. De ce?

— Îţi creşte? întrebă celălalt.

Se ridică şi-şi lăsă pachetul deoparte şi-şi întinse mâna. Bătrânul Bayard îşi trase capul îndărăt.

— Nu-i nimic, spuse nervos. Las-o în pace!

Însă bătrânul Falls dădu la o parte mâna celuilalt şi atinse locul cu degetele.

— Hm, spuse. Tare ca piatra. Şi mai creşte. Am să fiu atent şi, când e tocmai bun, ţi-l scot eu. Acuma n-a copt încă.

Contabilul apăru deodată şi fără zgomot lângă ei.

— Bucătăreasa ’mneavoastră zice că el şi cu domnişoara Jenny s-au dus să se plimbe cu maşina pe undeva. Am lăsat mesajul din partea dumneavoastră.

— Jenny e cu el, zici? întrebă bătrânul Bayard.

— Aşa zice bucătăreasa 'mneavoastră, repetă contabilul cu vocea lui lipsită de inflexiuni.

— Mda. Bine.

Contabilul se retrase şi bătrânul Falls îşi ridică pachetul în mâini.

— Mă duc şi eu, zise. Vin săptămâna viitoare şi mă mai uit la chestia asta. Mai bine să nu pui mâna pe ea până nu mă-ntorc eu.

Îl urmă pe contabil afară din încăpere şi curând bătrânul

Bayard se ridică şi el în picioare şi străbătu sala băncii şi-şi trase scaunul în uşă.

În după-amiaza aceea, când ajunse acasă, automobilul nu se vedea nicăieri şi nici mătuşă-sa nu-i răspunse când o strigă. Urcă în camera lui, îşi trase cizmele de călărie şi îşi aprinse o ţigară de foi, însă când aruncă o privire pe fereastră în curtea din spate nu se vedea nici Isom şi nici iapa lui înşeuată, ci doar câinele cel bătrân, care şedea acolo privind spre fereastra lui. Când apăru acolo capul bătrânului Bayard, câinele se ridică şi merse până la uşa bucătăriei oprindu-se acolo; pe urmă privi iarăşi în sus spre fereastră. Bătrânul Bayard coborî cu zgomot scările, traversă toată casa şi ieşi în bucătărie, unde Caspey era aşezat la masă, mâncând şi stând de vorbă cu Isom şi cu Elnora.

— Şi aldată eu şi cu un alt băiat... spunea Caspey.

Pe urmă Isom îl văzu pe Bayard şi se ridică de la locul lui din colţul cu lada de surcele, şi ochii i se rostogoliră albi în capul în formă de ghiulea. Elnora se opri şi ea cu mătura în aer, Caspey îşi întoarse doar capul fără să se ridice în picioare şi, încă mestecând cu nădejde, clipi din ochi spre bătrânul Bayard oprit în uşă.

— Ţi-am trimis vorbă acum o săptămână să vii aici la mine numaidecât sau să nu mai vii deloc, spuse Bayard. Ţi s-a spus?

Caspey mormăi ceva, mestecând încă, şi bătrânul Bayard intră în cameră.

— Scoală-te-n picioare de-acolo şi du-te de-mi pune şaua pe cal.

Caspey îi întoarse spatele cu o mişcare deliberată şi-şi ridică paharul de lapte.

— Du-te, Caspey! îi şuieră Elnora.

— Eu nici nu lucrez aicişa, răspunse el, exact dincoace de surzenia lui Bayard. Se întoarse spre Isom. Ce nu te-ci să-i pui şaua pe cal? Ce, tu nu lucrezi aicea?

— Caspey, pentru numele lui Dumnezeu! îl imploră Elnora. Da, vă rog, dom' colonel; se duce, spuse tare.

— Cine, eu? spuse Caspey. Aşa crezi tu?

Îşi ridică paharul cu o mână sigură spre buze; atunci

Bayard mai făcu un pas şi Caspey îşi pierdu cumpătul, şi se ridică repede înainte ca să fi ajuns până la el celălalt, şi străbătu bucătăria spre uşă, dar cu o insolenţă posomorâtă înscrisă în însuşi felul în care-şi ţinea spinarea. Pe când se căznea să deschidă uşa, Bayard îl ajunse.

— Ai de gând să pui şaua pe iapa aia? întrebă.

— N-am să mă dau peste cap să ţi-o fac, grozavule, răspunse Caspey exact cât să nu străbată surzenia lui Bayard.

— Ce?

— O, Doamne, Caspey! gemu Elnora.

Isom se chirci în colţul lui. Caspey îşi ridică ochii repede spre chipul lui Bayard şi deschise uşa.

— Am spus că n-o să mă dau peste cap pentru aşa ceva, repetă ridicându-şi glasul.

Simon se oprise în josul scărilor lângă setter, căscându-şi gura fără dinţi înspre ei, şi bătrânul Bayard apucă o surcică din lădiţa cu lemne de foc de-alături şi-l pocni pe Caspey făcându-l să zboare prin uşa deschisă şi în jos pe trepte, la picioarele lui taică-său.

— Acuma, du-te şi pune şaua pe iapa aia, spuse.

Simon îl ajută pe fiu-său să se ridice şi-l împinse spre hambar, în vreme ce câinele se uita după ei, cu un interes grav.

— Ţi-am tot spus eu că ideile astea colţoase din război nu-s bune aicea la noi, spuse el furios. Şi mai bine mulţumeşte-I lu' Dumnezeu că te-a făcut cu capu' aşa tare. Du-te acum şi vezi de iapa aia, şi ţine-ţi vorbăria asta despre libertatea negrilor pentru ăia de la oraş; poate că ălora le place aşa ceva. Şi pentru cine am vrea noi, negrii, să fim liberi? N-avem mai mulţi oameni albi pe cap decât putem să ducem în spinare?

În noaptea aceea la cină, bătrânul Bayard îl privi pe nepotul său pe deasupra fripturii de berbec.

— Bătrânul Falls mi-a spus c-ai trecut pe lângă el azi pe drumul de la azil cu patruzeci de mile pe oră.

— Patruzeci pe dracu, răspunse domnişoara Jenny mândră. Erau cincizeci şi patru. Am văzut eu pe – cum îi spune, Bayard? – pe vitezometru.

Bătrânul Bayard şedea cu capul puţin aplecat, privindu-şi mâinile cum tremură pe cuţitul şi furculiţa cu care voia să taie friptura; auzise cum pe sub şervetul băgat prin deschizătura vestei inima îi bătea puţin cam prea neregulat, puţin cam prea repede, simţind ochii domnişoarei Jenny pe faţă.

— Bayard, spuse ea cu vocea deodată schimbată. Ce-ai acolo pe obraz?

El se ridică atât de brusc încât scaunul i se răsturnă pe spate cu zgomot şi tropăi orb afară din cameră.

3

— Ştiu eu ce-ai vrea tu să fac, îi spunea domnişoara Jenny bătrânului Bayard vorbindu-i pe deasupra ziarului pe care-l citea. Ai vrea să-mi las baltă treburile pe-aici prin casă şi să-mi pierd toată ziua în maşina aia; asta ai vrea. Ei, n-am s-o fac. Aşa, uneori, pot să mă plimb şi eu cu ea, dar am prea multe de făcut cu timpul meu ca să mi-l pierd numai ca să-l păzesc pe el să nu-şi conducă maşina prea repede. Şi să nu-şi frângă gâtul, adăugă şi foşni ziarul supărată. Apoi spuse: Şi pe-urmă tu eşti chiar aşa de naiv ca să-ţi închipui că o să meargă mai încet numai pentru că mai e cineva cu el, nu? Dacă chiar crezi aşa ceva, atunci mai bine trimite-l pe Simon. Dumnezeu ştie, Simon are vreme, poate să-şi permită. De când tu nu mai umbli cu trăsura, dacă Simon o mai fi având ceva de făcut, chiar că nu ştiu.

Îşi reîncepu lectura ziarului.

Ţigara bătrânului Bayard îi fumega în mâna imobilă.

— Aş putea să-l trimit pe Isom, spuse.

Ziarul domnişoarei Jenny foşni brusc şi ea îşi privi nepotul o clipă lungă.

— Doamne Dumnezeule, omule, de ce nu-i legi o ghiulea cu un lanţ de picioare şi să terminăm odată?

— Tu singură mi-ai dat ideea să-l trimit pe Simon cu el, nu? Simon are treburile lui, pe când tot ce are Isom de făcut e să-mi pună şaua pe cal o dată pe zi, şi asta pot s-o fac şi singur.

— Încercam şi eu să fiu ironică, spuse domnişoara Jenny. Dumnezeu ştie că trebuie să mă fi învăţat minte până acum. Dar dacă tot trebuie să născoceşti ceva ca să aibă negrii ăştia şi ei ceva de făcut, atunci ia-l mai bine pe Simon. De Isom am eu nevoie ca să pot ţine un acoperiş deasupra capului nostru şi ca să avem ceva de mâncare pe masă. Îşi foşni ziarul. De ce nu-ţi iei inima-n dinţi să-i spui tu să nu

mai meargă aşa de repede? Un om care trebuie să-şi petreacă opt ore pe zi ca să stea pe scaun în uşa băncii ar trebui să nu mai fie obligat să-şi piardă şi restul după-amiezii învârtindu-se de colo până colo într-un automobil dacă n-are chef s-o facă.

— Crezi c-ar ajuta la ceva dacă i-aş cere eu asta? Niciunul din ei n-a dat dracului vreodată vreo atenţie la ce spuneam eu c-aş vrea.

— Să-i ceri, pe dracu', spuse domnişoara Jenny. Cine zice să-i ceri? Spune-i să nu mai facă aşa. Spune-i că, dacă mai auzi vreodată că merge aşa de repede cu ea, atunci îl baţi de-l omori. Cred, oricum, că ţie-ţi face plăcere să te plimbi cu maşina asta, numai că nu vrei să recunoşti, şi pur şi simplu nu vrei ca el să se plimbe singur cu ea când nu poţi să mergi şi tu.

Însă bătrânul Bayard îşi lăsase picioarele să cadă cu zgomot pe duşumea, se ridicase şi ieşise cu zgomot din cameră.

În loc de a-l auzi urcând scările, domnişoara Jenny îi ascultă paşii îndepărtându-se în hol, şi curând se ridică şi ea şi-l urmă pe veranda din spate, unde se oprise în picioare în întuneric. Curtea era întunecată, însufleţită mărunt de miresmele plutitoare ale primăverii şi de zumzetul gâzelor. Întunecat pe fondul unei întunecimi mai palide, hambarul îşi înălţa nemişcarea spre cer.

— Nu s-a întors încă, spuse ea nerăbdătoare, punându-i mâna pe braţ. Aş fi putut să ţi-o spus şi eu. Du-te sus la culcare acuma; nu ştii că face în aşa fel încât să afli când se întoarce? Ai s-ajungi să ţi-l închipui în vreun şanţ cu toate prostiile astea care-ţi umblă prin cap. Pe urmă, mai blând: Prea eşti şi tu ca un copil cu chestia asta. Nu-i mai primejdios noaptea decât ziua. Haide, acuma du-te!

El îi scutură mâna la o parte, însă se întoarse ascultător şi intră în casă. De data aceasta urcă scările, şi ea îl auzi apoi în camera lui de culcare, bocănind de colo până colo. Curând încetară zgomotele pe care le făcea trântind uşile dulapurilor şi sertarelor, şi el se întinse la lumina lămpii de pe noptieră, cu Dumas în mână. După o vreme uşa se

deschise şi tânărul Bayard intră şi pătrunse în cercul de lumină al lămpii cu ochii lui întunecaţi.

Bunicul lui nu-i remarcă prezenţa şi el îi atinse atunci braţul. Bătrânul îşi ridică privirile, şi atunci tânărul Bayard se întoarse pe călcâie şi ieşi din cameră.

După ce apărătorile de soare de la ferestrele băncii se trăgeau la ora trei, bătrânul Bayard se retrăgea în biroul lui. În spatele grilajului casierului şi contabilului, îl auzeau foşnind şi trântind obiecte dincolo de uşa încăperii. Casierul se opri cu un fişic de monede de argint strânse bine între degete.

— L-auzi? spuse. Are ceva pe suflet, acuma în vremea din urmă. De obicei era liniştit ca un şoarece acolo la el până veneau să-l ia acasă, da' acuma, de câteva zile, se învârte de colo până colo şi trânteşte şi buşeşte ca şi cum s-ar bate cu tăunii.

Contabilul nu spuse nimic. Casierul lăsă grămada de monede deoparte şi începu să strângă un alt fişic.

— Are ceva pe suflet acum. Când l-a examinat ăla, cred că i-a spus ceva care i-a dat de gândit.

Contabilul nu spuse nimic. Trase maşina de calculat mai aproape de el pe masă şi începu să-i întoarcă manivela. În camera din spate, bătrânul Bayard se mişca audibil. Casierul strânse cu grijă restul monedelor şi-şi răsuci o ţigară. Contabilul se aplecă peste clinchetul regulat al maşinii, şi casierul îşi lipi ţigara şi şi-o aprinse, apoi se îndreptă alene spre fereastră şi dădu perdeaua la o parte.

— Simon a adus trăsura astăzi, spuse. Băiatul ăla a prăpădit maşina până la urmă. Du-te şi anunţă-l pe colonel.

Contabilul lunecă de pe scaunul lui, merse până la uşă şi o deschise. Bătrânul Bayard îşi ridică privirile de pe pupitru; era cu pălăria pe cap.

— Bine, Byron, spuse.

Contabilul se reîntoarse la masa lui de lucru.

Bătrânul Bayard traversă sala băncii, deschise uşa spre stradă şi acolo se opri brusc, cu clanţa în mână.

— Unde-i Bayard? spuse.

— Nu vine, răspunse Simon.

Bătrânul Bayard se îndreptă spre trăsură.

— Ce? Unde-i?

— El şi cu Isom s-au dus nu ştiu unde în maşina aia, spuse Simon. Dumnezeu ştie unde-or mai fi acuma. Îl ia pe băiatu' ăla de la lucru ziua-n amiaza mare, ca să se plimbe cu maşina.

Bătrânul Bayard îşi lăsă mâna pe banchetă şi pata de pe faţă îi ieşi iarăşi în relief.

— După ce de-atâta vreme mă tot străduiesc să-i bag lui Isom minţile-n cap, continuă Simon. Ţinea caii de căpăstru, aşteptând ca stăpânul său să urce în trăsură. Plimbare cu maşina, spuse. Plimbare cu maşina.

Bătrânul Bayard se urcă în trăsură şi se lăsă să cadă greoi pe banchetă.

— Să mă ia dracu', spuse, dacă n-am pe cap cea mai grozavă adunătură de nebuni pe care trebuie să-i hrănesc. Da' tot mai am o mângâiere: când oi ajunge şi eu pân-la urmă la azil, au să fie toţi pân-la ultimul acolo să mă primească.

— Aşa, acuma începi şi matale, spuse Simon. Domnişoara Jenny a tot ţipat la mine până m-a văzut c-am ieşit pe poartă, şi acuma începi matale aici, la capătul ăsta. Da' dacă domnu' Bayard nu-l lasă în pace pe băiatu' ăla, pân-la urmă n-are să fie nici el mai bun decât ultimu' negru din oraş, orice-aş mai vrea să fac eu.

— L-a stricat Jenny dinainte, spuse bătrânul Bayard. Nici chiar Bavard n-ar mai avea ce rău să-i mai facă acuma.

— Aicea cred şi eu c-ai spus adevărul, aprobă Simon. Smuci frâiele. Hopa, haideţi.

— Stai, Simon, spuse bătrânul Bayard. Stai niţel!

Simon trase de frâu.

— Ce mai e acuma?

Pata de pe chipul bătrânului Bayard îşi reluase înfăţişarea normală.

— Du-te înăuntru în biroul meu şi adu-mi o ţigară de foi din urna de pe consolă, spuse.

Două zile mai târziu, pe când el şi Simon tropăiau aşezat către casă prin liniştea după-amiezii, aproape în acelaşi timp cu tunetul prevestitor pe care-l scotea, automobilul izbucni înspre ei de după o cotitură, intră în şanţ şi ieşi iarăşi la drum şi se năpusti mai departe, şi într-o singură clipă fulgerătoare el şi cu Simon văzură albul ochilor lui Isom şi şiragul de ivoriu al dinţilor lui în spatele volanului. Când maşina se întoarse acasă, în după-amiaza aceea, Simon îl duse pe Isom în grajd şi-l biciui cu cureaua de hamuri.

În seara aceea şedeau în biroul lui Bayard după cină.

Bătrânul Bayard îşi ţinea ţigara de foi încă neaprinsă între degete. Domnişoara Jenny citea ziarul. O boare uşoară sufla înăuntru, încărcată cu miresmele primăverii.

Dintr-odată bătrânul Bayard spuse:

— Poate că se plictiseşte de ea, după o vreme.

Domnişoara Jenny îşi ridică ochii.

— Şi când s-o plictisi, nu ştii ce-o să-şi mai caute atunci? – Când are să vadă că maşina asta nu merge destul de repede? întrebă privindu-l pe deasupra ziarului.

El şedea cu ţigara încă neaprinsă între degete, cu capul puţin aplecat, fără s-o privească.

— Are să-şi cumpere un aeroplan. Şi ea îşi foşni iarăşi ziarul, întorcând o foaie. I-ar trebui o nevastă, adăugă, începând iarăşi să citească. Să i se nască un băiat, şi pe urmă n-are decât să-şi frângă gâtul cât de curând şi cât de des vrea. S-ar zice că providenţa nu se gândeşte deloc, spuse gândindu-se la ei doi, la fratele lui mort. Spuse: Dar, Dumnezeu ştie, n-aş vrea deloc să văd o fată la care ţin măritată cu el. Foşni iarăşi ziarul, mai întorcând o foaie. Nu ştiu ce altceva ai mai aştepta de la el. De la oricare din Sartorişi. Tu nu-ţi pierzi după-mesele plimbându-te cu el numai pentru că-ţi închipui c-aşa ai să-l opreşti să se dea peste cap cu maşina. Te duci cu el pentru că atunci când are să se întâmple asta, vrei să fii şi tu acolo, în maşină. Aşa că, chiar crezi că tu ai mai multă consideraţie pentru alţii decât are el?

El sta mai departe cu ţigara rece în mână, cu faţa întoarsă de la ea. Domnişoara Jenny îl privea pe deasupra ziarului.

— Am să vin şi eu în oraş mâine-dimineaţă şi-o să mergem să-l punem pe doctorul ăla să se uite la crescătura asta pe care o ai pe faţă, auzi?

În camera lui, pe când îşi scotea gulerul şi cravata în faţa scrinului, ochii-i căzură pe pipa pe care o lăsase acolo cu patru săptămâni în urmă, şi atunci lăsă deoparte gulerul şi cravata, ridică pipa şi rămase cu ea în mână, mângâindu-i încet cu degetul mare capul ros de vreme.

Apoi, hotărându-se brusc, ieşi din cameră şi bocăni prin holul la capătul căruia o scară suia în întuneric. Pipăi pe perete până găsi comutatorul şi urcă precaut pe treptele întortocheate, până la o uşă aşezată într-un unghi dificil, şi o deschise spre o încăpere largă, scundă, cu tavanul mansardat, în care mirosea a praf şi a tăcere, şi a lucruri vechi de mult nefolosite.

Încăperea era plină de mobile desperecheate – scaune şi canapele asemenea unor strigoi răbdători, strângând uşor pe lângă sine într-o îmbrăţişare uscată şi ţeapănă alte fantome – un loc tocmai potrivit pentru Sartorişii morţi să se strângă şi să stea de vorbă despre zilele de demult pline de farmec şi de nefericire. Becul atârna fără abajur de un fir lung din mijlocul tavanului. El îl desprinse de acolo şi-l trase de fir după sine până la un cui din perete, apoi trase un scaun în faţa scrinului şi se aşeză.

Scrinul nu mai fusese deschis din 1901, când fiul său John murise de friguri galbene şi de o veche rană de glonţ spaniol. Mai fuseseră două prilejuri de atunci, în iulie şi în octombrie ale anului trecut, însă nepotu-său celălalt mai era încă iute în mişcări şi mai avea încă pe umerii săi toate incalculabilele poveri ale naşterii sale în această familie. Astfel că el mai aşteptase, gândindu-se că până la urmă va fi în măsură să ucidă două păsări cu o singură piatră, cum se spune.

Broasca se înţepenise şi se luptă răbdător cu ea o vreme.

Rugina se cojea, i se cernea în mâini, şi de la o vreme renunţă şi se ridică în picioare, cotrobăi după ceva în jur şi se reîntoarse spre mobilă cu un sfeşnic greu de fier forjat şi ciocăni cu el până desprinse broasca şi o scoase deoparte şi deschise capacul. Din lădiţă se ridică un miros subţiratic, ameţitor de cedru, şi de încă ceva: o mireasmă nostalgică uscată, îmbibată de mosc, ca de cenuşă veche. Primul obiect era un veşmânt. Brocartul somptuos era decolorat, şi faldurile de dantelă fină erau prăfos gălbuie, palide şi nereale asemenea soarelui de februarie. Trase cu grijă afară veşmântul. Dantela îi alunecă, moale şi palidă, ca vinul spumos peste degete; el o lăsă deoparte şi ridică apoi o spadă. Era un Toledo cu lama delicată şi subţire ca vibraţia prelungită a unei coarde de vioară, într-o teacă de catifea. Catifeaua era superbă, înflăcărată, pătată, şi cusăturile i se desfăcuseră de uscăciune ici-colo.

Bătrânul Bayard rămase aşa o vreme ţinând spada în mâini, simţindu-i echilibrul delicat. Era exact felul de unealtă pe care un Sartoris l-ar fi considerat cel mai potrivit pentru plantarea tutunului în vreo pustietate din Virginia, aceasta şi încălţările cu tocuri stacojii şi manşetele înfoiate, cu care înveşmântat să desţelenească pământul şi să se lupte cu vecinii lui simpli şi vicleni totodată.

O puse şi pe aceasta deoparte. După aceea urmă o sabie de cavalerie şi o casetă de lemn de trandafir conţinând două pistoale de duel cu monturi de argint şi arătând delicateţea uscătivă, înşelătoare a cailor de curse, şi obiectul pe care bătrânul Falls îl denumise „pistolu' ăsta de-aici cu ţeavă scurtă”. Era un obiect îndesat, cu aspect rău cu cele trei ţevi ale sale, funcţional într-un mod agresiv şi rece, şi între celelalte două arme zăcea acolo asemenea unei insecte reci şi moarte între două flori.

Scoase după aceea chipiul militar albastru de prin anii 1840 şi un mic vas de lut ars şi un *machete* mexican, şi o canistră de gaz cu gâtul lung, aşa cum folosesc mecanicii de locomotivă. Era de argint şi avea gravată pe ea o locomotivă cu un coş uriaş în formă de clopot înconjurată de o coroană de flori împodobită. Dedesubt, cuvântul „Virginia” şi data „9

august 1873“.

Le puse la o parte pe acestea şi, cu un fel de grabă bruscă, scoase şi celelalte obiecte – o manta cu brandenburguri şi fireturi în cenuşiul uniformelor confederate şi o rochie de muselină brodată, mirosind stins a lavandă şi amintind de menuetele somptuoase de demult şi de mireasma caprifoiului rotindu-se printre luminile drepte ale lumânărilor – şi ajunse la o adunătură de hârtii îngălbenite legate cu grijă în teancuri şi, în sfârşit, la o Biblie enormă, cu ferecături. O sprijini pe aceasta de marginea scrinului şi o deschise acolo. Hârtia se făcuse cafenie şi poroasă de trecerea anilor şi sub degete se simţea ca o pojghiţă de cenuşă de lemn abia umezită, ca şi cum fiecare filă s-ar mai fi menţinut întreagă doar pe scheletul tipăriturii arhaice, şterse aproape. Întoarse cu grijă înapoi filele până la paginile de gardă ale cărţii. Începând aproape de josul ultimei dintre paginile albe, o coloană de nume proprii şi date urca într-o simplicitate dezgolită, decolorată, tot mai stinse pe măsură ce timpul suflase asupra lor. La capătul de sus mai erau încă citeţe, ca şi în josul filei precedente. Dar pe la jumătatea acestei file încetau, şi de acolo în sus hârtia era albă în afara câtorva puncte de abia vizibile, şterse – pete ale timpului – şi de câte o trăsătură întâmplătoare de pană.

Bătrânul Bayard stătu astfel multă vreme, privind apoteoza nudă, tot mai destrămată a numelui său. Sartorişii sfidaseră Timpul, însă Timpul nu era vindicativ, durând mai mult decât Sartorişii. Şi probabil că nici măcar nu era conştient de existenţa lor. Fusese un gest frumos, totuşi.

„În secolul al nouăsprezecelea, spusese John Sartoris, genealogia e o prostie. Mai ales în America, unde numai ce-şi ia singur omul şi e-n stare să-şi păstreze are vreo însemnătate şi unde cu toţii avem strămoşi comuni şi singura casă nobiliară din care am putea cu oarecare certitudine să pretindem că ne tragem e puşcăria Old Bailey. Şi, cu toate acestea, omul care afirmă că nici nu-i pasă de strămoşii lui este doar oleacă mai puţin vanitos decât cel care-şi întemeiază toate gesturile pe precedentul sângelui nobil. Şi,

la drept vorbind, un Sartoris poate să aibă şi puţină vanitate şi puţină prostie din asta, dac-aşa-i face lui plăcere.”

Da, fusese un gest frumos; şi bătrânul Bayard şedea acolo pe scaun şi o clipă cântări timpul pe care-l folosise fără să-şi dea seama. Fusese Fatalitatea; augurii unui destin omenesc pândindu-l din gardul viu de la marginea drumului mare, şi el parcă-parcă recunoscându-l, şi iarăşi se regăsi alergând gâfâind prin hăţiş pe când copitele armăsarului murg îşi îndepărtau huruitul de tunet în amurg şi patrula yankeilor răzbătea cu zgomot în urma lui, şi trosnetul crengilor stârnit de ei se auzea tot mai slab, până când se trânti cu respiraţia stinsă într-un tufiş de măceş şi-i auzi pe urmăritori îndepărtându-se. Apoi se strecurase mai departe şi ajunsese la un pârâu despre care ştia că izvora dintre rădăcinile unui mesteacăn şi, pe când se aplecase asupra apei, cea de pe urmă lumină a zilei i se oglindi pe faţă, scoţându-i în relief pronunţat fruntea şi nasul, înconjurându-i orbitele cavernoase şi rânjetul gâfâitor al dinţilor, şi din apa liniştită îl privise o clipă, pe neaşteptate, capul unui mort.

Cotiturile pe care n-ai pornit niciodată din drumul destinului omenesc. În fond, cerul, locul acela forfotitor, era chiar după una din aceste cotituri, aşa se spunea: cerul plin cu iluziile fiecăruia despre sine însuşi şi cu iluziile contrarii ale celui care trece ca la paradă prin minţile altor iluzii... Se urni din scaun, suspinând încet, şi-şi scoase stiloul. La capătul coloanei scrise:

„John Sartoris, 5 iulie, 1918“

şi dedesubt:

„Caroline White Sartoris şi fiul ei, 27 octombrie, 1918“.

Când se uscă cerneala, închise cartea şi o puse la loc, şi-şi scoase pipa din buzunar şi o aşeză în caseta de lemn de trandafir laolaltă cu pistoalele de duel şi cu pistolul cu ţeavă scurtă, puse la loc şi celelalte lucruri, închise cufărul şi-l încuie.

Domnişoara Jenny îl găsi pe bătrânul Bayard în scaunul său cu rezemătoarea înclinată din uşa băncii. Îşi ridică privirile spre ea jucându-şi frumos surpriza, şi surzenia îi părea şi mai pronunţată decât de obicei. Însă ea îl ridică de pe scaun cu o implacabilitate rece şi-l conduse, în vreme ce el continua să mormăie, în josul străzii pe unde negustorii şi trecătorii îi adresau salutul ca unei regine marţiale, bătrânul Bayard păşind greoi alături de ea, cu rea-voinţă posomorâtă.

Curând, se opriră în faţa unei case şi urcară pe o scară îngustă dintre două prăvălii, sub o desfăşurare multicoloră de firme ţipătoare de meseriaşi. În susul scării era un coridor întunecos cu multe uşi, cea mai apropiată din lemn de pin cu vopseaua cenuşie cojită în partea de jos, ca şi cum ar fi fost pocnită cu piciorul în repetate rânduri la aceeaşi înălţime şi cu aceeaşi înălţime şi cu aceeaşi forţă. În uşă două găurele la distanţă de un deget purtau mărturia mută pentru cârligul lipsă, şi de un inel din canat atârna cârligul însuşi, fixând acolo un lacăt imens, ruginit, de model străvechi. Bayard încercă să se oprească aici, dar domnişoara Jenny îl mână cu fermitate spre o uşă de partea cealaltă a holului.

Uşa aceasta fusese zugrăvită de curând şi dată cu grund ca să imite lemnul de nuc. În jumătatea de sus i se adăugase un geam gros, mat, având scris un nume în litere aurite, ieşite în relief, şi menţionarea orelor de serviciu. Domnişoara Jenny deschise această uşă şi Bayard o urmă într-un vestibul pătrat cu o înfăţişare spartană, însă suav aseptică. Zidurile erau de un imaculat cenuşiu nou, cu o reproducere după Corot şi două gravuri în linii subţiri în rame înguste, iar odaia cuprindea un covor nou în culori calde şi o masă simplă şi patru scaune de stejar afumat – toate lipsite de personalitate şi curate, şi necostisitoare, dar dezvăluind dintr-o privire sufletul proprietarului: un suflet limitat acum de dificultăţi materiale, dar destinat şi hotărât ca într-o zi să-şi desfăşoare activitatea în mijlocul covoarelor persane şi al mobilelor de mahon sau de tec şi cu o singură

reproducere ireproşabilă pe pereţii imaculaţi şi căşti. O tânără într-o rochie albă scrobită se ridică de la măsuţa pe care era telefonul şi-şi mângâie absentă pieptănătura.

— Bună dimineaţa, Myrtle, spuse domnişoara Jenny. Spune-i doctorului Alford că am vrea să-l vedem, te rog.

— Aveţi oră reţinută? întrebă fata cu o voce fără nicio inflexiune.

— O să ne reţinem una acuma, în cazul acesta, răspunse domnişoara Jenny. Doar n-ai vrea să-mi spui că doctorul Alford nu vine la lucru înainte de ora zece, nu?

— Doctorul Alford nu-şi... nu primeşte pe nimeni fără să aibă ora reţinută, recită fata ca un papagal, cu ochii fixaţi pe un punct deasupra capului domnişoarei Jenny. Dacă n-aţi reţinut o oră are să trebuiască să vă reţineţi o...

— Ţţţţ, o întrerupse domnişoara Jenny nerăbdătoare. Tu du-te fuga acum şi-i spune doctorului Alford că vrea să-l vadă colonelul Sartoris, şi repede-repede, ca o fetiţă bună ce eşti.

— Da, vă rog, domnişoară Jenny, spuse fata ascultătoare şi traversă încăperea, dar la cealaltă uşă se opri iarăşi şi iarăşi glasul îi deveni mecanic ca al unui papagal: Nu vreţi să luaţi loc? Am să văd dacă doctorul e liber.

— Tu du-te şi spune-i doctorului Alford că suntem aici, repetă afabilă domnişoara Jenny. Spune-i că am şi nişte cumpărături de făcut astăzi dimineaţă şi n-am timp s-aştept.

— Da, vă rog, domnişoară Jenny, aprobă fata şi dispăru, şi după o pauză demnă se întoarse, încă o dată înveşmântată ireproşabil în manierele ei profesionale. Doctorul are să vă primească acum. Pe aici, vă rog.

Ţinu uşa deschisă şi se trase la o parte.

— Îţi mulţumesc, drăguţo, spuse domnişoara Jenny. Mămica ta tot în pat e?

— Nu, vă rog, acuma s-a dat jos, vă mulţumesc.

— Asta e bine, se învoi domnişoara Jenny. Haide, Bayard.

Camera cealaltă era mai mică şi mirosind brutal a formol. Cuprindea un dulap alb smălţuit, plin cu sclipiri urâcioase de nichel, o masă de operaţie de metal şi o mulţime de cuptoare şi sobiţe, şi sterilizatoare electrice. Doctorul într-o jachetă

de pânză albă stătea aplecat peste o măsuţă de scris şi o vreme le oferi capul său lucios şi absent. Apoi îşi ridică privirile şi se sculă în picioare.

Era de vârsta aceea tinerească, nedeterminată, între treizeci şi patruzeci de ani, nou-sosit în oraş şi nepotul unui vechi localnic. Fusese un student strălucit la Facultatea de Medicină şi era o persoană prezentabilă, dar făptura sa degaja un fel de demnitate preocupată, un fel de lipsă de iluzii erudită şi rece cu privire la întreaga omenire, încât interzicea orice încercare de apropiere degajată spre intimitate din partea orăşelului şi care-i făcea chiar şi pe cei ce şi-l aminteau ca un băieţaş venit în vacanţă să i se adreseze cu „domnule” sau „domnule doctor”. Avea o mustaţă mică şi o faţă ca o mască – o faţă liniştitoare, însă rece; şi în timp ce bătrânul Bayard sta agitându-se pe un scaun doctorul apăsă delicat cu degetele uscate, foarte curate pe crescătura de pe faţa lui. Domnişoara Jenny îi adresă o întrebare, însă el îşi continuă explorarea, concentrat, ca şi cum n-ar fi auzit-o, ca şi cum ea nici măcar n-ar fi pronunţat vreo vorbă; inserând un mic bec electric, pe care-l sterilizase mai întâi, în gura lui Bayard şi aprinzându-i şi stingându-i licărirea rubinie înăuntrul obrazului acestuia. Apoi îl scoase, îl steriliză iarăşi şi-l puse la loc înapoi în dulăpior.

— Ei? întrebă domnişoara Jenny nerăbdătoare.

Doctorul închise dulăpiorul cu grijă, îşi spălă şi-şi şterse mâinile, şi veni să se oprească alături de ei şi, cu degetele înfipte în buzunarele jachetei, deveni solemn şi onctuos, rostogolind cuvintele aspre pe limbă cu o deliberare epicuriană.

— Trebuie dat afară de îndată, încheie. Ar fi trebuit înlăturat încă de pe când era în faza iniţială; din cauza aceasta consiliez o operaţie neîntârziată.

— Vrei să spui că ar evolua în cancer? întrebă domnişoara Jenny.

— Nu e vorba de asta, doamnă. Chestiune de timp. Neglijaţi-o şi nu vă mai pot promite nimic; scoateţi-o acum, şi nu mai trebuie să ne mai facem vreo grijă cu ea vreodată.

Îl privi iarăşi pe bătrânul Bayard cu o expresie de contemplare ezitantă şi îngheţată. Are să fie cât se poate de simplu. Am să v-o scot cât ai bate din palme.

Şi făcu un gest scurt cu mâna.

— Ce mai e şi asta? întrebă Bayard.

— Zic, pot să vă scot crescătura asta de aici atât de uşor, că nici n-o să simţiţi, domnule colonel Sartoris.

— Ba să mă ia dracu' dac-ai s-o scoţi!

Bayard se ridică în picioare cu una din mişcările lui caracteristice, ca şi cum s-ar fi năpustit înainte.

— Stai jos, Bayard, îi comandă domnişoara Jenny. Nu te taie nimeni fără să prinzi tu de veste mai întâi. Şi ar trebui făcută chiar acuma-acuma? întrebă.

— Da, doamnă. Personal, nu mi-aş lăsa lucrul ăsta pe faţă nici până mâine-dimineaţă. Altminteri, e onest din partea mea să vă avertizez că niciun medic nu şi-ar mai putea asuma responsabilitatea pentru ce ar putea urma de aici... Aş putea s-o înlătur în două minute, adăugă, privind faţa lui Bayard cu o speculaţie rece.

Pe urmă îşi întoarse capul pe jumătate şi rămase într-o atitudine plină de atenţie, şi dincolo de pereţii subţiri un glas din camera de alături se auzi răsunând, în valuri ample, rostogolitoare.

— 'Neaţa, soră, spunea. Parcă l-am cam auzit pe Bayard Sartoris drăcuind aicea-năuntru, ă?

Doctorul şi domnişoara Jenny îşi păstrată atitudinile încremenite; apoi uşa se deschise şi omul cel mai gras din întreaga regiune îi umplu cadrul. Purta o haină de alpaca lucioasă peste o vestă şi pantaloni negri largi şi mototoliţi; peste cămaşa scrobită faldurile de grăsime ale guşii îi acopereau gulerul moale şi cravata neagră îngustă ca o aţă. Capul de senator roman era înconjurat ca o streaşină de o încâlceală viguroasă de păr argintiu.

— Ce dracu' ţi s-a întâmplat, ă? Tună; apoi lunecă în cameră umplând-o cu totul, micşorându-i dintr-odată pe ceilalţi ocupanţi şi mobilierul.

Acesta era doctorul Lucius Quintus Peabody, în vârstă de optzeci şi şapte de ani şi cântărind trei sute şi zece pfunzi, şi

posedând de asemenea un aparat digestiv la fel de rezistent ca al unui cal. Practicase profesiunea de medic în acest district pe vremea când echipamentul unui doctor consta dintr-un ferăstrău, un galon de whisky şi un săculeţ de calomel; fusese chirurgul militar în regimentul lui John Sartoris, şi până când răsăriseră zorii erei automobilului o pornea la drum la oricare ceas din toate cele douăzeci şi patru pe orice vreme şi spre orice distanţă, pe drumuri pentru oricine de nestrăbătut într-o cabrioletă schiloadă, ca să consulte pe oricine, alb sau negru, care l-ar fi chemat, acceptând ca onorariu de obicei o masă de fiertură de porumb şi cafea, sau poate un pumn de porumb sau o mână de fructe, sau câţiva bulbi de flori sau răsaduri.

Pe vremea când fusese tânăr şi grăbit ţinuse un registru şi îl continuase cu meticulozitate până când încasările ipotetice totalizaseră 10 000 de dolari. Însă asta se petrecuse cu patruzeci de ani înainte, şi de atunci nu-şi mai bătuse capul să ţină vreo socoteală; şi acum din vreme în vreme câte un ţăran mai pătrundea în cabinetul său dezordonat şi soios, şi achita cine mai ştie ce obligaţie, comemorând câteodată chiar venirea pe lume a platnicului însuşi, în numele tatălui sau bunicului său, şi despre care doctorul Peabody, în ce-l priveşte, uitase de mult. Cu toţii prin partea locului îl cunoşteau şi-i trimiteau şunci şi vânat de Crăciun, şi se spunea că şi-ar fi putut petrece tot restul zilelor rătăcind prin regiune în aceeaşi cabrioletă pe care o mai folosea şi acum, fără să trebuiască să-şi pună o clipă problema unde să-şi găsească ospătare şi găzduire, şi fără să cheltuiască nicio para chioară pentru una sau alta. Umplea încăperea cu umanitatea lui zgomotoasă şi prietenoasă, şi atunci când păşi de-a latul duşumelei şi o bătu pe domnişoara Jenny pe spate cu palma lui mare cât o lopată de bătut grâul, se zgudui toată clădirea sub pasul lui.

— Măcelarul ăsta blestemat vrea să taie o bucată din mine, spuse bătrânul Bayard, certăreţ. Haide-ncoace, şi spune-le să mă lase-n pace, Loosh.

— Ceasu' zece antemeridiane-i prea devreme să te-apuci să tai oamenii albi, tună doctorul Peabody. Cu negrii-i

altceva. Poţi să ciopârţeşti la negri câţi vrei după miezunopţii. Da' ce-i cu el, mă băiatule? îl întrebă pe doctorul Alford.

— Eu nu cred că-i nimic altceva decât un neg, acolo, spuse domnişoara Jenny, dar mi s-a urât să mă tot uit la el aşa.

— Nu-i neg, o corectă doctorul Alford ţeapăn.

Îşi recapitula diagnosticul în termeni tehnici, în timp ce doctorul Peabody îi învăluia pe toţi în bunăvoinţa rubicondă a prezenţei sale.

— Pare destul de rău, nu? Conveni el şi zgudui iarăşi duşumeaua, şi-l înfipse ferm pe Bayard în scaun cu o mână uriaşă, iar cu cealaltă îi întinse faţa spre lumină. Apoi scotoci după o pereche de ochelari cu ramă de oţel în buzunarul hainei şi examină faţa lui Bayard. Zici c-ar trebui s-o dăm jos, aşa crezi?

— Aşa cred, răspunse doctorul Alford cu răceală. Cred că e imperativ necesar să fie operată. Nu trebuie s-o lăsăm acolo. Cancer.

— Oamenii au tot dus-o cu cancerul cu mult înainte să se fi inventat cuţitele, spuse doctorul Peabody sec. Stai liniştit, Bayard.

„Şi oameni ca dumneata sunt unul din motivele pentru care au făcut aşa ceva", îi sta tânărului pe vârful limbii să-i spună. Însă se abţinu şi zise în schimb:

— Pot să vă scot crescătura asta în două minute, domnule colonel Sartoris.

— Al dracului să fiu dac-o s-o faci, răspunse Bayard cu violenţă, încercând să se ridice. Dă-te la o parte, Loosh!

— Stai liniştit, spuse doctorul Peabody fără să-şi schimbe tonul, apăsându-l pe scaun în timp ce-i pipăia umflătura. Te doare cumva?

— Nu. N-am spus niciodată că mă doare. Şi să mă ia dracu'...

— Dracu' probabil c-are să te ia oricum, îi spuse doctorul Peabody. Probabil că te-ai simţi cam la fel de bine şi mort, oricum. N-am mai văzut om care să ştie să aleagă mai puţine plăceri din viaţă decât tine.

— O dată ai spus şi tu adevărul, îl aprobă domnişoara

Jenny. E omul cel mai bătrân pe care l-am întâlnit în viaţa mea.

— Aşa că, urmă doctorul Peabody blând, eu nu mi-aş mai bate capul cu chestia asta. Las-o acolo. Nu-i mai pasă nimănui cum arăţi tu la faţă. A, dac-ai fi un tinerel, care să bată străzile după fete noapte de noapte...

— Dacă domnul doctor Peabody îşi ia permisiunea să se amestece fără să dea socoteală... începu doctorul Alford.

— Will Falls zice că poate s-o vindece el, spuse Bayard.

— Cu iarba aia a lui? întrebă doctorul Peabody repede.

— Iarbă? repetă doctorul Alford. Domnule colonel Sartoris, dacă ai să permiţi oricărui şarlatan care se nimereşte să-ţi trateze crescătura asta cu vreun leac băbesc sau de bâlci, ai să fii un om mort în şase luni de zile. Doctorul Peabody însuşi poate să-ţi confirme ce spun eu, adăugă cu o ironie fină.

— Nu ştiu, răspunse doctorul Peabody încet. Will a făcut unele lucruri de mirare cu ierburile alea ale lui.

— Trebuie să protestez, spuse doctorul Alford. Doamnă Du Pre, protestez împotriva oricărui membru al profesiei mele care sancţionează chiar şi la modul negativ o asemenea procedură.

— Lasă, mă băiatule, răspunse doctorul Peabody, n-o să-l lăsăm noi pe Will să-şi pună alifia aia a lui pe negul lui Bayard. Pentru negri şi pentru vite merge, dar Bayard n-are nevoie de-aşa ceva. O să lăsăm chestia asta în pace, atâta vreme cât nu-l doare.

— Dacă această crescătură nu se înlătură neîntârziat, eu mă spăl pe mâini de orice răspundere, declară doctorul Alford. S-o neglijăm ar fi fatal, în aceeaşi măsură ca şi ierburile domnului Falls. Doamnă Du Pre, vă cer să fiţi martoră că această consultaţie a luat o întorsătură contrară eticii profesionale, nu din vina mea şi în ciuda protestelor mele.

— Lasă, mă băiatule, spuse doctorul Peabody iarăşi, asta nici nu face osteneala să i-o dai jos. Îţi păstrăm noi un braţ întreg sau un picior cum s-o apuca ţicnitul ăla de nepotu-su să răstoarne automobilul cu ei cu toţi. Hai cu mine, Bayard!

— Doamnă Du Pre... încercă doctorul Alford.

— Bayard poate să se întoarcă singur la dumneata, dacă doreşte, şi doctorul Peabody îl bătu pe tânăr pe umăr cu mâna lui greoaie. Îl duc acuma până la cabinetul meu şi stau eu puţin de vorbă cu el. Jenny poate să-l aducă ea îndărăt, dacă vrea. Haide, Bayard!

Şi-l scoase pe bătrânul Bayard din încăpere. Domnişoara Jenny se ridică şi ea.

— Loosh Peabody ăsta e şi el un zaharisit tot aşa ca şi Will Falls, spuse ea. Bătrânii ăştia mă scot şi pe mine din sărite. Dar ai puţină răbdare: ţi-l aduc eu imediat îndărăt şi terminăm şi cu treaba asta.

Doctorul Alford îi ţinu uşa deschisă şi ea pluti afară din cameră, într-o mânie ţeapănă, înveşmântată în mătase, şi-l urmă pe nepotul său pe coridor şi prin uşa jupuită cu broasca ruginită într-o încăpere care semăna cu o devastare ciclonică în miniatură, ninsă paşnic cu un praf străvechi şi netulburat.

— Ascultă-aici, Loosh Peabody, începu domnişoara Jenny.

— Stai jos, Jenny, îi spuse doctorul Peabody. Şi taci din gură. Descheie-te la cămaşă, Bayard.

— Ce? spuse bătrânul belicos.

Celălalt îl împinse într-un scaun.

— Vreau să te văd la piept, îi explică.

Se îndreptă spre un pupitru străvechi cu capacul rulant şi cotrobăi prin dezordinea prăfuită de acolo. Pretutindeni în această uriaşă încăpere domneau praful şi dezordinea. Cele patru ferestre dădeau spre piaţă, dar ulmii şi sicomorii plantaţi de-a lungul laturilor pieţei umbreau camerele de aici de la etajul întâi, astfel că lumina răzbătea îmblânzită ca lumina sub apă. În colţurile tavanului erau pânze de păianjen, groase şi grele asemenea muşchiului putred şi zdrenţuite asemenea dantelei vechi, şi pereţii odinioară albi erau acum de o murdărie egală şi lipsită de emfază cu excepţia câte unui dreptunghi ici şi colo unde atârnase vreun calendar vechi şi fusese apoi scos. Pe lângă pupitru, camera mai cuprindea trei sau patru scaune desperecheate în diferite stadii de decrepitudine, o sobă ruginită lângă o ladă

umplută cu rumeguş şi canapea de piele reţinând mută printre arcurile-i desfundate conturul trupului alungit al doctorului Peabody; alături de ea şi acumulând încet straturi succesive de praf, era un teanc de romane sordide, ieftine. Aceasta era biblioteca doctorului Peabody, şi pe canapeaua aceasta îşi petrecea el ceasurile de consultaţie, citindu-le iarăşi şi iarăşi. Altfel de cărţi nu mai erau.

Însă coşul de hârtii de lângă pupitru şi pupitrul însuşi şi consola deasupra căminului umplut cu gunoaie şi pervazurile ferestrelor de asemenea erau presărate cu circulare sosite prin poştă, cu cataloage trimise prin poştă şi cu buletine guvernamentale de toate soiurile. Într-un colţ pe o ladă mare de ambalaj răsturnată sta un răcitor de apă, într-alt colţ era sprijinit un mănunchi de undiţe de trestie încovoindu-se încet sub propria greutate; şi pe fiecare suprafaţă orizontală se odihnea câte o adunătură de obiecte care n-are fi putut fi găsite în afara dughenelor de mărunţişuri – haine vechi, sticle, o lampă cu gaz, o ladă de lemn cu cutii de tinichea cu unsoare de osii din care lipsea o cutie; un ceas de porţelan în forma unei aurore personificate, susţinute de patru fecioare încununate de flori şi care suferiseră diferite şi uimitoare neajunsuri de ordin anatomic, şi ici, şi colo, prin această îngrămădire prăfuită, variate instrumente ţinând de profesiunea ocupantului. Unul din acestea era ceea ce căuta acum doctorul Peabody în pupitrul plin de nimicuri pe care era aşezată o unică fotografie într-o ramă de lemn, şi deşi domnişoara Jenny spusese iarăşi: „Ascultă aici, Loosh Peabody, ascultă-mă ce-ţi spun”, el continua să-l caute cu o seninătate blândă şi lipsită de grabă.

— Aranjează-ţi hainele şi haide să mergem îndărăt la doctorul ăla, îi ordonă domnişoara Jenny nepotului său. Nici tu şi nici eu nu ne mai putem permite să ne pierdem vremea cu un bătrân zaharisit care de abia se mai ţine pe picioare.

— Stai jos, Jenny, repetă doctorul Peabody şi trase afară un sertar, şi scoase din el o cutie de ţigări de foi şi un pumn de musculiţe artificiale pentru pescuit păstrăvi, decolorate acum, şi un guler murdar, şi în sfârşit un stetoscop; apoi

îngrămădi celelalte lucruri la loc în sertar şi-l împinse cu genunchiul.

Domnişoara Jenny se aşează, ţeapănă şi jignită, pufnind în timp ce el îl asculta pe bătrânul Bayard la inimă.

— Ei, izbucni ea, asta te-nvaţă cum să-i iei negul ăla jos de pe faţă? Will Falls n-ar avea nevoie de niciun telefon de-ăsta ca să ştie aşa ceva.

— Îmi spune mai mult decât atât, răspunse doctorul Peabody, îmi spune că Bayard are să scape de toate necazurile dacă mai merge în automobilul trăsnitului ăluia.

— Prostii, spuse domnişoara Jenny. Bayard ştie să conducă foarte bine. N-am mers niciodată cu cineva care să ştie mai bine să conducă maşina.

— Numai c-are să fie nevoie de ceva mai mult decât de unul care să ştie să conducă bine o maşină ca să ţină asta – şi apăsă în pieptul lui Bayard cu degetul lui cel bont – în mişcare, la vremea când băiatul ăla o să-şi mai învârtească tărăboanţa pe după o curbă sau două, aşa cum l-am văzut eu c-o face.

— Ai auzit tu vreodată ca vreun Sartoris să fi murit de vreo cauză naturală, ca un fitecine? întrebă domnişoara Jenny. Nu ştii şi tu foarte bine că inima asta n-are să-l ia pe Bayard de-aici până nu i-o veni vremea? Tu scoală-te de-acolo şi vino cu mine, adăugă către nepotu-său.

Bayard se încheie la cămaşă. Doctorul Peabody se aşează pe canapea şi-l urmări din ochi liniştit.

— Bayard, spuse el deodată, de ce nu stai dracului liniştit afară din maşinăria aia?

— Ce?

— Dacă nu te ţii departe de ea, n-o să ai nevoie nici de mine, nici de Will Falls, şi nici de băiatul ăla de dincolo, cu toate briciurile lui fierte.

— Şi ce, asta-i treaba ta? întrebă bătrânul Bayard. La dracu', nu pot să-mi frâng gâtul liniştit dacă aşa am eu chef?

Se ridică în picioare. Tremura, degetele i se încurcau în nasturii vestei, şi domnişoara Jenny se ridică şi ea în picioare şi vru să-l ajute, dar el o dădu la o parte brutal. Doctorul Peabody rămase liniştit aşezat pe canapea, bătându-şi

degetele groase peste genunchiul gros.

— Eu şi-aşa mi-am trăit traiul, continuă bătrânul Bayard mai blând. Sunt primul din neamul meu din câţi ştiu eu care-am apucat şaizeci de ani. Aş zice că bătrânul de-acolo de sus mă ţine pe mine să fiu martor de nădejde la stingerea neamului ăstuia.

— Acum, spuse domnişoara Jenny cu vocea îngheţată, tu ţi-ai spus discursul, şi Loosh Peabody te-a făcut să-ţi pierzi dimineaţa, aşa că eu zic că am putea să plecăm acuma şi să-l lăsăm pe Loosh şi se ducă să-şi mai doftoricească şi catârii niţel, şi tu să poţi să stai pe scaunul tău ce-a mai rămas din ziua de azi, să fii mai departe un Sartoris şi să-ţi plângi de milă. La revedere, Loosh!

— Fă-l să-şi lase chestia aia în pace, Jenny, spuse doctorul Peabody.

— N-o să-l vindecaţi tu şi cu Will Falls?

— Tu fă-l să nu-l lase pe Will Falls să pună ceva peste ea, repetă doctorul Peabody cu acelaşi calm. Nu-i nimica cu ea. Las-o în plata ei pur şi simplu.

— Să mergem la un doctor, asta-i ce-o să facem, răspunse domnişoara Jenny. Haide odată!

Când uşa de închise, el rămase nemişcat la locul lui şi-i auzi certându-se dincolo. Pe urmă sunetul glasurilor se deplasă pe coridor către scară, încă certându-se zgomotos şi, din partea bătrânului Bayard, cu o emfază neelegantă, glasurile se stinseră. Atunci doctorul Peabody se lungi pe canapeaua care i se mulase după trupul masiv şi se întinse la întâmplare, orbeşte, după unul din romanele ieftine din teancul de la capătul canapelei.

4

Pe când se apropiau de bancă, Narcissa Benbow se vedea venind din partea opusă; se întâlniră în faţa portalului, unde el îi făcu un compliment greoi spunându-i ce bine arată în vreme ce ea se oprise nemişcată în rochia de culoare deschisă şi îşi ţipă vocea gravă în surzenia lui. Apoi el îşi luă în primire scaunul cu spetează înclinată, iar domnişoara Jenny o urmă în interiorul băncii până la ghişeul casierului. În spatele grilajului nu era nimeni în clipa aceea în afara contabilului. El le aruncă o privire scurtă şi furişă peste umăr, apoi lunecă de pe scaunul lui şi se îndreptă spre ghişeu, dar fără să-şi mai ridice iarăşi ochii.

Luă cecul din mâna Narcissei, şi în vremea aceasta ea, ascultând-o pe domnişoara Jenny cu care vorbea iarăşi despre stupizenia masculină şi încăpăţânată a lui Bayard şi a lui Loosh Peabody, remarcă părul roşcat care îmbrăca braţele bărbatului până la cea de a doua articulaţie a degetelor şi observă cu dezgust vag, dar distinct, şi în acelaşi timp cu oarecare curiozitate căci nu era o zi deosebit de călduroasă, că mâinile şi braţele lui erau presărate cu broboane de sudoare.

Apoi ea îşi făcu privirile oarbe iarăşi, luă banii pe care el îi împinse pe sub grilaj spre ea şi îşi deschise poşeta. Prin deschizătura ei căptuşită cu satin albastru se ivi deodată colţul unui plic cu o parte din scrisul de pe el, însă ea îl mototoli repede să-l ascundă vederii, îşi băgă banii înăuntru şi închise poşeta. Se întoarseră să plece, domnişoara Jenny încă povestind, şi ea se mai opri o clipă în prag, înveşmântată în aura ei tăcută de calm, în vreme ce bătrânul Bayard o mai tachină o dată greoi cu aluzii la cu totul închipuite poveşti sentimentale, acum constituind singura temă de conversaţie dintre ei, şi ea îi mai strigă iarăşi cu

seninătate ceva, orice, ca răspuns. Pe urmă plecă mai departe, înconjurată de tihna care o însoţea ca o prezenţă vizibilă sau ca un sunet.

Câtă vreme se mai văzu depărtându-se, contabilul rămase în picioare la fereastră. Stătea cu capul aplecat şi mâna îi trase o serie de semne corect desenate, dar fără sens, pe hârtia din faţă. Pe urmă ea trecu colţul şi el n-o mai putu urmări cu ochii. Atunci de abia se urni şi, făcând asta, constată că hârtia i se agăţase de încheietura umedă, aderând la mişcările braţului. Apoi însă se desprinse şi căzu la pământ.

După ce banca se închise în după-amiaza aceea, Snopes traversă piaţa şi intră pe o stradă laterală, apropiindu-se de o clădire cu faţada dreaptă, cu verandă de jur împrejur şi de unde se revărsa în aerul după-amiezii precum cacofonia tristă a unui gramofon ieftin. Intră. Muzica răzbătea dintr-o cameră din dreapta şi, când se opri în prag, văzu un bărbat în cămaşă fără guler stând pe un scaun, cu picioarele numai în ciorapi ridicate pe un alt scaun, fumând o pipă al cărei miros rău îl urmări apoi pe când străbătea holul mai departe. Holul mirosea a săpun grosolan, umed şi carpetul de linoleum licărea, umed încă. Păşi de-a lungul covorului apropiindu-se de zgomotul dezordonat, continuu, al unor treburi casnice, şi dădu peste o femeie într-un veşmânt diform, cenuşiu care se opri din spălatul podelelor şi-l privi peste umărul cenuşiu, dându-şi la o parte părul lăţos de pe frunte cu un braţ înroşit.

— ’Seara, doamnă Beard, spuse Snopes. S-a-ntors Virgil?

— A trecut pe-aici acuşica, răspunse ea. Dacă nu-i dincolo în faţă, apoi l-o fi trimis taică-su cu v’o treabă. Domnu’ Beard are iar o criză cu lumbagu’ lui. L-o fi trimis pe Virgil după ceva.

Părul îi alunecă iarăşi lăţos peste faţă. Şi iar şi-l dădu la o parte cu un gest nerăbdător.

— Mai ai ceva treabă cu el?

— Mda. Nu ştii pe unde-o fi apucat-o?

— Dacă nu l-o fi trimis domnu’ Beard pe undeva, atunci poate c-o fi-n curtea din spate. Nu prea se duce el departe.

Îşi împinse iarăşi părul la o parte; deprinsă de atâta vreme cu munca, tot trupul îi părea nerăbdător când trebuia să stea locului o clipă. Apucă iarăşi cârpa cu care spăla pe jos.

Snopes trecu mai departe, se opri pe treptele de la bucătărie deasupra unei curţi închise, fără iarbă şi cuprinzând şi o îngrăditură pentru găini, tot fără iarbă, în care câteva orătănii se chirceau sau se învârteau bezmetice, fără rost, prin praf. Într-o parte era o grădiniţă de legume, cu răsaduri ordonate, îngrijite. În colţul curţii, era un fel de magazie de scânduri mâncate de vreme.

— Virgil, spuse Snopes.

Curtea se arăta deznădăjduită, bântuită de stafii, stafiile unor buruieni descurajate, stafiile hranei arătându-se sub chipul cutiilor de tinichea goale, al lăzilor şi butoaielor sparte, al unei grămezi de surcele şi al unui butuc de tăiat lemne, peste care zăcea un topor cu coada legată cu o bucată de sârmă ruginită, răsucită grosolan pe deasupra. Coborî treptele şi orătăniile stârniră o rumoare discordantă, aşteptându-se la ceva de mâncare.

— Virgil.

Nişte vrăbii îşi găsiseră câte ceva de ciugulit prin praf printre orătănii, dar păsările, ele însele, poate presimţindu-şi speranţele înşelate şi deznădejdea foamei, ţopăiau încoace şi-ncolo pe după gardul de sârmă, cârâind disonant, deprimate, pândindu-l cu ochi prădalnici, insistenţi. Voia tocmai să se întoarcă spre bucătărie când băiatul apăru tăcut şi nevinovat din magazie, cu părul de culoarea paiului vâlvoi şi cu ochii fără expresie. Gura cu buzele palide îi era aproape surâzătoare, dar cu ceva tainic la colţuri. Bărbie aproape că nu avea deloc.

— Salut, domnu’ Snopes. Pe mine mă căutaţi?

— Da. Dacă n-ai vreo treabă acum, răspunse Snopes.

— N-am, spuse băiatul.

Intrară în casă şi trecură prin faţa camerei unde femeia spăla mai departe podelele cu un fel de furie meschină. Duhoarea pipei, monotonia lugubră a fonografului umpleau

holul şi ei urcară scara, şi ea acoperită cu carpet de linoleum fixat de fiecare treaptă cu câte o vergea înşelătoare de tablă colorată să semene cu alama, tocit şi mâncat de nenumăraţi paşi grei. Holul de sus era mărginit de două şiruri identice de uşi. Intrară pe una din ele.

Încăperea cuprindea un pat, un scaun, un scrin şi un lavoar cu o cană de apă alături. Duşumeaua era acoperită cu o rogojină roasă pe alocuri. Becul unic, fără abajur, atârna de o coardă verzui-cafenie. Pe perete, deasupra căminului înfundat cu hârtii, într-o litografie înrămată, o indiancă tânără în pantaloni de piele imaculaţi îşi apleca pieptul dezgolit asupra unui bazin de marmură italiană, convenţional luminat de lună. Ţinea în mâini o ghitară şi un trandafir, şi nişte vrăbii prăfuite se opriseră pe pervazul ferestrei, privindu-le cu ochi lucitori prin ecranul de plasă şi el prăfuit.

Băiatul intră cuviincios. Ochii lui spălăciţi îmbrăţişară camera şi ce era în ea dintr-o singură privire cuprinzătoare.

— Puşca aia cu aer comprimat n-a sosit încă, domnul Snopes?

— Nu, n-a sosit, răspunse Snopes. Dar ajunge ea curând.

— Da aţi comandat-o de-o grămadă de vreme de-acuma.

— Am comandat-o. Dar vine ea curând. Poate n-au niciuna în stoc chiar acum.

Merse până la scrin, scoase dintr-un sertar câteva coli de hârtie de scris, le aşeză pe tăblia scrinului, trase un scaun alături, apoi scoase geamantanul de sub pat şi îl potrivi pe scaun. Pe urmă îşi scoase stiloul din buzunar, îi deschise capacul şi îl puse lângă hârtie.

— Trebuie să sosească de la o zi la alta acuma.

Băiatul se aşeză pe geamantan şi ridică tocul.

— Puşti din astea au şi la magazinul lu’ Watts, sugeră el.

— Dacă asta pe care am comandat-o nu vine curând, luăm una de-acolo, spuse Snopes. De fapt, când am comandat-o?

— Marţi a fost o săptămână, răspunse repede băiatul. Mi-am însemnat eu.

— Ei, vine ea curând. Eşti gata?

Băiatul se potrivi pe scaun în faţa hârtiei. Da, vă rog.

Snopes scoase o hârtie împăturită din buzunarul de sus ai pantalonilor şi o desfăcu.

— „Număr de cod patruzeci şi opt. Domnului Joe Butler, Saint Louis, Missouri”, citi el şi se aplecă peste umărul băiatului, urmărindu-i tocul. Aşa: asta sus, îi porunci. Acuma.

Băiatul lăsă un spaţiu de vreo două degete şi, pe măsură ce Snopes citea, el transcria cu scrisul lui ordonat, şcolăresc, oprindu-se doar din când în când să întrebe cum să ortografâeze câte un cuvânt.

> Cândva mă gândeam că am să încerc să te uit. Însă nu pot să te uit pentru că tu nu poţi să mă uiţi pe mine. Mi-am văzut scrisoare astăzi în poşeta ta. În fiecare zi pot să-mi întind mâna şi să te ating şi tu nici nu ştii. Doar să te văd mergând pe stradă.
>
> Să ştiu ce ştiu eu că ştii tu. Într-o zi vom ajunge amândoi să ştim când tu ai să te obişnuieşti cu gândul. Ai păstrat scrisoarea mea dar nu-mi răspunzi. E semn bun că nu…

Băiatul ajunsese la capătul Pilei, Snopes i-o ridică din faţă, lăsându-i-o pe cea de dedesubt, neîncepută. Continuă să citească, cu vocea monotonă, lipsită de inflexiune.

> …Mă uiţi altfel nai păstra-o. Mă gândesc la tine noaptea cum treci tu pe stradă de parcă eu aş fi gunoi. Ţi-aş putea spune ceva de-ai să rămâi surprinsă eu pot să fac mai multe decât să te privesc cum mergi pe stradă în rochia ta. Într-o zi am să-ţi spun şi nare să te mai mire atunci. Treci pe lângă mine şi nici nu ştii dar eu ştiu. Ai să ştii şi tu într-o zi. Pentru că am să-ţi spun eu.

— Acuma, spuse, şi băiatul coborî tocul în josul paginii. „Al dumitale Hal Wagner. Număr de cod douăzeci şi patru.”

Privi iarăşi peste umărul băiatului.

— E bine aşa.

Puse sugativa peste foaia de hârtie şi o ridică de pe masă. Băiatul înşurubă stiloul la loc şi-şi împinse scaunul, iar Snopes scoase o pungă din buzunar.

Băiatul o privi grav.

— Mulţumesc foarte mult, domnu' Snopes, spuse. O deschise şi privi înăuntru. Nu ştiu de ce n-ajunge odată puşca aia cu aer comprimat.

— Nu ştiu nici eu, conveni Snopes. Nu ştiu de ce n-or fi trimitând-o.

— Poate s-o fi pierdut la poştă, sugeră băiatul.

— Se poate. Probabil că asta s-a întâmplat. Le scriu eu iar mâine.

Băiatul se ridică, dar mai rămase o clipă locului cu părul lui blond ca paiul şi cu faţa cuminte, nevinovată. Scoase o bomboană din pungă şi o mânca fără entuziasm.

— Mă gândesc să-i spun lu' tata să se ducă până la poştă şi să-i întrebe dacă n-au pierdut-o ei.

— Nu, eu n-aş face asta în locul tău, spuse Snopes repede. Mai aşteaptă; mă ocup eu de treaba asta. O primim noi până la urmă.

— Tata nu se supără. Poate să se ducă la poştă cum ajunge acasă şi să vadă ce-i cu ea. Pot să mă duc acuma să-i spun şi să-l rog să treacă pe la poştă.

— Nu e bine dacă se duce el, răspunse Snopes. Las-o-n seama mea. Îţi scot eu puşca aia până la urmă.

— Pot să-i spun că am lucrat pentru dumneavoastră, urmă băiatul. Scrisorile astea le ţin minte.

— Nu, nu, mai aşteaptă şi lasă-mă să mă ocup eu. Aranjez eu, primul lucru mâine-dimineaţă.

— Bine, domnu' Snopes.

Mai mâncă o bomboană, fără entuziasm. Porni spre uşă.

— Eu le ţin minte toate scrisorile alea. Pariez că pot să mă aşez acum şi să le scriu iar de la capăt. Pe cât că pot? Spuneţi, domnu' Snopes, cine-i Hal Wagner? E de-aici din Jefferson?

— Nu, nu. Nu-l cunoşti. Nici nu prea vine în oraş. Din cauza asta am eu grijă de treburile lui. Văd eu ce-i cu puşca aia, n-ai grijă.

Băiatul deschise uşa şi se opri iarăşi.

— Au puşti din astea la magazinul lu’ Watts. Sunt bune. Tare mi-ar place una din alea. Da, zău aşa.

— Sigur, sigur, conveni Snopes. Vine a noastră mâine. Mai ai puţină răbdare; ai să vezi că-ţi capeţi puşca.

Băiatul plecă. Snopes încuie uşa şi o clipă rămase lângă ea cu capul aplecat, cu mâinile tresărindu-i încet, înnodându-şi degetele. Pe urmă ridică de pe masă hârtia care fusese împăturită şi o arse în cămin, şi risipi cenuşa carbonizată cu talpa pantofului. Tăie cu briceagul adresa din susul primei foi şi semnătura din josul celei de a doua, împături pe urmă cele două foi şi le vâri într-un plic ieftin. Îl lipi, îi puse un timbru, îşi scoase stiloul şi scrise adresa cu mâna stângă în litere de tipar, stângace. În aceeaşi seară o duse la gară şi o puse în cutia de scrisori a trenului.

În după-amiaza următoare, Virgil Beard împuşcă o mierlă. Cântase cocoţată în părul care creştea în colţul curţii de păsări.

5

Uneori, când Simon se învârtea peste zi cu treburile lui, arunca şi câte o privire prin curte şi peste pajişte, şi vedea caii de la trăsură tot mai neîngrijiţi şi mai puţin falnici de lenevie şi din lipsa ţesalei odinioară zilnice, sau trecea pe lângă trăsura nemişcată în grajd, cu oiştea proptită într-un unghi acuzator, iar în cămăruţa hamurilor halatul şi jobenul se acopereau încet de praf în cuiul lor pe perete, păstrând şi ele în aşteptarea lor mută un fel de stoicism răbdător şi întrebător. Şi uneori când, oprit în picioare în hainele lui ponosite şi puţin cocârjat de o uimire încăpăţânată şi de bătrâneţe, pe veranda cu trandafiri bătrâni şi glicina cu seninătatea ei spaţioasă şi dăinuitoare, îi privea pe Sartorişi venind şi plecând într-o maşină pe care orice domn din vremea lui ar fi dispreţuit-o şi pe care orice sărăntoc ar fi putut-o stăpâni şi în care orice necioplit ar fi putut să se plimbe, i se părea că John Sartoris se opreşte lângă el, pe faţa lui de şoim încadrată de barbă purtând o expresie de dispreţ mândru şi intangibil.

Şi pe când stătea aşa, în vreme ce după-amiaza înclina pieziş capătul dinspre miazăzi al portalului şi miresmele insistente, nenumărate ale primăverii tot mai mature, bâzâitul somnoros al insectelor, cântecul păsărilor ningeau bogat în jur, Isom în răcoarea portalului sau în colţul casei îl auzea pe bunicu-său mormăind cu glas monoton un fel de psalmodie în care era şi neînţelegere, şi arţag, şi un fel de pornire certăreaţă; atunci Isom se retrăgea în bucătărie unde maică-sa, cu faţa ei placidă gălbuie şi cu cântarul ei nesfârşit, trebăluia fără odihnă.

— Pappy-i tot acolo afară şi stă de vorbă cu stăpânu’ ăl bătrân, îi spunea Isom. Dă-mi şi mie nişte cartofi din ăştia reci, mammy.

— N-are donşoara Jenny să-ţi dea ceva de lucru-n seara asta? întrebă Elnora şi-i dădu nişte cartofi.

— Nu, vă rog. A plecat iar cu maşina.

— Har Domnului că n-ai plecat şi tu cu ea, cum faci totdeauna când te lasă domnul Bayard. Acuma şterge-o din bucătăria mea. De-abia am spălat aicea pe jos şi nu vreau să se mai murdărească duşumeaua.

Mereu în zilele acelea Isom îl auzea pe bunicul său stând de vorbă cu John Sartoris, pe când lucra pe lângă grajduri, pe la răsaduri sau pe pajişte, mormăindu-i umbrei aceleia arogante care domina casa şi toată viaţa continuând aici şi peisajul întreg peste care calea ferată construită de el se alungea până se făcea mică de tot în depărtare. Însă rămânând distinctă într-o asemănare în miniatură, ca şi cum ar fi fost decorul pe o scenă deschisă spre a-l distra pe cel al cărui vis încăpăţânat, râzându-şi de el, înşelător şi viclean câtă vreme visul rămânea impur, căpăta apoi formă frumoasă şi limpede de grosolănia mândriei odată ce o lepădase pe cea a trupului.

— Atelaj de domnişori, mormăia Simon. Trebăluia iarăşi cu săpăliga în răsadul de salvie din capătul aleii. Se tot plimbă-n blestemăţia asta, când au atelaj de domni care se duce de râpă, colo-n grajd. Nu se gândea la domnişoara Jenny. Pentru el nici nu mai avea nicio importanţă care anume dintre femei urca în maşină, din moment ce bărbaţii le dădeau voie. Pentru el atelajul era marca omului din lumea bună; caii şi trăsura erau barometrul stabilităţii, oglinda nobleţei; chiar şi caii simţeau asta. Băiatu’ tău, nepoţii tăi amândoi, urcă în nasul tău într-o drăcovenie ca asta, continua el, şi tu-i laşi. Eşti şi tu la fel de rău ca şi ei. Trebuie să te-aşezi cu legea pe ei, domnul John; cu toate războaiele astea pân străinătăţuri şi tot tineretul ăsta care nu mai ştie de creşterea de-altădată; nici nu mai ştiu cum să se poarte ca nişte gentlemani. Ce crezi c-o să gândească lumea când îţi vede nepoţii cum se plimbă în chestii d-astea pe roate ca orice sărăntoc de alb? Trebe neapărat să le pui picioru-n prag, domnu’ John. N-au fost Sartorişii oamenii cei mai de soi aici încă dinainte de război? Şi-acuma uită-te la ei.

Se sprijini pe sapă privind maşina care cotise pe alee şi se oprise în faţa casei. Domnişoara Jenny şi tânărul Bayard coborâră şi urcară treptele verandei. Motorul rămăsese aprins; un noruleţ de fum palid plutea prin aerul strălucitor al dimineţii şi Simon se apropie cu sapa în mână să privească miop spre grămada de cadrane şi butoane de la bord. Bayard se întoarse în uşă şi-l chemă pe nume.

— Taie contactul, Simon! porunci el.

— Ce să tai, ce? spuse Simon.

— Manivela aia mică de-acolo de lângă volan. Trage-o într-o parte.

— Nu, domnu', spuse Simon dându-se îndărăt. Nu pun eu mâna p-astea. N-am eu chef să-mi pornească în faţă.

— Nu-ţi face nimic, spuse Bayard nerăbdător. Întinde mâna şi trage-o-ntr-o parte în jos. Crescătura aia care străluceşte acolo...

Simon privea bănuitor la toate maşinăriile de acolo, însă fără să se apropie; pe urmă-şi lungi gâtul şi privi mai atent în interiorul maşinii.

— Nici nu văd nimic decât manivela asta mare care iese de-aici din podea. De asta zici, asta de-aici?

Bayard spuse:

— Ei, la dracu'.

Coborî treptele din două salturi, se aplecă peste portiera maşinii şi întoarse cheia sub privirea curioasă, clipitoare a lui Simon. Torsul motorului se curmă.

— Ei ce, spuse Simon, de asta ziceai matale?

Privi cheia de contact un timp, pe urmă-şi îndreptă spinarea şi cercetă cu privirea radiatorul.

— Acuma nu mai fierbe acolo înăuntru, nu? Aşa o oprişi?

Însă Bayard urcase treptele iarăşi şi intrase în casă.

Simon mai zăbovi o vreme, examinând lucrul acela lung şi lucitor, atingându-l uşor cu mâna, pe urmă ştergându-şi palma pe pantalon. Îi dădu ocol încet, pipăindu-i cauciucurile, mormăind în sinea lui şi clătinând din cap. Pe urmă se întoarse la răsadul de salvie unde-l găsi pe Bayard, care ieşi curând din casă.

— Nu vrei să faci o plimbare, Simon? spuse.

Sapa lui Simon se opri şi el îşi îndreptă spinarea.

— Cine, eu?

— Păi, da. Haide. Mergem în sus pe drum, niţel.

Simon stătea în picioare nemişcat, cu sapa imobilă, frecându-se pe cap încet.

— Haide, vino, spuse Bayard, mergem niţel în sus pe drum. N-are ce să-ţi strice.

— Mda, mda, conveni Simon. Mă gândesc şi eu că n-are ce să-mi strice.

Se lăsă tras treptat către automobil, pândindu-i diferitele părţi ale maşinăriei cu o privire înceată care cântărea totul, clipind mereu, acum când lucrul acesta era pe cale să devină o cantitate exactă, reală în viaţa lui. La portiera maşinii, şi cu un picior ridicat pe scară, mai ridică o rezistenţă de ultim moment împotriva puterilor subtile ale gândului celui rău.

— N-ai de gând să-l mâni prin tufişuri, cum ai făcut cu Isom atuncea, ce?

Bayard îl linişti, şi el se urcă în maşină încet, cu mormăieli înăbuşite de îngrijorare anticipată; se aşează, mult înainte pe banchetă, cu picioarele strânse sub scaun, ţinând mânerul portierei cu o mână şi un ghemotoc de cămaşă peste piept cu mâna cealaltă, în timp ce automobilul începu să lunece pe alee. Şedeau amândoi pe banchetă, cu trupul aplecat înainte. Maşina începea să prindă viteză şi, cu un gest brusc, spasmodic, el îşi prinse pălăria tocmai când i-o smulgea vântul de pe cap.

— Eu zic să am mers destul, nu? sugeră, ridicându-şi glasul.

Îşi trase pălăria pe ochi, însă când îi dădu drumul trebui s-o apuce iarăşi, repede, şi atunci şi-o scoase şi o strânse la subsuoară; apoi iarăşi mâna îi reveni, pe pipăite, spre piept şi apucă ceva sub cămaşă.

— Trebuie să plivesc răsadu’ ăsta azi-dimineaţă, spuse cu glas mai ascuţit. Te rog, domnu’ Bayard, adăugă, şi trupul lui bătrân, chircit de vârstă, se iţise şi mai în faţă pe banchetă şi arunca priviri grăbite, furişe, într-o parte, spre traficul tot mai intens pe şosea.

Şi atunci Bayard îşi aplecă şi el trupul înainte şi Simon îi

văzu braţul încordându-i-se şi deodată ţâşniră cu vuiet ca un tunet năclăit printre nori. Aruncată pe pământ, panglica incredibilă a drumului se isca strivită sub ei şi dincolo, mai departe, în praful sălbatic, iar verdeaţa de pe marginile şoselei era un tunel rigid, curgător şi neîntrerupt. Simon nu spunea însă niciun cuvânt, nu scotea niciun sunet, şi când, curând, Bayard îşi zvâcni spre el cruzimea sarcastică a dinţilor albi, Simon era îngenuncheat pe duşumeaua maşinii, cu pălăria lui veche, urâţită de vreme în subsuoară şi cu mâna strângând o cută mare a cămăşii la piept. Mai târziu, Bayard îi aruncă iarăşi o privire şi Simon îl pândea şi irişii năclăiţi ai ochilor lui nu mai erau un căprui topindu-se fără pupile; erau roşii şi în zvâcnirea vântului priveau nemişcaţi, fără să clipească, şi în ei era fosforescenţa fără gânduri a unui animal. Bayard împinse maneta până în fund.

Căruţa se mişca somnoroasă, paşnică pe drum. Era trasă de doi catâri şi plină de negrese adormite pe banchete. Unele purtau pantaloni. Catârii înşişi nu se treziră, merseră doar la pas mai departe, liniştiţi, cu căruţa goală şi banchetele răsturnate, chiar şi când automobilul se nărui cu vacarm în şanţul puţin adânc de la marginea drumului, şi pe urmă izbucni din nou pe drum şi trecu în tunet mai departe fără să încetinească. Tunetul încetă, însă maşina fulgera mai departe dusă de propriul avânt, şi începu să oscileze dintr-o parte într-alta a drumului, pe când Bayard căuta să scoată mâinile lui Simon de pe maneta de viteze. Dar Simon era mai departe îngenuncheat pe podeaua maşinii cu ochii strâns închişi şi curentul sălbatic de aer jucându-i-se cu rămăşiţele cărunte ale părului, încleştat pe manetă cu amândouă mâinile.

— Dă-i drumul strigă Bayard.

— Da’ aşa o opreşti. O, Doamne! Aşa o opreşti. O, Doamne! Cânta Simon, ţinând măciulia manetei cu amândouă mâinile, în vreme ce Bayard îl izbea cu pumnul peste încheieturi. Se agăţă tot aşa mai departe până când maşina încetini şi se opri cu totul. Pe urmă deschise portiera pe pipăite şi se dădu jos. Bayard îl strigă, însă el mergea mai departe pe drum în jos cu un fel de şchiopătat grăbit,

târşâindu-şi picioarele.

— Simon! strigă Bayard iarăşi.

Însă Simon mergea mai departe, ţeapăn, ca un om care ar fi fost lipsit de uzul picioarelor multă vreme.

— Simon!

Însă el nici nu încetini, nici nu privi înapoi, şi Bayard porni maşina din nou şi merse înainte până ajunse la un loc unde putu să întoarcă. Simon se aşezase acum în şanţ, cu capul aplecat peste mâini când Bayard ajunse în dreptul lui şi opri.

— Haide, urcă! îi porunci.

— Nu, vă rog. Eu merg pe jos.

— Urcă sus! îi comandă aspru Bayard. Deschise portiera, însă Simon şedea mai departe în şanţ cu mâna vârâtă în cămaşă, şi Bayard îl vedea cum tremură ca de dambla. Haide, idiot bătrân; nu-ţi fac niciun rău.

— Eu merg pe jos până acasă, repetă Simon cu încăpăţânare, dar fără nicio căldură. Du-te matale cu chestia asta.

— Uf, hai odată, Simon! N-am crezut c-ai să te sperii aşa. De-acuma merg încet. Hai, urcă.

— Du-te matale acasă, spuse Simon iarăşi. Trebe că-şi fac griji pentru mneatale. Poţi să le spui unde-s eu.

Bayard îl mai privi un timp, însă Simon nu se mai uita la el, şi curând trânti portiera maşinii şi porni. Nici atunci Simon nu-şi ridică privirea spre el, nici chiar când automobilul ţâşni din nou cu tunet şi-ntr-un fulger tăcut, întunecat de praf, abia pe urmă încet risipindu-se. După o vreme căruţa se ivi iarăşi din praf - catârii acum tropăiau zgomotos, cu urechile clăpăuge – şi trecu cu zgomot pe lângă el, lăsând în aerul prăfuit, bântuit de insecte, un glas de femeie sporovăind tremurat, într-o isterie fără cuvinte. Dar şi aceasta se destrămă încet în întinderea licăritoare a văii, şi Simon scoase de la piept din cămaşă un obiect atârnat de o sfoară unsuroasă petrecută pe după gât. Era un lucru mic, fără formă şi acoperit cu o blană murdară, scurtă – prima încheietură din laba din spate a unui iepure, prins pe furiş, după cum s-ar fi cuvenit, în cimitir, la vreme fără lună, şi Simon şi-l frecă de câteva ori peste sudoarea de pe frunte

şi pe ceafă; pe urmă şi-l puse la loc în sân. Mâinile îi mai tremurau încă; îşi aşeză pălăria pe cap şi reveni pe drum, luând-o spre casă prin aerul prăfuit al amiezii.

Bayard străbătu valea în jos spre oraş, trecând pe lângă porţile de fier şi casa albă, senină, între copaci, şi mai departe în plină viteză. Vuietul motorului mergând din plin tuna în norul de praf şi-l învârtejea în forme letargice, tresăltătoare, pierind apoi peste câmpurile presărate cu copaci. Chiar când ieşi din oraş întâlni o altă căruţă şi-şi aţinti automobilul asupra ei până când catârii se cabrară răsturnând căruţa cu totul; şi atunci de abia cârmi şi ţâşni pe alături cu tunet, fără să se abată nici cu un deget din drum şi atât de aproape, încât negrul care ţipa de spaimă în căruţă îi văzu o clipă rânjetul fără buze, sălbatic, care-i dezgolea dinţii.

Mergea mai departe. Într-o unduire de urcuş, asemenea unui scrâşnet încăpăţânat, cimitirul cu străbunicul lui înţepenit acolo în efigie pompoasă îi lunecă pe alături; se gândi o clipă atunci la bătrânul Simon opintindu-se pe drumul prăfuit către casă, încleştat de laba lui de iepure şi se simţi sălbatic şi ruşinat.

Oraş pierdut printre pomi, cu străzile lui umbroase ca nişte tuneluri verzi, de-a lungul cărora nişte vieţi înghesuite îşi trăiau tragediile lor paşnice. Reduse viteza şi se apropie, acum încet, de piaţă. Ceasul de la tribunal îşi ridica cele patru feţe deasupra copacilor, arătându-se în iviri întretăiate printre bolţile arborilor. Douăsprezece fără zece. La douăsprezece punct bunicul lui avea să intre în biroul din spatele băncii să-şi bea cana de jumătate de litru de lapte bătut pe care şi-o aducea cu el într-un termos în fiecare dimineaţă, pentru ca pe urmă să doarmă un ceas pe canapeaua de acolo. Când Bayard intră în piaţă, balansoarul din uşa băncii era gol. Încetini şi-şi trase maşina la marginea trotuarului în faţa unui chioşc unde se vindeau sendvişuri.

Astăzi avem peşte proaspăt – spunea afişul cu litere de cretă lichefiată şi prin uşiţele de răchită din spatele afişului

venea un miros de mâncare ţinută la frigider – brânză, murături şi lucruri de felul acesta – cu o nuanţă mai accentuată de grăsime prăjită.

Se opri o vreme pe trotuar în timp ce mulţimea eliberată de ceasul amiezii îl înconjura lunecând pe lângă el – negri înceţi, fără ţintă, ca nişte siluete într-un vis întunecos, placid, împrăştiind un miros animalic, murmurând şi râzând între ei; era în murmuratul lor lipsit de consonante ceva care vestea un fel de bucurie, în râsul lor ceva grav şi trist – oameni de la ţară, bărbaţi în salopete sau pantaloni de catifea reiată ori în cămăşi kaki şi fără cravate, femei în rochii de stambă diforme cu bonete sau basmale – grupuri de fete tinere în rochii de-a gata, cu moştenirea tânără a graţiei lor trupeşti începând să se îngreuneze de stinghereala propriei vieţi de muncă, de tocurile înalte pentru ele neobişnuite, şi care avea curând să se întunece pe de-a întregul de naşterile ce aveau să vină – adolescenţi şi tineri în costume ieftine, fără gust, cu cămăşi descheiate la gât şi cu şepci, cu pielea tăbăcită de soare şi vânt, cu membrele zvelte ca nişte cai de curse şi cu o aroganţă puţin bătăioasă. Sprijinit de zid, chircit pe călcâie, un cerşetor negru, orb, cu o ghitară şi un suport de sârmă care-i ţinea o muzicuţă la buze, colora ţesătura aceasta de mirosuri şi sunete cu repetarea plângăreaţă a unor acorduri ample, monotone, ritmice ca o formulă matematică, dar fără muzicalitate. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani şi vădea resemnarea răbdătoare a multor ani lipsiţi de vedere; dar şi el era îmbrăcat într-o uniformă kaki murdară, pe o mânecă având galoane de caporal, iar pe alta o emblemă de cercetaş cusută strâmb, şi pe piept un nasture comemorând cel de-al patrulea împrumut al Eliberării şi o broşă mică de metal cu două stele aurite, în mod evident o podoabă femeiască. Pălăria tare pe care-o avea pe cap îi era legată cu o panglică de caschetă ofiţerească, şi pe trotuar între picioare avea o ceaşcă de tinichea în care erau trei băncuţe de câte o para, şi o monedă de zece cenţi.

Bayard se scotoci prin buzunare după o monedă şi cerşetorul îi simţi apropierea şi atunci cântecul lui deveni un

singur acord mereu repetat, dar fără nicio întrupare în desenul ritmic, până când paraua îi sună în ceaşcă, şi – tot fără nicio întrerupere în ritm şi în accentele fără înţeles ale muzicuţei, mâna lui stângă coborî, pipăind puţin într-o parte şi-ntr-alta spre ceaşca de tinichea şi descifrând valoarea monedei dintr-o singură mişcare; pe urmă din nou ghitara şi muzicuţa îşi reluară monotonul desen melodic. Când Bayard se întoarse să se îndepărteze, cineva de lângă el îi adresă cuvântul – era un bărbat îndesat, lat în umeri, cu o faţă atentă, însemnată de vreme şi cu tâmple cărunte. Avea pantaloni de catifea şi cizme, şi trupul îi era suplu ca al unui călăreţ, iar mâinile cafenii, sigure erau mâini din cele care le plac cailor. Se numea MacCallum, era unul dintr-o familie de şase fraţi care locuiau undeva la vreo optsprezece mile de oraş, printre coline şi împreună cu care Bayard şi John fuseseră să vâneze vulpi şi racuni în vacanţe.

— Am auzit de maşina asta a ta, spuse MacCallum. Asta e, nu?

Coborî de pe trotuar şi înconjură cu gesturi degajate automobilul, examinându-l, cu mâinile în şolduri.

— Prea mulţi cilindri, spuse, şi pare şi greoaie. Nu cred că merge uşor. Ai nevoie şi de manivelă, mi-nchipui?

— Nu, răspunse Bayard. Hopa sus şi-ţi arăt eu ce poate.

— Nu, mulţumesc mult, răspunse celălalt.

Urcă iar pe trotuar, printre negrii strânşi să se uite la maşină. Ceasul de la tribunal bătu douăsprezece şi pe stradă începură să se ivească în grupuri mici copiii ieşiţi de la şcoală în pauza de prânz – fetiţe cu cutii colorate şi coarda de sărit, sporovăind cu glasuri ascuţite între ele despre treburi feminine importante, şi băieţi în cămăşi mai mult sau mai puţin descheiate, ţipând şi înghiontindu-se, înghesuindu-le pe fetiţele care se strângeau una într-alta şi le aruncau băieţilor priviri reci, opace.

— Mă duc să-mbuc ceva, explică MacCallum.

Traversă trotuarul şi deschise uşa glisantă a prăvăliei.

— Tu ai mâncat? întrebă, aruncându-i o privire peste umăr. Vino şi tu niţel, oricum, şi se bătu cu înţeles peste şold.

Prăvălia era pe jumătate băcănie şi cofetărie, şi pe jumătate restaurant. Câţiva clienţi stăteau în picioare în faţa tejghelei pline, dar curate, cu sendvişuri şi sticle de sifon, şi proprietarul dădea din cap spre ei, cu o afabilitate grăbită, uşor distrată, pe deasupra tejghelei. Partea din capăt a prăvăliei era ocupată de mese la care şedeau un număr de bărbaţi şi câte o femeie, mai mult oameni de la ţară, mâncând cu un fel de solemnitate stângace. Dincolo era bucătăria, iradiind mirosuri de prăjeală şi şuiere ascuţite, şi unde se mişcau doi negri asemenea unor strigoi într-o letargie albăstruie de fum. Străbătură şi această încăpere şi MacCallum deschise o uşă dintr-un colţ ieşind în afară al peretelui, şi intrară într-o odaie mai mică, mai degrabă un fel de cămară mai mare. Avea o fereastră sus în perete, o masă goală şi trei sau patru scaune, şi foarte curând îi urmă aici cel mai tânăr dintre cei doi negri de alături.

— Da, vă rog, domnu' MacCallum şi domnu Sartoris.

Puse pe masă două pahare proaspăt spălate pe care apa mai adera în picături lunecoase, şi rămase în picioare ştergându-şi mâinile de şorţ. Avea faţa lată, o faţă în care ai fi putut să ai încredere.

— Lămâie şi zahăr, şi gheaţă, spuse MacCallum. Nu vrei sifon din ăsta, de-al lor, nu?

Negrul se opri o clipă cu mâna pe clanţă.

— Nu, răspunse Bayard. Simt şi eu nevoia de-o băutură mai tare.

— Da, vă rog, conveni negrul. Toţi simţim nevoia.

Şi se înclină cu o aprobare gravă, întorcându-se apoi şi trăgându-se la o parte când proprietarul restaurantului, acum cu şorţ curat, intră cu pasul lui obişnuit, parcă neliniştit şi se opri frecându-şi mâinile de coapse.

— 'Neaţa, 'neaţa, spuse. Ce faci, Refe? Bayard, i-am văzut ieri pe domnişoara Jenny şi pe bătrânul colonel ducându-se la cabinetul doctorului Peabody. Nu-i nimic grav, nu?

Avea capul ca un ou aşezat cu vârful în jos; părul i se bucla meticulos tot mai departe de mijloc în două aripi grijulii, roşcat-cafenii, ca nişte vârtejuri, şi ochii îi erau pătimaşi, de un cafeniu lichid.

— Intră-ncoace şi închide uşa, porunci MacCallum, trăgându-l în cameră.

Scoase de sub haină o sticlă de proporţii uimitoare şi o puse pe masă. Cuprindea un lichid de un ambru delicat şi proprietarul restaurantului îşi frecă mâinile de coapse şi ochii lui calzi, umezi poftiră spre ea.

— Doamne Sfinte, spuse, unde-ai ascuns damigeana asta? În cracul pantalonului?

MacCallum destupă sticla şi i-o întinse, iar proprietarul se aplecă s-o adulmece, cu ochii închişi. Oftă.

— De la Henry, spuse MacCallum. Cel mai bun rom pe care l-a făcut de şase luni încoace. Mi-nchipui că tragi şi tu o duşcă dacă o să te ţinem aici, eu şi cu Bayard?

Celălalt croncăni zgomotos, onctuos.

— Nu e-un tip nostim? îl întrebă pe Bayard. Glumeţ tare. Îşi aruncă privirile pe tăblia mesei. N-aveţi decât două pah…

Se auzi o bătaie în uşă; proprietarul restaurantului îşi înclină capul într-acolo şi le făcu semn cu mâna. MacCallum ascunse sticla fără să se grăbească, pe când celălalt deschidea uşa. Era negrul cu încă un pahar şi cu lămâia, zahărul şi gheaţa într-un castron crăpat. Proprietarul îl lăsă să intre.

— Dacă-ntreabă de mine dincolo, spune-le c-am trecut niţel în spate, da’ mă-ntorc într-o clipă, Houston.

— Da, vă rog, spuse negrul, punând pe masă ce adusese.

MacCallum scoase din nou sticla la iveală.

— Ce tot le mai torni clienţilor minciuna asta? întrebă el. Toată lumea ştie ce faci în realitate.

Proprietarul croncăni iarăşi, cu privirile lipite pofticios pe sticlă.

— Da, dom’le, spuse, e glumeţ. De, voi, băieţii, aveţi timp da’ eu trebuie să mă întorc dincolo să-mi văd de treabă.

— Dă-i drumul, îi spuse MacCallum, şi proprietarul îşi pregăti un grog.

Ridică paharul, amestecându-l şi mirosindu-l, pe rând, pe când ceilalţi îi urmau exemplul. Pe urmă scoase lingura din pahar şi o puse pe masă.

— Da, da, nu-mi place să dau peste cap un lucru bine

făcut, spuse, dar treaba înaintea plăcerii, ştiţi şi voi.

— Treaba nu-i dă pace omului să bea şi el ceva, conveni MacCallum.

— Da, aici ai dreptate, răspunse celălalt. Îşi ridică paharul. În sănătatea tatălui tău, spuse şi bău. Nu prea-l mai văd pe domnul bătrân prin oraş în ultima vreme.

— Nu, răspunse MacCallum, nu se-mpacă deloc cu gândul că Buddy e-n armata yankeilor. Zice că nu mai vine la oraş până când partidul democrat nu-l dezavuează pe Woodrow Wilson.

— Păi, ar fi lucrul cel mai bun pe care l-ar face ăştia, dacă l-ar revoca şi-ar alege preşedinte pe unul ca Debs sau pe senatorul Vardaman, fu de acord înţelepţeşte proprietarul. E, a fost bun, Henry ăsta-i o comoară la casa omului, nu? Îşi puse paharul pe masă şi porni spre uşă. Voi, băieţi, simţiţi-vă ca acasă. Dacă aveţi nevoie de ceva, strigaţi-l pe Houston.

Şi ieşi cu mersul lui tropăit, neliniştit.

— Şezi, spuse MacCallum.

Îşi trase un scaun, şi Bayard îşi trase şi el unul, de cealaltă parte a mesei.

— Deacon se pricepe, cred şi eu, la un whisky bun. Cât a băut el ar ajunge să-i facă să plutească tejghelele pe uşile din faţă.

Îşi umplu paharul şi împinse sticla spre Bayard; amândoi băură, din nou, fără grabă.

— Arăţi prost, băiatule, spuse deodată MacCallum şi Bayard îşi înălţă capul şi îl văzu pe celălalt cercetându-l cu privirea pătrunzătoare, neabătută. Istovit, adăugă.

Bayard schiţă un gest brusc de negare şi-şi ridică paharul, dar simţea cum celălalt îl pândeşte mereu cu privirea.

— Mde, dar oricum n-ai uitat cum se bea un whisky ca lumea... De ce nu vii la o vânătoare cu noi? Avem un roşcat pe care l-am păstrat pentru tine. Îl tot hăituim de vreo doi ani, cu câinii mai tineri. Nu i-am dat încă drumul bătrânului General la el, pentru că copoiul ăsta bătrân l-ar adulmeca dintr-odată şi am tot vrut să-l păstrăm pentru voi, ăştia tineri. John s-ar fi bucurat de-un vulpoi ca ăsta. Mai ţii minte noaptea aia când Johnny a tăiat-o pe la podul lui Samson şi-a

luat-o înaintea câinilor, şi când am ajuns şi noi, tocmai bine el şi cu vulpea veneau în jos pe apă pe buşteanul ăla, vulpea la un capăt şi Johnny la ălălalt, şi el cântând cât îl ţinea gura cântecul ăla murdar? Da, Johnny s-ar fi bucurat de vulpoiul ăsta. El întotdeauna le-a luat-o înaintea câinilor. Dar General, bătrânul, tot îi vine de hac.

Bayard şedea învârtindu-şi paharul în mână. Scoase un pachet de ţigări din buzunarul jachetei şi scutură câteva pe masă lângă mâna lui şi apoi întinse pachetul spre celălalt. MacCallum îşi bău grogul fără grabă şi îşi umplu iarăşi paharul. Bayard aprinse o ţigară, îşi goli paharul şi întinse mâna spre sticlă.

— Arăţi ca dracu', băiatule, repetă MacCallum.

— Însetat, zic eu, îi răspunse Bayard cu glasul la fel de egal ca al celuilalt.

Îşi pregăti un alt grog, şi ţigara îi fumega în vremea asta pe marginea mesei. Ridică paharul, dar în loc să bea şi-l ţinu o clipă sub nas şi muşchii de la buza nărilor i se încordară albindu-i-se, pe urmă zvâcni paharul la o parte din faţa lui şi-l deşertă pe duşumea. Celălalt îl privi liniştit în vreme ce-şi umplea pe jumătate paharul cu alcool pur, adăugându-i puţină apă şi şi-l dădu apoi pe gât.

— Prea am fost cuminte multă vreme, spuse cu voce tare şi începu să vorbească despre război.

Nu despre luptele propriu-zise, ci mai mult despre viaţa cu oamenii tineri asemenea unor îngeri căzuţi, şi plină de o violenţă meteorică asemenea celei a unor îngeri căzuţi, dincolo de paradis sau de iad, şi împărtăşindu-se din amândouă: o nemurire blestemată şi un blestem nemuritor.

MacCallum şedea ascultându-l în linişte, bându-şi statornic whisky-ul, încet, fără efect apreciabil, ca şi cum are fi băut lapte, şi Bayard vorbea înainte şi curând se trezi, dar fără surpriză, mâncând. Sticla era acum golită mai mult de jumătate. Negrul Houston le adusese mâncarea şi-şi primise şi el paharul, bând alcoolul curat fără să clipească.

— Dac-aş avea eu o vacă să bea aşa ceva, viţelul ei nici n-ar şti ce-i aia lapte, spuse, şi eu nici n-ar trebui să mai covăsesc. Mulţumesc, domnu' MacCallum, domnule.

Pe urmă plecă şi glasul lui Bayard continuă, umplând spaţiul îngust al camerei, izgonind mirosul mâncării oarecare prea repede gătite şi al whisky-ului aspru vărsat pe masă, cu fantasmele unei febre prea stridente, asemenea isteriei, cu o fulgerare de meteori căzând peste retina întunecată a lumii. Şi iarăşi o bătaie uşoară în uşă şi capul de ou al patronului restaurantului, şi ochii lui calzi, respectuoşi.

— Aveţi tot ce vă trebuie, domnii mei? întrebă, frecându-şi mâinile de coapse.

— Hai şi ia-ţi partea, spuse MacCallum zvâcnindu-şi capul spre sticlă, şi celălalt îşi prepară un grog în paharul murdar şi îl bău în vreme ce Bayard îşi încheia povestirea despre el însuşi şi un maior australian şi două doamne în holul unui hotel într-o seară (holul fiind în afara limitelor garnizoanei şi australianul îşi pierduse atunci doi dinţi precum şi dama cu care era, iar Bayard însuşi se alesese cu un ochi învineţit) şi proprietarul restaurantului îl privea pe povestitor cu o uimire umedă, cu ochii rotunzi.

— Doamne Sfinte, spuse, aviatorii ăştia sunt daţi dracului, ce mai. Ei, da' eu cred că trebuie să mă duc iar dincolo, în faţă. Trebe să fii mereu cu ochii pe ei, să meargă lucrurile.

Şi tropăi iarăşi afară din cameră.

— Prea multă vreme am fost cuminte, fir-ar să fie, repetă Bayard cu asprime, privindu-l pe MacCallum cum umple cele două pahare. Ăsta a fost singurul lucru pentru care era bun John în viaţă. M-a ferit pe mine să intru la apă. Ce să spun, să intru la apă, cu două babe care mă cicălesc şi nici să n-am nimic de făcut, decât să sperii nişte negri. Îşi bău whisky-ul şi puse paharul pe masă fără să-l lase din mână. Dracu' să-i ia pe hunii ăia cu mâinile ca nişte şunci, spuse. Oricum, el nici nu ştia să zboare. Am tot încercat să nu-l las să se urce sus pe morişca aia, şi îşi blestemă cu sălbăticie fratele mort; pe urmă îşi ridică paharul iarăşi, dar se opri cu el la jumătatea drumului spre gură. Ce dracu' am făcut cu băutura mea?

MacCallum goli sticla în paharul gros pe masă; pe urmă se lăsă cu scaun cu tot pe spate până ajunse să se sprijine de

perete. Scaunul i se izbi cu zgomot de zid şi atunci îşi îndreptă trupul, cu privirea fixă asupra celuilalt.

— Am tot încercat să-l opresc să se suie în porcăria aia. Şi el mi-a dat una, Drept în nas.

MacCallum se ridică în picioare.

— Hai încoace, spuse calm şi încercă să-i apuce braţul lui Bayard, dar Bayard se feri.

Trecură împreună prin bucătărie şi străbătură tunelul lung al prăvăliei. Bayard mergea destul de drept şi proprietarul le făcu semn din cap pe deasupra tejghelei.

— Mai veniţi pe la noi, domnilor, le spuse, mai veniţi.

— Bine, bine, Deacon, răspunse MacCallum.

Bayard mergea înainte tăcut. Când trecură pe lângă robinetul cu sifon, un tânăr avocat care stătea acolo în picioare alături de un străin le adresă cuvântul.

— Căpitane Sartoris, dă mâna cu domnul Gratton aici de faţă. Gratton a fost pe front cu trupele engleze în primăvara trecută.

Străinul se întoarse spre ei şi întinse mâna, dar Bayard îl privi doar, orb, şi trecu înainte fără să se abată din drum, astfel că celălalt se dădu îndărăt fără să vrea ca să nu treacă peste el.

— Oh, dracu’ să-l ia pe-ăsta, spuse el către spinarea lui Bayard.

Avocatul îl apucă de braţ.

— E beat, îi şopti repede, e beat.

— Ce-mi pasă mie dacă-i beat?! exclamă celălalt cu voce tare. Pentru c-a fost şi el dracului călare pe-o mătură zburătoare îşi închipuie…

— Şşşş, şşşş, şuieră avocatul.

Proprietarul restaurantului veni până la marginea stivei de lăzi cu dulciuri şi-i privi de acolo cu ochi calzi, rotunzi, alarmaţi.

— Domnilor, domnilor! exclamă el.

Străinul făcu un alt gest violent şi Bayard se opri deodată.

— Stai o clipă să-i turtesc mutra, îi spuse lui MacCallum întorcându-se pe călcâie.

Străinul îl împinse pe avocat la o parte şi făcu un pas spre

el.

— N-apuci tu ziua aia... începu.

MacCallum îl apucă pe Bayard de braţ cu gest ferm, firesc.

— Haide încoace, băiatule!

— Îi turtesc nasul ăla urât, declară Bayard privindu-l fără nicio expresie pe străinul roşu de furie.

Avocatul îşi apucă iarăşi prietenul de braţ.

— Dă-te la o parte, spuse străinul scuturându-se. Să-ncerce numai. Hai, soldat prăpădit...

— Domnilor! Domnilor! Se văita proprietarul.

— Hai încoace, băiatule, spuse MacCallum. Trebuie să mă duc să văd un cal.

— Un cal? repetă Bayard.

Se răsuci pe călcâie, ascultător. Apoi se opri şi aruncă o privire peste umăr.

— Nu pot să-ţi turtesc mutra acum, îi spuse străinului. Îmi pare rău. Trebuie să vedem un cal. Te caut eu mai târziu la hotel.

Însă străinul îi întorsese spatele şi peste umărul lui avocatul se strâmba şi-i făcea semn cu mâna lui MacCallum.

— Ia-l de-aici, MacCallum, pentru numele lui Dumnezeu.

— Îi turtesc mutra mai târziu, repetă Bayard. Ţie nu pot să ţi-o turtesc, oricum, Eustace, îi spuse avocatului. Ne-ai învăţat la şcoală să nu seducem idioatele şi să nu lovim ologii.

— Hai de-aici, repetă MacCallum împingându-l.

La uşă, Bayard se opri iarăşi să-şi aprindă o ţigară; pe urmă ieşiră. Erau ceasurile trei şi se găsiră iarăşi înconjuraţi de copiii ieşiţi în valuri de la şcoală. Bayard mergea destul de drept şi cam bătăios, şi curând MacCallum coti pe o stradă lăturalnică, şi merseră mai departe, prin faţa unor prăvălii ţinute de negri, pe lângă o moară hârâitoare şi o bumbăcărie tăcută acum şi ieşiră într-o alee plină cu cai şi catâri priponiţi. Dinspre capătul aleii, se auzea zgomotul unei nicovale lovite. Trecură pe lângă licărirea roşiatică a fierăriei, pe lângă un cal stând răbdător în trei picioare în prag, prin faţa bărbaţilor în salopetă chirciţi pe vine de-a

lungul peretelui umbrit, până la o poartă cu canaturi înalte închizând un tunel lung de cărămizi întunecate şi mirosind a amoniac. Câţiva bărbaţi şedeau cocoţaţi pe poartă, alţii se sprijineau de ea. Dinspre grajdurile din fund se auzeau glasuri, pe urmă prin geamlâcul porţii licări o siluetă înaltă, nemişcată, de flacără roşiatică.

Armăsarul se oprise în gura peşterii căscate a grilajului asemenea unei flăcări de bronz nemişcate şi peste trupul lui roşiatic lunecau în răstimpuri fiori mici de flacără mai palidă, limbi mărunte de nervozitate şi mândrie. Însă ochii îi erau liniştiţi şi trufaşi, şi din când în când, cu aer regesc, îşi lăsa privirea să treacă peste grupul adunat la poartă cu un dispreţ superb, fără să-i vadă ca oameni distincţi, şi iarăşi limbi mărunte de flacără mai palidă îi treceau în valuri tremurătoare, îi vălureau licăritoare pe trup. Îi trecuseră un căpăstru de frânghie peste gât şi era priponit de uşorul uşii şi mai în fund era un om alb care se mişca la o distanţă respectuoasă, cu un aer de stăpân, şi pe alături se aţinea un rândaş negru cu un sac de pânză groasă legat de mijloc cu o bucată de sfoară. MacCallum şi Bayard se opriră în poartă şi albul ocoli nemişcarea mândră a armăsarului apropiindu-se de el. Rândaşul negru veni şi el mai aproape, în mână cu o cârpă moale, murdară, murmurând un cântec tărăgănat. Armăsarul îl lăsă să se apropie şi îi dădu voie să-i aline cu cârpa lui flăcările mici, nervoase şi umede, care-i reveneau în unduiri mereu reînnoite pe trup.

— Nu-i o splendoare, ce zici? îl întrebă albul pe MacCallum, sprijinindu-şi şi el un cot pe poartă.

Un ceas ieftin de nichel îi atârna de bucla bretelei cu o bucată de piele netăbăcită, roasă şi înmuiată de vreme, şi barba, rasă prost, îi era mai groasă între colţurile buzelor şi bărbie; arăta întotdeauna ca şi cum ar fi mestecat tutun cu gura căscată. Era geambaş de profesie şi se afla în litigiu permanent cu compania de căi ferate în legătură cu animalele din herghelia lui care-i erau tăiate de trenuri – în urma manevrelor proprii.

— Uite la negru' ăsta, uite, adăugă. Îl lasă pe Tobe să aibă grijă de el ca de-un copil. Eu însumi nu m-aş apropia nici la

trei yarzi de el. Să mă ia dracu' dacă ştiu cum face Tobe. Trebuie că e ceva, o rudenie între negri şi animale, totdeauna am spus.

— Cred că mai mult i-e frică să nu te-apuci tu să treci şinele cu el într-o zi la ora când vine trenu' de Treizeci şi nouă, spuse MacCallum.

— Da, şi eu zic să sunt omu' cel mai ghinionist din toată regiunea, conveni celălalt. Da' de data asta trebuie să mă despăgubească; i-am prins, i-am adus unde-am vrut eu.

— Da, spuse MacCallum, căile ferate ar trebui să le distribuie la animalele astea ale tale câte-un mers al trenurilor.

Ceilalţi care şedeau să caşte gura la ei hohotiră gros.

— Lasă, că ăştia de la căile ferate au bani cu nemiluita, replică negustorul. Pe urmă spuse: Vorbeşti şi tu ca şi cum eu i-aş împinge pe catârii ăştia în faţa trenului. Stai să-ţi spun cum s-a întâmplat...

— Oricum, pe-ăsta, şi MacCallum îşi zvâcni bărbia spre armăsar, nu cred c-ai să-l împingi în faţa vreunui tren.

Negrul îi freca mai departe trupul sclipitor, murmurându-i acelaşi cântec monoton. Negustorul râse.

— Cred şi eu că nu, recunoscu el, şi nici Tobe. Uită-te la ei, acuma, eu nu m-aş apropia de bestia asta cum nu m-aş gândi să zbor.

— Am să-ncalec calul ăsta, spuse Bayard deodată.

— Ce cal? întrebă geambaşul şi ceilalţi îl priviră pe Bayard cum trece peste poartă şi sare în grajd.

— Lasă calu-ăsta-n pace, tinere, spuse geambaşul.

Însă Bayard nu-i dădea nicio atenţie. Se îndreptă spre cal; armăsarul îşi lunecă privirea regească peste el şi apoi mai departe.

— Lasă calu-ăla-n pace, strigă geambaşul, sau chem poliţia.

— Lasă-l tu în pace, spuse MacCallum.

— Şi să-l las să-mi prăpădească un armăsar care face o mie cinci sute de dolari? Calu-ăsta-are să-l omoare. Hei, Sartoris!

MacCallum scoase din buzunarul de la şold un teanc de

bancnote strânse cu un elastic.

— Lasă-l în pace, repetă el. Asta-i ce vrea şi el.

Geambaşul aruncă o privire rapid calculatoare spre teancul de bancnote.

— Vă iau martori, domnilor... începu, vorbind foarte tare; pe urmă tăcu deodată şi cu toţii priviră încordaţi cum Bayard se apropia de armăsar.

Animalul îşi lunecă ochiul trufaş, licăritor, încă o dată asupra lui, îşi ridică fără teamă capul şi sforăi. Negrul privi peste umăr şi se strânse deodată lângă trupul animalului şi cântecul i se schimbă în vorbire precipitată.

— Plecaţi de-aici, albilor, spuse.

Animalul sforăi încă o dată şi-şi aruncă în sus capul, iar frânghia care-l lega plesni ca un fir de păpădie; negrul rămase cu ochii mari la capătul care atârna în vânt.

— Plecaţi de-aici, albilor, strigă. Repede, fugiţi de-aici.

Însă armăsarul îi evită mâna întinsă. Îşi ciocni laolaltă dinţii într-un arc rău şi negrul sări într-o parte prăbuşindu-se la pământ când armăsarul ţâşni ca o explozie de bronz. Bayard se ferise de copitele ridicate ca nişte săbii, şi când calul se învârteji pe loc în milioane de licăriri asemenea unui foc aprins, privitorii văzură că reuşise să-i petreacă un capăt al frânghiei de după fălci; pe urmă văzură cum animalul se cabrează iarăşi, smulgându-l pe om din pământ şi biciuind aerul cu trupul lui într-un arc de fulger. Pe urmă se opri locului, tremurând când Bayard îi astupă nările cu frânghia întortocheată şi deodată omul era în spinarea lui, iar calul rămase cu capul plecat şi ochii rostogolindu-i-se în cap, tremurându-şi tot trupul în valuri de flăcări tresăritoare, gata-gata să explodeze iarăşi.

Animalul izbucni ca nişte aripi de bronz uriaş deschizându-se; privitorii se rostogoliră unii peste alţii la o parte din poartă trăgându-se înapoi şi lemnul porţii se fărâmă ca nişte beţe de chibrituri sub tunetul lui vulcanic. Bayard se aplecase pe grumaz şi-i trăgea într-o parte şi-ntr-alta capul înnebunit şi porni astfel de-a lungul aleii, răspândind groaza printre caii şi catârii priponiţi răbdători lângă fierărie şi printre căruţele oprite. În locul unde aleea

dădea în stradă, un grup de negri se risipiră în faţa lor şi, fără să-şi schimbe pasul, armăsarul zbură peste un copil negru care-i stătea în cale strângând în mână o bucată de zahăr candel colorat. O căruţă trasă de catâri tocmai intra în alee; catârii se ridicată înnebuniţi în două picioare drept în faţa înspăimântată, cu fălcile căscate, a albului de pe capră, şi Bayard îşi cârmi din nou tunetul şi-l îndreptă în partea opusă pieţei. În josul aleii, în urma lui spectatorii alergau ţipând prin praf, cu geambaşul printre ei şi Rafe MacCallum încă strângând în mâini teancul de bancnote.

Armăsarul alerga sub el ca o muzică cutremurătoare, nebunească, într-o splendoare cu neputinţă de stăpânit. Frânghia îi putea numai schimba direcţia, nu viteza, şi printre strigătele care veneau de la un trotuar şi de la celălalt el îşi zvâcni animalul într-o altă stradă. Era o stradă mai liniştită; curând aveau să iasă afară din oraş şi acolo, în câmp, armăsarul ar fi putut să-şi istovească furia fără riscurile sporite ale automobilelor şi trecătorilor. Glasurile se stingeau în tunetul pe care-l iscase trecerea lui: „La o parte! La o parte!” Însă strada era pustie cu excepţia unui automobil mic care se îndrepta în aceeaşi direcţie cu ei, şi mai departe, la capăt, în fundul tunelului verde, nişte pete mici viu colorate zbughind-o din stradă. Copii. „Sper c-au să rămână acolo”, îşi spuse. Ochii începuseră să-i lăcrimeze; sub el valul urcând şi coborând al goanei, în nări mirosul înţepător de furie şi forţă şi mândrie înfrântă urcând ca un fum din trupul animalului, şi trecu ca un fulger pe lângă automobil, remarcând într-o fracţiune orbitoare de secundă un chip de femeie şi o gură pe jumătate deschisă şi doi ochi rotunzi în uimire liniştită. Însă chipul trecu ca un fulger fără să i se întipărească în minte şi văzu copiii strânşi unul într-altul la marginea străzii şi pe partea cealaltă un negru cu un furtun la marginea trotuarului şi alături un alt negru cu o furcă în mână.

Cineva ţipă pe o verandă şi grupul de copii se sparse cu strigăte ascuţite. O siluetă măruntă în cămaşă albă şi cu pantaloni scurţi albaştri ţâşni în mijlocul străzii şi Bayard se aplecă înainte şi-şi înfăşură frânghia pe încheietura mâinii şi

coti animalul spre trotuarul celălalt unde cei doi negri rămăseseră cu gurile căscate. Silueta cea măruntă trecu, scăpă nevătămată în spate, pe urmă o bandă îngustă de verde îi ţâşni în faţă, un trunchi de copac asemenea unei spiţe de roată rotindu-se de-a-ndărătelea şi armăsarul stârni cu zgomot scântei din pavajul ud. Alunecă, îşi rostogoli copitele străduindu-se să-şi ţină echilibrul, făcu un salt lung şi căzu cu tunet la pământ, iar pentru Bayard urmă un trăsnet roşu şi apoi întunecime.

Calul se ridică în picioare, se roti în loc, se ridică în două copite şi-l lovi sălbatic pe bărbatul căzut la pământ, dar negrul cu furca îl goni la o parte şi atunci tropăi ţeapăn şi zvâcnindu-şi capul în susul străzii, trecând pe lângă automobilul acum oprit. La capătul străzii se opri tremurând şi-l lăsă pe rândaşul negru să-l atingă. Rafe MacCallum tot mai strângea în mâini teancul de bancnote.

6

Îl ridicară de jos şi-l duseră în oraş într-un automobil chemat special, îl treziră pe doctorul Peabody din siesta lui şi doctorul Peabody îi bandajă grosolan capul lui Bayard şi-i dădu să bea din sticla care se afla în coşul plin de hârtii şi ameninţă că are să-i telefoneze domnişoarei Jenny dacă nu se duce drept acasă. Rafe MacCallum făgădui c-are să aibă el grijă să se ducă acasă, şi proprietarul automobilului cu care-l aduseseră se oferi să-l ducă el. Era un automobil cu caroserie Ford care, în loc de partea din spate avea o cabină în miniatură cât un coteţ făcută din tinichea şi pe ferestrele pictate având zugrăvită câte o gospodină privind cu încântare o maşină de cusut; înăuntru se afla cu adevărat o maşină de cusut, purtată astfel peste tot prin satele din regiune de acest comis-voiajor. Numele agentului era V.K. Suratt şi acum şedea, cu faţa lui vicleană plauzibilă, în spatele volanului. Bayard, cu capul vâjâindu-i, se aşeză alături şi pe scara maşinii se căţără un tinerel cu braţele cafenii şi cu o pălărie de pai foarte nouă aşezată într-o parte pe cap, şi-şi lăsă trupul zvelt să absoarbă toate zgâlţâiturile cu o nepăsare neglijentă când porniră fără grabă, ieşind din oraş pe drumul din vale.

Băutura pe care i-o oferise doctorul Peabody în loc să-i potolească nervii surescitaţi i se rotea acum greoaie şi caldă în stomac şi-i stârni un fel de greaţă, şi pe sub pleoapele închise forme groteşti roşii i se încolăceau zvâcnind în cercuri obositoare. Le urmărea inert, fără surpriză cum se iscau din întunecime şi se roteau leneşe, se mistuiau singure, reapăreau, de fiecare dată mai palide, pe măsură ce i se limpezeau gândurile. Şi totuşi, undeva împletită cu aceste forme şi în acelaşi timp distinctă, plutind dincolo de ele cu o trufie liniştită, calmă în mijlocul rotocoalelor fără înţeles, era o faţă. Se părea că avea o legătură de un anumit fel cu însăşi clipa aceea care culminase în întunericul din

jur; şi totuşi se părea că, în ciuda izolării ei mândre, era o parte din însuşi haosul rotitor în care se stingea; o parte din haos şi totuşi mereu aducând în vârtejul acesta roşiatic un fel de prospeţime constantă ca aceea a unei brize umbroase, abia simțite. Rămânea astfel la o parte, nu cu totul distinctă, în vreme ce formele şerpuitoare păleau în greaţa mohorâtă a suferinţei fizice odată cu zgâlţâiturile maşinii, lăsându-i pretutindeni în trup, ca un ecou, o seninătate răcoroasă şi încă şi altceva – un simţământ de neplăcere penibil, dar totuşi fascinant, şi căruia el însuşi şi ceva din ce făcuse îi era obiectul.

Se lăsa seara. De o parte şi de alta a drumului, bumbacul şi porumbul îşi înălţau suliţele verzi deasupra pământului gras, întunecat şi prin pâlcurile de arbori pe unde soarele cădea pieziş peste umbrele violete se auzeau porumbeii uguind molatic. După o vreme Suratt cârmi din şosea într-un drum de care abia adâncit, plin de hârtoape, printre câmpuri şi alte pâlcuri de pomi şi ieşiră apoi în soare, iar Bayard îşi scoase pălăria şi şi-o ţinu în faţa obrazului.

— Te arde soarele? spuse Suratt. Nu mai avem mult.

Drumul şerpuia acum prin pădure, pe unde soarele era intermitent, şi urca treptat pe o pantă nisipoasă. Dincolo, pământul cobora în ogoare bolovănoase, prost lucrate şi dincolo de ele era un pâlc de pomi fructiferi, piperniciţi şi o dumbravă mică de plopi argintii palizi ca absintul şi licărind fără vânt, şi o casă mică, mâncată de vreme. Dincolo de ea, mult mai mare, se înălţa un hambar cenuşiu şi cu lemnul ros de vreme. Drumul se bifurca aici. Un braţ şerpuia prin nisip către casă, celălalt mergea mai departe năpădit de bălării către hambar. Tinerelul de pe scară îşi băgă atunci capul în maşină.

— Mergi înainte spre hambar, spuse.

Suratt se supuse. Dincolo de ierburile de la marginea drumului, un gard se lupta povârnit cu propria disoluţie, şi dintre bălăriile crescute lângă el se ridicau în unghi mohorât coarnele unui plug în timp ce fierul îi ruginea paşnic în putregaiul de pe pământ, şi alte unelte agricole rugineau şi ele ascunse pe jumătate în iarbă – schelete ale muncii lecuite

acum de pământul pe care ar fi trebui să-l siluiască şi care se arătase mai blând decât ele. Gardul coti brusc. Suratt îşi opri maşina şi tinerelul coborî şi deschise poarta de lemn putrezit; Suratt intră în curtea hambarului unde se mai afla o căruţă cu roţi sparte şi o laviţă mare de lemn, şi scheletul ruginit al unui Ford. Jos, peste radiatorul boltit şi calp, cele două faruri îi dădeau un aer de uimire răbdătoare şi holbată, iar mai încolo era o vacă slabă care rumega privindu-i cu ochii morocănoşi.

Uşile hambarului atârnau nesigure în balamalele rupte, ţinându-se de uşori cu fire de sârmă ruginită; dincolo, caverna hambarului se căsca într-o dezolare stătută – o travestire penibilă a roadelor pământului ce s-ar fi cuvenit strânse şi ale bogăţiilor lui subînţelese. Bayard se aşează pe scara maşinii şi-şi lăsă capul bandajat pe portieră privindu-i pe Suratt şi pe tânăr cum intrau în hambar şi urcau treptele unei scări invizibile. Vaca rumega cu o disperare înceată şi pe suprafaţa gălbuie a unei bălţi, prinse în maluri de lut bătătorit şi crăpat de soare, nişte gâşte se roteau ca nişte nori mici, noroioşi. Soarele cădea într-o rază lungă, pieziş, peste cozile şi peste gâturile lor suave şi peste flancul slăbănog, ritmic tresărind, al vacii, arcuindu-i cu aur coastele ieşite în afară. Curând, picioarele lui Suratt ieşiră la iveală pipăindu-şi drumul, urmate de trupul lui precaut, şi după el tinerelul lunecă uşor pe scară prelingându-se într-o singură mână.

Apăru purtând un urcior de pământ pe care-l strângea lângă coapsă. Suratt îl urma în cămaşa lui curată, albastră, fără cravată şi-şi zvâcni capul spre Bayard şi dădură colţul hambarului printre ierburile care crescuseră, înalte, până la mijloc. Bayard îi ajunse tocmai când tinerelul cu urciorul se strecură cu o singură mişcare şerpuită printre două şiruri desfăcute de sârmă ghimpată. Suratt se aplecă mai greoi şi împinse sârma de deasupra şi apăsă cu piciorul pe cea de dedesubt până trecu Bayard. În spatele hambarului terenul cobora în umbră, către o îngrămădire stufoasă de sălcii şi soc, din mijlocul cărora se înălţa un fag uriaş şi câţiva puieţi ca nişte stafii bălţate şi din care se ridica ieşindu-le în

întâmpinare o umezeală răcoroasă, ca o respiraţie. Izvorul ţâşnea din rădăcinile fagului printre bârne de lemn înfundate până la margini în nisipul tremurând neîncetat şi delicat sub nelinişstea limpidă a apei şi cobora mai departe spre desişurile de sălcii şi soc.

Pământul în jurul izvorului era bătătorit şi lustruit parcă, asemenea unei duşumele. Lângă izvor era o oală de fier înnegrit, aşezată pe patru cărămizi; sub ea, o grămăjoară de cenuşă palidă şi o mână de cărbuni stinşi şi de cioturi pe jumătate arse. De oală era sprijinită o scândură de frecat cu partea de metal lustruită şi o cană de tinichea ruginită atârna într-un cui bătut în copac deasupra izvorului. Tinerelul puse urciorul pe pământ şi el şi cu Suratt se lăsară pe vine alături.

— Nu ştiu dacă nu dăm de bucluc că-i dăm lu' domnul Bayard whisky, Hub, spuse Suratt. Da' şi doctoru' Peabody i-a dat chiar el o duşcă; aşa că-mi închipui că putem şi noi să-i mai dăm una. Nu-i aşa, domnu Bayard?

Stând aşa pe vine, îşi ridică spre Bayard faţa vicleană afabilă. Hub trase coceanul de porumb vârât în buza urciorului şi i-l trecu lui Suratt care-l întinse lui Bayard.

— Pe domnul Bayard îl cunosc de când era un copil în pantaloni scurţi, îi mărturisi Suratt lui Hub. Da acuma-i prima oară că eu şi cu 'mnealui bem împreună. Nu-i aşa, domnul Bayard?... Cred că vrei o cană să bei, nu?

Dar Bayard începuse să bea, cu urciorul proptit pe braţul pe care şi-l ţinea orizontal şi cu gura urciorului lipită de buze tot cu acelaşi braţ, aşa cum se cuvine s-o facă băutorii.

— Ştie cum se bea din urcior, ce zici? adăugă Suratt. Ştiam eu că-i om de nădejde, spuse pe un ton de convingere bătăioasă, confidenţială.

Bayard lăsă în jos urciorul şi i-l dădu înapoi lui Suratt care i-l întinse politicos lui Hub.

— Dă-i drumu', spuse Hub. Dă-i bătaie.

Suratt se execută cu pistonări măsurate ale mărului lui Adam. Pe deasupra izvorului se roteau ţânţari spulberându-se într-o rază tot mai piezişă de soare, ca o pulbere nesigură, aurie. Suratt coborî urciorul şi i-l trecu lui Hub, apoi se

şterse la gură cu dosul palmei.

— Cum te mai simţi acuma, domnu' Bayard? întrebă. Pe urmă adăugă greoi: Te rog să mă ierţi. Cred că s-ar fi cuvenit să-ţi spun căpitane Sartoris, nu?

— De ce? întrebă Bayard.

Se lăsase şi el pe vine, sprijinit de trunchiul fagului. Panta care urca în spatele lor le ascundea hambarul şi casa, şi toţi trei şedeau acum chirciţi într-o cupă măruntă de linişte şi pace departe de lume şi de timp, pătrunşi de respiraţia proaspătă şi limpede a izvorului şi de picurările soarelui printre frunzele de soc şi salcie, asemenea unui vin difuz. Pe suprafaţa izvorului se întindea răsfrânt cerul, presărat cu frunze de fag netremurate de vânt. Hub se strânsese uscat în el, cu braţele cafenii cuprinzând genunchii, fumând o ţigară care-i ieşea de sub borul pălăriei. Suratt şedea în faţa lui, de cealaltă parte a izvorului. Avea o cămaşă albastră, ieşită la soare, şi în contrast cu ea mâinile şi faţa îi erau de un cafeniu aprins, egal, ca mahonul. Urciorul stătea rotund şi benign între ei.

— Da, domnule, repetă Suratt. Eu totdeauna am zis că leacul cel mai bun pentru o rană e cât mai mult whisky. Doctorii, doctoraşii ăştia tineri de-aici care-şi închipuie că ştiu totul le spun ei oamenilor altfel, da' doctorul Peabody, bătrânu', chiar el i-a tăiat piciorul lui bunicu-meu şi bunicu-meu stătea întins pe spate pe masa de bucătărie cu o damigeană în braţe, şi cu o saltea şi un prosop peste picioare şi patru oameni îl ţineau bine şi el înjura şi cânta nişte cântece aşa deocheate că femeile şi copiii au ieşit hăt colo pe pajişte în spatele hambarului să aştepte acolo. Hai, mai ia, spuse şi trecu urciorul peste izvor şi Bayard bău iarăşi. Acuma cred că începi să te simţi tocmai cum trebuie, nu?

— Să mă ia dracu' dacă-mi mai dau seama, răspunse Bayard. Asta-i dinamită, măi băieţi.

Suratt ridică urciorul şi pufni, apoi îl duse la buze şi mărul lui Adam îi ţâşnea iarăşi în relief pe ecranul de soc şi sălcii. Socul avea să dea curând în floare, în ciorchini palizi de flori mărunte. Domnişoara Jenny făcea în fiecare an câte puţin vin din ele. Era vin bun, dacă ştiai cum să-l faci şi aveai răbdare.

Vin de floare de soc. Ca un ritual pentru un joc de copii: un joc jucat de fetiţe în rochiţe palide, între ceasul mesei de seară şi amurg. Peste adâncitura unde şedeau ei, soarele îşi mai trimitea raze lungi; ţânţarii se roteau spulberându-se ca nişte fire de praf într-o cameră tăcută, de mult închisă. Vocea lui Suratt continua prietenoasă, fără încetare repetându-se, într-o admiraţie politicoasă faţă de tăria capului lui Bayard şi faţă de faptul că acum era prima dată când el cu Bayard beau ceva împreună.

Băură iarăşi şi Hub începu să împrumute ţigări de la Bayard şi deveni şi el ceva mai liber şi mai robust în exprimare, povestind anecdote în limbajul lui rustic, despre whisky şi fete şi jocul de zaruri; curând, el şi cu Suratt începură să se sfădească prieteneşte în legătură cu munca lor. Păreau să fie în stare să stea la nesfârşit aşa, pe vine, fără să obosească, dar lui Bayard începură curând să-i amorţească picioarele şi şi le întinse, simţind mâncărime când sângele i se puse în mişcare iarăşi, şi acum şedea cu spinarea rezemată de trunchiul copacului şi cu picioarele lui lungi întinse drept înainte, auzind vocea lui Suratt fără s-o asculte.

În cap nu mai simţea acum decât o încordare neplăcută; în unele clipe îi venea să creadă că i se desprinde de pe umeri şi pluteste prin aer prin faţa ecranului de verdeaţă ca un balon transparent, şi în care sau în spatele căruia faţa aceea, care nici nu se arăta cu totul, nici nu se topea cu totul, aştepta cu un fel de exasperare umbroasă – doi ochi rotunjiţi de o uimire gravă, speriată, două mâini ridicate ţâşnind peste o bluză mică, albă şi pantaloni scurţi albaştri, smucindu-se într-o parte, aruncându-se sub tunetul de copite în întuneric...

Vocea înceată, previzibilă a lui Suratt continuă să vorbească, dar fără nimic iritant în ea. Părea să se potrivească total cu scena aceasta nemişcată, sporovăind înainte despre lucruri pământeşti.

— Felu-n care-am învăţat eu să culeg bumbacu', spunea acum; fratele meu cel mai mare m-a luat şi m-a pus în şiru' din faţa lui. Mi-a dat drumul şi, cum rămâneam în urmă, el

se apropia din spate. Şi de fiecare dată când dam cu sapa o dată, o auzeam pe a lui de două ori. Pe vremea aia nici n-aveam pantofi în picioare, adăugă fără umor. Aşa că a trebuit să mă-nvăţ să lucrez repede, cu sapa aia a lui pe care o auzeam izbind la călcâiele mele goale. De atunci mi-am jurat că orice s-o-ntâmpla n-am să semăn nimic în pământ când am s-ajung să fac ce vreau eu. Pentru ăia care au pământ o fi bine, da' oameni ca ai mei care n-au avut niciodată un petic de pământ de fiecare dată când scormoneau într-o brazdă dezgropau murdăria şi noroiul pentru alţii.

Ţânţarii dansau rotindu-se mai repede acum în soare, pe deasupra locurilor tainice în apa izvorului, şi lumina soarelui căpăta o nuanţă întunecată de aramă. Suratt se ridică în picioare.

— Ei, băieţi, eu trebuie să mă-ntorc înapoi în oraş. Îl privi iarăşi pe Bayard cu faţa lui vicleană, blândă, întoarsă spre el. Cred acum că domnu' Bayard a şi uitat de izbitura aia în cap, nu?

— La dracu', spuse Bayard, nu-mi mai tot spune domnul Bayard.

Suratt ridică urciorul.

— Ştiam eu că-i om de nădejde când ajungi să-l cunoşti, îi spuse lui Hub. Îl ştiu de când era numai atâtica, numai că el şi cu mine n-am avut niciodată prilejul să ne întâlnim aşa. Eu am fost băiat sărac, dragii mei, în vreme ce familia lu' domnu' Bayard stă acolo în casa aia mare, cu o grămadă de bani la bancă şi negri care să le vadă de toate. Însă e om pe cinste, repetă. N-are să spună la nimeni cine i-a dat să bea whisky-ul ăsta.

— N-are decât să spună dacă vrea, răspunse Hub. Mie nu-mi pasă.

Băură iarăşi. Soarele aproape apusese, şi din locurile tainice, mlăştinoase de pe firul izvorului se auzea orăcăitul ca de basm al broscuţelor. Vaca aceea slabă, invizibilă acum, mugi dinspre hambar şi Hub puse la loc coceanul la gura urciorului şi îl apăsă cu palma şi pe urmă urcară încet panta şi se strecurară prin sârma ghimpată. Vaca stătea în uşa

hambarului şi îi privea apropiindu-se, şi mugi iarăşi, morocănos, jalnic. Gâştele ieşiseră din baltă şi acum treceau în şir grav prin curtea hambarului către casa în uşa căreia, între două tufe de mirt sălbatic, stătea acum o femeie.

— Hub, spuse ea cu o voce inexpresivă, ţărănească.

— Mă duc până-n oraş, îi răspunse aspru Hub. S-o mulgă Sue.

Femeia rămase nemişcată în uşă. Hub intră cu urciorul în hambar şi vaca îl urmă; el o auzi şi se întoarse şi-i dădu o lovitură răsunătoare cu piciorul în coastele slăbănoage blestemând-o, dar fără nicio căldură. Curând apăru din nou, se îndreptă spre poartă, o deschise şi Suratt ieşi cu maşina. Închise apoi poarta şi o legă la loc cu sârma şi se urcă pe scara automobilului. Bayard se trase la o parte pe banchetă şi-l chemă pe Hub să intre în maşină. Femeia stătea mai departe în prag privindu-i liniştită. Cam în dreptul uşii, gâştele izbucniră în toate părţile cu ţipete discordante, cu gâturile unduioase şi suave făcând gesturi hieratice, ca într-o pantomimă.

Umbrele pomilor fructiferi se aşterneau prelungi peste câmpurile părăginite şi automobilul îşi împingea umbra alungită în faţă ca umbra unei păsări uriaşe, cocoşate. Urcară dealul nisipos în ultima lumină de soare şi porniră în jos, în amurgul şi înserarea violetă. Drumul era tăcut aici, pe nisipuri, şi maşina se zgâlţâia peste hârtoape şi rădăcini, până ieşi iarăşi la drumul mare.

Luna în creştere răsărise deasupra. Deocamdată nu iradia noapte încă, şi ei înaintau acum spre oraş trecând când şi când pe lângă vreo căruţă cu ţărani care se întorceau acasă. Pe aceştia Suratt, care-i cunoştea aproape pe toţi cei de prin partea locului, îi saluta cu câte un gest grav al mâinii sale cafenii şi în curând, când drumul traversă un pod de lemn printre sălciile şi socul mai des şi întunericul se făcuse mai dens, mai palpabil, Suratt opri maşina şi ieşi încălecând portiera.

— Voi, băieţi, staţi liniştiţi, spuse. Doar un minut. Trebuie să-mi umplu radiatorul.

Îl auziră umblând în spatele maşinii; apoi se ivi din nou cu

o găleată de tablă şi se lăsă binişor în şanţul de la marginea drumului de lângă pod. Apa bolborosea şi murmura pe sub pod, invizibilă în semiîntunericul amurgului, şi foşnetul îi era împovărat de ţârâitul greierilor şi orăcăitul broaştelor. Peste sălciile care urmăreau firul apei se mai roteau în roiuri spulberate ţânţarii, şi lilieci uriaşi se iscară din senin în zboruri prelungi, dispărând în mijlocul câte unei piruete prin aer, ca să apară din nou avântându-se pe cerul senin, tăcuţi ca nişte picături de apă alunecând pe un geam; grăbiţi şi fără zgomot, şi încordaţi ca şi cum aripile le-ar fi fost îmblănite cu amurg şi tăcere.

Suratt se căţără iar din şanţ cu găleata, desfăcu buşonul şi o plecă deasupra radiatorului. Luna se oprise fără emfază deasupra lor; cu toate acestea o umbră palidă a capului şi umerilor lui Suratt cădea peste botul maşinii, iar peste scândurile decolorate ale podului frunzişului aplecat al sălciilor se înscria delicat, abia văzut cu umbră. Ultimele gâlgâituri de apă se stinseră bolborosind înlăuntrul motorului şi Suratt puse găleata la loc şi se căţără iarăşi peste portieră. Farurile erau legate de un generator; el îl puse în funcţiune. Când maşina era în viteză redusă farurile aruncau o lumină puternică, dar când trase maneta scăzură la o licărire şovăitoare, mai mult o umbră luminoasă.

Se făcuse noapte de-a binelea când ajunseră în oraş. Sus, luminile ceasului de la tribunal erau ca nişte mărgele galbene deasupra copacilor şi în licăririle verzui de pe cer se înălţa o coloană de fum ca o pană legănătoare. Suratt îi lăsă la restaurant şi el porni mai departe; ei intrară şi proprietarul îşi ridică iar capul conic şi ochii rotunzi, umezi din spatele robinetului de sifon.

— Doamne Sfinte, băiatule, exclamă, nu te-ai dus încă acasă? Doctorul Peabody te caută peste tot încă de la patru şi domnişoara Jenny a venit şi ea în oraş cu trăsura să vadă ce-i cu tine. Ai să te omori cu zile.

— Du-te dracului dincolo, în spate, Deacon, răspunse Bayard, şi adu-ne, mie şi lui Hub, nişte şuncă şi ouă de doi dolari.

Mai târziu se întoarseră după urcior cu automobilul lui Bayard – Bayard, Hub şi un al treilea tânăr, magazionerul de la gară, şi trei negri cu scripcă înghesuiţi pe bancheta din spate. Dar nu merseră decât până la marginea câmpului, sus lângă casă, aşteptând acolo în timp ce Hub porni pe jos pe drumul înecat în nisip spre hambar. Luna atârna palidă şi rece deasupra, şi din toate părţile insectele ţârâiau prin desişurile şi ierburile prăfuite. Pe bancheta din spate negrii murmurau între ei.

— Frumoasă noapte, sugeră Mitch, magazionerul.

Bayard nu răspunse nimic. Fuma posomorât cu capul strâns ca într-o cască de bandajele albe. Luna şi insectele erau unul şi acelaşi lucru, audibil şi vizibil, fără dimensiuni şi fără începuturi.

După o vreme Hub se materializă pe fondul vag conturat al drumului, încununat de aplecarea argintie a pălăriei, apropiindu-se şi ridicând urciorul la portiera maşinii, în vreme ce-i scotea coceanul de la gură. Mitch i-l trecu lui Bayard.

— Bea, spuse Bayard, şi Mitch bău; băură şi ceilalţi.

— Aşa e, conveni Mitch. Se întoarse spre ei pe banchetă. N-are vreunul din voi vreo cană, ceva, băieţi?

Negrii murmurară din nou, chestionându-se unul pe altul cu un fel de consternare blândă.

— Staţi, spuse Bayard şi se dădu jos din maşină; ridică apoi capota şi deşurubă capacul de la eşapament. Are să aibă puţin gust de benzină o duşcă-două. Dar după asta nici n-o să vă mai daţi seama.

— Nu, vă rog, îl aprobară negrii în cor.

Unul luă capacul, îl şterse cu pulpana hainei şi băură pe rând plescăind zgomotos din buze. Bayard puse buşonul la loc şi se urcă în maşină.

— Mai vrea cineva o duşcă? întrebă Hub cu coceanul de porumb în mână.

— Mai dă-i una lui Mitch, îl sfătui Bayard. El trebuie să ne ajungă din urmă.

Mitch mai bău o dată. Apoi Bayard luă urciorul şi şi-l

ridică la gură. Ceilalţi îl priveau cu respect.

— Să mă ia dracu' dacă ăsta nu ştie să bea, murmură Mitch. Mie mi-ar fi frică să beau atâta dintr-odată.

— E capul ăsta al meu, dracului, şi Bayard coborî urciorul de la gură şi i-l trecu lui Hub. Mă tot gândesc că, dacă mai beau o înghiţitură, mă mai uşurează.

— Doctorul ţi-a strâns bandajul ăsta prea tare, spuse Hub. N-ai vrea să ţi-l mai slăbesc niţel?

— Nu ştiu. Bayard îşi aprinse altă ţigară şi aruncă chibritul. Cred c-am să mi-l scot de tot. Îl am de prea mult timp.

Îşi ridică mâinile şi începu să tragă de bandaj.

— Mai bine lasă-l acolo, îl avertiză Mitch.

Însă el continua să tragă de legătură; pe urmă îşi strecură degetele pe sub o cută a feşei şi trase cu toată puterea. Unul din negri se aplecă spre el cu un briceag şi i-l tăie şi îl priviră cu toţii cum şi-l desfăşoară şi-l aruncă afară din maşină.

— N-ar fi trebuit să faci asta, îi spuse Mitch.

— Ei, lasă-l să şi-l scoată dacă aşa vrea el, spuse Hub. N-are nimic.

Intră şi el în maşină şi-şi lăsă urciorul între genunchi, iar Bayard întoarse automobilul. Drumul nisipos scrâşni iarăşi sub cauciucurile late şi urcă apoi iar prin pădure unde lumina bălţaţă a lunii era intermitentă, înşelătoare în peisajul mereu risipindu-se. Invizibile şi fără sursă prin tiparele schimbătoare de lumina şi umbră, rândunicile de noapte erau ca nişte flaute cu glasuri lichide. Drumul străbătea pădurea şi cobora cu nisipurile în ascunzişuri înşelătoare şi tăcute, şi o luară pe drumul din vale, îndepărtându-se de oraş.

Automobilul înainta cu foşnetul uscat al eşapamentului închis. Pe bancheta din spate, negrii murmurau între ei cu hohote îmblânzite de râs sfâşiindu-se ca nişte petice de hârtie. Trecură prin faţa porţilor de fier şi a casei lui Bayard, senină în bătaia lunii printre copaci, prin faţa staţiei cu steagul, scundă şi compactă ca o cutie, şi a bumbăcăriei de-a lungul căii ferate.

Drumul începu în sfârşit să urce printre coline. Era neted, pustiu şi şerpuitor, iar negrii tăcură când Bayard începu să mărească viteza. Dar nu era încă ceea ce se temeau ei să nu-l vadă făcând. Se mai opriră de două ori să bea, şi apoi, din vârful unui deal privirea li se deschise spre un alt pâlc de lumini, strânse ca o mână de mărgele pe adâncitura mai palidă pe unde trecea calea ferată. Hub scoase buşonul de la eşapament şi băură iarăşi cu toţii.

Înaintau apoi prin nişte străzi identice cu cele de acasă, îndreptându-se încet spre o piaţă identică. Oamenii din piaţă se întorceau să se uite curioşi după ei. Traversară piaţa şi o luară pe altă stradă trecând printre grădini mari şi ferestre oblonite şi, curând apoi, pe lângă un gard de fier privind printre copaci negri şi argintii spre ferestrele luminate înşiruindu-se ordonat ca nişte lanterne pătrate printre crengile arborilor.

Se opriră acolo, în umbră. Negrii coborâră şi scoaseră scripca şi o ghitară din maşină. Cel de al treilea ţinea în mână un tub îngust, mat, cu mai multe clape peste care luna licărea întretăiat în puncte palide, şi se strânseră în grup cu capetele laolaltă, murmurând între ei şi scoţând acorduri încete, plângătoare de pe strunele instrumentelor. Pe urmă cel cu clarinetul şi-l ridică la buze.

Melodiile erau vechi. Unele erau mai pretenţioase, compoziţii complicate, însă în execuţia lor asta se pierdea şi toate căpătau în schimb o asemănare plângăreaţă, o simplitate ceţoasă, ritmică; şi se ridicau în arpegii bogate, jeluitoare în aerul argintiu, stingându-se, murind în repetări în minor prin peisajul înşelător luminat de lună. Mai cântară ceva, un vals vechi. Cerberul colegiului străbătu pajiştea bălţată de lună până la gard şi se sprijini cu coatele de el, o umbră cocârjată ascultând, printre alte umbre; de cealaltă parte a străzii, în umbrele de acolo, erau alţii ascultând. Se apropie un automobil, încetinind treptat şi oprindu-şi apoi motorul şi stingând farurile, şi la ferestrele înşiruite acolo se iviră capete, aureolate de camerele luminate din spate, fără individualitate, feminine, distante, de o tinereţe delicată, divină.

Cântară apoi *Acasă, ce bine-i acasă,* şi când ultimul acord amplu, în minor, se stinse, ajunse până la ei o bătaie molatică de palme tinere. Pe urmă Mitch cântă *Noapte bună, doamnele mele*, cu glasul său de tenor adevărat, cam prea dulceag, şi palmele tinere se auziră mai tare, şi când porniră îndărăt cu maşina capetele zvelte se aplecară aureolate cu păr auriu la ferestrele luminate şi aplauzele delicate plutiră multă vreme prin aer după ei, tot mai slabe în tăcerea de argint şi în nesfârşirea lunară.

În vârful primului deal la ieşirea din oraş se opriră şi Hub deşurubă iarăşi capacul de la eşapament. În urma lor lumini tremurătoare licăreau printre copaci şi li se părea că sunetul palmelor tinere izbite venea încă spre ei prin lumea cufundată în tăcere, ca nişte flori firave plutind în faţa bărbăţiei şi a tinereţii lor, şi băură acum fără să-şi vorbească, învăluiţi încă în magia încet stingându-se a acelei clipe pierdute. Mitch fredona încetişor pentru el doar; automobilul porni iarăşi torcând ca o pisică. Drumul cobora în ocoluri uşoare, pustiu, albit de lună. Bayard vorbi, cu glasul aspru, abrupt.

— Taie contactul, Hub, spuse.

Hub se aplecă şi-şi întinse mâna pe sub cadranul de la bord şi maşina începu să lunece cu un murmur continuu, dezlănţuit, ca şi cum şi-ar fi trezit la viaţă aripi de tunet; pe urmă drumul se netezi într-un arc larg către o altă pantă suitoare şi murmurul trecu deodată în crescendo, iar automobilul ţâşni cu o violenţă care le tăie respiraţia. Negrii nu mai vorbeau între ei; unul din ei scoase un vaiet ţipător.

— Reno a rămas fără pălărie, spuse Hub privind peste umăr.

— N-are nevoie de ea, răspunse Bayard.

Maşina urcă mugind colina, năpustindu-se peste creştetul ei şi fulgerând pe curba coborâtoare.

— O, Doamne, se văită negrul. Domnu’ Bayard! Curentul sălbatic de aer îi risipea vorbele ca pe nişte frunze. Dă-mi drumu’ jos, domnu’ Bayard!

— N-ai decât să sări, răspunse Bayard.

Drumul cădea sub ei ca o duşumea înclinată, tăind prin

vale, acum drept ca o sfoară întinsă. Negrii se încleştaseră de instrumentele lor şi unii de alţii. Vitezometrul arăta cincizeci şi cinci de mile, apoi şaizeci şi urca treptat. Case izolate fulgerau adormite pe lângă ei şi câmpuri şi petice de pădure, ca nişte tuneluri.

Drumul se desfăşura înainte peste câmpia neagră şi argintie. Rândunici de noapte se strigau pe o parte şi pe alta, chemându-se întrebătoare, repetându-şi silabele lichide; când şi când, atunci când farurile măturau cotiturile abrupte ale drumului, două petice de foc palid clipeau prin praf în faţa lor şi pasărea se năruia stângace undeva sub radiator. Marginea drumului urca mereu şi pante împădurite căzeau de o parte şi de alta spre vale. Colibe răzleţe de negri se chirceau pe pantă sau la marginea drumului.

Drumul căzu, apoi se ridică iarăşi într-o clipă prelungă, întreruptă de altă adâncitură; pe urmă se ridică deodată în faţa lor ca un perete. Maşina se aruncă în sus şi peste şanţ, apoi părăsi cu totul drumul, pe urmă coti iarăşi într-o curbă teribilă cu vaietele concentrate ale negrilor pierind întretăiate. Pe urmă şanţul se ridică iarăşi şi tunetul motorului încetă şi se stinse oprindu-se. Negrii şedeau acum aruncaţi în fundul maşinii.

— Am ajuns la cer? murmură unul după o vreme.

— Nu te primesc în cer cu băutură în suflu şi fără pălărie, băiete, spuse altul.

— Dacă Dumnezeu nu se îngrijeşte mai bine decât s-a îngrijit de pălăria aia a mea, nici nu mai vreau s-ajung acoloşa, răspunse primul.

— Mmmmmmmmm, gemu al doilea, când am luat-o în jos, atunci după dealu' de la urmă, clarinetu' mi-a lunecat din mână, ca să nu mai zic de pălărie.

— Şi când ne-am scuturat şi peste buturuga aia, acolo în spate unde-o fi fost, adăugă al treilea, ziceam că tot automobilu' mi-a lunecat din mână.

Băură iarăşi. Erau undeva sus, şi aerul adia cu o răcoare gravă. De o parte şi de alta se întindea valea plină de o ceaţă de argint străbătută de rândunele de noapte; dincolo de văile acestea pământul argintiu se întindea tot mai departe

până la cer. Undeva pe el, departe şi dureros, urlă un câine. Lui Bayard capul îi era acum rece şi limpede ca un clopot fără limbă. Şi în el îi apăru în sfârşit limpede faţa aceea: cei doi ochi rotunjiţi de o uimire gravă, înaripaţi senin de două pale de păr întunecat. Era fata aceea, Benbow, îşi spuse, şi rămase nemişcat un timp privind cerul. Luminile de la ceasul tribunalului erau sigure, galbene, neclipitoare în depărtarea risipită între ei, însă în toate celelalte direcţii lumea se întindea tot mai departe în valuri somnoroase, lăptos opaline.

Pofta de mâncare îi trecuse cu totul la ceasul mesei de seară şi mătuşa Sally Wyatt îşi mesteca mâncarea pregătită cu atâta grijă şi o bombănea certăreaţă pentru că nu voia să mănânce.

— Mama mea avea grijă să beau o ceaşcă de ceai de scoarţă de copac când veneam bosumflată la masă şi nu voiam să mănânc, declară mătuşa Sally, dar astăzi unii-şi închipuie că Bunul Dumnezeu are să-i ţină dacă ei nu mişcă nici degetul mic.

— N-am nimic, insistă Narcissa. Decât că nu mi-e foame în seara asta.

— Asta tu o spui. Numai să te-mbolnăveşti şi, Dumnezeu ştie, eu nu mai am destulă putere să te îngrijesc şi pe tine. Pe vremea mea, tinerii aveau mai multă consideraţie pentru bătrâni.

Îşi mesteca mâncarea fără graţie, certăreaţă şi depănându-şi monoton amintirile, în vreme ce Narcissa se juca nervoasă cu mâncarea din farfurie. Mai târziu, mătuşa Sally îşi continuă monologul, legănându-se în balansoar, cu interminabilul ei lucru de mână în poală. Nu voise niciodată să divulge ce avea să fie exact când o să-l termine, nici cui îi era destinat, şi lucra la el de cincisprezece ani, purtând pretutindeni cu ea o pungă diformă de brocart ros şi decolorat, închizând fâşii şi căpeţele de ţesături de toate formele posibile. Nu se hotăra niciodată să le potrivească într-un tipar anume, aşa că le muta şi le potrivea, şi cădea pe

gânduri, apoi le aranja altfel şi le schimba locul ca pe bucăţelele dintr-un puzzle, încercând să le potrivească într-un desen anume sau să creeze un desen anume în jurul lor, fără să folosească foarfecele; netezind peticele colorate cu degete flasce, de culoarea chitului, potrivindu-le iarăşi şi iarăşi. Atârnat de poala rochiei, acul în care Narcissa potrivise aţa se legăna ca un păianjen.

În colţul celălalt al camerei era aşezată Narcissa, cu o carte în mâini. Glasul mătuşii Sally depăna aceeaşi interminabilitate certăreaţă în timp ce Narcissa citea. Deodată ea se ridică în picioare, puse cartea deoparte, traversă camera şi intră în alcovul unde era pianul. Dar nu cântase nici patru măsuri că mâinile îi căzură pe clape într-un acord discordant, închise pianul şi se îndreptă spre telefon.

Domnişoara Jenny îi mulţumi laconic pentru amabilitatea cu care se interesa, şi îşi luă libertatea să spună că Bayard era bine: era încă un membru activ al aşa-numitei rase umane, cel puţin cât nu primiseră încă nicio înştiinţare oficială din partea autorităţilor. Nu, nu mai ştia nimic despre ei de când Loosh Peabody îi telefonase la ora patru după-amiaza ca să-i spună că Bayard era în drum spre casă cu capul spart. C-avea capul spart, asta crezuse imediat, însă în ce priveşte cealaltă parte a mesajului – nu-i acordase niciun fel de încredere, pentru că trăia laolaltă cu Sartorişii aceştia blestemaţi de optzeci de ani şi ştia ea bine că acasă la ei ar fi fost ultimul loc spre care un Sartoris cu capul spart să se gândească să se îndrepte. Nu, nici măcar n-o interesa unde putea să fie el în momentul de faţă, nădăjduia doar că nu-i făcuse prea mult rău calului. Caii sunt animale de preţ.

Narcissa se întoarse în salon şi-i explică mătuşii Sally cu cine vorbise şi de ce; trase apoi un scăunel alături de lampă şi-şi reluă cartea.

— Da, spuse mătuşa Sally după o vreme, dacă n-ai chef să stai de vorbă cu mine... îşi strânse grăbită peticele laolaltă şi şi le îndesă în pungă. Uneori dau har Domnului că tu şi cu Horace nu sunteţi sânge din sângele meu, după felul cum vă purtaţi. Dar dacă ajungi să bei fiertura aia, nu ştiu cine s-o

pricepe să ţi-o pregătească; tu n-ai fi în stare să distingi un ceai de-un fel de oricare altul, tu.

— N-am nimic, mă simt foarte bine, protestă Narcissa.

— N-ai decât, repetă mătuşa Sally, fă tot ce poţi să cazi la pat, şi numai cu mine şi negresa asta bună de nimic să aibă grijă de tine. Asta n-a fost în stare să şteargă de praf o ramă de tablou de şase luni încoace, ştiu eu. Şi eu am făcut de toate – decât că nu m-am apucat de cerşit.

Se ridică în picioare, spuse noapte bună şi ieşi şchiopătând din cameră. Narcissa şedea mai departe pe locul ei, şi întorcea paginile cărţii, ascultând-o pe cealaltă cum urca scările cu bufnituri mici, laborioase, repetate ale bastonului, şi câtăva vreme mai rămas aşa, locului, întorcând filele cărţii.

Curând însă aruncă volumul deoparte şi se îndreptă iarăşi spre pian, dar mătuşa Sally ciocăni în tavan deasupra ei cu bastonul; atunci se opri şi se reîntoarse la cartea ei. Astfel că un moment mai târziu îl salută cu reală plăcere pe doctorul Alford.

— Tocmai treceam pe aici şi te-am auzit cântând la pian, îi explică el. De ce te-ai oprit?

Ea îl lămuri că mătuşa Sally se dusese la culcare şi atunci ea luă loc politicos şi-i vorbi timp de două ore în felul lui ţeapăn şi pedant despre tot felul de subiecte erudite şi moarte. Pe urmă plecă şi ea adăstă o vreme în prag urmărindu-l din ochi cum se îndepărtează pe alee. Luna se oprise deasupra; pe alee, cedrii formau o curbă rigidă îndreptată spre cerul palid, presărat cu stele abia licăritoare.

Narcissa se întoarse în salon, îşi luă cartea, stinse lumina şi urcă scările. În camera ei mătuşa Salla sforăia cu placiditate aleasă, şi Narcissa se opri locului un moment pe palier ascultând sunetele acestea atât de cunoscute. „Are să-mi pară aşa de bine când are să vină Horry acasă”, se gândi, pornind mai departe.

Aprinse lumina în camera ei, se dezbrăcă şi-şi luă cartea în pat – acolo îşi ţinu iarăşi o vreme conştientul deliberat reprimat, aşa cum ţii un căţel nou-născut sub apă până nu se mai zbate. Şi după o vreme mintea ei cedă cărţii şi continuă

să citească, oprindu-se din când în când tot mai ispitită de somn, citind iarăşi. Astfel că atunci când negrii îşi acordară instrumentele sub fereastra ei, nu le acordă decât o atenţie distrată. „De ce Dumnezeu mi-or fi făcând fumuriii ăştia o serenadă?” se gândi vag amuzată, având de îndată imaginea mătuşii Sally cu scufia ei de noapte aplecându-se pe fereastră şi ţipându-le să plece de acolo. Şi şedea mai departe întinsă în pat, cu cartea deschisă şi văzând pe paginile desfăcute imaginea pe care şi-o crease singură în vreme ce ritmul plângăreţ al strunelor şi al clarinetului plutea prin fereastra deschisă.

Pe urmă se ridică deodată în capul oaselor, cu o certitudine ascuţită, neîndoielnică, şi trânti cartea cu zgomot şi lunecă jos din pat. Privi jos din camera de alături.

Negrii erau strânşi în grup pe pajişte; clarinetul fără luciu, ghitara, rotocolul sobru, comic al basului. La intrarea dinspre stradă era un automobil oprit în umbră. Muzicienii mai cântară o dată, apoi un glas îi strigă dinspre maşină, şi ei se retraseră peste pajişte şi automobilul porni cu farurile stinse. Atunci fu sigură, nimeni altcineva n-ar fi pus să se cânte sub ferestrele unei doamne, doar cât s-o trezească din somn, pentru ca apoi să plece fără să mai aştepte.

Se reîntoarse în camera ei. Cartea zăcea cu faţa în jos pe pat, însă ea se îndreptă spre fereastră şi rămase acolo între perdelele despărţite, privind lumea neagră-şi-argintie şi noaptea liniştită. Aerul nopţii adia din faţa ei şi printre aripile întunecate, căzute, ale părului aducându-i o prospeţime gravă. „Animalul, bestia”, îşi şopti.

Lăsă perdelele să cadă şi cu paşi tăcuţi cobori iarăşi scările şi găsi telefonul pe întuneric, acoperindu-i ţârâitul când veni soneria.

Vocea domnişoarei Jenny ieşi din noapte cu obişnuita ei asprime precipitată şi rece, şi fără surpriză sau curiozitate. Nu, nu se întorsese acasă pentru că la ora asta era vârât bine la închisoare era sigură ea – afară de cazul că poliţiştii din oraşul ăsta erau prea corupţi ca să asculte de cererea unei doamne. O serenadă? Prostii. De ce s-ar fi apucat să cânte serenade? Ştia el bine că nu putea să iasă nimic rău

pentru el din aşa ceva, afară de cazul că s-ar fi apucat cineva să-l omoare, dându-i în cap cu un fier de călcat sau cu un ceas deşteptător. Şi de ce se interesa ea aşa de el acuma?

Narcissa închise şi o clipă rămase în întuneric bătând cu pumnii în cutia mută a telefonului. „Animalul, bestia.“

În noaptea aceea, ea avu trei oaspeţi. Unul venise cu formalitatea unei vizite, al doilea fără formalităţi; al treilea veni neştiut, anonim.

Garajul care-i adăpostea maşina era o clădire mică de cărămidă înconjurată de pini veşnic verzi. O parte a construcţiei era continuarea zidului grădinii. Dincolo de zid se întindea o pajişte năpădită de ierburi care dădea într-o altă stradă. Garajul era la vreo cinci yarzi de casă şi acoperişul lui se ridica până la înălţimea ferestrelor primului etaj. Ferestrele camerei de culcare a Narcissei răspundeau pe acoperişul de ţigle al garajului.

Acest al treilea vizitator intră pe alee, urcă pe zid şi de acolo pe acoperişul garajului, unde acum era întins în umbra unui cedru, la adăpost astfel de bătaia lunii. Stătu acolo întins multă vreme. Camera din faţa lui fusese în întuneric când ajunsese, dar el stătuse acolo în continuare, în liniştea lui încăpăţânată ca un animal şi cu răbdarea unui animal, fără nicio mişcare, decât că uneori îşi ridica puţin capul şi cerceta scena din jur cu săgetări furişe ale ochilor.

Însă camera din faţa lui rămase întunecată vreme de o oră. Între timp un automobil intră pe alee (îl recunoscu; el cunoştea toate automobilele din oraş) şi un bărbat intră în casă. A doua oră trecu şi camera era mai departe întunecată şi automobilul rămăsese pe alee. Pe urmă bărbatul ieşi şi plecă cu maşina, şi un moment mai târziu luminile de jos se stinseră şi apoi ferestrele din faţa lui străluciră şi prin perdelele subţiri el o văzu mişcându-se prin încăpere, îi pândi mişcările umbrite ale dezbrăcării. Pe urmă ea ieşi din raza privirilor lui. Însă lumina ardea mai departe şi el stătea mai departe întins cu răbdare imobilă şi infinită; stătu astfel cât mai trecu încă un ceas şi altă maşină se opri în faţa casei

şi trei bărbaţi purtând o povară de o formă greoaie păşiră pe alee şi se opriră în lumina lunii sub fereastră; şi el stătu nemişcat, întins acolo, câtă vreme ei cântară un cântec şi apoi plecară. După ce ei plecară, ea veni la fereastră şi dădu perdelele la o parte şi rămase o clipă între aripile întunecate, căzute ale părului, privind drept în ochii lui ascunşi.

Pe urmă perdelele căzură la loc şi încă o dată ea fu o mişcare de umbră dincolo de ele. Pe urmă lumina se stinse şi el stătea întins cu faţa în jos pe panta lunecoasă a acoperişului, cu totul nemişcat o vreme îndelungată, săgetând de sub faţa lui ascunsă priviri furişe, continue, rapide şi ascuţite, cuprinzând totul în jur, ca ale unui animal.

Ajunseseră la casa unde locuia Narcissa. Trecuseră pe la casele întunecate ale tuturor celorlalte fete nemăritate, una după alta, şi aşteptaseră în maşină în timp ce negrii stăteau în grup pe pajişte cu instrumentele lor. Capetele apăruseră la ferestrele întunecate, uneori se aprindeau lumini; o dată fură invitaţi înăuntru, dar Hub şi Mitch se retraseră timizi; o dată le fură trimise nişte băuturi pe o tavă; o dată fură înjuraţi cordial de un tânăr care se întâmpla să fie împreună cu tânăra fată pe verandă. Între timp îşi pierduseră capacul de la eşapament şi trecând astfel de la o casă la alta toţi şase beau acum frăţeşte de-a dreptul din urcior, fiecare pe rând. În cele din urmă ajunseră la casa familiei Benbow şi cântară un cântec sub cedri. Mai era aprinsă o lumină la una din ferestre, însă nu se arătă nimeni la ea.

Luna coborâse mult pe cer. Lumina ei era acum un argint rece, pălit şi puţin obosit, peste toate lucrurile, şi lumea era pustie când trecură cu maşina cu farurile stinse pe o stradă fără viaţă încremenită în negru şi argint, aşa cum ar fi putut fi o stradă chiar pe lună. Pe sub umbrele întretăiate, înalte ca nişte clopotniţe, trecură mai departe, pe lângă răspântii care se risipeau în urma lor, din când în când pe lângă vreun automobil nemişcat la marginea trotuarului în faţa vreunei case. Un câine traversă strada grăbit în faţa lor şi păşi pe o

pajişte unde se pierdu în umbră, dar în afară de asta nimic nu se clintea nicăieri.

Piaţa se deschidea spaţioasă în jurul norului de absint masiv al ulmilor împresurând tribunalul. Printre arbori globurile rotunde, răzleţe semănau mai mult decât oricând cu nişte ciorchini uriaşi, palizi. Deasupra bolţii expuse astfel, în jurul câte unei bănci ardea câte un singur bec; în holul hotelului, în faţa căruia era un şir de maşini, ardea altul. Alte lumini nu erau.

Înconjurară tribunalul şi o umbră se urni de lângă uşa hotelului şi se desprinse din întuneric, şi veni până la marginea trotuarului, o cămaşă albă licărind între reverele unei haine descheiate; şi, când maşina coti încet spre o altă stradă, omul îi strigă. Bayard opri şi bărbatul celălalt se apropie prin praful albit şi-şi lăsă mâna pe portieră.

— Salut, Buck, spuse Mitch. Mai eşti încă pe stradă aşa de târziu?

Bărbatul avea o faţă de cal, sobră, binevoitoare. Purta o stea de metal la jacheta descheiată. Haina i se umfla uşor deasupra şoldului.

— Ce faceţi voi, băieţi? spuse. Aţi fost la vreo petrecere?

— Am făcut serenade, spuse Bayard. Vrei să tragi o duşcă, Buck?

— Nu, mulţumesc foarte mult. Rămase cu mâna pe portiera maşinii, grav, cu o seriozitate binevoitoare. Dar nu sunteţi şi voi cam târziu pe stradă, băieţi?

— E cam târziu, conveni Mitch.

Şeriful îşi ridică piciorul pe scara automobilului. Sub pălăria lată, ochii îi erau în umbră.

— Ne ducem şi noi acasă acum, spuse Mitch.

Celălalt chibzuia tăcut, şi Bayard adăugă:

— Sigur; eram tocmai în drum spre casă.

Şeriful îşi mişcă uşor capul şi vorbi către negri:

— Cred că şi voi, băieţi, vă duceţi acasă, nu?

— Da, vă rog, răspunseră negrii şi coborâră din maşină luând cu ei scripca cea mare.

Bayard îi dădu lui Reno o bancnotă şi ei mulţumiră, spuseră noapte-bună, îşi ridicară contrabasul şi plecară

liniştiţi pe o stradă lăturalnică. Şeriful îşi întoarse iarăşi capul.

— Nu-i maşina ta acolo, în faţa cafenelei lui Rogers, Mitch? întrebă el.

— Cred că da. Acolo am lăsat-o.

— Atunci ce-ar fi să-l duci pe Hub acasă, decât dacă nu vrea să rămână în oraş peste noapte. Bayard mai bine vine cu mine.

— Ei, ce dracu', Buck, protestă Mitch.

— Dar de ce? întrebă Bayard.

— Ai lui îşi fac griji pentru el, răspunse celălalt. Nu l-au mai văzut la faţă de când l-a trântit armăsarul ăla. Unde ţi-e bandajul, Bayard?

— L-am scos, răspunse el scurt. Uite ce e, Buck! îl ducem pe Mitch până la maşină şi pe urmă Hub şi cu mine ne ducem drept acasă.

— Tu te duci acasă de la patru după-masă, răspunse sobru şeriful. Dar nu s-ar zice că te apropii. Cred că mai bine să vii cu mine în noaptea asta, aşa cum zicea mătuşă-ta.

— Ţi-a spus mătuşa Jenny să mă arestezi?

— Şi-au făcut griji pentru tine, băiatule. Domnişoara Jenny tocmai mi-a telefonat şi mi-a spus să arunc o privire să văd dacă eşti teafăr şi să te ţin teafăr până dimineaţă. Aşa că zic că e mai bine în felul ăsta. Ar fi trebuit să te fi dus acasă de-aseară.

— Au, ai şi tu inimă, Buck, protestă Mitch.

— Mai bine să-l văd pe Bayard că-şi iese din ale lui, decât pe domnişoara Jenny, răspunse celălalt răbdător. Voi, băieţi, vedeţi-vă de drum şi Bayard merge cu mine.

Mitch şi Hub coborâră din maşină şi Hub îşi ridică urciorul, spuseră noapte-bună şi se îndreptară spre locul unde-şi lăsase Mitch maşina în faţa restaurantului. Şeriful urcă alături de Bayard. Închisoarea nu era departe. Se arătă curând, înaltă deasupra curţii împrejmuită de ziduri, pătrată şi implacabilă, cu ferestrele zăbrelite la catul de sus, brutale ca nişte lovituri de sabie. Intrară pe o alee, şi şeriful coborî şi deschise o poartă şi Bayard pătrunse cu maşina în curtea fără iarbă şi plină de gunoaie şi opri pe când celălalt

continuă să meargă spre un garaj mic, unde se afla un Ford. Îl scoase de-a-ndărătelea şi-i făcu semn lui Bayard să vină înainte cu maşina lui. Garajul fusese construit pe măsura Fordului şi cam o treime din maşina lui Bayard rămase afară.

— Mai bine decât nimic, oricum, spuse şeriful. Haide.

Intrară prin bucătărie în locuinţa temnicerului şi Bayard aşteptă într-un coridor întunecat până când celălalt găsi comutatorul. Pe urmă pătrunseră într-o cameră curată, dar posomorâtă, cu mobilă strânsă la întâmplare şi câteva obiecte de toaletă bărbătească.

— Stai niţel, obiectă Bayard, nu-mi dai patul tău?

— N-ai nevoie de el până dimineaţă, răspunse celălalt. Şi dimineaţa pleci. Vrei să te-ajut să te dezbraci?

— Nu, mă descurc singur. Pe urmă, mai potolit: Noapte bună, Buck. Şi-ţi mulţumesc.

— Noapte bună, răspunse şeriful.

Închise uşa după el şi Bayard îşi scoase haina, pantalonii, cravata, stinse lumina şi se întinse pe pat. Lumina lunii picura impalpabilă în cameră, răsfrântă, fără sursă; noaptea era pustie de orice sunet. Dincolo de fereastră, o cornişă se ridica într-o succesiune treptată, profilându-se pe cerul opalin şi lipsit de orice dimensiune. Capul îi era limpede şi rece; whisky-ul pe care-l băuse se risipise cu totul. Sau mai degrabă era ca şi cum capul i-ar fi fost un Bayard întins pe un pat străin şi ai cărui nervi amorţiţi de alcool radiau ca nişte fire de gheaţă prin tot trupul pe care era condamnat să-l târâie după el printr-o lume mohorâtă şi pustie. „La dracu” spuse, zăcând întins pe spate, privind fix pe fereastra prin care nu se vedea nimic, aşteptând somnul, neştiind dacă avea să vină sau nu, şi nepăsându-i dacă avea să fie una sau alta. Nu se vedea nimic nicăieri şi doar trecerea lungă, lungă a vieţii fireşti a unui om. De trei ori douăzeci şi încă zece ani condamnat să târâie un trup încăpăţânat prin lume şi să-i mulţumească cererile insistente. De trei ori douăzeci şi încă zece, spunea Biblia. Şaptezeci de ani. Şi el n-avea decât douăzeci şi şase. Nu cu mult mai mult de o treime din toată vremea asta. „La dracu’.“

Partea a treia

1

HORACE BENBOW, ÎN UNIFORMA LUI kaki curată, deloc potrivindu-i-se pe trup şi slujind doar ca să-i accentueze aerul de inutilitate frumoasă, delicată, şi încărcat cu o uimitoare povară de raniţe, port-harturi şi pachete învelite în hârtie, coborî din trenul de două şi jumătate. Prin îngrămădeala învălmăşită de pasageri coborând şi urcând, sunetul numelui său pronunţat cu voce tare îi ajunse la urechi şi îşi rătăci privirea distrată ca un somnambul trezindu-se deodată să evite traficul în mijlocul străzii, peste feţele înghesuite din jur. „Salut, salut", spuse; pe urmă se descurcă din mulţime şi îşi lăsă bagajele şi pachetele pe marginea peronului şi porni cu grabă încordată de-a lungul trenului spre vagonul de bagaje.

— Horace! îl strigă iarăşi soră-sa, alergând după el.

Şeful gării ieşi din birou, îl opri, îl ţinu ca pe un cal splendid, nărăvaş, şi-i scutură mâna, astfel că sora lui reuşi să-l ajungă. El se întoarse auzindu-i glasul şi ieşi atunci cu totul din absenţa lui, cuprinzând-o şi ridicând-o în sus în braţe până când picioarele ei nu mai atingeau deloc pământul, şi o sărută pe gură.

— Draga, scumpa mea Narcy, spuse, sărutând-o iarăşi. Pe urmă o lăsă jos şi-şi trecu mâinile peste faţa ei, ca un copil. Draga, scumpa mea Narcy, repetă, atingându-i faţa cu mâinile lui frumoase, spatulate, privind-o ca şi cum i-ar fi sorbit cu ochii seninătatea constantă. Draga, scumpa mea Narcy, trecându-şi mâinile peste faţa ei, cu totul absent de orice din jur, până când ea îl trezi.

— Unde Dumnezeu te duceai aşa?

Atunci el îşi reaminti, îi dădu drumul şi porni din nou în fugă cu ea urmându-l: se opri iarăşi la uşa vagonului de bagaje, din care hamalul gării şi un însoţitor de tren scoteau cufere şi cutii pe care funcţionarul de la bagaje le prelua aşezându-le pe peron.

— Nu poţi să trimiţi pe cineva după ele? îl întrebă ea.

Însă el stătea locului, privind atent înăuntrul vagonului, uitând-o iarăşi cu totul. Cei doi negri se întoarseră să urce şi el se dădu la o parte, aruncând mai departe priviri atente înăuntrul vagonului, cu mişcări încordate, ca de pasăre, ale capului.

— Să trimitem pe cineva după astea, spuse soră-sa iarăşi.

— Ce? A, am avut grijă de ele de fiecare dată când am schimbat trenul, îi spuse, uitând cu totul sensul cuvintelor ei. Ar fi un adevărat ghinion să se rătăcească tocmai acum, când am ajuns acasă, nu? Şi iarăşi negrii apărură cu un cufăr şi el făcu iarăşi un pas înainte şi cercetă cu privirile vagonul. Asta mi s-a şi întâmplat; un funcţionar oarecare a uitat să mi-l suie în tren la M... – Uite-l, se întrerupse. Uşor, uşor, căpitane, strigă cu accentul local, cu alarmă febrilă când funcţionarul de la bagaje trânti la intrarea vagonului o cutie de formă străină scrisă cu creion chimic cu o adresă de unitate militară, e ceva de sticlă înăuntru.

— Bine, bine, dom' colonel, conveni funcţionarul. Nu i-am stricat nimica, zic eu. Şi dac-am ciobit ceva, n-ai decât să ne ceri despăgubire.

Cei doi negri reveniră cu spatele spre uşă şi Horace îşi puse delicat mâinile pe cutie când funcţionarul o ridică.

— Uşor, uşor, băiete, repetă nervos şi tropăi în urma lor pe când traversau peronul cu bagajele. Puneţi-o uşor aici. Hai, surioară, dă şi tu o mână de ajutor, nu vrei?

— Ne-am descurcat noi binişor, dom' căpitan, spuse hamalul gării; n-o lăsăm noi să ne scape din mână.

Însă Horace continua să o pipăie cu mâinile şi, când o lăsară binişor jos, îşi apropie urechea de cutie.

— E-n regulă, ce? spuse hamalul staţiei.

— E bine, îl linişti însoţitorul de tren şi se întoarse să

plece. Haideţi, spuse.

— Da, cred că e bine, aprobă Horace cu urechea lipită de cutie. N-aud nimic. E-mpachetată bine.

Locomotiva şuieră şi Horace tresări şi alergă scotocindu-se prin buzunare spre vagoanele care se puseseră în mişcare. Hamalul închidea uşile vagoanelor, dar se aplecă spre mâna lui Horace, pe urmă îşi îndreptă trupul şi duse mâna la şapcă. Horace se întoarse la cutia lui şi-i dădu altă monedă celui de-al doilea negru.

— Pune-o înăuntru pe numele meu, cu grijă, vezi, îi porunci. Mă întorc imediat s-o iau.

— Da, dom'le, domnu' Benbow. Am eu grijă de ea.

— Odată m-am speriat că mi s-a pierdut, îi spuse ca o confidenţă Horace, trecându-şi braţul pe după al surorii lui, şi porniră împreună spre maşina ei. S-a întârziat la Brest şi n-a venit decât cu vaporul următor. Îl aveam pe primul pe care-l cumpărasem – unul mai mic – la mine, şi cât pe-aci să-l pierd şi pe-ăla. Tocmai îl suflam pe unul mic în cabina mea pe vapor într-o zi, când toate chestiile, şi cabina şi tot au luat foc. Căpitanul a zis că mai bine să nu mai încerc până n-ajungem, cu toată lumea aia la bord. Dar vaza a ieşit nemaipomenit, sporovăia el mai departe, ceva splendid. Acuma am prins meşteşugul, îţi spun eu, l-am prins. Veneţia. Un vis de voluptate, cam sinistru puţin. Trebuie să te duc acolo într-o zi.

Pe urmă îi strânse braţul şi reîncepu să repete, „draga, scumpa mea Narcy", ca şi cum sunetul acestui diminutiv familiar pe buzele lui era un lucru iubit şi căruia nu-i uitase gustul. Câţiva inşi mai întârziau prin gară. Unii din ei îi adresară cuvântul şi el se opri să le strângă mâna, şi un soldat din infanteria marină cu insigna cu cap de indian a Diviziei a Doua pe umăr remarcă triunghiul de pe mâneca lui Horace şi scoase un sunet vulgar de dispreţ printre buzele întredeschise.

— Ce faci, camarade? spuse Horace întorcându-şi spre el privirea timidă, speriată.

— 'Seara, dom' general, răspunse marinarul.

Scuipă, nu exact la picioarele lui Horace, şi nu exact în

altă parte. Narcissa strânse braţul fratelui ei la piept.

— Haide acasă, să te îmbrăcăm în nişte haine ca lumea, spuse cu voce scăzută trăgându-l mai repede după ea.

— Să-mi scot uniforma? spuse el. Îmi place cum îmi stă în kaki, adăugă puţin jignit. Chiar crezi că sunt ridicol în hainele astea?

— Sigur că nu, îi răspunse ea imediat, strângându-i mâna. Îmi pare rău c-am spus aşa ceva. Poartă-ţi uniforma cât vrei tu.

— E o uniformă frumoasă, spuse el sobru. Nu la asta mă refer, spuse cu un gest spre simbolul de pe braţ. Merseră mai departe. Lumea are să înţeleagă şi asta peste vreo zece ani, când isteria cu necombatanţii are să treacă şi soldaţii voluntari au să vadă că nu corpul expediţionar american a inventat deziluzia.

— Dar ce-a inventat? întrebă ea, ţinându-i braţul strâns lipit de ea, învăluindu-l cu seninătatea caldă, puţin distrată a afecţiunii ei.

— Dumnezeu ştie... draga, scumpa mea Narcy, spuse el iarăşi şi străbătură peronul spre maşina ei. Aşa, ţi-a trecut entuziasmul pentru uniforme?

— Sigur că nu, repetă ea, scuturându-l puţin de braţ când îi dădu drumul. Poart-o cât vrei tu.

Deschise portiera maşinii. Cineva îi strigă şi ei se întoarseră şi-l văzură pe hamal tropăind după ei cu bagajul de mână al lui Horace pe care-l lăsase din mâini la început, pe peron.

— O, Doamne! exclamă el, Mă necăjesc cu el patru mii de mile şi pe urmă mi-l pierd exact în prag la mine acasă. Mulţumesc mult, Sol. Hamalul îngrămădi lucrurile în maşină. Astea-s primele pe care le-am luat şi vaza pe care am suflat-o pe bord. Ţi-o arăt când ajungem acasă.

Soră-sa urcă în spatele volanului.

— Unde-ţi sunt hainele? În cutie?

— N-am altele. A trebuit să le-arunc mai pe toate ca să am loc pentru lucrurile celelalte. N-am mai avut loc pentru altceva. Narcissa rămase nemişcată, privindu-l o clipă cu exasperare drăgăstoasă. Ce s-a întâmplat? întrebă el cu

inocenţă. Ai uitat tu ceva?

— Nu. Urcă odată! Mătuşa Sally de-abia aşteaptă să te vadă.

Porniră şi urcară panta spre piaţă, Horace privind în jur fericit scenele familiare. Linii ferate lăturalnice cu vagoane de marfă, peroanele care la toamnă aveau să fie pline de baloturi de bumbac aşezate în şiruri ordonate, regulate; uzina electrică a oraşului, o clădire de cărămidă de unde ieşea un zumzet statornic, neîntrerupt şi în jurul căreia primăvara pe crengi întortocheate se iveau flori zdrenţuite de liliac profilându-se pe fondul stacojiu întunecat şi cărămiziu al malului de lut. Pe urmă o stradă cu locuinţe mai modeste, cele mai multe noi. Aceleaşi case înguste, scunde, cu un petic mic de pajişte, case clădite de oameni crescuţi la ţară şi aşezate cât mai aproape de stradă, după moda de la oraş; din când în când, câte o casă înălţându-se pe câte un loc care fusese viran cu şaisprezece luni în urmă, când plecase el. Pe urmă se deschideau alte străzi pe sub arcade verzi mai umbrite, cu case mai vechi şi mai impunătoare pe măsură ce se îndepărtau de cartierul gării; şi pietoni, de obicei negri tineri, lenevind fără rost la ora aceasta, sau bătrâni îndreptându-se spre oraş după ce-şi făcuseră siesta ca să-şi treacă după-amiaza absorbiţi în preocupări grave, inutile.

Dealul se netezi într-un platou pe care oraşul propriu-zis fusese clădit cu vreo sută de ani şi mai bine în urmă, şi strada deveni cu adevărat urbană, curând împodobită cu garaje şi prăvălii mici cu negustori în cămaşă şi cu clienţi; cinematograful cu holul pavoazat cu viaţă episodică în mutaţii de litografii colorate. Pe urmă piaţa, cu orizontul ei scund, întretăiat de ziduri de cărămizi vechi, mâncate de vreme şi de nume moarte, pe jumătate şterse, dar încăpăţânate încă, cu vopseaua cojită, şi negri înceţi în salopetele vechi şi neglijente pe care le purtau şi bărbaţii, şi femeile, şi oameni de la ţară, unii dintre ei şi ei în uniforma kaki; şi orăşeni mai preocupaţi trecând totuşi fără grabă, mestecând placizi gumă sau tutun, printre bărbaţii şi scaunele rezemate pe spate de zidul din faţa prăvăliilor.

Tribunalul era şi el clădit din cărămidă, cu arcuri de piatră înălţându-se printre ulmi, şi printre arbori se ridica de asemenea monumentul soldatului confederat, cu muscheta corect aliniată pe umăr, ocrotindu-şi ochii adânciţi cu mâna de piatră. Pe sub porticele tribunalului şi pe bănci, prin parc, părinţii oraşului şedeau discutând şi moţăind, ici şi colo câte unii şi ei în uniformă. Însă erau uniformele cenuşii ale Bătrânului Jack şi ale lui Beauregard şi ale lui Joe Johnston, şi ei şedeau în calmul grav al măruntelor sinecuri politice, fumând şi scuipând, unii în faţa câte unei table de şah sau dame. Când era vreme rea se mutau înăuntru, la bancă.

Tot aici trândăveau tinerii jucând rişca sau aruncându-şi leneşi mingea de la unii la alţii, sau pur şi simplu întinşi pe iarbă până când apăreau fetele în rochile lor colorate şi cu parfumuri ieftine, nostalgic, trecând în grupuri prin aerul palid al după-amiezii târzii spre cofetărie. Când era vreme rea, tinerii aceştia trândăveau în cofetării sau la frizerie.

— O grămadă de tipi încă în uniformă, remarcă Horace. Toţi se-ntorc acasă până în iunie. Băieţii Sartoris au venit?

— John a murit, răspunde sora lui. Nu ştiai?

— Nu, răspunse el repede, cu compătimire promptă.

— Sărmanul Bayard bătrânul! Ce ghinion au! Ciudată familie! Mereu se duc la războaie şi mereu mor pe-acolo. Şi nevasta lui Bayard tânărul a murit, mi-ai scris.

— Da. Dar el e aici. Are un automobil de curse şi-şi trece timpul învârtindu-se cât poate mai repede peste tot prin regiune. Ne aşteptăm să auzim de la o zi la alta că şi-a frânt gâtul.

— Săracul, spuse Horace, şi iarăşi: Sărmanul de el, colonelul bătrân! Pe vremuri ura automobilele ca pe nişte şerpi. Mă întreb ce zice de ăsta acum.

— Se plimbă şi el cu maşina.

— Ce? Bayard bătrânul într-o maşină?

— Da. Domnişoara Jenny spune c-o face ca să nu-l lase pe Bayard să se răstoarne cu ea. Dar tot ea zice că bătrânul colonel Sartoris nu ştie, dar Bayard ar fi în stare să-şi frângă gâtul cu el cu tot în maşină; şi că probabil c-are s-o şi facă.

Conducea prin piaţă; printre căruţele priponite şi maşinile

parcate la întâmplare, fără nicio ordine.

— Îl urăsc pe Bayard Sartoris, spuse ea cu vehemenţă neaşteptată. Îi urăsc pe toţi bărbaţii.

Horace o privi repede.

— Ce s-a întâmplat? Ce ţi-a făcut Bayard? Nu, invers: ce i-ai făcut tu lui Bayard?

Însă ea nu-i răspunse. Coti pe o altă stradă mărginită de prăvălii de negri, fără etaj şi umbrite cu copertine de metal, pe sub care leneveau negrii mâncând câte o banană sau din cartonaşe mici înflorate cu biscuiţi dulci; şi pe urmă pe lângă o moară pusă în mişcare de un motor spasmodic. De acolo ieşea pleavă şi un praf plutind domol prin aer, bălţat în lumina de soare, iar deasupra uşii era o firmă scrisă stângaci cu mâna MOARA W.C. BEARDS. Între ea şi o bumbăcărie oblonită şi tăcută, şi împodobită cu scame murdare, păroase, o nicovală se auzea la capătul unei alei scurte pline de căruţe şi de cai şi catâri, umbrită de nişte duzi sub care şedeau pe vine mai mulţi ţărani în salopete.

— Ar trebui să aibă mai multă consideraţie pentru bătrân, spunea Horace ne în largul lui. Oricum, ei au trecut printr-o experienţă care le-a scuturat adevărurile şi umanitatea, şi chiar dacă poate nici nu ştiu, mai au una în faţă care probabil c-are să termine toată chestia. Dă-i şi lui puţin răgaz... Personal, nu văd de ce n-ar avea dreptul să se omoare dacă el crede c-asta vrea cu tot dinadinsul. Îmi pare rău pentru domnişoara Jenny, însă.

— Da, conveni sora lui, gravă iarăşi. Îşi fac griji şi cu colonelul cu inima. Toţi în afară de el însuşi şi de Bayard, adică. Îmi pare bine că te am pe tine, în loc de vreunul din Sartorişii ăştia, Horry!

Îşi lăsă cu un gest grăbit şi uşor mâna peste genunchiul lui subţire.

— Draga de Narcy, spuse el. Pe urmă faţa i se întunecă iarăşi. Ticălosul, spuse. Ei, treaba lor. Cum se simte mătuşa Sally?

— Foarte bine. Şi pe urmă: Ce bine-mi pare că te-ai întors acasă, Horry!

Prăvălioarele sordide rămăseseră în urmă şi acum strada

se deschidea între largi pajişti vechi, umbrite, spaţioase şi liniştite. Casele aici erau chiar mai bătrâne, cel puţin în aparenţă, şi aşezate departe de stradă şi de praful ei, emanând o tihnă benignă plină de graţie, statornice ca o după-amiază, într-o lume fără mişcare sau sunet. Horace privi în jur, respirând adânc.

— Poate ăsta-i motivul pentru care există războaie, spuse. Ca să înţelegi ce e pacea.

Intrară pe o stradă laterală, mai îngustă şi mai umbrită, şi încă şi mai liniştită, cufundată într-o aţipeală aurie, arcadiană, şi trecură printr-o poartă într-un gard de fier acoperit de glicină. De la poartă aleea presărată cu cenuşă şi nisip urca printr-o curbă gravă printre cedri. Cedrii fuseseră aleşi prin anii 1840 de un arhitect englez, care construise şi casa (cu concesia minoră a unei verande) în stilul funebru vag Tudor, pe care îl sancţionase tânăra Victoria; şi pe sub şi printre ei, chiar în zilele cele mai luminoase, domnea o semiîntunecime exhalând miros de răşină. Mierlele iubeau aceşti cedri şi sturzii se auzeau melodioşi în după-amiaza târzie, însă sub ei iarba era săracă sau chelise de tot şi nu erau nici gâze, decât licuricii în amurg.

Aleea urca spre casă încovoindu-se în faţa ei şi cobora apoi spre stradă într-un arc continuu de cedri. În mijlocul arcului se înălţa un singur stejar, lat, uriaş şi scund; în jurul trunchiului său era o bancă rotundă de lemn. În jurul acestei semiluni a pajiştii şi în afara arcului aleii erau tufişuri de flori mirositoare, bătrâne ca vremea şi uriaşe cum le făcuse trecerea ei. Erau mari ca nişte arbori şi într-un colţ lângă gard era un pâlc surprinzător de bananieri şi în celălalt o salvie roşie cu trunchiul noduros rănit, pe care Francis Benbow o adusese din Barbados într-o cutie de joben, în 1871.

În jurul stejarului şi de la iataganul funebru al aleii, pajiştea cobora în pantă spre stradă, cu iarbă sănătoasă întreruptă ici-colo de pâlcuri de narcise şi gladiole. La început, pajiştea fusese amenajată în terase şi cu florile în

răsaduri ordonate pe prima terasă. Pe urmă Will Benbow, tatăl lui Horace şi al Narcissei, desfiinţase terasele. Trecuse peste ele cu plugul şi cu sapele, şi îşi închipuise că răsadurile fuseseră distruse. Însă în primăvara următoare, bulbii risipiţi ieşiră iarăşi şi acum în fiecare an pajiştea era presărată cu flori galbene, albe şi trandafirii, fără nicio ordine. Câteva fetişcane cereau şi primeau permisiunea să culeagă din ele în fiecare primăvară, şi copiii vecinilor se jucau liniştiţi printre ele şi pe sub cedri. La capătul aleii unde începe arcul coborâtor era casa ca de păpuşi, din cărămidă, unde locuiau Horace şi Narcissa, înconjuraţi întotdeauna de mireasma rece, uşor astringentă a cedrilor.

Fusese zugrăvită în alb şi avea la ferestre canturi de lemn sculptat aduse din Anglia; de-a lungul streşinilor verandei şi deasupra uşii de la intrare creştea glicină cu crengi groase ca nişte frânghii, mai groase decât un braţ de bărbat. Ferestrele de jos erau deschise şi arătau perdelele ondulând lent în suflul brizei; pe pervaz te-ar fi aşteptat câte o cupă de lemn bine ferecată sau cel puţin vreo pisică imaculată şi dispreţuitoare. Însă pervazul nu adăpostea decât un coşuleţ de lucru din răchită, din care se prelingea un capăt de petic colorat stacojiu şi alb, şi în prag mătuşa Sally, scundă, durdulie, cu o scufie de dantele pe cap, se sprijinea în bastonul de abanos cu măciulie de aur.

Exact cum ar fi trebuit să fie, şi Horace se întoarse şi o privi pe sora lui urcând pe alee cu pachetele pe care el le uitase iarăşi.

Se bălăcea plescăind fericit în baie strigând prin uşă câte o întrebare către soră-sa, aşezată în cameră, pe pat. Uniforma pe care o dezbrăcase era pusă pe un scaun, păstrând încă, prin îndelunga asociere, în cutele ei aspre, ceva din futilitatea încordată şi delicată proprie persoanei sale. Pe toaleta cu tăblie de marmură era creuzetul şi tuburile de suflat – instrumentele cu care îşi făcea el sticlă, primele pe care şi le cumpărase, şi alături de vasul pe care şi-l făcuse pe bordul vaporului – o formă mititică, pură, în sticlă limpede, înaltă de nici patru degete, fragilă ca un crin de argint şi neterminată.

— Lucrează în peşteri, striga el prin uşă, la zeci de trepte sub pământ. Simţi apă mustind sub tălpi când cauţi treapta următoare; şi când îţi întinzi mâna să te sprijini de perete, ţi-e toată udă. Ca de sânge.

— Horace!

— Da, e magnific. Şi undeva în faţă vezi licărirea focului. Deodată tunelul îţi iese în faţă sclipind din noapte; pe urmă vezi cuptorul, cu umbre care se ridică şi se coboară în faţa lui, şi-ţi ascund lumina şi pereţii încep iară să licărească. La început, sunt nişte forme fără contururi tremurând acolo. Stranii de tot, nişte umbre pe pereţii sângerii, umbre roşii. O lucire mare şi nişte umbre negre, ca nişte siluete de hârtie, mişcându-se, ridicându-se, căzând în faţa focului, ca pe plăcile unei lanterne magice. Şi pe urmă apare o faţă, suflând, şi alte chipuri apar din întunericul roşu, ca nişte baloane colorate.

Şi lucrurile pe care le fac. Frumoase, o frumuseţe pură, tragică. Ca nişte flori presate, ştii. Macabre şi nepătate; curăţate, purificate, ca de bronz, dar şi fragile ca nişte baloane de săpun. Sunete de flaut cristalizate. Flaute şi oboaie, dar mai ales flaute. Trestii de ovăz. Dracu' să le ia, ţi se deschid ca nişte flori drept în faţa ochilor. Visul unei nopţi de vară al unei salamandre.

Vocea îi deveni neinteligibilă, crescând în fraze cadenţate pe care ea nu le mai înţelegea, dar pe care, după încordarea glasului, le ştia a fi precum a arhanghelilor lui Milton în căderea lor avântată, sonoră.

Apăru în sfârşit, cu cămaşă albă şi pantaloni de serj, dar tot purtat de aripile verbozităţii lui înflăcărate şi, în vreme ce vocea lui cânta în silabe măsurate, ea îi scoase o pereche de pantofi din dulap, şi în timp ce ea stătea cu pantofii în mână, el încetă cântatul şi-i mângâie iarăşi faţa cu mâinile, cum ar fi făcut-o un copil.

La cină, mătuşa Sally îi întrerupse sporovăială întretăiată;

— Ţi l-ai adus înapoi şi pe Snopes-ul tău cu tine? îl întrebă.

Acest Snopes era un tânăr, membru al unei – după cât se părea – inepuizabile familii care de zece ani încoace pătrundea în oraş în grupuri mici venind dintr-o mică

aşezare cunoscută sub numele de Cotul Francezului. Flem, primul Snopes, apăruse fără trâmbiţe într-o zi în spatele tejghelei unui mic restaurant pe o stradă lăturalnică, cu clientela de la ţară. Cu acest cap de pod, şi asemenea lui Abraham din bătrâni, şi-i adusese în oraş pe cei din neamul lui, gospodărie după gospodărie, individ după individ, şi-i stabilise oriunde era de presupus că ar fi putut câştiga ceva bani.

Flem însuşi ajunse în curând directorul uzinei orăşeneşti de electricitate şi apoi şi în următorii câţiva ani rămase un om de treabă la dispoziţia autorităţilor locale; însă cu trei ani în urmă, spre uimirea grosolan exprimată şi neplăcerea neascunsă a bătrânului Bayard devenise vicepreşedinte al băncii Sartoris, unde dinainte o rubedenie de-a lui era contabil.

Îşi păstrase însă restaurantul şi cortul de pânze din spatele lui în care el şi cu nevastă-sa şi copilul îşi petrecuseră primele luni ale şederii lor în oraş; şi aceasta servea acum de bază de sosire pentru ceilalţi Snopeşi care veneau în oraş, de unde se răspândeau spre diferite afaceri mărunte de mâna a treia – băcănii, frizerii (era unul, un fel de invalid, care ţinea un chioşc de prăjit alune) – unde se înmulţeau şi înfloreau. La început, vechii orăşeni priveau amuzaţi din locuinţele lor şi din prăvăliile şi birourile lor cochete din Jefferson. Însă amuzamentul acesta devenise de mult, la vremea aceea, ceva care semăna cu consternarea.

Snopes-ul anume la care se referea mătuşa Sally se numea Montgomery Ward şi puţin înainte de a se vota legea pentru înrolare în ’917 se prezentase în faţa unui birou de recrutare la Memphis şi fusese respins pentru serviciul militar activ din cauza unei boli de inimă. Mai târziu, spre surprinderea tuturor, mai ales a prietenilor lui Horace Benbow, plecă împreună cu Horace spre o unitate YMCA. Încă şi mai târziu se spunea despre el că făcuse tot drumul până la Memphis, în ziua când se prezentase voluntar, cu un pachet de tutun de mestecat strâns la subsuoara stângă, însă în vremea când se răspândise povestea asta, el şi cu superiorul său plecaseră.

— L-ai adus şi pe Snopes-ul tău cu tine înapoi? întrebă mătuşa Sally.

— Nu, răspunse el, şi faţa îngustă, chinuită de nervi se întunecă într-un fel de neplăcere rece, delicată. Am avut o mare dezamăgire cu el. Nici nu mai vreau să vorbesc despre el.

— Oricine ar fi putut să-ţi spună asta încă de când ai plecat.

Mătuşa Sally mesteca încet, statornic deasupra farfuriei ei.

Horace rămase o clipă pe gânduri; mâna lui îngustă se strânse încet pe furculiţă.

— Indivizi ca ăsta, paraziţi... începu, dar sora lui îl întrerupse.

— Cui îi pasă de înc-un Snopes, oricum? Pe lângă asta, s-a făcut noapte, e prea târziu ca să mai vorbim despre ororile războiului.

Mătuşa Sally scoase un sunet înecat prin mâncarea pe care o înghiţea, un sunet de superioritate răzbunată.

— E din cauza generalilor ăstora pe care-i au ei azi, spuse. Generalul Johnston sau generalul Forrest nu ar fi primit un Snopes în armată.

Mătuşa Sally de fapt nici nu le era rudă. Locuia la a doua casă împreună cu două surori, fete bătrâne, una mai tânără şi cealaltă mai în vârstă decât ea. Venea mereu pe acasă pe la ei încă de când îşi mai puteau aduce aminte Horace şi Narcissa, arogându-şi nişte drepturi în viaţa lor încă înainte ca ei să fi fost în stare să se mişte pe picioarele lor; privilegii care nu fuseseră niciodată exprimate explicit şi de care ea nu se prevala niciodată, dar de existenţa cărora, mutual admisă, ea nu îngăduia niciodată să se facă abstracţie. Intra în oricare din încăperile casei fără să se anunţe şi îi plăcea să vorbească, obositor şi puţin cam fără tact, despre bolile din copilărie ale lui Horace şi Narcissei. Se spunea că pe vremuri îi „făcuse ochi dulci” lui Will Benbow, deşi ea era o femeie de treizeci şi patru sau treizeci şi cinci de ani la vremea când se însurase Will şi încă şi acum mai vorbea despre el cu un fel de posesivitate vag derogatorie, iar

despre soţia lui vorbea întotdeauna în modul cel mai amabil. „Julia era o fată cu un caracter minunat”, spunea.

Astfel că atunci când Horace plecă în război, mătuşa Sally se mută la ei ca să-i ţină companie Narcissei; niciun alt fel de combinaţie nu i-ar fi trecut prin minte vreunuia dintre ei trei; faptul că Narcissa trebuia să o aibă în casa ei pe mătuşa Sally timp de un an foarte nesigur sau doi, sau trei, păruse la fel de inevitabil ca şi faptul că Horace fusese nevoit să plece în război. Mătuşa Sally avea suflet bun, era o femeie de nădejde, trăia mult în trecut, oblonindu-şi mintea cu o finalitate ineluctabilă faţă de orice se mai petrecuse după anul 1901. Pentru ea, timpul plecase tras de cai şi, în vacarmul încăpăţânat şi placid al minţii ei, frânele scrâşnitoare ale automobilelor nu pătrunseseră niciodată. Avea multe dintre ciudăţeniile la care sunt îndreptăţiţi bătrânii. Îi plăcea să se audă vorbind şi nu suferea să fie singură niciodată, şi cum nu se obişnuise niciodată cu dinţii falşi pe care şi-i cumpărase cu doisprezece ani în urmă, nu se mai atinsese de ei decât ca să schimbe o dată la o săptămână apa în care erau ţinuţi, astfel că mânca fără eleganţă doar hrană nepretenţioasă, dar uşor de mestecat.

Narcissa întinse mâna pe sub masă şi-i atinse iarăşi genunchiul fratelui ei.

— Ce bine-mi pare că te-ai întors acasă, Horry!

El o privi îndată şi norul i se risipi de pe faţă tot atât de repede cum i-o întunecase şi sufletul îi alunecă iarăşi ca un înotător într-o mare calmă, în constanţa senină a afecţiunii ei.

Era avocat, în primul rând dintr-un sentiment al datoriei faţă de tradiţiile familiei lui şi, deşi n-avea o afinitate deosebită pentru profesiunea aceasta, alta decât dragostea pentru cuvintele tipărite, pentru lăcaşurile cărţilor, se gândea că avea să se întoarcă în biroul lui cu iz de mucegai simţind de pe acum căldura unei – nu a unei nerăbdări, nu; a unei neîmpotriviri adânci şi statornice, aproape un sentiment de plăcere. Esenţa păcii. Vechile zile neschimbătoare; poate neînaripate, dar şi nedezastruoase. Nu vezi lucrurile acestea, nu le simţi decât în perspectivă. Licuricii nu

apăruseră încă, şi cedrii unduiau neîntrerupt de o parte şi de alta a aleii în jos spre stradă, ca un val arcuit de abanos cu creste rigide, continue, îndreptate spre cer. De la fereastră, lumina cădea peste verandă pe un răsad de canna vânjoase, parcă turnate în bronz – n-aveau nimic din fragilitatea unor flori; şi în cameră se auzea legănatul monoton al scaunului mătuşii Sally. Narcissa era şi ea acolo, la lumina lămpii, cu o carte în poală, umplând încăperea de iasomie, pândind uşa prin care tocmai ieşise el; şi Horace rămase în picioare pe verandă cu pipa răcindu-i-se în mâna, împresurat de astringenţa limpede a cedrilor, ca de o altă prezenţă. „Esenţa păcii”, îşi mai spuse o dată, slobozind cuvintele acestea grave în clopotul rece al tăcerii în care se reîntorsese acasă, în sfârşit, iarăşi, ascultându-le cum întârzie şi se sting încet, pure ca argintul şi cristalul ciocnindu-se stins unul de altul.

— Ce face Belle? întrebă el, în seara sosirii.

— Sunt bine cu toţii, îi răspunse sora lui. Au o maşină nouă.

— Cred şi eu, conveni Horace cu indiferenţă. Războiul măcar atâta lucru să fi făcut.

Mătuşa Sally îi lăsase în sfârşit singuri, ciocănindu-şi încetişor cu bastonul drumul în sus, la culcare. Horace îşi întinsese comod picioarele în pantalonii de casă şi un timp renunţase să mai aprindă chibrituri unul după altul la pipa care i se încăpăţâna în continuare; se mulţumea să se uite la capul întunecat al surorii lui aplecat asupra revistei pe care şi-o ţinea pe genunchi, pierzând noţiunea lucrurilor mai puţin importante, inconstante. Părul ei era mai moale decât oricare aripi în repaus, lunecând cu supunere incandescentă într-un conci simplu, jos, pe ceafă.

— Belle nu e-n stare să întreţină o corespondenţă ca oamenii, spuse el. Ca toate femeile, de altfel.

Ea întoarse o filă fără să-şi ridice ochii.

— I-ai scris des?

— Asta din cauză că ele înţeleg că scrisorile sunt bune

doar ca să umple intervalurile dintre acţiuni, ca interludiile în piesele lui Shakespeare, continuă el, fără s-o audă. Şi ai întâlnit tu vreodată o femeie care să citească Shakespeare fără să sară interludiile? Shakespeare însuşi ştia asta, aşa că n-a băgat nicio femeie în interludiile lui. Îi lasă pe bărbaţi să flecărească bombastic, făcându-şi ecou unul altuia, şi în vremea asta femeile sunt dincolo, în culise, spălând vasele de la cină sau ducându-i pe copii la culcare.

— Eu n-am întâlnit niciodată o femeie care să citească Shakespeare în primul rând, îl corectă Narcissa. Prea multă vorbărie.

Horace se ridică, se opri alături de ea în picioare şi-i mângâie părul întunecat.

— O, profunditate, spuse, ai redus toată înţelepciunea la o singură frază şi, uite, le-ai măsurat pe toate cele de sexul tău după măreţia unei stele.

— Oricum, femeile nu-l citesc, repetă ea ridicându-şi faţa spre el.

— Nu? De ce?

Îşi mai aprinse un chibrit ridicându-l spre pipă, pândind-o pe deasupra mâinilor unite în căuş la gura pipei cu tot atâta gravitate şi curiozitate încordată ca şi o pasăre gata să zvâcnească în atac.

— Arienii şi Sabatinii ăştia ai voştri au şi ei o groază de vorbărie şi nimeni n-a avut vreodată mai mult de spus şi nu s-a chinuit mai mult s-o spună decât bătrânul Dreiser.

— Dar ei au secrete, îi explică ea. Shakespeare n-are niciun secret. Spune absolut totul.

— Înţeleg. Shakespeare n-avea simţul discriminării şi niciun fel de instinct spre reticenţă. Cu alte cuvinte, nu era un gentleman, sugeră el.

— Da... Asta vreau să spun şi eu.

— Aşa că, pentru ca să fii gentleman, trebuie să ai secrete.

— O, mă plictiseşti.

Se reîntoarse la revista ei şi el se aşează alături pe canapea şi-i luă mâna într-a lui trecându-şi-o peste obraz şi prin părul răvăşit.

— E ca şi cum m-aş plimba printr-o grădină în amurg,

spuse el. Florile ştiute sunt toate aici, împrejur, în răsaduri şi cu petalele pieptănate, ca pentru culcare, numai că tu le ştii atât de bine pe toate. Aşa că nu le mai tulburi, mergi doar înainte, şi din când în când parcă te-ai mai opri să mângâi vreo petală, vreo frunză pe care n-ai mai văzut-o până acum; poate că mai şi găseşti o viorea sub vreuna din ele, un clopoţel sau vreo gâză; sau poate doar o altă floricică sau un fir de iarbă. Dar totdeauna vezi câte o picătură de rouă pe ea.

Îşi alinta mai departe faţa cu mâna ei. Cu mâna cealaltă, ea întoarse încă o filă a revistei, ascultându-l cu o îndepărtare plină de iubire şi senină.

— I-ai scris des lui Belle? repetă. Ce-i spuneai?

— I-am scris exact ce-ar fi vrut ea să afle. Ce vor toate fetele să citească în scrisori. În fond, fiinţele omeneşti au dreptul cel puţin la jumătate din ce cred că li se cuvine.

— Ce i-ai spus? insistă Narcissa, întorcând încet filele revistei, cu mâna inertă într-a lui, urmându-şi moale mângâierea pe care o continua el.

— I-am spus că sunt nefericit. Poate că şi eram, adăugă.

Soră-sa îşi eliberă blând mâna şi şi-o lăsă pe foaia din poala ei. El spuse:

— O admir pe Belle. E-atât de nefiresc de proastă! Pe vremuri, mi-era frică de ea. Poate... Nu, acuma nu-mi mai e. Sunt imun la distrugere; am un fel de vrajă. E-un semn bun că sunt sortit să am o vrajă de felul acesta, aşa spun înţelepţii, adăugă. Însă, pe de altă parte, înţelepciunea pe care ţi-o câştigi singur e ceva uscat, mort, se năruie şi se risipeşte în pulbere acolo unde un firicel de sevă limpede, prostească nu mai poate pătrunde. Şedea acolo, fără s-o mai atingă, într-un fel de linişte bruscă, desăvârşită. Nu ca a ta, o, senino, spuse, trezindu-se din nou la viaţă. Şi pe urmă a reînceput să spună: Draga, scumpa mea Narcy, şi iarăşi îi luă mâna într-a lui.

Mâna ei nu i se refuză, dar nici nu i se lăsă prinsă cu totul.

— Nu cred că faci bine să-mi spui atâta de des că sunt proastă, Horry, spuse ea.

— Nici eu nu cred, conveni el. Dar trebuie şi eu să mă

răzbun într-un fel pe desăvârşire.

Mai târziu, ea şedea întinsă pe pat în camera ei. De cealaltă parte a coridorului, mătuşa Sally sforăia cu o regularitate placidă; în camera de alături se lungise în pat Horace, şi inutilitatea neliniştită, fantastică a duhului său rătăcea în ţinuturile singuratice care-i erau lui ştiute, dincolo de lucirea lunii, prin pajişti ţintuite cu stele zvârlite pe boltă până la rădăcinile cele mai de pe urmă ale lucrurilor, pe unde licornele umpleau văzduhul hohotind de nechezaturi cu tropotul galopului lor sau păşteau, sau şedeau întinse pe iarbă într-o tihnă străjuită de copitele lor de aur.

Horace împlinise şapte ani, când se născuse ea. Pe fondul copilăriei ei dintâi, grave, fuseseră trei fiinţe – un băieţaş cu o faţă chinuită, subţiratică şi cu o înclinaţie nestăpânită spre aventuri neobişnuite; o siluetă întunecată, zveltă, romantică şi prin faptul că avea totdeauna dulciuri aduse parcă prin contrabandă faţă de cei mari, cu mâini puternice şi aspre care miroseau întotdeauna tulburător a săpun şi acid fenic – o fiinţă oarecum asemănătoare cu Atotputernicia, dar lipsită de spaima înfăţişării ei; şi în sfârşit o siluetă blândă, fără picioare sau vreun indiciu de vreun fel al puterii de locomoţie, asemenea unei racle mărunte, împrejmuită întotdeauna de o aură de blândă melancolie şi stăpânind ştiinţa de a mânui la nesfârşit şi cu mare delicateţe panglici de mătase colorate. Această din urmă făptură era veşnic prezentă cu o blândă şi melancolică putinţă de a se trage în umbră; cea de a doua evolua pe o orbită care o ducea la intervale regulate într-un spaţiu excentric, şi pe urmă o readucea cu virilitatea ei puternică şi veselă iarăşi în lumea ei intensă. Însă pe cea dintâi ea şi-o cucerise pentru sine, şi-o făcuse bunul ei, cu o sobră şi maternă perseverenţă, astfel că atunci când ea împlinise cinci sau poate şase ani cei din jur obişnuiau să-l stăpânească pe Horace ameninţându-l că aveau să-l spună Narcissei.

Julia Benbow muri cu blândă eleganţă când Narcissa avea şapte ani; fusese scoasă din vieţile lor aşa cum s-ar fi scos un săculeţ cu levănţică dintr-un dulap, lăsând în urma ei o impalpabilitate dăinuind încă, delicat, şi cu intensa

maturitate a celor şapte, şi opt, şi nouă ani, ea ajunsese să-i linguşească şi să-i cucerească pe ceilalţi doi. Pe urmă Horace plecase la şcoală la Sewanee şi mai târziu la Oxford, de unde se întorsese tocmai la timp ca să-l vadă pe Will Benbow cum i se alătură soţiei sale printre cedrii cu creste ascuţite, printre porumbeii sculptaţi şi printre celelalte siluete senine de marmură; mai târziu Horace avea să fie despărţit din nou de ea prin neşansa stupidă a treburilor omeneşti.

Însă acum el era acolo, în camera de alături, întins pe pat, călătorind în ţinuturile sigure şi strălucitoare de dincolo de sclipirea lunii, iar ea era întinsă în patul ei întunecat, calmă, liniştită, puţin prea liniştită ca să poată dormi.

2

Se aşezase curând, şi cu uşurinţă, în rutina de zi după zi a vieţii dintre biroul său şi casă. Familiaritatea mucegăită, solemnă a volumelor legate în piele de viţel şi niciodată deschise, pe a căror legătură prăfuită probabil că s-ar mai fi putut descoperi amprentele degetelor moarte ale lui Will Benbow; câte puţin tenis după-amiezile, de obicei pe terenul bine întreţinut al lui Harry Mitchell; partide de cărţi serile, de obicei tot cu Belle şi Harry, sau, iarăşi, şi încă şi mai bine, cuprins de mereu-accesibila şi niciodată-înşelătoarea magie a paginilor tipărite, în vreme ce sora lui şedea de cealaltă parte a mesei sau cânta încet la pian, numai pentru ea, în încăperea întunecată de cealaltă parte a holului. Uneori, venea câte un bărbat să-i facă ei o vizită; Horace îl primea cu o politeţe neabătută şi cu oarecare exasperare, şi pleca apoi curând să rătăcească pe străzi sau se ducea la culcare să citească o vreme în pat. Doctorul Alford venea, ţeapăn, o dată sau de două ori pe săptămână şi Horace, care era un cazuist amator într-o anumită privinţă, se amuza tocind săgeţi metafizice delicat împodobite cu pene în apărătorile apatice, ştiinţifice, ale doctorului vreme de o oră sau două; de abia atunci îşi dădeau seama, şi unul, şi altul, că Narcissa nu scosese niciun cuvânt de şaizeci sau şaptezeci, sau optzeci de minute. „De asta vin ăştia să te vadă, îi spunea Horace, pentru o baie din asta de nămol a emoţiilor.”

Mătuşa Sally se întorsese acasă la ea, cu săculeţul de petice colorate şi cu dinţii falşi, lăsându-şi în urmă o neconcreteţe rigidă, simţământul unei obligaţii nebuloase, dar bine delimitate, impuse cu preţul unui anume sacrificiu personal, şi o mireasmă palidă de trup femeiesc îmbătrânit, care se risipea încetul cu încetul din casă, întârziind totuşi în câte un colţ cu totul neaşteptat, astfel că uneori Narcissa,

trezindu-se şi stând aşa întinsă pe pat pe întuneric o vreme, cu senzaţia voluptoasă că acuma îl avea iarăşi pe Horace acasă, îşi închipuia că mai aude încă, în tăcerea întunecată, înmiită a casei, sforăitul elegant şi placid al mătuşii Sally.

Uneori senzaţia aceasta era atât de distinctă încât i se făcea frică deodată şi pronunţa cu glas tare numele mătuşii Sally în camera ei pustie. Şi uneori, mătuşa Sally îi răspundea, prevalându-se de prerogativul care-i aparţinea şi în virtutea căruia se reîntorcea oricând avea chef, neanunţată, ca să vadă cum se descurcă singuri şi ca să se plângă ea însăşi, pe ton certăreţ, de propria gospodărie. Era bătrână, prea bătrână ca să mai poată reacţiona uşor la vreo schimbare, şi-i venea greu să se adapteze la felul de a fi al surorilor ei după lunga şedere într-o casă în care toată lumea ceda în faţa vederilor ei despre felul cum trebuie să fie conduse treburile casnice. Acasă la ea, sora mai mare controla mersul lucrurilor într-un chip competent, uşor răutăcios; ea şi cea de a treia soră continuau s-o trateze pe mătuşa Sally ca pe copilul care fusese cu şaizeci şi cinci de ani în urmă, a cărei dietă, îmbrăcăminte şi ore de culcare trebuiau supravegheate cu rigurozitate şi meschinărie.

— Nu pot nici măcar să mă duc liniştită în baie, se plângea ea, gata de ceartă. Mă gândesc să împachetez totul şi să mă mut la loc aici şi să le las pe ele să se descurce cum or şti.

Se legăna nervoasă în balansoarul pe care, printr-un acord tacit, nimeni nu i-l contestase vreodată, privind în jur prin încăpere cu ochii bătrâni, indignaţi, pe jumătate orbi.

— Negresa asta nici nu mai ştie cum să facă o curăţenie în casă de când am plecat eu. Şi mobila... uite, cu o cârpă umezită...

— Aş vrea s-o luaţi îndărăt, îi spusese Narcissei mătuşa Sophia, sora mai mare. E-atât de nervoasă de când a stat aici la voi, că nu se mai poate trăi cu ea. Ce-s chestiile astea de care-am auzit că s-a apucat Horace acuma – face sticlărie?

Creuzetele şi retortele îi ajunseseră până la urmă intacte. La început, insistase să se folosească de pivniţă, dând afară tunzătoarea de iarbă şi uneltele de grădinărie, şi toate nimicurile strânse acolo, şi zidind ferestrele ca să transforme

locul într-o adevărată fortăreaţă. Însă Narcissa îl convinsese în cele din urmă să se mute la catul de sus al garajului şi-şi instalase acolo cuptorul şi chiar şi dăduse foc la toată clădirea odată şi avusese şi patru eşecuri şi în sfârşit făcuse un vas aproape perfect, de ambru limpede, mai mare, mai bogat şi mai pur, încununat de seninătate, pe care şi-l ţinea întotdeauna pe măsuţa de la capătul patului şi-l botezase cu numele soră-sii; uneori apostrofând-o pe una sau alta din ele, cu imparţialitate, în clipele când psalmodia în extaz despre esenţa păcii şi puritatea nepătată a dobândirii ei, citind versuri: „Tu, încă ne-ntinată mireasă-a liniştirii”.

Cu capul gol, în pantaloni de flanel şi cu jacheta albastră purtând insignele clubului său de la Oxford brodate peste buzunarul de la piept, şi cu racheta de tenis subsuoară, Horace înconjură casa, şi terenul de tenis îi ieşi în faţă cu cei doi jucători care-l ocupau, surprinşi în plină acţiune. Sub o arcadă de pilaştri albi şi de bârne ascunse de viţă-de-vie, Belle, împresurată de amănuntele fragile, armonioase, ale ocupaţiei ei din clipa aceea, era asemenea unui fluture. Mai erau două persoane cu ea, reliefându-se limpede pe fondul frunzişului întunecat al unui mirt sălbatic încă neînflorit. Cealaltă tânără (al treilea membru al grupului era o fată tânără cu un breton grav, de căţel, şi cu racheta de tenis pe genunchi) îi spuse lui câteva vorbe, şi Belle îl salută cu un fel de dezolare languroasă, posesivă. Mâna ei era caldă, cuprinzătoare, ca un glob de mercur care i-ar fi alunecat în palmă, cercetându-i-o molatic, cu oasele delicate şi cu o carne petulant aromată. Ochii îi erau ca nişte struguri de seră şi gura o avea roşiatic mişcătoare, îmbogăţită de nemulţumire.

O pierduse pe Meloney, îi spuse ea.

— Meloney te-a demascat până la urmă, spuse Horace. Probabil să tu ai fost neglijentă. Eleganţa ta e mult inferioară celei a lui Meloney. Sigur că nici tu nu te-ai fi aşteptat să înşeli multă vreme pe cineva care poate să creeze atâta rigiditate şi neplăcere fizică în actul de a mânca

şi de a bea cum e în stare s-o facă Meloney, nu? Sau s-a mai măritat o dată?

— S-a apucat de afaceri, răspunse Belle nervoasă. Un salon de cosmetică. Şi de ce a făcut-o, pe sufletul meu că nu-nţeleg. Treburi de felul acesta nu durează niciodată, aici la noi. Poţi să te gândeşti că femeile din Jefferson vor face să meargă un salon de cosmetică, cu excepţia a noi trei? Doamna Marders şi cu mine poate c-am reuşi; sunt sigură c-am aveam nevoie de aşa ceva, dar pentru Frankie la ce-ar fi bun?

— Ce mi se pare mie curios, spuse cealaltă femeie, e de unde-au venit banii. Lumea spunea că poate i-ai dat tu, Belle.

— De când sunt eu o binefăcătoare publică? spuse Belle cu răceală.

Horace rânji abia simţit. Doamna Marders spuse:

— Haide, Belle, cu toatele ştim ce inimă bună ai tu, nu fi modestă.

— Eu am spus, binefăcătoare publică, repetă Belle.

Horace vorbi repede:

— Ei, Harry e-n stare să găsească oricând o fată-n casă, în schimbul unei vaci sau aşa ceva. Şi, în cel mai rău caz, are să poată să economisească de acuma înainte o grămadă de sticle din pivniţa lui dacă n-are să mai trebuiască să facă faţă ceaiurilor tale cu tot felul de compensaţii pentru bărbaţii pe care-i inviţi. Presupun că de-acum înainte n-au să mai fie ceaiuri din astea pe aici, pe la voi? Adăugă.

— Nu fi stupid, spuse Belle.

Horace spuse:

— Acuma de abia îmi dau seama că n-am venit aici ca să joc tenis, ci pentru clipa aceea infinitezimală de jenă şi superioritate când Meloney îmi întinde ceaşca de ceai... Am văzut-o pe fiică-ta când veneam încoace.

— E pe-undeva pe-aici, conveni Belle, indiferentă. Nu te-ai tuns încă, declară. De ce Dumnezeu n-au bărbaţii deloc simţul realităţii când e vorba de frizeri, spuse ca o remarcă în general.

Femeia mai în vârstă îi privea, pe Belle şi pe Horace, cu ochi inteligenţi, reci, pe deasupra celor două bărbii care-i

atârnau flasce. Fata mai tânără şedea liniştită, înveşmântată în albul ei virginal, cu racheta în poală şi o mână bronzată moale deasupra, ca un căţeluş negru adormit. Îl privea pe Horace cu un interes sobru, dar fără agresivitate, cum fac copiii.

— Sau nu se duc deloc la frizer, sau insistă să li se lipească părul pe cap cu pomadă şi-alte chestii din astea, adăugă Belle.

— Horace e poet, spuse femeia mai în vârstă; carnea îi atârna în falduri moi de pe pomeţi, ca o catifea amplă, nu foarte curată; ochii îi erau ca ai unei curci bătrâne, prădalnici, neclipitori, puţin obsceni. Poeţii trebuie iertaţi pentru ce fac. Ar trebui să ţii minte asta, Belle.

Horace se înclină în faţa ei.

— Neamul femeiesc nu e niciodată lipsit de tact, Belle, spuse. Doamna Marders este una din rarele fiinţe pe care le cunosc şi care apreciază cum se cuvine profesiunea de om al legii.

— E-o profesiune ca oricare alta, îmi închipui, spuse Belle. Ai întârziat azi. Narcissa de ce n-a venit?

— Vreau să spun când m-a făcut poet, îi explică Horace. Legea, ca şi poezia, e ultima resursă a slăbănogilor, împiedicaţilor, imbecililor şi orbilor. Aş zice că Cezar a inventat meseria de om al legii ca să se apere împotriva poeţilor.

— Ce deştept eşti tu! spuse Belle.

Fata cea tânără vorbi deodată:

— De ce te deranjează ce-şi pun bărbaţii pe păr, domnişoară Belle? Domnul Mitchell e chel.

Femeia mai în vârstă râse, onctuos, mult, privindu-i cu ochii ei fără pleoape, care nu râdeau deloc. Îi privea pe Belle şi pe Horace râzând mereu, un râs limpede şi rece.

— Din gura copiilor... spuse.

Fata privea de la unul la altul cu ochii ei clari, gravi. Se ridică în picioare.

— Mă duc să văd dacă pot să joc şi eu un set, spuse. Horace se întoarse spre ea.

— Dacă vrei, haide să... începu.

Fără să-şi întoarcă ochii spre el, Belle îl atinse pe braţ cu mâna.

— Stai jos, Frankie! porunci ea. N-au terminat încă setul lor. Şi tu n-ar trebui să râzi atâta pe stomacul gol, o învăţă pe doamna Marders. Stai jos, Horace!

Fata rămase încă în picioare, înveşmântată în graţie, zveltă, stângace, ţinându-şi racheta în mână. O privi pe Belle o clipă, apoi îşi întoarse iarăşi faţa spre terenul de tenis. Horace se aşeză pe scaunul de lângă Belle. Mâna ei alunecă ascunsă într-a lui, cu mişcarea ştiută, tainică; pe urmă deveni inertă; era ca şi cum ar fi oprit curentul undeva – ca şi cum ai fi intrat într-o cameră întunecată să cauţi ceva, ai fi găsit şi apoi ai fi stins iarăşi lumina,

— Nu-ţi plac poeţii? spuse Horace spre fată, vorbind peste trupul lui Belle.

Fata nu-şi întoarse capul, dar spuse:

— Nu ştiu să danseze. Dar mi-nchipui că sunt oameni cumsecade. S-au dus şi la război, cel puţin cei buni. Era unul care juca tenis bine – ăsta a murit. I-am văzut fotografia, dar nu-mi aduc aminte cum îl chema.

— O, să nu-ncepeţi să vorbiţi despre război, pentru numele lui Dumnezeu, spuse Belle, şi mâna i se mişcă în mâna lui Horace. A trebuit să-l ascult pe Harry doi ani de zile tot explicând de ce nu putea el să se ducă. Ca şi cum mult mi-ar fi păsat dacă se ducea sau nu.

— Avea de întreţinut o familie, sugeră luminos doamna Marders.

Belle se lungi aproape în scaun, cu capul sprijinit de rezemătoare, şi mâna ei ascunsă se mişca încet în mâna lui Horace, explorând, întorcându-se fără întrerupere, ca mânată de o voinţă distinctă, curioasă parcă, dar fără căldură.

— Unii dintre ei au fost aviatori, continuă fata.

Stătea în picioare, cu un şold mic, lipsit de emfază, sprijinit de masă, cu racheta strânsă la subsuoară, întorcând acum filele unei reviste. Pe urmă închise revista şi privi din nou siluetele care se mişcau cu graţie antică pe terenul de tenis.

— Odată am dansat cu unul din fraţii Sartoris. Mi-era prea frică să-mi dau seama care din ei era. Eram copil pe-atunci.

— Ei erau poeţi? întrebă Horace. Vreau să spun, cel care s-a întors? Ştiu că celălalt, cel care a murit, era.

— Oricum, ştie să-şi conducă maşina, răspunse fata, încă privindu-i pe jucătorii de tenis, părul ei lins (ea fusese prima fată din oraş care se tunsese băieţeşte) nici şaten, nici auriu, nasul ei mic întors în profil, mâna ei bronzată, calmă strângând racheta.

Belle se mişcă eliberându-şi mâna.

— Duceţi-vă şi jucaţi, spuse. Mă enervaţi, voi doi.

Horace se ridică prompt.

— Haide, Frankie. Hai să jucăm un set, noi doi contra lor.

Intrară pe teren în echipă împotriva celorlalţi doi. Horace era un jucător excepţional, strălucitor şi plin de excentricităţi. Cineva care ar fi ştiut să joace tenis bine l-ar fi învins cu uşurinţă lăsându-l să se uzeze singur. Însă nu aceştia cu care juca acum. Partenera sa risca frecvent mai mult decât putea ea însăşi, dar Horace reuşea să salveze situaţia prin inovaţii sau strategii atât de îndrăzneţe, încât îi ascundea greşelile de tactică.

În clipa când Horace marcă punctul final apăru Harry Mitchell, în pantaloni strâmţi de flanel, cu cămaşă de mătase albă şi purtând în picioare pantofi noi de sport, cu cusături speciale, care costaseră douăzeci de dolari. Cu o rachetă nouă, în apărătoare de piele şi presă, se opri cu picioarele lui scurte, capul în formă de ghiulea şi falca de jos plină de dinţi putrezi, alături de poza studiată a soţiei sale. Curând, după ce avea să fie convins să bea o ceaşcă de ceai, avea să-i strângă pe toţi bărbaţii de faţă şi să-i conducă prin toată casa până în camera de baie să le dea acolo să bea whisky, umplând şi un pahar pe care să i-l ducă la bucătărie lui Rachel în drumul de reîntoarcere. Era în stare să-şi dea şi cămaşa din spinare. Era speculant de bumbac, şi chiar foarte priceput; era urât ca păcatul, bun la inimă, dogmatic şi vorbăreţ şi-i spunea lui Belle „măicuţă” – adică îi spusese până când îl dezvăţase ea.

Horace şi partenera lui părăsiră împreună terenul de tenis

şi se apropiară de grupul lor.

Doamna Marders şedea la locul ei, cu obrajii căzuţi îngropaţi într-o ceaşcă de ceai ridicată în sus.

Fata se întoarse spre el cu o concluzie politicoasă.

— Mulţumesc că ai jucat cu mine, spuse. Sper că-ntr-o zi am să reuşesc şi eu să joc mai bine. I-am bătut, adăugă în general.

— Le-ai arătat lor, tu şi cu micuţa domnişoară, e, şmecherule? spuse Harry Mitchell arătându-şi dinţii pătaţi.

Falca greoaie, prognată, se îngusta delicat înspre bărbie şi apoi zvâcnea deodată cu un fel de agresivitate uimită parcă.

— Domnul Benbow le-a arătat, îl corectă fata cu vocea limpede. Se aşează pe scaunul de lângă Belle. Eu i-am lăsat să facă ce voiau cu mine.

— Horace, spuse Belle, ţi se răceşte ceaiul.

Fusese adus de omul-conbinaţie – grădinar-grăjdar-şofer – temporar îndesat acum într-o jachetă albă şi mirosind a cauciuc vulcanizat şi amoniac. Doamna Marders îşi extrase bărbiile din ceaşcă.

— Horace joacă prea bine, spuse ea, cu adevărat prea bine. Bărbaţii ceilalţi nici nu se compară cu el. Ai avut noroc să-l ai partener, copilo.

— Da, ştiu, aprobă fata. Mi-nchipui că n-are să mai rişte să joace cu mine altă dată.

— Prostii, îi răspunse doamna Marders. Horace a fost încântat să joace cu tine, o fată tânără, proaspătă. N-ai remarcat şi tu, Belle?

Belle nu răspunse. Îi turnă ceaiul lui Horace şi în clipa aceea veni fetiţa ei, străbătând pajiştea în rochiţa ei galbenă ca şofranul. Avea ochii ca stelele, topindu-se mai limpezi ca ai unei căprioare, şi-i aruncă lui Horace o privire fugară, strălucitoare.

— Ce faci, Titania? spuse el.

Belle îşi întoarse capul pe jumătate spre ea, cu ceainicul încă în aer deasupra ceştii şi Harry îşi lăsă ceaşca pe masă şi se îndreptă spre ea lăsându-se într-un genunchi în calea ei, ca şi cum ar fi vrut să se joace cu un căţeluş. Copilul se apropie de el, încă privindu-l pe Horace cu o difidenţă

iradiantă, înduioşătoare, şi-l lăsă pe tatăl ei s-o îmbrăţişeze şi s-o mângâie cu mâinile lui scurte, greoaie.

— Fetiţa lu' tata, spuse Harry.

Ea îl lăsă să-i mototolească rochiţa proaspăt călcată, cu oarecare bunăvoinţă, dar şi oarecare nerăbdare. Ochii îi fugeau în jur, iarăşi strălucitori.

— Să nu-ţi mototoleşti rochiţa, surioară, spuse Belle. Fetiţa se strecură dintre mâinile tatălui ei cu o mişcare abilă. Ce mai e acum? întrebă Belle. De ce nu mai stai să te joci?

— Nu e nimica. M-am întors şi eu acasă, şi se apropie şi se opri sfioasă lângă scaunul maică-sii.

— Spune şi tu ceva la lumea asta de aici, spuse Belle. Nu te-ai învăţat că nu trebuie să intri într-un grup de oameni mari fără să le spui bună ziua?

Fetiţa se execută, cu timiditate, dar fără greşeală, salutându-i pe toţi pe rând, şi maică-sa o întorcea şi îi trăgea şi îi potrivea părul moale, lins.

— Acuma du-te şi te joacă. De ce vrei tu totdeauna să vii unde-s oamenii mari? Nu te interesează pe tine ce fac ei.

— Ei, las-o să stea şi ea, mamă, spuse Harry. Vrea să se uite şi ea cum joacă tenis tăticu' cu Horace.

— Hai, fugi, repetă Belle, dându-i o palmă mică, finală. Şi vezi să nu-şi murdăreşti rochiţa.

— Da, vă rog, se supuse copilul şi se întoarse ascultătoare să plece, aruncându-i lui Horace altă privire fugară, strălucitoare.

El o urmări din ochi şi o văzu pe Rachel deschizând uşa bucătăriei şi spunându-i ceva când trecea pe acolo şi o văzu întorcându-se şi urcând treptele spre bucătărie.

— Ce copil bine-crescut, spuse doamna Marders.

— E-aşa de greu să faci ceva din ei, spuse Belle. Are unele din trăsăturile de caracter ale lui taică-su. Bea-ţi ceaiul, Harry.

Harry îşi ridică ceaşca de pe masă şi-i sorbi zgomotos, plin de simţul datoriei, conţinutul călduţ.

— E, ce zici, şmechere, de-un set împreună? Ţingăii ăştia-şi închipuie că pot să ne bată.

— Frankie mai vrea şi ea să joace, se interpuse Belle. Lasă

copiii să profite şi ei puţin de teren, Harry!

Harry se muncea să-şi scoată racheta la iveală. Se opri şi-şi ridică faţa urâtă, cu falca ieşită şi ochii bovini, blânzi.

— Nu, nu, protestă fata repede. Am jucat destul. Aş prefera să mă uit un timp.

— Nu fi proastă! spuse Belle. Ei pot să joace oricând. Las-o pe ea să joace, Harry.

— Sigur că micuţa domnişoară trebuie să joace, spuse Harry. Terenu-i la dispoziţia matale; poţi să joci cât pofteşti.

Se aplecă şi-şi întoarse racheta în învelitoarea ei complicată, împingând şi răsucind ici şi colo; spatele îi era posomorât, cu supărarea unui adolescent îmbufnat.

— Vă rog, domnule Mitchell, spuse fata.

— Dă-i drumul, repetă Harry. Hei, fluşturaticilor, aranjaţi un set cu micuţa domnişoară?

— Nu-l lua în seamă, îi spuse Belle fetei. El şi Horace pot să joace altă dată. Oricum el trebuie să facă pe-al patrulea.

Cei doi jucători se opriseră, aşteptând politicoşi.

— Sigur, domnu' Harry, haideţi. Eu cu Frankie contra dumneavoastră şi Joe, spuse unul din ei.

— Voi, tinerii, daţi-i drumul şi jucaţi un set, repetă Harry. Eu am o treabă de discutat cu Horace. Voi daţi-i drumul.

Le respinse protestele politicos şi tinerii ocupară terenul. Atunci el îşi zvâcni capul într-un gest semnificativ către Horace.

— Du-te cu el, spuse Belle. Copilaşul!

Fără să-l privească, fără să-l atingă, îl învăluia cu o promisiune amplă, incandescentă. Doamna Marders era aşezată de cealaltă parte a mesei, curioasă, inteligentă, rece, ţinându-şi ceaşca de ceai.

— Decât dacă nu vrei să mai joci cu prostuţa aia.

— Prostuţă? repetă Horace. E prea tânără ca să fie în mod inconştient proastă.

— Fugi, îi spuse Belle, şi întoarce-te repede. Doamna Marders şi cu mine ne-am plictisit una de alta.

Horace îşi urmă gazda înăuntrul casei, îi urmă mersul întretăiat, grăbit şi neîmblânzirea calpă a capului. Când trecură pe lângă bucătărie, se auzi glasul continuu al micii

Belle povestind ceva uimitor ce i se întâmplase în cursul zilei, cu câte o exclamaţie mai joasă din partea Rachelei, ca o antistrofă. În baie, Harry scoase o sticlă din dulăpior şi merse mai departe cu paşi greoi, urcând scara. Rachel intră fără să bată aducând o carafă cu apă de la gheaţă.

— Ce nu te-ai dus să joci, dac-aşa ai chef matale? întrebă. Ce-o laşi pe femeia aia să se poarte aşa cu matale şi cu fetiţa asta, ce? îl întrebă pe Harry. Ar trebui să pui mâna şi s-o baţi cu joarda. Vine şi se-amestecă în bucătăria mea la ora patru după-masă. Şi nici matale nu eşti de niciun ajutor, îi spuse lui Horace. Dă-mi şi mie o duşcă, domnu' Harry, te rog eu, vă rog!

Îşi întinse paharul şi Harry i-l umplu, şi ea ieşi greoaie din încăpere. O auziră coborând scările, înceată şi greoaie ca o trăsură cu arcurile căzute.

— Belle nu s-ar putea descurca deloc fără Rachel, spuse Harry, apoi dăţi două pahare cu apă rece şi le puse pe sticla lavoarului. Vorbeşte şi ea prea mult, ca toţi negrii. Turnă în cele două pahare, puse sticla jos. Dac-ai sta s-o asculţi, ai zice că Belle e-o adevărată sălbăticiune. Un tigru sau ceva de felul ăsta. Dar Belle şi cu mine ne înţelegem bine unul cu altul. Oricum, cu femeile trebuie să faci unele concesii. Sunt altfel decât bărbaţii. Aşa s-au născut; se plâng când nu le faci pe plac şi se plâng când faci ce vor ele. Adăugă puţină apă în paharul lui; pe urmă spuse, surprinzător, fără nicio legătură: L-aş omorî cu mâna mea pe bărbatul care-ar încerca să-mi strice casa, ca pe un şarpe. Ei, haide să-i tragem una, băiete!

Curând mai turnă apă în paharul gol acum, o înghiţi şi reveni la ce-l durea pe el.

— Nu pot să joc şi eu dracului pe terenul meu, spuse. Belle îi tot invită dracului pe toţi ăştia în fiecare zi. Ce vreau şi eu e-un teren de tenis unde când vin acasă de la lucru să joc şi eu vreo două seturi după-masă. Îţi şi face poftă de mâncare pentru cină. Dar în fiecare zi, fir-ar să fie, când mă întorc de la lucru dau peste o droaie de tinerele şi de ţângăi care se folosesc de terenul meu ca de-un teren public din parc. Horace bea cu mai multă moderaţie. Harry îşi aprinse

o ţigară şi aruncă chibritul pe jos, şi-şi propti piciorul de chiuvetă. Până la urmă cred c-o să trebuiască să-mi fac alt teren pentru uz personal şi să-l înconjur cu sârmă ghimpată şi cu broască yale, ca Belle să nu poată să pună la cale picnicuri pe el. Am să-l fac, dracului, la soare, şi atunci cred că Belle are să mă lase să-l şi folosesc şi eu din când în când. De, cred c-ar trebui să ne-ntoarcem.

Îl conduse prin camera lui de culcare şi se opri să-i arate lui Horace o puşcă nouă cu repetiţie pe care tocmai şi-o cumpărase, şi să-l forţeze să primească un pachet de ţigări pe care le importase din America de Sud; pe urmă coborâră şi ieşiră în după-amiaza târzie. Soarele coborâse acum dincolo de terenul de tenis unde trei jucători săreau, precipitându-se cu bufnete moi, rapide, pe tălpile lor de cauciuc urmărind zborul avântat al mingii. Doamna Marders şedea încă pe scaun, cu bărbiile ei neîncetat tremurătoare, deşi pomenea tocmai de plecare când se apropiară ei. Belle îşi întoarse capul peste rezemătoarea scaunului, dar Harry îl împinse pe Horace mai departe.

— Mergem să stabilim locul pentru un teren de tenis. Cred c-am să m-apuc să joc şi eu tenis, îi spuse doamnei Marders cu ironie greoaie.

Se făcuse şi mai târziu când se întoarseră. Doamna Marders plecase şi Belle şedea singură, cu o revistă. Un tânăr într-un Ford rablagit venise şi-o luase pe Frankie, însă un alt tinerel îşi făcuse apariţia, şi când Horace şi Harry se apropiară cei trei îl rugară pe Harry să joace cu ei.

— Luaţi-l pe Horace aici de faţă, spuse Harry evident încântat că fusese invitat. V-arată el cum se joacă.

Însă Horace refuză şi cei trei conţinuară să insiste pe lângă Harry.

— Să-mi iau racheta atunci, spuse el în cele din urmă şi Horace îl urmă în deplasarea lui greoaie de-a curmezişul terenului. Belle îşi ridică o clipă ochii.

— Aţi găsit loc?

— Da, răspunse Harry, dezvelindu-şi iarăşi racheta; un loc unde să pot să joc şi eu din când în când. Un loc de ajuns de departe de stradă ca să nu-l vadă oricine vine şi-are chef să

joace.

Dar Belle se apucase să citească iarăşi. Harry îşi deşurubă presa rachetei şi-o scoase.

— Am să joc un set cu el, atunci; pe urmă tu şi cu mine putem face unul repede până se-ntunecă, îi spuse lui Horace.

— Da, conveni Horace.

Se aşează şi-l privi pe Harry îndreptându-se greoi spre teren şi luând poziţie, urmări şi primul serviciu. Pe urmă revista lui Belle foşni, trântită pe masă.

— Haide, spuse, ridicându-se. Horace se ridică şi el în picioare şi Belle îl precedă, traversând pajiştea şi intrând în casă. Rachel trebăluia prin bucătărie şi ei străbătură casa, unde toate zgomotele parveneau îndepărtate şi mobilele licăreau paşnic, indistincte în lumina de seară muribundă. Belle îşi strecură mâna într-a lui, crispându-i lui mâna pe coapsa ei mătăsoasă şi-l mână înainte printr-un coridor întunecos până la sala de muzică. Încăperea aceasta era liniştită şi pustie, şi ea se opri deodată în faţa lui întorcându-se doar pe jumătate spre el şi se sărutară. Însă curând ea îşi eliberă buzele şi trecu mai departe şi el trase bancheta de sub pian şi se aşezară la capetele ei şi se sărutară iarăşi.

— Nu mi-ai spus că mă iubeşti, spuse Belle, mângâindu-i faţa cu vârful degetelor precum şi răvăşirea frumoasă a părului, de mult nu mi-ai mai spus.

— De ieri, conveni Horace, însă îi spuse acum, ea sprijinindu-şi pieptul de trupul lui şi ascultându-l cu un fel de neatenţie extatică, voluptuoasă, ca o pisică mare liniştită; şi când el termină şi conteni, atingându-i faţa şi părul cu mâinile lui stângace, ea îşi îndepărtă pieptul de el şi deschise pianul şi-şi trecu mâinile peste clape. Cânta cântece siropoase, pe dinafară şi aşa cum cerea moda timpului, cum ai fi putut auzi pe scenele de vodevil, şi cu un fel de tehnică găunoasă, cu sentiment în nuanţele lor dulcege. Rămaseră astfel un timp în vreme ce lumina scădea tot mai mult, Belle acum într-alt gol vremelnic de nemulţumire, clădind pentru sine însăşi o lume prin care se mişca romantică, elegantă şi puţin tragică, cu Horace stând alături de ea şi privind-o atât pe Belle în rolul tragic pe care

şi-l impusese singură, cât şi pe el însuşi jucându-şi rolul ca un actor bătrân cu părul rărit şi cu profilul fugindu-i sub bărbie, dar în stare să răspundă la orice replică, eventual improvizând în vreme ce alţii mai tineri îşi muşcă nerăbdători mâinile în culise.

Curând tropăitul greoi, grăbit al paşilor lui Harry se auzi iarăşi urcând treptele, împreună cu rumoarea aspră fără cuvinte distincte a glasului conducând pe altcineva pe scara din spate în sus spre sala de baie. Belle îşi opri mâinile şi se sprijini de el şi se sărutară iarăşi, agăţându-se unul de altul.

— E de nesuportat, spuse ea, eliberându-şi gura când îşi trase îndărăt capul. O clipă rezistă braţului lui, pe urmă mâinile i se prăbuşiră, discordante, peste clape, şi apoi lunecară prin părul lui Horace şi mai jos pe obrajii lui, căpătând treptat putere. Îşi elibera iarăşi gura. Acuma du-te şi stai acolo.

El o ascultă; ea, pe bancheta pianului, era pe jumătate în umbră. Amurgul era acum aproape desăvârşit; doar conturul capului ei aplecat şi al spatelui, tragic, nemişcat, făcându-l să se simtă iarăşi tânăr. „Ne pândim câteodată de la un colţ pe noi înşine, se gândi Horace, ca nişte doamne bătrâne care-şi spionează servitoarele. Nu, ca nişte băieţaşi care încearcă s-o ia înaintea unei parade.”

— Există şi divorţul, spuse.

— Ca să mă mărit încă o dată? Mâinile ei alunecau în acorduri; se împreunau, se stingeau iarăşi în câte o cadenţă minoră a uneia singure. Deasupra lor, Harry se mişcă iarăşi în tropăitul lui staccato, zguduind casa. Tu ai fi un soţ mizerabil.

— N-am să fiu câtă vreme nu sunt însurat, răspunse Horace.

Ea spuse:

— Vino încoace, şi el se apropie şi în semiîntunericul amurgului ea fu iarăşi tragică, tânără, cunoscută în simţământul ştiut al pierderii, şi el trăi iarăşi fecunditatea tristă a lumii şi lipsa de iluzii plină de speranţă a timpului care se înşală pe sine însuşi. Aş vrea să am un copil cu tine, Horace, spuse ea, şi apoi copilul ei însăşi străbătu holul şi se

opri cu sfială în prag.

O clipă Belle fu ca un animal, stângaci, înnebunit de spaimă. Se trase îndărăt de lângă el, cu o mişcare înnebunită, zvâcnită, mâinile îi căzură zgomotos pe clape în fuga ei instinctivă, violentă care lăsa în încăperea cufundată în amurg un antagonism fără gânduri, protector parcă, atotstăpânitor, crescând în valuri mereu sporite, îndreptat deopotrivă şi împotriva lui Horace.

— Vino înăuntru, Titania, spuse Horace.

Fetiţa se vedea doar ca o siluetă sfioasă. Vocea lui Belle sună aspră de uşurare.

— Ei, ce doreşti? Stai acolo, îi şuieră lui Horace. Ce vrei, Belle?

Horace se trase puţin îndărăt, dar fără să se scoale în picioare.

— Am să-ţi spun, curând, încă o poveste, spuse el.

Dar micuţa Belle rămase mai departe nemişcată, ca şi cum n-ar fi auzit, şi maică-sa spuse:

— Du-te şi te joacă, Belle. De ce-ai intrat în casă? Nu e încă vremea de cină.

— Toată lumea s-a dus acasă, răspunse fetiţa. Nu mai am cu cine să mă joc.

— Du-te-n bucătărie şi stai de vorbă cu Rachel, atunci, spuse Belle. Lovi iarăşi clapele, aspru. Mă plictiseşti de moarte, tot învârtindu-te aşa prin casă. Fetiţa mai întârzie un moment, pe urmă se întoarse ascultătoare şi plecă. Stai acolo, repetă Belle către Horace.

Horace îşi reluă locul pe scaun şi Belle mai cântă ceva, tare şi repede, cu un fel de brio rece, isteric. Deasupra lor Harry mai tropăi o dată zguduind duşumeaua; coborau acum scările. Harry vorbea încă; glasurile se îndepărtară spre spatele casei, se stinseră. Belle continua să cânte; în jurul lui, în încăperea tot mai întunecată, stăruia antagonismul acela orb, protector, ca o contracţie musculară care rămâne şi după ce a trecut impulsul spaimei. Fără să-şi întoarcă spre el capul, ea spuse:

— Rămâi la cină?

N-avea să rămână, îi răspunse, trezindu-se deodată. Ea nu

se ridică odată cu el, nu-şi întoarse capul, şi el ieşi pe uşa din faţă, păşind în amurgul târziu de primăvară, unde şi răsărise o stea palidă deasupra pomilor nemişcaţi. Pe alee în faţa garajului era maşina cea nouă a lui Harry. În clipa aceea el tocmai meşterea ceva la motor în timp ce grăjdarul ţinea o lampă peste mişcările de insectă ale capului sau, şi fetiţa lui şi Rachel, în mâini cu diferite unelte sau piese ale maşinaţiei, îşi aplecau feţele neasemănătoare, atente, peste spinarea lui încovoiată în licărirea blândă, albăstrie a lămpii. Horace o porni spre casă. Amurgul, seara coborau repede acum. Înainte de a da colţul, felinarele pâlpâiră şi se stinseră, pe urmă sclipiră din nou deasupra intersecţiei, pe sub bolta copacilor.

3

Era seara recitalului micuţei Belle, punctul culminant al anului ei muzical. Toată seara, Belle nu-l privise nici o singură dată, nu-i adresase niciun cuvânt, nici chiar atunci când, în grupul celor care plecau, opriţi în uşă şi în timp ce Harry încerca să-l convingă să urce cu el pentru un ultim pahar înainte de culcare, o simţi o clipă alături, simţi parfumul greu pe care-l folosea ea. Însă ea nu-i spuse nicio vorbă nici atunci şi el îl refuză o ultimă oară pe Harry şi uşa se închise între ei şi micuţa Belle şi căminul aurit al lui Harry, şi Horace intră în întunericul nopţii şi constată că Narcissa nu-l aşteptase. Era acum departe pe stradă.

— Dacă avem acelaşi drum, am să te însoţesc, strigă după ea.

Ea nu-i răspunse, nici nu-şi încetini pasul, şi nici nu-l grăbi când el o ajunse.

— De ce oare, începu el, îşi dau atâta osteneală oamenii în toată firea să-i silească pe copii să facă tot felul de lucruri ridicole, de ce crezi? Belle are o droaie de oameni în casa ei de care nici nu-i pasă şi cei mai mulţi dintre ei o detestă, şi a ţinut-o trează pe micuţa Belle trei ceasuri peste ora la care ar fi trebuit s-o trimită la culcare; şi rezultatul e că Harry e pe trei sferturi beat şi Belle e prost dispusă şi fetiţa e prea tulburată ca să mai adoarmă, şi tu şi cu mine am vrea să fim acasă şi ne şi pare rău că n-am rămas acasă în seara asta.

— De ce te mai duci la ei, atunci? întrebă Narcissa.

Horace fu deodată redus la tăcere. Mergeau prin întuneric către felinarul următor, peste care atârnau ramurile unui copac asemenea unui coral negru într-o mare galbenă.

— O, spuse Horace; şi pe urmă: Am văzut-o pe căţeaua aia stând de vorbă cu tine.

— De ce-i spui doamnei Marders căţea? Pentru că mi-a spus ceva care mă priveşte pe mine, un lucru pe care pare că-l ştie toată lumea?

— Deci ea ţi-a spus, nu? Mă întrebam... îşi strecură braţul pe sub braţul ei inert. Draga de Narcy!

Trecură prin umbrele bălţate de sub felinar, intrară din nou în întuneric.

— E adevărat? întrebă ea.

— Uiţi că minciuna e o armă în lupta pentru supravieţuire, spuse el, felul în care omul, nefericitul de el, se foloseşte de împrejurări ca să şi le potrivească la prejudecata pe care şi-o întreţine despre sine însuşi că ar reprezenta ceva pe lume. Răzbunarea împotriva zeilor siniştri.

— E adevărat? insistă ea.

Mergeau mai departe la braţ, ea insistând grav şi aşteptând, el formulând în minte fraze, risipindu-le, găsind timp să se amuze de propria neputinţă fantastică în faţa constanţei ei.

— Nu minţi de obicei despre lucrurile care nu te privesc, răspunse obosit. Oamenii ajung să fie opaci faţă de lume, chiar dacă nu faţă de viaţă. Nu atunci când realitatea e cu atât mai distractivă, decât ar putea fi închipuirile lor, adăugă.

Ea îşi eliberă braţul cu un gest grav, final.

— Narcy...

— Nu, spuse ea. Nu-mi mai spune aşa.

Colţul următor, sub felinarul următor, era colţul străzii lor; de acolo intrau pe strada lor. Deasupra strâmtorii arcuite a străzii, zeii siniştri priveau cu ochi palizi neclipitori. Horace îşi înfundă mâinile în buzunarele jachetei şi o clipă tăcu iarăşi în timp ce degetele îi pipâiau obiectul nefamiliar pe care-l găsiseră în buzunar. Pe urmă îl scoase la lumină: o hârtie groasă, împăturită de două ori, impregnată de un parfum greu, stins. Un parfum ştiut, dar pe care nu-l recunoştea pentru moment, ca o faţă privindu-l dintr-o tapiserie. Ştia că faţa avea să-i apară limpede într-o clipă, dar în timp ce rămăsese cu hârtia în mână şi căuta faţa aceasta prin coridoarele neatenţiei sale, sora lui îi vorbi, brusc, aspru, alături:

— Ţi-a rămas mirosul ei pe tine. O, Horry, e o femeie murdară.

— Ştiu, răspunse el nefericit. Ştiu.

Intraseră acum bine în iunie şi mireasma iasomiei transplantate de domnişoara Jenny pătrundea în casă umplând-o în valuri mereu sporite, ca o rezonanţă stinsă de cântec de vioară. Florile mai timpurii trecuseră şi păsările terminaseră de mâncat căpşunile şi acum şedeau toată ziua pe smochini aşteptând să se coacă; zinia şi delfiniumul înfloreau fără niciun ajutor din partea lui Isom, care – acum când Caspey se reîntorsese mai mult sau mai puţin la normal şi nu se făcuse încă vremea să lase lucrul – putea fi văzut pe partea umbroasă a gardului viu de-a lungul grădinii tăind una câte una frunzele de pe o singură creangă a unui tufiş, cu o pereche de foarfeci de tuns catârii, până când domnişoara Jenny intră în casă; la care se retrase el însuşi de îndată şi se lungi pe malul pârâului, unde avea să rămână tot restul după-amiezii, cu pălăria pe ochi şi o undiţă de trestie proptită între degetele de la picioare.

Simon se învârtea trebăluind ceva, bombănind certăreţ. Halatul de pânză şi jobenul se prăfuiau în cuiul din camera hăţurilor şi caii se îngrăşau lucioşi, leneşi şi insolenţi, pe pajişte. Halatul şi jobenul coborau din cuiul lor şi caii erau înhămaţi la trăsură doar o dată pe săptămână acum – duminicile, pentru drumul la oraş, la biserică. Domnişoara Jenny spunea că era prea departe ca să-şi rişte mântuirea sufletului mergând cu optzeci de mile pe oră cu maşina la biserică; că păcatele ei erau tocmai atâtea cât putea să le facă faţă purtându-se cum se purtase toată viaţa, mai ales că trebuia să aibă grijă ca şi sufletul bătrânului Bayard să ajungă ia cer într-un fel sau altul, când el şi cu Bayard cel tânăr se învârteau de colo până colo peste tot în fiecare după-masă în maşină cu primejdia iminentă de a-şi frânge în orice moment gâtul. Despre sufletul lui Bayard cel tânăr domnişoara Jenny nu-şi făcea griji: el nici n-avea suflet.

Între timp tânărul Bayard umbla de colo până colo pe pământurile fermei, hărţuindu-i pe arendaşii negri cu răceala lui obişnuită şi, îmbrăcat în nişte pantaloni de doi

dolari şi cu o pereche de cizme care-l costaseră paisprezece guinee, tot meşterea la uneltele agricole şi la tractorul pe care-l convinsese pe Bayard bătrânul să-l cumpere; pentru moment, redevenise o fiinţă aproape civilizată. Se mai ducea la oraş doar din când în când, deseori călare, şi în general comportarea lui devenise, zi după zi, atât de folositoare şi de inofensivă, încât şi mătuşa, şi bunicul lui deveneau tot mai nervoşi, anticipând parcă ceva.

— Ţine minte ce-ţi spun, spuse domnişoara Jenny către Narcissa în ziua când veni s-o vadă din nou cu maşina ei. Îşi strânge în el dracii şi într-o zi au să răbufnească toţi deodată. Şi atunci o să avem de plătit oalele sparte. Dumnezeu ştie ce-are să fie – poate el şi cu Isom au să-şi ia maşina şi tractorul ăla şi-au să se ia la întrecere... De ce-ai venit? Ai mai primit o scrisoare?

— Am primit mai multe, răspunse ea surâzând. Le strâng până am destule să fac o carte; atunci am să ţi le aduc să le citeşti.

Domnişoara Jenny şedea pe scaun în faţa ei, ţeapănă ca un grenadier, cu nerăbdarea ei rece care-i făcea pe corni s-voiajori şi pe străini să se bâlbâie când aveau ceva de spus, presimţindu-şi eşecurile înainte de a începe să vorbească. Musafira şedea nemişcată, cu pălăria moale de pai pe genunchi.

— Am venit pur şi simplu să te văd, adăugă, şi o clipă faţa ei exprimă atâta deznădejde gravă şi liniştită încât domnişoara Jenny deveni şi mai rigidă şi o privi cu ochii ei cenuşii, pătrunzători.

— Ce-i, ce s-a întâmplat, draga mea? A dat ăla buzna peste tine în casă?

— Nu, nu.

Expresia aceea pierise, însă domnişoara Jenny tot o mai privea cu ochii ei bătrâni, atenţi care păreau să vadă mult mai mult decât ar fi crezut – sau ai fi dorit să vadă.

— Să-ţi cânt puţin la pian? Nu ţi-am mai cântat de mult, nu-i aşa?

— Bine, conveni domnişoara Jenny, dacă vrei tu.

Se aşezase praful pe pian. Narcissa îl deschise cu gesturi

graţioase.

— Dacă-mi dai o cârpă...

— Stai, lasă-mă că-l şterg eu, spuse domnişoara Jenny şi-şi ridică rochia de poale şi şterse cu un gest violent clapele. Ajunge aşa.

Pe urmă îşi trase scaunul ei de sub claviatură şi se aşeză. Privea încă profilul celeilalte, gânditoare şi puţin curioasă, însă curând melodiile ştiute îi treziră iarăşi amintirile şi după o vreme ochii i se îmblânziră şi făptura de alături, cu nefericirea care i se arătase o clipă pe faţă, se pierdură în zilele moarte, înfrânte şi dăinuitoare ale vieţii domnişoarei Jenny însăşi; şi trecu o vreme până să-şi dea seama că Narcissa plângea tăcută în vreme ce cânta.

Domnişoara Jenny se aplecă şi-i atinse braţul.

— Acuma, să-mi spui pe loc ce este! porunci ea.

Şi Narcissa îi spuse, cu glasul ei grav de contraltă, plângând mai departe, fără suspine.

— Hmpf, spuse domnişoara Jenny. Era de aşteptat de la un bărbat care n-are mare lucru de făcut, cum e cazul lui Horace. Nu înţeleg de ce te necăjeşti aşa din cauza asta.

— Dar femeia asta, gemu deodată Narcissa ca o fetiţă, îngropându-şi faţa în mâini. E atât de murdară!

Domnişoara Jenny scoase o batistă bărbătească din buzunarul fustei şi i-o dădu celeilalte.

— Ce vrei să spui? întrebă. Nu se spală?

— Nu asta. V-vreau să spun, e-e, şi Narcissa se întoarse deodată cu spatele şi-şi lăsă capul pe clape.

— A, spuse domnişoara Jenny. Toate femeile sunt, dacă asta vrei să spui. Şedea ţeapănă, neîmblânzită, privind umerii căzuţi ai celeilalte. Hmpf, făcu iarăşi. Horace şi-a pierdut atâta vreme cu educaţia încât n-a învăţat chiar nimic... De ce n-ai pus piciorul în prag la timp? Nu ţi-ai dat seama unde ajunge?

Cealaltă plângea mai liniştită acum. Se ridică şi-şi şterse ochii cu batista dată de domnişoara Jenny.

— A început înainte de a pleca el. Nu-ţi aminteşti?

— Aşa e. Parcă-mi aduc aminte de tot felul de bârfe femeieşti. Cine ţi-a spus, în fond? Horace?

— Doamna Marders mi-a spus. Şi pe urmă şi Horace. Dar nu mi-aş fi închipuit niciodată că el... n-aş fi crezut niciodată... Capul îi căzu iarăşi pe pian, între braţe. Eu nu m-aş fi purtat aşa cu Horace, se tângui.

— Sarah Marders, da? Ar fi trebuit să-mi închipui... Le admir pe femeile astea de caracter, chiar dacă au caracter infect, afirmă domnişoara Jenny. Ei, n-ajută la nimic dacă plângi. Se ridică grăbită. Să ne gândim ce se poate face. Eu în locul tău l-aş lăsa să-i dea înainte; nu i-ar face decât un bine dacă femeia asta s-ar răzgândi şi l-ar călca în picioare ca preşul din faţa uşii... Poate că Harry n-are destulă energie să... Dar mi-nchipui c-ar fi încântat s-o facă; cel puţin eu aş fi, în locul lui... Haide, haide, spuse când cealaltă schiţă un gest de spaimă. Nu cred că Harry are să-i facă vreun rău. Şterge-ţi ochii acuma. Mai bine du-te-n baie şi drege-te puţin la faţă. Bayard se întoarce acum şi nu cred că vrei să vadă c-ai plâns.

Narcissa aruncă o privire speriată spre uşă şi-şi şterse faţa cu batista pe care i-o dăduse domnişoara Jenny.

Pe urmă el avea s-o caute prin casă, să străbată aleea şi să coboare pe pajişte în după-amiaza însorită spre locul unde şedea ea, în rochia albă care-l plăcea lui, sub stejarul în care cobora o mierlă în fiecare după-amiază să cânte; voia să-i arate rezultatul noilor lui încercări de a face sticlă. Avea cinci vase acum, de diferite culori şi toate aproape perfecte, şi fiecare avea nume. Şi când le termina, şi nici nu apucaseră să se răcească, i le aducea ei, acolo unde şedea cu o carte, sau cu vreun vizitator surprins – venea, cu hainele pătate, în dezordine, cu mâinile murdare de funingine, ţinând vasul care se odihnea calm şi fragil ca un balon de săpun, şi cu faţa şi ea murdară de fum, puţin extatică, însufleţită de pasiune, frumoasă şi austeră.

4

O vreme, viaţa îi ţinu într-un hiatus care ar fi putut foarte bine să se cheme mulţumire sufletească. Se scula la răsăritul soarelui, plantând seminţe în pământ şi urmărindu-le cum cresc, îngrijindu-le; îi blestema şi îi hărţuia pe negri şi pe catâri ca să-i pună în mişcare şi să-i ţină activi, şi puse lucrurile pe roate, şi-l învăţă pe Caspey să manevreze tractorul şi venea acasă la dejun şi la cină mirosind a benzină şi a grajduri şi a pământ, şi se ducea la culcare cu muşchii trupului mulţumiţi şi cu ritmurile sobre ale pământului intrate în trup – gata de somn. Dar tot se mai trezea uneori, încordat, asudat, stăpânit de vechea lui spaimă. Atunci, o clipă, lumea întreagă pierea şi el era un animal hăituit în albastrul înalt, înnebunit de viaţă, prins ca un animal în cuşcă în chiar ţesătura vicleană care-l trădase pe el, cel care îndrăznise prea mult, şi se gândi iarăşi dacă, atunci când te izbeşte glonţul, mai poţi şi te-avânţi în sus, până te desfaci în explozie; oriunde să te risipeşti, numai pe pământ nu. Nu moartea, nu; era prăbuşirea, strivirea de pământ, pe care trebuia s-o trăieşti de-atâtea ori până-a-veni să loveşti pământul, şi asta-ţi umplea gâtlejul cu senzaţia de vomă.

Însă zilele îi erau pline, cel puţin, şi îşi redescoperi mândria. Acum îşi conducea singur maşina până la oraş ca să-l aducă pe bunicu-său – devenise o obişnuinţă – şi deşi el socotea că patruzeci şi cinci de mile pe oră ar fi fost doar un ritm de plimbare, pe de altă parte, nu mai simţea plăcerea aceea rece şi duşmănoasă să ia curbele pe două roţi sau să desprindă catârii de căruţe izbind oiştea cu botul maşinii aşa, în trecere. Bătrânul Bayard tot mai insista să vină cu el când pleca undeva cu maşina, dar acum respira parcă mai liber în drumurile acestea şi o dată îi comunică chiar domnişoarei Jenny credinţa lui tot mai întărită că tânărul Bayard îşi depăşise dorinţa sălbatică de autodistrugere.

Domnişoara Jenny, fiind o adevărată optimistă – adică aşteptându-se mereu să se întâmple lucrurile cele mai rele cu putinţă astfel că în fiecare zi avea câte o surpriză plăcută – îi risipi repede iluziile acestea. Între timp îl silea pe tânărul Bayard să bea cât mai mult lapte şi îi mai supraveghea şi regimul alimentar şi orele de somn, cu felul ei de a fi pedant şi autoritar, şi uneori intra noaptea în camera lui şi şedea o vreme pe scaun alături de patul în care dormea el.

Cu toate acestea tânărul Bayard se mai îndreptase – era limpede. Fără să-şi dea el însuşi seama se supunea tot mai mult monotoniei vieţii de zi după zi, se lăsase prins într-un ritm de activitate, de gesturi repetate iarăşi şi iarăşi, până când muşchii i se familiarizaseră într-o asemenea măsură cu ce li se cerea să facă, încât îi purtau trupul de la o zi la alta fără ca el însuşi să mai participe la acţiunile sale. Fusese atât de desăvârşit ispitit de pământurile domeniului, de pământ - această străveche Dalilă - încât nici nu-şi mai dădea seama că avea pletele tăiate, nu-şi dădea seama că domnişoara Jenny şi bătrânul Bayard începuseră să se întrebe câtă vreme ar mai fi trebuit să treacă până să-i crească iarăşi la loc. „Are nevoie de o nevastă”, era gândul domnişoarei Jenny; „poate că atunci are să rămână aşa, cu părul tăiat. O fiinţă tânără care să sufere odată cu el”, îşi spunea: „Bayard e prea bătrân, şi eu am prea multe pe cap ca să sufăr până la capăt cu el”.

El o vedea pe Narcissa uneori când venea în vizită la ei, poate chiar la masă, şi-i simţea şi acum reţinerea şi repulsia, şi uneori domnişoara Jenny îi privea, din scaunul ei, gânditoare parcă şi exasperată de felul în care şi unul, şi altul păreau să se ignore. „Se poartă cu ea cum s-ar purta un câine cu un vas de cristal şlefuit, şi ea se uită la el cum s-ar uita un vas de cristal la un câine”, îşi spunea în sinea ei.

Pe urmă se terminară muncile semănatului şi se făcu vară, şi el constată că nu mai avea nimic de făcut. Era ca şi cum s-ar fi trezit, buimac, din somn, dintr-o vale însorită, caldă, unde trăiau oameni, regăsindu-se deodată într-un ţinut unde piscurile îngheţate ale deznădejdii nestăpânire se ridicau posomorâte asupra văilor, printre stele negre şi pustii.

Drumul cobora într-o curbă calmă, roşiatică printre pinii pe care vântul cald de iulie îi unduia cu un vuiet lung asemănător unui tren trecând undeva departe, cobora spre un pâlc de sălcii de un verde mai stins, unde pârâul curgea sub un pod de piatră. În locul de unde începea coborâşul, catârii piperniciţi, semănând parcă mai mult a iepuri, se opriră, şi negrul mai tânăr coborî, scoase din căruţă un trunchi de stejar alb, destul de ros, şi frână roata din spate trecând bârna printre spiţele încovoiate, cârpite cu sârmă ale roţii, lângă osie. Pe urmă se urcă iarăşi în căruţa dărăpănată, unde negrul celălalt rămăsese nemişcat cu hăţurile prinse cu sfoară în mână şi cu capul aplecat într-o parte, spre pârâu.

— Ce-a fos’ asta? spuse.

— Ce-a fos’ ce? întrebă celălalt.

Tatăl lui rămăsese mai departe în atitudinea aceea de atenţie încremenită, şi negrul cel tânăr ascultă şi el atunci. Însă nu se mai auzea nimic decât suspinul prelung al vântului printre pinii solemni şi fluieratul lichid al unei potârnichi undeva în masa lor verde, compactă.

— Ce zici c-ai auzit, tăticule? repetă.

— Ceva a pocnit colo jos. O fi căzut vreun copac, poate. Smuci hăţurile. Hai, catârilor.

Catârii îşi tresăriră urechile de iepuri, urniră cu efort căruţa şi coborâră prin umbrele răcoroase, bălţate, însoţite de hârşâitul urât al roţii frânte care lăsa în urmă o panglică lucitoare, albăstrie prin praful moale, roşiatic. La poalele colinei drumul traversa podul şi apoi urca iarăşi; sub pod pârâul se vălurea şi sclipea cafeniu printre sălcii, şi alături de pod, cu fundul în sus în apă, zăcea un automobil. Roţile din faţă i se învârteau încă şi motorul torcea nu cu totul oprit, expirând un noruleţ vag strălucitor de gaze. Negrul mai bătrân mână catârii până la pod, îi opri, şi amândoi rămaseră la locurile lor privind statici în jos pântecele prelung al automobilului. Negrul cel tânăr vorbi deodată:

— Uite-l! Uite-l colo-n apă, dedesubt. Îi văd picioarele cum

îi ies pe-acoloşa.

— O să se-nece acolo, spuse celălalt, cu interes şi dezaprobare în acelaşi timp, şi atunci se dădură jos din căruţă.

Negrul cel tânăr se lăsă să alunece în jos pe malul pârâului. Celălalt înfăşură hăţurile cu grijă de unul din cioturile care susţineau colţul coviltirului şi-şi împinse biciul de alun cojit sub capră, pe urmă ocoli căruţa, scoase lemnul care frâna roata şi-l puse la loc în căruţă. Pe urmă lunecă şi el, mai încet, de pe mal spre locul unde fiul său se oprise pe vine privind picioarele lui Bayard aşa cum se vedeau prin apă.

— Nu te-apropia prea tare de drăcia asta, mă băiete! porunci el. S-ar putea să şi pocnească. N-o auzi cum merge înainte, acolo?

— Trebuie să-l scoatem pe-omu' ăsta afară, replică cel tânăr. Se-neacă.

— Nu pune mâna pe el. Albii-o să zică că noi l-am băgat în apă. Să stăm s-aşteptăm aicişa pân-o trece vreun alb.

— Pân-atuncea se-neacă, spuse celălalt, dacă stă aşa, în apă.

Era cu picioarele goale şi păşi în apă şi se opri iarăşi cu aripile întunecate, lucitoare ale apei bătându-i pulpele slabe, negre.

— Tu, John Henry! spuse taică-su. Ieşi afară de-acolo.

— Da trebe să-l scoatem d-aicea, repetă băiatul, şi atunci cel din apă şi celălalt, de pe mal începură să se certe, prieteneşte, în vreme ce apa se învolbura peste cizma lui Bayard.

Pe urmă negrul cel tânăr se apropie precaut şi apucă piciorul lui Bayard şi trase de el. Trupul răspunse, alunecă, se opri o dată şi, mormăind nemulţumit, negrul celălalt se aşeză, îşi scoase pantofii şi intră şi el în apă.

— S-a prins în ceva, spuse John Henry, chircindu-se în apă şi pipăind cu mâinile pe sub maşină. S-a prins sub volan. Da' nu-i cu capu-n apă. Să mă duc s-aduc bârna aia.

Urcă pe mal şi luă trunchiul de lemn din căruţă, şi se apropie de tatăl său, care se oprise cu dezaprobare gravă,

dar plină de curiozitate, lângă picioarele lui Bayard şi proptind trunchiul de lemn ridică puţin automobilul, cât să-l tragă pe Bayard afară. Îl ridicară pe mal şi el rămase întins acolo la soare, cu chipul calm, ud leoarcă şi părul încâlcit, în vreme ce apa i se scurgea din cizme, iar ei stăteau alături lăsându-se de pe un picior pe altul şi storcându-şi salopetele ude.

— Asta-i băiatul lu' colonelul Sartoris, nu? spuse în cele din urmă cel bătrân şi se aşeză ţeapăn în nisip, gemând şi mormăind să-şi pună pantofii.

— Mda', răspunse celălalt. E mort, tată?

— Sigur că-i, răspunse răutăcios bătrânul. După ce-a sărit otomobilu' ăsta cu el cu tot de pe pod şi l-a răsturnat în apă? Ce crezi că e, dacă nu-i mort? Şi ce-ai să zici când vine şerifu' şi te-ntreabă cum de tocmai tu singur te-ai nimerit să dai de el acolo, în apă? Să te văd ce-ai să zici.

— Le spun că tu m-ai ajutat.

— Asta nici nu-i treaba mea. Nu eu am răsturnat drăcia asta în apă. Ia ascult-o cum hârâie şi scârţâie acolo. Să plecăm d-aicea până nu pocneşte odată.

— Mai bine să-l ducem la oraş, spuse John Henry. S-ar putea să nici nu mai treacă nimeni pe-aici toată ziua. Se aplecă şi-l ridică pe Bayard de umeri în capul oaselor. Ajută-mă să-l trag mai sus pe mal, tată.

— Asta nu-i treaba mea, repetă celălalt.

Dar se aplecă şi el şi-l apucă pe Bayard de picioare şi-l ridicară mai sus, şi Bayard gemu, fără să se trezească.

— Ia te uită! exclamă John Henry. Ai auzit? Nu-i mort.

Dar s-ar fi zis că e, aşa cum zăcea cu trupul lung, inert, şi capul răsucit moale într-o poziţie nefirească pe umărul lui John Henry. Îl apucară mai bine şi cotiră spre drum.

— Ha! exclamă John Henry. Haide.

Urcară gâfâind malul alunecos şi-l scoaseră în drum, şi acolo cel mai în vârstă lăsă picioarele lui Bayard să cadă în praf.

— Uf! expiră prelung, zgomotos. Ce greu e, ca un sac de făină.

— Haide, tată, spuse John Henry, să-l suim în căruţă.

Celălalt se aplecă iarăşi şi-l ridică pe Bayard de coapsele ude de care se lipise noroiul roşiatic şi se munciră gâfâind şi gemând să-l urce, treptat-treptat, în căruţă.

— Arată de parc-ar fi mort, adăugă John Henry, şi chiar se lasă moale ca un mort. Am să stau aicea cu el, să am grijă să nu i se hâţâne capu.'

— Adu lemnul-ăla de proptea, că l-ai lăsat acolo, în apă, îi porunci taică-său, şi John Henry, coborî şi aduse trunchiul de copac şi se urcă iar în căruţă şi-i sprijini capul lui Bayard pe genunchi.

Taică-său îşi desprinse hăţurile înfăşurate pe după ciotul de la capră, se urcă pe capra tocită şi lustruită, şi luă în mână biciul.

— Mie nu-mi place treaba asta, repetă el. Hai, catârilor.

Catârii urniră căruţa, iar din loc şi porniră. În urma lor automobilul tot îşi mai hârâia motorul, acolo, în apă.

Stăpânul maşinii zăcea în căruţa care se zdruncina pe drum, moale şi inert, zguduit de fiecare hurducătură. Astfel străbătură câteva mile, şi toată vremea John Henry îşi ţinea pălăria lui ponosită de pai să apere faţa albului de soare. Pe urmă zdruncinăturile pătrunseră până în lumea unde se afla Bayard şi el gemu iarăşi.

— Mână mai încet, tată, spuse John Henry. Îl zgudui aşa că-l trezeşti.

— N-am ce-i face, răspunse celălalt; nu eu am buşit otomobilu' de pe pod. Eu trebe s-ajung la oraş şi să mă-ntorc şi-acasă. Haide, hai, catârilor.

John Henry se străduia să-l ţină mai bine în zdruncinăturile căruţei şi Bayard gemu iarăşi şi-şi ridică mâna la piept. Se mişcă puţin şi deschise ochii. Dar îi închise îndată când dădu de strălucirea soarelui, şi rămase cu capul pe genunchii lui John Henry, blestemând cu glas stins. Pe urmă se mişcă o dată şi încercă să se ridice. John Henry îl trase îndărăt în jos, şi el deschise iarăşi ochii, zbătându-se.

— Dă-mi drumul, dracu' să te ia, spuse. Sunt rănit.

Bayard se smuci violent, apucându-se deodată de piept într-o parte; dinţii îi sticliră printre buzele subţiate şi-l apucă pe John Henry de umăr cu o strânsoare ca a unei cange de

oţel.

— Opreşte! zbieră, ţinând cu ochii sălbatici ceafa negrului mai bătrân. Opreşte-l, spune-i să oprească! Mă zdruncină că-mi trec coastele prin mine.

Înjură iarăşi, încercând să se ridice în genunchi, agăţat de umărul lui John Henry, cu cealaltă mână ţinându-se de piept. Negrul bătrân se întoarse şi se uită la el.

— Dă cu ceva în el! urlă Bayard. Fă-l să oprească. Sunt rănit, mă doare, ce dracu'.

Căruţa se opri. Bayard era acum în patru labe şi capul îi atârna bălăngănindu-se, ca la o fiară rănită. Cei doi negri îl priveau liniştiţi, şi el, încă ţinându-se de piept într-o parte, se mişcă încercând să coboare din căruţă şi se sprijini de roată; faţa, din care-i pierise tot sângele, îi era leoarcă de sudoare şi i se vedea rânjetul printre dinţii încleştaţi.

— Urcă sus în căruţă, dom căpitan, spuse John Henry, că mergem în oraş, la doctor.

Culoarea părea că-i pierise şi din ochi acum. Se sprijinea de căruţă umezindu-şi buzele cu limba. Se urni încercând să-şi descheie nasturii de la cămaşă. Cei doi negri îl priveau.

— Ai un cuţit, măi băiete? întrebă.

— Da, vă rog.

John Henry îl scoase la iveală şi, la ordinul lui Bayard, îi tăie cămaşa într-o parte. Pe urmă, cu ajutorul negrului, Bayard şi-o legă strâns peste piept. Se ridică în picioare.

— Ai o ţigară?

John Henry n-avea.

— Tată-meu are ceva tutun de mestecat, propuse el.

— Dă-mi o bucată să mestec, atunci.

Îi dădură o bucată şi îl ajutată să urce iarăşi în căruţă, dar pe capră. Celălalt negru ridică hăţurile. Porniră hurducându-se şi zdruncinându-se, la nesfârşit, prin praful roşiatic, trecând din umbră în bătaia soarelui, în sus pe câte o colină, apoi coborând.

Bayard se ţinea cu braţele strânse peste piept, mesteca şi înjura fără întrerupere. Mergeau înainte, şi la fiecare zdruncinătură, la fiecare respiraţie, coastele rupte îl împungeau, îi străpungeau trupul; şi tot aşa, înainte, din

umbră în bătaia soarelui şi apoi iarăşi în umbră.

Încă o colină, cea din urmă, şi drumul ieşi din umbră, străbătu valea fără copaci şi ajunse la şosea. Aici se opriră şi soarele îi bătea umerii şi capul dezgolit, în vreme ce el şi negrul bătrân se certau dacă sau nu să-l ducă pe Bayard acasă. Bayard era furios şi înjura tare, însă celălalt era certăreţ şi încăpăţânat, şi în cele din urmă Bayard îi smulse hăţurile şi mână catârii în susul văii şi cu capetele hăţurilor biciui catârii uimiţi, pornindu-i în trap sălbatic.

Această milă din urmă fu cea mai rea. De o parte şi de alta, câmpurile lucrate se întindeau spre dealurile lucitoare. Pământul era saturat de căldură, crăpat şi muncit, până se îmbiba iarăşi de zăpuşeală, îmbătându-se de căldură, emanând sudoare ca o respiraţie de alcoolic. Copacii erau rari pe marginea drumului şi piperniciţi; catârii încetiniră treptat, tropăind învăluiţi în praful pe care-l stârneau. Bayard dădu drumul hăţurilor în mâna celuilalt şi, cuprins de o ameţeală roşcată, se agăţă de bancă, conştient doar de setea înspăimântătoare, simţind că-şi pierde treptat cunoştinţa. Negrii vedeau şi ei că i se face rău; atunci cel mai tânăr îşi scoase pălăria ponosită şi Bayard şi-o îndesă pe cap.

Catârii căpătau acum forme fantastice, cu urechile conice, enorme, şi siluetele li se pierdeau între alte siluete, fără niciun înţeles; alunecau câte o clipă şi se topeau iarăşi şi iarăşi; i se părea că ei trei, şi căruţa huruitoare şi cele două animale, erau prinşi într-o moară fără sens: mişcare fără înaintare, pentru vecie şi fără nicio scăpare.

Însă în cele din urmă, fără să-şi fi dat seama cum, căruţa trecu prin poarta de fier. Umbrele i se lăsară peste umerii dezgoliţi; deschise ochii şi casa alunecă plutind ca într-un miraj palid. Zdruncinăturile conteniră, şi cei doi negri îl ajutară să coboare, pe urmă cel tânăr îl urmă în sus pe scări, ţinându-i braţul. El însă îl scutură la o parte, urcă şi străbătu veranda. În hol, ieşit din soarele orbitor, la început nu fu în stare să vadă nimic, şi se opri clătinându-se pe picioare, cuprins de greaţă, clipind des. Pe urmă albul ochilor lui Simon se născu din obscuritate.

— Pentru numele Domnului, spuse Simon, ce te-ai mai apucat şi-ai mai făcut acuma?

— Simon? spuse el. Se clătină, se zbătu o clipă să-şi recapete echilibrul şi se pocni de ceva. Simon?

Simon înaintă repede şi-i puse mâna pe umăr.

— Eu tot îţi spun că maşina asta are să te-omoare: îţi tot spun eu!

Simon îşi petrecu braţul pe după umerii lui Bayard şi-l împinse spre scară. Dar el nu voia să meargă într-acolo, şi atunci porniră în cealaltă direcţie, de-a lungul holului, şi Simon îl împinse spre birou unde se opri, sprijinindu-se de un scaun.

— Cheile, spuse cu glas năclăit. Mătuşa Jenny. De băut.

— Domnişoara Jenny s-a dus la oraş cu domnişoara Benbow, răspunse Simon. Nu-i nimeni aici, acasă, nu-i nimenea, decât negrii. Eu tot îţi spun! gemu pipăindu-l pe Bayard. Văd că nu curge sânge. Haide dincolo, şi-ntinde-te pe sofa, domnu' Bayard.

Bayard se urni din loc. Simon îl sprijini şi el lunecă pe după scaun şi căzu pe el, ţinându-se cu mâna de piept.

— Văd că nu curge sânge, bolborosi Simon.

— Cheile, repetă Bayard. Adu cheile.

— Da, vă rog, ţi le aduc.

Însă şedea locului, pipăind cu mâinile tremurătoare trupul lui Bayard, până când Bayard înjură şi-l împinse violent la o parte. Murmurând încă, „văd că nu curge sânge", Simon se întoarse şi ieşi cu paşi târşiţi din cameră. Bayard se aplecase în scaun, ţinându-se cu mâna de piept. Îl auzi pe Simon urcând scările şi străbătând podeaua în camera de deasupra. Pe urmă se întoarse şi Bayard îl privi cum deschide biroul şi scoate sticla cu dop de argint. O puse pe birou, ieşi iarăşi trăgându-şi picioarele, reveni cu un pahar şi-l găsi pe Bayard lângă birou, bând direct din sticlă. Simon îl ajută să se întoarcă la scaunul lui şi-i turnă în pahar.

Pe urmă îi aduse o ţigară şi rămase să se agite, inutil, înfricoşat, pe lângă el.

— S-aduc doctoru', domnu' Bayard.

— Nu. Mai dă-mi un pahar.

Simon se supuse.

— Ai băut trei pahare pân-acum. Lasă-mă să aduc pe donşoara Jenny şi pe doctor, domnu' Bayard, te rog eu.

— Nu. Lasă-mă-n pace. Ieşi afară de-aici!

Îşi bău paharul. Greaţa, siluetele fantastice, de miraj, pieriseră şi se simţea mai bine. La fiecare suflare coastele îl împungeau cu săgeţi înroşite în foc, aşa că avea grijă să nu respire adânc. Dac-ar fi putut să ţină minte asta... Da, se simţea mult mai bine; aşa că se ridică încet, cu grijă, merse până la birou şi-şi mai turnă un pahar. Da, ăsta era leacul pentru-orice rană, cum zicea Suratt. Ca atunci când îi intrase glonţul acela de mitralieră în burtă şi nu mai putea să înghită nimic decât gin cu lapte. Şi nu fusese nimic; doar câteva rupturi în aripă. Îşi reparase fuzelajul în zece minute cu sârmă de coardă de pian. Nu ca Johny. Lui îi intraseră toate în coapse. Măcelaru-ăla de neamţ nu voise măcar să-şi ridice vizorul puţin. Să ţină minte să nu respire adânc.

Străbătu încet camera. Simon pluti prin holul întunecat în faţa lui, şi apoi el urcă încet scările ţinându-se de balustradă, în vreme ce Simon îl privea frângându-şi mâinile. Intră în camera lui, camera care fusese a lui şi a lui John, şi se opri un timp sprijinindu-se de perete până fu în stare să respire iarăşi uşor. Pe urmă se îndreptă spre dulap, îl deschise şi, îngenunchind încet, mereu ţinându-se cu mâna de piept într-o parte, deschise lădiţa care era acolo înăuntru.

Nu erau prea multe în ea: o haină, o carte mică legată în piele, un cartuş de carabină, de care era agăţată cu o bucată de sârmă o labă de urs chircită de vreme. Fusese primul urs al lui John, şi glonţul cu care-l omorâse jos la râu lângă domeniul lui MacCallum când avea doisprezece ani. Cartea era Noul Testament; pe pagina de gardă, cu cerneală neagră, decolorată, sta scris: „Fiului meu John, de ziua lui la şapte ani, 16 martie, 1900, de la mama lui". Avea şi el una exact la fel; fusese anul în care bunicul aranjase ca trenul de marfă local să oprească, să-i ia şi să-i ducă la oraş să înceapă şcoala. Haina era o jachetă de vânătoare, pătată şi împroşcată cu ceea ce odinioară fusese sânge, tocită şi sfâşiată pe alocuri de mărăcini, mirosind încă vag a

pucioasă.

Încă în genunchi, ridică obiectele unul după altul şi le puse pe duşumea. Ridică iarăşi haina, şi mirosul acru, stătut, îndepărtat îi intră în nări cu un fel de adiere de viaţă şi căldură. „Johnny, şopti, Johnny.” Deodată ridică haina spre propria faţă, dar îşi opri gestul tot atât de brusc şi, cu haina încă ridicată în mâini, aruncă o privire grăbită peste umăr. Însă imediat se stăpâni, îşi întoarse capul, ridică veşmântul, îşi lăsă faţa peste el, sfidător, deliberat, şi rămase astfel în genunchi un timp.

Pe urmă se ridică, strânse cartea şi trofeul, şi haina, străbătu camera până la dulapul lui şi scoase de acolo o fotografie. Era o fotografie înfăţişând grupul din care făcuse parte John la Princeton; o puse şi pe aceasta sub braţ, coborî scările şi ieşi pe uşa din spate. Când ieşi îl văzu pe Simon, străbătând pajiştea cu trăsura, şi când trecu pe lângă bucătărie o auzi pe Elnora tărăgănându-şi unul din cântecele ei dulci, nesfârşite.

În spatele spălătoriei era cazanul negru şi albiile de lemn unde spăla Elnora când era vreme frumoasă. Spălase astăzi; funia de rufe se încovoia sub poverile ei ude, moi, şi de sub cazan mai ieşea încă un fir de fum din cenuşa caldă. Răsturnă cazanul cu piciorul şi-l rostogoli la o parte, scoase din magazia de lemne un braţ de pin uscat şi-l aşeză peste cenuşa caldă încă. Curând se ridică vâlvătaia, palidă în aerul însorit, şi când lemnul ardea bine, el puse haina, Noul Testament, trofeul şi fotografia în flăcări şi le răsuci până se mistuiră. În bucătărie, Elnora cânta în tonuri dulci văzându-şi de treabă. Vocea ei izvora bogată, jeluitoare, tristă, străbătând aerul însorit. Să ţină minte să nu respire adânc.

Simon mână repede spre oraş, dar ştirea i-o luase înainte. Cei doi negri îi spuseseră unui vânzător ambulant că-l găsiseră pe Bayard răsturnat în drum, şi vestea ajunsese la bancă şi Bayard trimisese după doctorul Peabody. Însă doctorul Peabody se dusese la pescuit, aşa că îl luă în schimb pe doctorul Alford, şi amândoi, în automobilul

doctorului Alford, trecură pe lângă Simon chiar la ieşirea din oraş. El se întoarse şi îi urmă, dar când ajunse el acasă îl puseseră pe tânărul Bayard sub anestezie, astfel că pentru moment era incapabil să-şi mai facă vreun rău; şi când domnişoara Jenny şi Narcissa opriră, fără să bănuiască nimic, maşina pe alee o oră mai târziu, el era bandajat şi tocmai se trezise. Nu auzise nimic. Domnişoara Jenny nu recunoscu automobilul doctorului Alford pe alee, dar se opri să privească maşina străină.

— Nebunul ăsta şi-a frânt gâtul, în sfârşit, spuse; coborî din maşina Narcissei şi pluti prin casă în sus pe scări.

Bayard zăcea alb la faţă, calm, puţin prostit, în patul lui. Bătrânul Bayard şi doctorul tocmai ieşeau şi domnişoara Jenny aşteptă până părăsiră ei camera. Pe urmă se dezlănţui la el ca o furtună şi îl mângâie pe păr în vreme ce Simon moţăia din cap mişcându-se fără rost în colţul dintre pat şi perete, şi tot repetând: „Aşa-i, domnişoară Jenny, aşa-i! Eu i-am tot spus!”

Îl lăsă în cele din urmă şi coborî pe verandă unde doctorul Alford se oprise să-şi ia un rămas-bun impecabil. Bătrânul Bayard şedea în maşină aşteptându-l, şi când domnişoara Jenny îşi făcu apariţia, doctorul îşi îndreptă şi mai mult trupul şi-şi termină de luat rămas-bun. Pe urmă el şi cu bătrânul Bayard plecară.

Domnişoara Jenny privi în sus şi în jos pe verandă, pe urmă prin hol.

— Unde... începu; apoi strigă: Narcissa. Un răspuns. Unde eşti? adăugă. Răspunsul veni iarăşi, şi domnişoara Jenny intră din nou în casă şi văzu rochia albă a Narcissei în semiîntuneric, cum şedea pe bancheta pianului. S-a trezit, spuse domnişoara Jenny. Poţi să urci să-l vezi. Cealaltă se ridică şi îşi întoarse faţa spre lumină. Ce-i, ce s-a întâmplat? o întrebă domnişoara Jenny. Arăţi tu mai rău decât el. Eşti albă la faţă.

— N-am nimic, răspunse cealaltă. Eu... O privi cu ochii mari pe domnişoara Jenny o clipă, cu mâinile atârnându-i, dar cu pumnii încleştaţi. Trebuie să plec, spuse şi ieşi în hol. E târziu şi Horace...

— Dar poţi să urci şi să-i spui o vorbă, nu? întrebă domnişoara Jenny, cu curiozitate parcă. Nu i-a curs sânge, dacă de asta ţi-e frică.

— Nu e asta, răspunse Narcissa. Nu mi-e frică.

Domnişoara Jenny se apropie de ea, pătrunzătoare şi curioasă.

— Da, bine, spuse, cu vocea potolită, dacă nu vrei. M-am gândit că poate vrei să vezi că e bine, dacă tot eşti aici. Dar dacă nu vrei.

— Ba da. Da. Vreau. Vreau să-l văd.

Trecu pe lângă domnişoara Jenny şi se îndreptă spre scară. La picioarele scărilor se opri, până când o ajunse domnişoara Jenny; pe urmă începu să urce repede şi cu faţa ferită într-o parte.

— Ce s-a întâmplat cu tine? întrebă domnişoara Jenny încercând să vadă chipul celeilalte. Ce ţi s-a întâmplat? Te-ai apucat să te îndrăgosteşti de el?

— Să mă îndrăgostesc... de el? De Bayard?

Se opri o clipă, apoi urcă grăbită mai departe cu mâna încleştată pe balustradă. Începu să râdă subţire şi-şi duse mâna cealaltă la gură. Domnişoara Jenny urca alături de ea, pătrunzătoare, curioasă, rece. Narcissa urca grăbită. În capul scărilor se opri iarăşi, tot cu faţa ferită, şi o lăsă pe domnişoara Jenny să treacă pe lângă ea; ajunsă în faţa uşii, se opri şi se sprijini o clipă de uşă, căutând să-şi stăpânească râsul şi tremurul. Pe urmă intră în cameră, unde domnişoara Jenny se oprise lângă pat privind-o.

Mai plutea un miros dulceag-bolnăvicios de eter prin încăpere şi ea se apropie orbeşte de pat, se opri alături, cu mâinile încleştate, ascunse. Chipul lui Bayard era palid şi calm, ca o mască sculptată, păstrând doar în trăsături uşoare violenţa acum istovită. O privea şi ea îl privi cu ochii mari un timp; şi domnişoara Jenny şi camera toată şi toate în jur plutiră îndepărtându-se, pierind.

— Bestie, bestie, strigă, cu glas subţire, de ce trebuie întotdeauna să faci lucruri din astea acolo unde sunt şi te văd eu?

— Nu ştiam că eşti acolo, răspunse Bayard blând, cu

uimire ştearsă.

* * *

O dată la câteva zile, cum îi ceruse domnişoara Jenny, venea, se aşeza lângă pat şi îi citea. Pentru el cărţile nu avuseseră niciodată importanţă; e îndoielnic că ar fi citit o singură carte din proprie iniţiativă, însă stătea nemişcat, prins în ghips, în vreme ce vocea ei gravă de contraltă răsuna mai departe prin încăperea tăcută. Uneori încerca să stea de vorbă cu ea, însă ea îi ignora aceste încercări şi continua să citească; dacă el insista, închidea cartea şi ieşea din cameră. Aşa că în curând se obişnui să stea întins, de obicei cu ochii închişi, călătorind singuratic prin ţinuturile sinistre, pustii ale deznădejdii lui, în vreme ce vocea ei continua să plutească dincolo de orice alte sunete care mai urcau până la ei – domnişoara Jenny ocărându-l pe Isom sau pe Simon, jos în casă sau în grădină, ciripitul păsărelelor în pomul din faţa ferestrei, scârţâitul neîntrerupt al pompei de apă dincolo de hambar. Uneori ea se oprea şi-l privea constatând că doarme liniştit.

5

Bătrânul Falls străbătu verdele luxuriant al începutului de iunie, intră în oraş prin razele de soare încă orizontale dimineaţa devreme, şi în salopeta lui prăfuită, dar curată, şedea acum în faţa bătrânului Bayard în costumul lui imaculat de in şi cu o garoafă ca o rană veselă în piept. Camera era răcoroasă şi tăcută în lumina limpede a dimineţii şi în praful liniştit, rareori stârnit de mătura portarului negru. Acum că bătrânul Bayard îmbătrânea tot mai mult şi tabieturile lui ţepene intrau tot mai mult în aura surzeniei, îşi arăta într-o măsura tot mai mare preferinţa de a se înconjura cu obiecte asemănătoare sieşi, şi dădea dovadă de o aptitudine aproape incredibilă de a-şi alege slujitori care-şi modelau zilele şi activitatea după ale lui, într-un soi de inutilitate moţăitoare, fără nicio finalitate. Portarul acesta – care-i spunea bătrânului Bayard „domnu' general", şi pe care bătrânul Bayard şi ceilalţi clienţi cărora el le făcea uneori servicii după toate aparenţele niciodată duse până la capăt, şi de o natură cu totul măruntă şi servială, îl chemau sub numele de „doctorul Jones" – era unul din aceşti slujitori. Era negru, încovoiat de vârstă şi de temperamentul lui certăreţ, şi ştia să profite de pe urma oricui i-o permitea; bătrânul Bayard îl înjura toată vremea când era de faţă şi-i îngăduia să-i fure din tutunul şi din provizia de cărbuni pentru iarnă a băncii, de unde acesta luă găleţi întregi şi le vindea altor negri.

Fereastra dincoace de care şedeau bătrânul Bayard şi oaspetele său dădea spre un maidan plin de gunoaie şi de bălării prăfuite.

Era mărginit de pereţii din spate ai unor clădiri de lemn cu câte un singur cat, în care-şi desfăşurau activitatea mici afaceri, cu o viaţă meschină şi deseori în deplin anonimat – cum ar fi fost ateliere de reparaţii sau prăvălii de mărunţişuri şi alte asemenea. Maidanul însuşi era folosit în

timpul zilei de oameni de la ţară ca să-şi lase căruţele. Câteva din căruţele acesta veniseră chiar, şi animalele erau priponite, somnolente şi rumegând încet, ici şi colo, şi peste gunoaiele cu miros stătut de amoniac pe care generaţiile lor răbdătoare le tot lăsaseră acolo se învârteau vrăbiile în stoluri sporovăitoare sau zburau porumbeii scoţând sunete de obloane ruginite, coborând să-şi umfle piepturile, fiecare închis într-o aură pompoasă, arzătoare, prădalnică, şi gângurind unul cu altul cu o lipsă de emfază guturală.

Bătrânul Falls şedea de cealaltă parte a căminului umplut cu hârtii mototolite şi mucuri de ţigări, şi-şi ştergea faţa cu o basma albastră curată.

— Picioarele astea ale mele bătrâne, dracu’ să le ia, răcni cu un vag aer de scuză. Pe vremuri, ce mergeam douăşpe-cinşpe mile la un picnic sau la cântare cu mai puţină osteneală decât bucăţica asta prăpădită de nici trei mile pân’ la oraş astăzi. Îşi trecea basmaua peste faţa cafenie şi jovială, după anii îndelungaţi pe care-i petrecuse laolaltă cu pământul simplu şi darnic. Parc-ar zice că vor să mă lase, şi eu nici n-am împlinit nouăştrei de ani.

Îşi ţinea pachetul în mâna cealaltă, dar continua să se şteargă pe faţă, fără să facă vreun gest să-l deschidă.

— Ce n-ai aşteptat pe drum până trecea vreo căruţă? zbieră bătrânul Bayard. E-ntotdeauna câte-un nenorocit, dracului, cu câte o căruţă plină de bălării de pe câmp care să vină la oraş.

— Zic şi eu c-ar fi fost bine s-aştept, conveni celălalt. Da’ dac-ajungeam aicea prea degrabă mi-aş fi stricat plăcerea de ziua asta. Eu nu sunt ca voi, orăşenii. N-am timp aşa de mult ca să mi-l mai şi grăbesc.

Puse batista la loc în buzunar, se ridică în picioare şi îşi aşează pachetul cu grijă pe consola căminului; apoi din buzunarul cămăşii scoase un obiect mic înfăşurat într-o cârpă curată, zdrenţuită.

De sub degetele lui obosite, lipsite de grabă, apăru o tabacheră de tablă lustruită de atâta folosinţă şi vreme până căpătase luciul moale, blând al argintului. Bătrânul Bayard şedea şi-l privea, îl privea liniştit cum scoate capacul

tabacherei şi-l aşază şi pe acesta alături, cu grijă.

— Aşa, acuma întoarce-te cu faţa la lumină, îl sfătui bătrânul Falls.

— Loosh Peabody zice că chestia asta a ta are să-mi infesteze sângele, Will.

Celălalt îşi continua fără grabă preparativele, şi ochii lui albaştri inocenţi erau preocupaţi, extatici.

— Loosh Peabody n-a spus niciodată aşa ceva, îl corecta liniştit. Vreunul din doctorii ăştia tineri ţi-o fi spus, Bayard. Întoarce-te cu faţa la lumină.

Bătrânul Bayard se lăsă ţeapăn în scaun, cu mâinile pe braţele scaunului, privindu-l pe celălalt grav, cu ochii lui solemni, pătrunzători, bătrâni. Îl privea puţin trist parcă; avea ochii plini de lucruri care nu se pot numi, ca ochii leilor bătrâni, şi imenşi.

Bătrânul Falls luă un pic din alifia lui întunecată pe vârful unui deget, aşeză tabachera cu grijă pe scaunul de pe care se ridicase, şi-şi puse mâna pe faţa bătrânului Bayard. Însă Bayard bătrânul tot mai rezista, deşi pasiv, privindu-l cu lucrurile acelea ce nu se pot numi în ochi. Bătrânul Falls îi trase ferm, dar blând, faţa spre lumina de la fereastră.

— Haide-ncoace. Nu mai sunt de ajuns de tânăr să-mi pierd timpul făcându-le rău oamenilor. Stai liniştit acuma, să nu-ţi mânjesc toată faţa. Îmi şi tremură mâna, nu mai pot să ridic cratiţa de pe foc.

Bayard se supuse atunci, şi bătrânul Falls îi întinse alifia pe crestătură, cu mişcări mărunte, îndemânatice. Pe urmă îşi luă bucăţica de cârpă şi şterse ce prisosise de pe faţa lui Bayard, se şterse şi el pe degete şi se aplecă să arunce cârpa în sobă.

— Noi totdeauna am folosit asta, explică el. Bunica mea a luat-o de la o indiancă Choctow acuma aproape o sută şi treizeci de ani. N-a spus niciodată la nimeni din ai noştri din ce-i făcută, şi niciodată n-a lăsat nici urmă.

Se ridică ţeapăn şi-şi şterse genunchii de praf. Puse capacul la loc pe tabacheră cu aceeaşi grijă, fără grabă, o vârî în buzunar, îşi ridică pachetul de pe consola căminului şi îşi reluă locul pe scaun.

— Mâine să vezi că ţi se înnegreşte şi, cât rămâne neagră, asta înseamnă că lucrează. Să nu te dai cu apă pe faţă până mâine-dimineaţă şi mai vin eu în zece zile şi te mai dau o dată, şi pe ziua de... – rămase o clipă pe gânduri, numărând încet pe degetele noduroase; buzele i se mişcau, dar fără sunet – pe ziua de nouă iulie are să cadă. Şi n-o mai lăsa pe donşoara Jenny şi nici pe vreunul din doctori să te bată la cap.

Şedea cu genunchii strânşi. Pachetul îi era acuma pe genunchi şi îl desfăcu după ritualul străvechi, cu aceeaşi muncă laborioasă, trăgând răbdător de nodul trandafiriu până când unul mai tânăr i-ar fi ţipat să termine odată. Bătrânul Bayard îşi aprinse doar o ţigară şi-şi propti picioarele în cămin, şi până la urmă bătrânul Falls rezolvă treaba cu nodul, desfăcu sfoara şi o aşeză pe braţul scaunului. Căzu jos, şi atunci el se aplecă şi o luă pe pipăite cu degetele lui boante şi o puse iarăşi pe braţul scaunului; apoi o pândi un moment să vadă dacă nu mai cade; pe urmă deschise pachetul. Întâi era pachetul său de tutun; şi el scoase de acolo o bucată şi o mirosi, o întinse între degete şi o mirosi iarăşi. Dar fără să muşte din ea o puse la loc, alături de celelalte bucăţi, şi cotrobăi în pachet mai departe. Deschise la gură punga de hârtie pe care o găsi şi ochii lui de băieţel nevinovat cercetară cu gravitate conţinutul.

— Pot să spun, zise, că uneori mi-e şi ruşine că am un dinte aşa tare mâncat. Nu-mi mai dă pace deloc.

Încă ţinându-şi cu grijă celelalte obiecte pe genunchi, înclină punga şi scutură în palmă două sau trei dintre bomboanele bălţate, pipernicite, şi le puse la loc pe toate în afară de una singură pe care şi-o vârî în gură.

— Parcă mi-e frică să nu-mi cadă dinţii într-o zi şi să-ncep să le molfăi în gingii sau să mănânc numai din alea moi.

Obrazul lui tăbăcit se umfla uşor cu regularitate, dar rar, ca o respiraţie. Privi iarăşi în pungă şi rămase cu ea în mână.

— A fost o vreme, în şaizeştrei ori şaizeşpatru, când puteai să cumperi o bucată de pământ, şi cu doi negri pe deasupra, cu punga asta de bomboane. O grămadă de vreme, când toate ne mergeau pe dos, şi nu era nici zahăr, nici cafea, şi

abia aveai ce mânca, mâncai doar carne de vită furată, dacă mai găseai vreuna s-o furi, şi dacă nu, buruieni din şanţuri; şi erau bivuacuri noaptea în ploaie, mai mult ca...

Glasul îi curgea înainte printre fantomele vechi ale curajului şi îndurării sufletului şi trupului, în ţinuturile străbaniilor pline de glorie şi inutile unde hălăduiesc asemenea fantasme. Chicoti şi-şi mestecă iarăşi bomboana de mentă.

— Mă gândesc la ziua aia când am ocolit armata lui Grant şi-am luat-o spre nord. Grant era la Grenada atunci, şi colonelu' ne scosese pe toţi şi ne-am suit pe cai să-i ieşim înainte lui Van Dorn. Era pe vremea când colonelu' avea armăsaru' ăla argintiu. Grant era încă la Grenada, da' Van Dorn ieşise de-acolo şi-o luase spre nord. Ce mai, noi, băieţii, nu ştiam nimica. Colonelu' poate c-o fi ştiut, atâta vreme cât era el să ne ducă acasă.

Aşa că eram numai noi, băieţii, şi ziceam că mergem să ne unim cu ei mai încolo. Cel puţin, noi, restu', credeam aşa, că ne unim cu ei. Da' colonelu' nici nu se gândea la asta; nu asta-i era grija lui, el se gândea să treacă pe-acasă niţel. Nu fugeam, explică. Ştiam că Van Dron putea să le facă el faţă o săptămână, două acolo. Era deprins. Era un om pe cinste, spuse bătrânul Falls, pe cinste om.

— Cu toţii erau oameni pe vremurile alea, conveni bătrânul Bayard. Decât că voi, dracului, prea tot plecaţi de la război ca să mai treceţi pe acasă.

— De, replică defensiv bătrânul Falls, chiar dacă peste tot ţinutu' au năpădit urşii, omu' nu poate să vâneze numai urşi toată vremea. Din când în când, trebe să le mai dea pace niţel, măcar să se odihnească puţin caii şi câinii. Da' pe de altă parte, caii şi câinii pot merge pe urma ursului mai mult ca alţii, adăugă cu mândrie sobră. Sigur că nimeni nu se putea ţine după armăsaru' ăla argintiu. Nu era decât un singur cal în toată armata confederata care putea să-l ajungă pe ăla – calu' pe care Zeb Fothergill l-a adus cu el la ultima ieşire în Tennessee de la una din patrulele cavaleriei lui Sherman.

Nimeni n-a ştiut niciodată ce făcea Zeb la ieşirile astea ale

lui. Colonelu’ zicea că iese aşa numa ca să fure cai. Da’ niciodată nu se întorcea cu mai puţin de unu’. Odată a venit cu şapte din caii mai prăpădiţi pe care i-am văzut în viaţa mea. A-ncercat să-i schimbe pe carne, da’ nimeni n-a vrut să-i ia. Pe urmă a încercat să-i dea armatei, da’ nici armata n-a vrut să-i ia. Aşa că, pân-la urmă le-a dat drumul şi a reclamat la cartierul general a lui Joe Johnston banii pentru zece cai vânduţi cavaleriei lui Forrest. Nici nu ştiu dac-a primit vreodată răspuns. Nate Forrest nici n-ar fi vrut caii ăia. Cred că nu i-ar fi luat nici ăia de la Vicksburg... Eu n-am prea avut niciodată încredere în Zeb Fothergill, când îl tot vedeam cum vine şi pleacă aşa, singur, de capu’ lui. Da’ se pricepea la cai, şi de obicei aducea câte unul bun de fiecare dată când pleca. Da’ niciodată nu mai avusese unu’ ca ăsta.

Umflătura din obraz îi dispăruse, şi-şi scoase briceagul, tăie cu grijă un pic din bucata de tutun şi o luă cu limba de pe lama briceagului. Pe urmă îşi înveli pachetul la loc şi legă şi sfoara. Scrumul ţigării bătrânului Bayard îi tremura încetişor deasupra inimii, dar nu căDea încă.

Cu grijă, bătrânul Falls scuipă cafeniu în căminul rece.

— La vremea aia era în regiunea Calhoun, urmă el. Era o dimineaţă însorită de primăvară, cum n-ai mai văzut; oamenii şi caii se odihniseră, şi mâncaseră şi acum tropăiau pe drum, prin pădure şi peste câmp, şi cu păsărelele care cântau, şi cu câte un iepure ţopăind pe drum, ce mai. Colonelu’ şi cu Zeb călăreau înainte unu’ lângă altu’, pe caii lor. Colonelu’ pe Jupiter şi Zeb pe roibu’ ăla al lui, să tot fi avut vro doi ani, şi ca de obicei fiecare se lăuda cu calu’ lui. Pe Jupiter al lu’ colonelu’ îl ştiam cu toţii, da’ Zeb o tot ţinea-ntruna că al lui nu-nghite prafu’ de la calu’ nimănui. Drumul era drept de tot, peste vale spre râu, şi Zeb îl tot zgândărea pe colonel că să se ia la-ntrecere, până când colonelu’ zice: „Foarte bine”. Le-a spus băieţilor să-i dea-nainte şi ne-a zis că el şi cu Zeb ne-aşteaptă la podu’ de peste râu, la vreo patru mile mai încolo şi s-au aliniat, el şi cu Zeb, şi i-au dat drumu’.

Caii ăia erau lucru’ cel mai frumos care l-am văzut eu în viaţa mea. Au pornit-o deodată ca nişte şoimi, gât lângă gât.

Ne-au ieşit din ochi cât ai bate din palme, cu noru' de praf învolburându-se-n urma lor, da' tot i-am putut urmări din ochi o vreme după prafu' pe care-l lăsau, că-l vedeam cum se duce tot mai departe-n jos pe drum ca şi cum unu' din otomobilele astea de-acuma ar fi fost în ei. Când au ajuns la locu' unde drumu' o ia-n jos spre râu, colonelu' îl bătuse pe Zeb cu vreo trei sute de iarzi. Râu' făcea un braţ cu un cot, chiar sub mal acolo, şi când colonelu' a suit peste ridicătură, a dat peste-o companie de cavalerie de-a yankeilor, cu caii priponiţi, cu puştile strânse-n piramide, şi şedeau să-şi ia gustarea de dimineaţă. Colonelu' zice c-au rămas să se uite cu gura căscată când s-a ivit el peste ridicătură, şi-şi ţineau ceştile cu cafea şi bucăţile de pâine în mână, cu puştile în piramidă la vreo patruzeci de metri, şi căscau ochii la el.

Era prea târziu să se mai întoarcă înapoi, oricum, da' eu nu-mi închipui că s-ar fi-ntors chiar dacă n-ar fi fost. A coborât pur şi simplu în jos de pe ridicătură malului şi a trecut călare printre ei, împroşcând cenuşa, năruind piramida de puşti şi împrăştiindu-i pe oameni, tot strigând: „Înconjuraţi-i, băieţi! Cine mişcă-i un om mort!" Unu' sau doi dintre ei au vrut s-o ia la fugă, da' colonelu şi-a scos pistoalele şi a tras în aer, şi atunci ăia s-au întors şi au intrat în turmă printre ăilalţi; stăteau cu toţii acolo, tot ţinându-şi în mâini pâinea şi cafeaua când a venit şi Zeb. Şi tot aşa i-am găsit şi noi când am ajuns după vreo zece minute. Bătrânul Falls scuipă iarăşi, curat şi cafeniu, şi chicoti. Ochii îi străluceau ca nişte viorele. Cafeaua aia zic şi eu c-a fost grozavă, adăugă.

Şi uite aşa, ne-am pomenit pe braţe cu o grămadă de prizonieri cu care nici n-aveam ce face. I-am ţinut toată ziua aia, şi le-am mâncat şi mâncarea; şi când s-a făcut noapte ne-am pus şi le-am aruncat puştile în râu şi le-am luat muniţia şi restul mâncării şi-am pus planton la caii lor; pe urmă, noi, ăştilalţi, ne-am culcat. Şi toată noaptea aia am stat şi noi în păturile frumoase ale yankeilor, ascultându-i pe prizonieri cum se furişează unu' câte unu', lunecând în jos pe mal în braţul râului şi gata. Din când în când, unu' mai aluneca şi făcea pleosc în apă, sau ceva; şi atuncea stăteau

cu toţii, mâlc, o vreme. Da curând-curând îi auzeam cum o iau din loc iar, strecurându-se prin tufişuri către apă, şi noi lungiţi acolo cu franjurile de la pături în gură. Se făcuse aproape ziuă când ultimu' din ei a tulit-o şi el cum s-a priceput.

Şi-atuncea colonelu' a venit din locu' unde se culcase şi a scos un răcnet că ăia săracii l-or fi auzit de la o milă: „Hai, luaţi-o din loc, yankeilor, zice, da' vedeţi să nu fie şerpi de apă". Dimineaţa, am pus şeile şi-am încălecat şi prada noastră de război şi fiecare din noi se alesese cu câte un cal şi-am luat-o spre casă. Eram acasă de două săptămâni şi lu' colonelu' îi fătase şi vaca, când am auzit că Van Dorn năvălise buzna la Holly Springs şi dăduse foc la proviziile lui Grant. Aşa că, tot n-a avut nevoie de ajutoru' nostru, oricum.

Îşi mestecă tutunul o vreme, cufundat liniştit în amintiri, retrăind, în tovărăşia unor bărbaţi pulbere din pulberea pentru care, poate fără să ştie, se luptaseră, acele zile glorioase, trandafiriu boltite, în care puţini din cei care mai erau astăzi pe pământ ar mai fi putut intra odată cu el.

Bătrânul Bayard îşi scuturǎ scrumul de la ţigară.

— Will, spuse, pentru ce dracu' v-aţi bătut voi toţi atunci?

— Bayard, răspunse bătrânul Falls, să mă ia dracu' dac-am ştiut-o vreodată.

După ce bătrânul Falls plecase cu pacheţelul lui şi cu obrazul umflându-i-se cu nevinovăţie, bătrânul Bayard rămase o vreme pe scaun fumându-şi ţigara. Însă curând îşi ridică mâna şi-şi pipăi crescătura de pe faţă, dar uşor, amintindu-şi de interdicţia pe care bătrânul Falls i-o repetase la plecare; şi amintindu-şi de asta, gândul că poate n-ar fi fost prea târziu, că poate ar mai fi putut s-o spele de pe el, urmă.

Se ridică şi se îndreptă spre lavoarul din colţul camerei. Deasupra era prins în perete un dulăpior, cu o oglindă în uşă, şi în ea îşi examină pata neagră de pe obraz, pipăindu-şi-o iarăşi cu degetele, pe urmă îşi privi mâna. Da, s-ar mai fi şters... Dar, dracu să-l ia dac-avea să facă aşa ceva; dracu'

să-l ia pe-oricine nu mai ştie ce vrea. Aruncă ţigara şi ieşi din cameră, călcând apăsat prin hol către uşa unde era scaunul lui. Însă înainte de a ajunge la uşă se întoarse pe călcâie şi se îndreptă spre ghişeul casierului, în spatele căruia şedea casierul cu cozorocul verde pe Frunte.

— Res, spuse.

Casierul îşi ridică ochii.

— Da, domnule colonel?

— Cine dracu' mai e şi băiatul ăla care se tot învârte pe-aici şi se tot uită pe fereastra aia, toată ziua?

Bătrânul Bayard îşi coborâse glasul, apropiindu-se oarecum de tonul obişnuit al unei conversaţii.

— Ce băiat, domnule colonel?

Bătrânul Bayard arătă cu degetul şi casierul se ridică din scaun, privi peste despărţitura de lemn şi văzu, dincolo de fereastra care i se arăta, un băieţaş de zece sau doisprezece ani, privindu-l cu aer inocent şi indiferent.

— A, ăsta-i băiatul lui Will Beard, de-acolo de la pensiune, ţipă el. Cred că-i prieten cu Byron.

— Şi ce face-aici? Ori de câte ori intru, îl văd că stă acolo şi se zgâieşte pe fereastră. Ce vrea?

— Poate-o fi unul care vrea să spargă banca, sugeră casierul.

— Ce zici? Şi bătrânul Bayard îşi cuprinse cu un gest sălbatic urechea în palmă.

— Poate vrea să prade banca, ţipă celălalt, aplecându-se spre el în scaun.

Bătrânul Bayard pufni şi tropăi violent până afară şi pe urmă îşi trânti scaunul de uşă. Casierul şedea căzut, diform în scaun, mormăind adânc în trupul lui gros. Spuse, fără să-şi întoarcă deloc capul:

— Colonelul l-a lăsat pe Will Falls să-l doftorească cu alifia lui.

Snopes de la pupitrul lui nu răspunse nimic; nu-şi *ridică măcar capul. După o vreme băiatul se urni din loc* şi *se îndepărtă cu paşi indiferenţi, inocenţi.*

Virgil Beard avea acum un pistol care proiecta un jet de apă cu amoniac, teribil de usturătoare pentru ochii celui pe care-l nimerea, o mică lanternă magică, o cutie cu geam în care fuseseră dulciuri şi în care-şi ţinea ouăle de păsări şi un asortiment de insecte moarte încet în ace, precum şi o grămăjoară modestă de monede mărunte.

În iulie, Snopes îşi schimbase domiciliul. Îl evita pe Virgil pe stradă, astfel că nu-l mai văzuse pe băiat de două săptămâni, până când într-o seară, după cină, ieşi pe uşa noului său domiciliu şi-l găsi pe Virgil, aşezat liniştit şi politicos pe treptele din faţă.

— Salut, domnu’ Snopes, spuse Virgil.

6

Exasperarea şi mânia domnişoarei Jenny, când Bayard ajunse acasă în după-amiaza aceea, fură nemărginite.

— Nebun bătrân şi încăpăţânat ce eşti, îi turuia ea. Bayard ăsta nu poate să te omoare destul de repede, că te mai apuci şi-l laşi pe şarlatanul ăla bătrân de Will Falls să te mai căptuşească şi cu o septicemie? După ce doctorul Alford ţi-a spus, şi când chiar şi Loosh Peabody, care crede că o cură cu chinină sau calomel poate să vindece orice de la gâtul frânt până la degerături, a zis şi el la fel? Îţi spun drept, uneori îmi pierd de tot răbdarea cu voi; mă întreb ce păcate oi mai fi ispăşit de trebuie să trăiesc aici, laolaltă cu voi. Cum se mai linişteşte puţin Bayard şi pot şi eu să răsuflu fără să sări în sus de câte ori sună telefonul, trebuie să te-apuci tu şi să-l laşi pe sărăntocul ăsta să-ţi ungă faţa cu unsoare de osii şi negru de plită. Mă şi gândesc dacă să nu-mpachetez şi să plec de-aici şi să încep o viaţă nouă într-un loc unde nu s-a auzit de vreun Sartoris.

Se înfuriase şi îi turuia mai departe; bătrânul Bayard striga şi el, furios, răspunzându-i cu vorbe şi violente şi murdare, şi glasurile lor creşteau umplând casa, până când Elnora şi Simon în bucătărie începură să se foiască, cu urechile ciulite. În cele din urmă bătrânul Bayard ieşi din casă şi urcă pe cal şi plecă, lăsând-o pe domnişoara Jenny să-şi risipească mânia în aer, şi pe urmă o vreme fu linişte.

Dar la cină furtuna începu să fiarbă şi izbucni iarăşi. Dincolo de uşa batantă a camerei de servitori Simon îi auzea, ca şi pe Bayard cel tânăr, care se străduia să le înece zbieretele cu urletele lui.

— Terminaţi, terminaţi odată, urla, pentru numele lui Dumnezeu! Nu pot să m-aud nici măcar mestecând.

— Şi, tu, parcă eşti mai bun, se întoarse cu promptitudine domnişoara Jenny împotriva lui. Eşti la fel de rău ca şi el. Tu, cu aerele tale ţepene, de parcă ţi s-au înecat toată corăbiile.

Te învârteşti peste tot prin ţinut cu maşina aia a ta blestemată, doar pentru că-ţi închipui că ar exista cineva căruia să-i pese măcar atâtica dacă-ţi frângi gâtul sau nu, gâtul unuia ca tine care tot nu e bun de nimic, şi pe urmă mai vii şi la masă puţind tot ca un rândaş! Doar pentru că te-ai dus şi tu o dată la război. Îţi închipui că eşti singura fiinţă de pe lume care s-a dus la război? Crezi că atunci când s-a întors Bayard al meu din războiul acela s-a făcut nesuferit pentru toţi care trebuiau să trăiască cu el laolaltă? Dar el era un gentleman; el îşi făcea de cap ca un gentleman, nu ca voi, ţărănoii din Mississippi. Nişte neciopliţi cu ghetele scâlciate. Uită-te ce-a făcut el numai cu un cal, adăugă. El n-a avut nevoie de-o maşină de zburat.

— Dar uită-te şi dumneata la războiul ăla prăpădit de două parale la care s-a dus el, îi replică tânărul Bayard, un război atât de meschin că bunicul nici măcar n-a vrut să mai stea acolo în Virginia unde fusese războiul.

— Şi nimeni nici nu l-ar mai fi vrut să stea, îi răspunse domnişoara Jenny, pe unul ca el care-a înnebunit de tot numai pentru că oamenii lui l-au degradat şi-au ales un colonel mai bun în locul lui. S-a înfuriat şi s-a întors la el acasă, ca să conducă o bandă de hoţi de drumul mare.

— Un război prăpădit de două parale, repetă tânărul Bayard. Şi călare. Oricine poate să se ducă la război călare. N-are nicio sansă să facă ceva ca lumea.

— Cel puţin s-a lăsat omorât ca lumea, pufni domnişoara Jenny. El a făcut mai mult cu calul lui decât ai fost tu în stare să faci cu aeroplanul tău.

— Sigur, sufla Simon la uşa camerei servitorilor. Nu-i zic bine? Albii ştiu şi eu că se pricep să se certe.

Şi tot astfel cearta se umfla şi se trăgea în sine îndărăt în cursul zilelor următoare; se istovea de la sine, pe urmă izbucni iarăşi când bătrânul Bayard se întoarse acasă cu o altă porţie de alifie. Însă la vremea aceea Simon îşi avea grijile lui, necazuri despre care în cele din urmă îl consultă pe bătrânul Bayard într-o după-amiază. Bayard cel tânăr zăcea în patul lui cu coastele rupte, cu domnişoara Jenny îngrijindu-l ca o mamă cu o afecţiune iritată şi drăgăstoasă,

şi domnişoara Benbow care-l vizita şi-i citea cu voce tare, iar Simon revenise la vechile lui drepturi. Jobenul şi halatul coborâseră din cui şi ţigările bătrânului Bayard scădeau iarăşi cu câte una pe zi, şi caii graşi, potriviţi la culoare şi obişnuiţi să tragă împreună, îşi cheltuiau lenevia acumulată între timp pe drumul dintre casă şi bancă, în faţa căreia Simon îi oprea elegant în fiecare după-amiază, ca pe vremuri, cu ţigara între buze şi biciul cu neglijenţă studiată arborat, cu toate gesturile de rigoare într-un asemenea moment de preţ. Otomobilul, filosofa Simon, e bun aşa, ca să te distrezi, dar pentru un om cu adevărat din lumea bună nu există decât un singur lucru: caii.

Astfel că pentru Simon prilejul se ivi la-ndemână, şi odată ce ieşiseră din oraş şi caii se aşezaseră în trap obişnuit, el profită.

— De, domnu' colonel, începu el, s-ar zice că 'mneata şi cu mine o să facem un aranjament financiar.

— Ce zici?

Bătrânul Bayard îşi aduse atenţia îndărăt din locurile pe unde rătăcea prin ogoarele atâta de bine ştiute şi dealurile albastre, lucitoare, de dincolo de ele.

— Ziceam că 'mneata şi cu mine o să aranjăm ceva în legătură cu nişte bani peşin.

— Mulţumesc foarte mult, Simon, răspunse bătrânul Bayard, dar n-am nevoie de bani în momentul de faţă. Îţi mulţumesc tare mult, oricum.

Simon râse din inimă.

— Ce să spun, domnul colonel, chiar că eşti cu haz. Un om bogat ca 'mneatale şi să aibă nevoie de bani! râse iarăşi, cu o cordialitate onctuoasă şi nereuşită. Da, domne, chiar că ai haz. Pe urmă conteni râsul şi o clipă fu ocupat cu caii. Erau gemeni: Roosevelt şi Taft, cu crupe lucioase, largi, confortabile. Tu, Taft, lasă-te pe-o parte. Lenea asta pân-la urmă are să te-omoare. Bătrânul Bayard şedea în trăsură şi-i privea capul ca de maimuţă şi moţăielile legănate ale jobenului. Simon îşi întoarse faţa ridată. Da' chestia e că acuma noi o să-i mai liniştim pe negrii ăştia niţel.

— Dar ce-au mai făcut? Nu găsesc ei pe nimeni să le ia

banii?

— Păi, uite, domne, chestia aşa e, explică Simon. E cam întortocheată. Vezi ’mneatale, ei au strâns bani să facă la loc biserica aia care-a ars, şi cum strângeau banii, mi-i dădeau mie ţinând seama de situaţia mea oficială de epitrop şi că eu sunt din familia cea mai bună pe-aici prin partea locului. Asta a fost cam pe la Crăciunu’ trecut, şi-acuma ei vor banii înapoi.

— Ciudat, spuse bătrânul Bayard.

— Da, domne, conveni grăbit Simon. Şi mie mi s-a părut egzact tot aşa.

— Bine, dacă ei insistă, cred c-ar fi mai bine să le dai banii înapoi.

— Acuma vezi, ajungem la cum e treaba. Simon îşi întoarse iarăşi capul, tonul îi deveni confidenţial, şi îşi explodă bomba pe ton scăzut, melodramatic: Banii s-au dus.

— Ce dracu’, asta-mi închipui şi eu, răspunse bătrânul Bayard, deodată serios. Unde-s banii?

— M-am apucat şi i-am dat, îi spuse Simon, şi tonul lui încă era confidenţial, şi cu puţină uimire îndurerată faţă de cât de neînţelegători puteau să fie oamenii. Şi-acuma negrii ăştia vin şi m-acuză că i-am furat eu.

— Vrei să spui c-ai luat în păstrare banii altora şi pe urmă te-ai dus şi i-ai împrumutat la alte persoane?

— Da şi ’mneatale faci asta în fiecare zi, răspunse Simon. Nu-i afacerea ’mneatale să împrumuţi bani la alţii?

Bătrânul Bayard pufni violent.

— Să iei banii ăia înapoi şi să i-i dai negrilor, sau intri la puşcărie, înţelegi?

— Vorbeşti şi ’mneatale egzact ca negrii ăia de la oraş, îi spuse Simon cu voce îndurerată. Banii ăia au fost daţi în afară, ştii, îi aminti stăpânului său.

— Ia-i înapoi. N-ai credenţe pentru ei?

— Să am ce?

— Ceva care să facă tot atâta cât fac banii, ce ţi s-a dat să ţii până ţi se plătesc banii înapoi.

— A, da, am aşa ceva. Simon chicoti iarăşi, onctuos, un chicotit de satir plin de subînţelesuri şi de mulţumire de

sine. Da', sigur, aşa ceva cred şi eu că am. Numai că n-am mai auzit că i se zice credenţă. Nu, aşa nu.

— I-ai dat banii ăia la vreo negresă? întrebă bătrânul Bayard.

— Păi, să vezi, uite cum stau lucrurile... începu Simon.

Însă celălalt îl întrerupse:

— Ei, la dracu'. Şi acuma te aştepţi ca să ţi-i plătesc eu, nu? Cât a fost?

— Nici nu-mi aduc aminte bine. Negrii ăia zic că ar fi fost şaptezeci sau nouăzeci de dolari, sau cam atât. Da' nu le da atenţie; le dai egzact atâta cât crezi matale că trebe; ei îi iau oricum.

— Să mă ia dracu' dac-am să le dau ceva. N-au decât să-i ia de la tine, atâta cât te preţuiesc ei, sau să te trimită la puşcărie – oricum or vrea ei să facă, dar să mă ia dracu' dac-am să le dau un singur cent.

— Da' bine, domnu' colonel, spuse Simon, doar n-o să-i laşi pe negrii ăia de la oraş să vină şi să acuze pe-un membru al familiei matale că a furat banii, ce?

— Mână înainte! strigă bătrânul Bayard.

Simon se întoarse la locul lui pe capră, plescăi din buze la cai şi mână înainte, cu ţigara ridicată spre borul pălăriei, cu coatele scoase în afară şi cu biciul elegant ţinut împins înapoi în mână, aruncând câte o privire îngăduitoare şi superioară, dispreţuitoare către negrii care munceau pe plantaţiile de bumbac.

Bătrânul Falls puse la loc capacul pe tabachera cu alifia, şterse cu grijă tabachera cu cârpa, pe urmă îngenunche în faţa căminului rece şi aprinse cârpa cu un chibrit.

— Mi-nchipui că doctorii ăştia ai tăi toţi îţi mai spun că alifia mea te omoară, nu? întrebă.

Bătrânul Bayard îşi proptise picioarele de cămin, ţinând un chibrit în cupa mâinilor la ţigară, cuprinzând astfel în cupa palmelor două flăcări mici de chibrituri în ochii săi. Aruncă chibritul, mormăind.

Bătrânul Falls urmări din ochi cum cârpa ia foc,

încăpăţânată, cu un fir ca de creion de fum acrişor, gălbui care se risipea incârlionţându-se în aerul liniştit.

— Din când în când unu' tot trebe să se ridice şi să scuipe în faţa nimicniciei, aşa, pentru binelui lui. Trebe să-şi facă şi pentru el o tăietoare, ca atunci când şi-ascute toporu' de tocitor, spuse, încă chircit în faţa firului acrişor de fum, ca într-un ritual păgân redus la dimensiuni miniaturale. Dacă omul îşi mai arată fata din când în când în faţa nimicniciei, nimicnicia îl lasă-n pace până la urmă, până-i vine vremea. Nimicnicia asta, ei îi place să-l ia pe om pe la spate.

— Ce zici? spuse bătrânul Bayard.

Bătrânul Falls se ridică şi se şterse cu grijă de praf pe genunchi.

— Nimicnicia asta-i ca oricare alt laş, zbieră el. Nu-l pocneşte pe ăla care-o priveşte drept în ochi, decât dacă sempinge prea tare în ea. Tatu-tău ştia asta. Stătea colo, în pragu' prăvăliei în ziua când ăi doi venetici i-au adus pe negri la oraş ca să voteze pentru ei, atunci în 1872. Stătea acolo în jiletca lui ca a prinţului Albert şi cu pălăria de castor, cu braţele încrucişate, chiar şi când toţi ăilalţi plecaseră acasă, şi-i privea pe negustorii ăia din Missouri cum îi mână pe negri în sus pe drum spre prăvălie; stătea acolo în pragu' uşii, în vreme ce veneticii ăia începuseră să se tragă-ndărăt cu mâinile-n buzunare, până când se trăseseră în spatele negrilor, şi-atunci au început să-l blesteme. Şi el stătea doar aşa, uite-aşa.

Îşi încrucişă braţele pe piept, cu mâinile la vedere, şi o clipă bătrânul Bayard văzu, ca printr-un geam aburit, silueta cunoscută, familiară pe care bătrânul acesta în salopetă ponosită reuşise într-un fel s-o imoleze şi s-o aşeze deoparte în golul uriaş al sinelui său jertfit abnegaţiei.

— Atunci, când ei plecaseră-n jos pe drum, colonelu' şi-a tras mâna în dosu' uşii şi a scos urna de voturi şi şi-a aşezato între picioare.

„Voi, negrilor, aţi venit aici să votaţi, nu? zice. Foarte bine, veniţi şi votaţi."

— Şi când ei se împrăştiaseră, el şi-a descărcat pistolu' lui cu ţeava scurtă peste capetele lor de vreo două ori, pe urmă

şi l-a încărcat la loc şi-a luat-o în jos pe drum spre casa domnişoarei Winterbottom, unde şedeau ăia doi în pensiune.

„Doamnă, zice, şi şi-a scos pălăria de pe cap, am o mică chestiune de discutat cu domnii care stau aici la domneavoastră-n pensiune. Permiteţi-mi”, zice, şi şi-a pus pălăria la loc pe cap şi a urcat în sus pe scări, ţeapăn ca la paradă, şi domnişoara Winterbottom stătea şi se uita după el cu gura căscată. A intrat de-a dreptu-n odaia unde şedeau ei doi, la masă, cu faţa spre uşă, cu pistoalele în faţa lor pe masă.

— Când noi, băieţii de-afară, am auzit cele trei împuşcături, am dat buzna-năuntru. Era domnişoara Winterbottom stând acolo, cu ochii holbaţi spre susul scărilor, şi după un minut uite-l şi pe colonel cu pălăria trasă pe-o sprânceană, păşind în jos pe scări cu pas sigur, ca un jurat, scuturându-şi reverul hainei cu batista. Şi noi, acoloşa, căscând ochii la el. S-a oprit în faţa domnişoarei Winterbottom şi şi-a ridicat iarăşi pălăria de pe cap.

„Doamnă, zice, uite, am fost silit să vă murdăresc destul de tare camera de oaspeţi. Vă rog să primiţi scuzele mele, şi puneţi-i pe negrii dumneavoastră s-o cureţe şi trimiteţi-mi mie nota de plată. Încă o dată scuzele mele, doamnă, pentru c-am fost pus în situaţia extremă de a extermina nişte otrepe. Domnilor, zice către noi, bună dimineaţa.” Şi şi-a pus la loc pălăria pe cap, cam într-o parte, şi a ieşit.

— Şi, Bayard, spuse bătrânul Falls. Atunci aproape că i-am pizmuit pe-ăia doi din nord, să mă ia dracu’ dacă nu i-am pizmuit. Un bărbat poate să-şi ia nevastă şi să trăiască cu ea multă vreme, dar la urma urmei nici nu sunt rude. Da’ omul care te-aduce pe lume sau te trimite afară din lumea asta...

* * *

De acolo de unde stătea la pândă în spatele uşii camerei de servitori, Simon auzea revărsările continui, furtunatice ale glasurilor domnişoarei Jenny şi bătrânului Bayard; mai

târziu, când ei se retrăseseră în birou, şi Elnora, Caspey şi Isom se aşezaseră la masa din bucătărie aşteptându-l, ciocnirea dintre furia domnişoarei Jenny şi încăpăţânarea ca de stâncă a bătrânului Bayard le parvenea în valuri întretăiate, înăbuşite, ca ale unui val îndepărtat.

— De ce s-or mai fi certând acuma? întrebă Caspey. Te-ai mai apucat tu să faci vreo drăcie? îl întrebă pe nepotul său.

Isom îşi rostogoli încet ochii pe deasupra fălcilor trudind statornic.

— Nu, vă rog, mormăi. Eu n-am făcut nimica.

— Da' pân la urmă cred c-o să obosească. Ce face tata, Elnora?

— E-acolo sus în hol, ascultă. Du-te şi spune-i să vină să mănânce, să termin şi eu odată, Isom.

Isom lunecă de pe scaunul lui, mestecând încă, şi ieşi din bucătărie. Furia regulat sonoră a celor două glasuri crescu; dinspre locul unde silueta ponosită şi diformă a bunicului său stătea asemenea unei păsări străvechi şi urâcioase în holul întunecat, Isom putea să distingă vorbe: „otravă... sânge... tu aşa crezi că poţi să-ţi tai capul ca să ţi-l vindeci... prostule, n-ai decât să ţi-o pui pe picioare dar... faţa, capul... mori şi bine c-am scăpat... prostie să mori din cauza încăpăţânării tale de bivol... da pân-atunci ai să mai zaci..."

— Tu şi cu doctorul ăsta blestemat o să mă scoateţi din minţi. Glasul lui Bayard îl domină pe al celeilalte, dar temporar. Will Falls n-are nicio şansă să mă omoare, dracului. Nu pot să stau liniştit pe scaunul meu, la oraş, fără ca ţingăul ăla nenorocit să nu se strecoare pe lângă mine şi să-l văd cât e de dezamăgit că mă vede încă pe picioare. Şi când vin acasă, când scap de el, nu poţi nici măcar să mă laşi să mănânc în pace. Trebuie să-mi arăţi dracului poze colorate despre cum îşi închipuie un tâmpit c-ar arăta măruntaiele omului.

— Cine moare, tată? şopti Isom.

Simon îşi întoarse capul.

— Tu ce te tot învârti pe-aici, băiete? Du-te-napoi la bucătărie, unde-i locu' tău.

— Aşteptăm cu masa, spuse Isom. Da' cine moare, tată?

— Nu moare nimenea. Ce, ţi se pare c-a murit cineva? Ieşi afară din casă acuma!

Străbătură împreună holul şi intrară în bucătărie. În spatele lor glasurile urcau mânioase, furtunoase, puţin înăbuşite de pereţii dintre ei, însă stăpânitoare, neechivoce.

— Da' acuma de ce se mai ceartă? întrebă Caspey, mestecând înainte.

— Treburi de-ale albilor, îi spuse Simon. Tu vezi-ţi de treaba ta, se descurcă ei şi fără tine.

Se aşeză şi Elnora se ridică în picioare, îi umplu o ceaşcă de cafea de la ulcica cu cafea de pe plită şi i-o aduse la masă.

— Au şi albii necazurile lor, aşa cum le au şi negrii. Dăncoace cratiţa aia cu carne, mă băiete!

În casă furtuna îşi urmă revărsarea de fiecare seară, conteni ca la o înţelegere între toţi, ambele părţi rămânând mai departe la fel de ferme pe poziţiile lor; reîncepu la cină în seara următoare. Şi tot aşa, zi după zi, până în a doua săptămână a lui iulie, şi şase zile după ce tânărul Bayard fusese adus acasă cu pieptul strivit. Domnişoara Jenny şi bătrânul Bayard, şi doctorul Alford plecară la Memphis să consulte pe un bine cunoscut specialist în problemele bolilor de sânge şi de glande cu care, deşi cu oarecare dificultate, doctorul Alford reuşise să stabilească o înţelegere spre a fi primiţi. Tânărul Bayard zăcea în camera de la etaj, în ghips, însă Narcissa Benbow făgăduise că avea să vină să-i ţină tovărăşie în ziua aceea.

Cei doi reuşiseră să-l ducă pe bătrânul Bayard la trenul de dimineaţă, deşi el continua să protesteze cu vorbe murdare, ca un bivol încăpăţânat şi neînţelegător. În vagon mai erau nişte persoane care-l cunoşteau şi care remarcară şi prezenţa doctorului Alford împreună cu ei, şi deci deveniseră grijulii şi curioşi. Bătrânul Bayard profită de aceste prilejuri ca să se manifeste iarăşi în personalitatea sa obişnuită, cu izbucniri violente, ca de tunet, pe care domnişoara Jenny le ignora cu totul.

Îl duseră, întocmai ca pe un băieţaş încăpăţânat, la clinica unde urma să-i primească un specialist, într-o cameră semănând cu un hol comod, lipsit de formalisme, al unui

hotel de vară; şi acolo se aşezară printre făpturi oprite într-o aşteptare liniştită, care discutau între ele în şoaptă şi într-un foşnet dezordonat de ziare şi reviste, aşteptând sosirea specialistului. Aşteptară mult.

Între timp, din când în când, doctorul Alford asalta afabilitatea inexpugnabilă a femeii de la pupitru de recepţie, era respins, şi atunci revenea şi şedea mai departe ţeapăn, alături de pacientul său, conştient că cu fiecare minut pierdea teren în ce priveşte părerea domnişoarei Jenny despre el. Bătrânul Bayard era, în ce-l priveşte, intimidat de tot la vremea aceasta, deşi din vreme în vreme mai mârâia cu oarecare speranţă către domnişoara Jenny.

— O, nu mă mai bombăni, îl întrerupse ea în cele din urmă. De-aici nu mai poţi să fugi. Uite-ţi ziarul de azi-dimineaţă – ia-l şi liniştеşte-te.

Pe urmă specialistul intră grăbit şi se îndreptă spre femeia de la pupitru; doctorul Alford îl văzu, se ridică şi se îndreptă într-acolo. Specialistul se întoarse spre el – era un bărbat cu gesturi repezite, spilcuit, care se mişca cu gesturi arogante, zvâcnite, ca şi cum ar fi făcut exerciţii cu o floretă, şi care, întorcându-se astfel pe călcâie, aproape că-l călcă pe picioare pe doctorul Alford. Îi aruncă doctorului Alford o privire sticloasă, nerăbdătoare; apoi îi scutură mâna şi se porni într-o revărsare de cuvinte ascuţite, seci:

— La punct, văd. Promptitudine. Exactitate. Asta-i bine. Pacienta-i aici? A rezistat bine la drum, sărăcuţa?

— Da, domnule doctor, el...

— Bine, bine. S-a dezbrăcat, şi e gata, ce?

— Pacientul e b...

— Un moment. Specialistul se întoarse cu spatele. Oh, doamnă Smith!

— Da, domnule doctor.

Femeia de la pupitru nu-şi ridică ochii, şi în momentul acela un alt specialist, din alt domeniu, unul masiv, cu un aer maiestuos, deliberat reţinut, ca al unui dricar regal, intră şi-l depăşi pe doctorul Alford; un timp ei doi rămaseră în picioare, mormăind şi mârâind unul la celălalt, în vreme ce doctorul Alford stătea în picioare alături de ei, cu totul

ignorat, fierbând ţeapăn şi politicos în acelaşi timp, simţind cum scade tot mai jos şi tot mai jos în părerea pe care domnişoara Jenny ar fi putut-o avea despre statutul lui profesional. Pe urmă cei doi specialişti terminară ce-aveau de discutat, şi doctorul Alford îl duse pe omul său spre bolnav.

— Pacienta-i gata, spui? Bun; bun; economisim timpul. Eu iau masa de prânz în oraş astăzi. Dumneata ai fost la masă?

— Nu, domnule doctor. Dar pacientul e...

— Da, mi-nchipui că nu, conveni specialistul. Dar mai aveam o grămadă de vreme.

Se îndreptă grăbit spre o ieşire mascată de o perdea, dar doctorul Alford îl apucă ferm de braţ, politicos încă, şi-l opri locului. Bătrânul Bayard citea ziarul. Domnişoara Jenny îl urmărea din ochi, cu multă răceală, şi boneta îi şedea exact pe creştetul capului.

— Doamna Du Pre; colonelul Sartoris, spuse doctorul Alford, dumnealui este doctorul Brandt. Colonelul Sartoris este...

— Ce faceţi? Îmi pare bine. Aţi venit cu pacienta, da? Fiică? Nepoată?

Bătrânul Bayard îşi ridică privirea.

— Ce zice? spuse, prinzându-şi urechea în cupa palmelor şi-l văzu deodată pe specialist privindu-i cu ochi ficşi faţa.

— Ce-i asta pe faţa dumitale? întrebă zvâcnindu-şi înspre el o mână şi atingându-i excrescenţa înnegrită.

Când făcu aceasta, crescătura îi căzu între degete, lăsând pe obrazul ofilit, dar nepătat al bătrânului Bayard o porţiune rotundă de piele trandafirie, proaspătă ca a unui copil mic.

În tren, în seara aceea, bătrânul Bayard, care rămăsese multă vreme cufundat în gânduri, vorbi deodată:

— Jenny, în ce zi a lunii suntem astăzi?

— În nouă, răspunse domnişoara Jenny. De ce-ntrebi?

Bătrânul Bayard rămase tăcut o vreme. Pe urmă se ridică.

— Mă gândesc să mă duc afară să fumez o ţigară, spuse. Bănuiesc ca puţin tutun n-are ce să-mi strice, nu, doctore?

Trei săptămâni mai târziu primiră o notă de la specialist, taxându-i cu cincizeci de dolari.

— Acum înţeleg şi eu de ce-i aşa de cunoscut, spuse acru domnişoara Jenny. Pe urmă, întorcându-se către nepotul ei: Mai bine I-ai mulţumi lui Dumnezeu că n-ai fost tu ăla căruia i-a scos el pălăria.

Faţă de doctorul Alford are o atitudine de ferocitate şi beligeranță protectoare; pentru bătrânul Falls nu are decât un salut scurt şi rece din cap, după care pluteşte mai departe cu nasul în sus; însă cu Loosh Peabody nici nu mai stă de vorbă.

7

Ea intră din aerul proaspăt, cald al dimineţii în holul răcoros, unde Simon, trebăluind inutil şi cu aer important de proprietar cu o perie de praf, dădu din cap către ea.

— S-au dus cu toţii la Memphis astăzi, îi spuse. Da' domnu' Bayard vă aşteaptă. Urcaţi de-a dreptul, domnişoară.

— Mulţumesc, îi răspunse ea şi îşi continuă mersul şi urcă scările, lăsându-l pe el în spate să mute preocupat praful de pe o suprafaţă pe alta şi înapoi. Urcă în curentul proaspăt de aer care venea dinspre uşile deschise de la capătul holului. Prin uşile acelea vedea un segment din dealurile albastre şi cerul de culoarea sării. La uşa lui Bayard se opri şi rămase un timp acolo nemişcată, strângându-şi cartea la piept.

În ciuda activităţii lui Simon în holul de jos, casa era cuprinsă într-o linişte parcă de rău augur, acum când era lipsită de prezenţa energică a domnişoarei Jenny. Sunete înăbuşite mai ajungeau până la ea de departe – dinspre curte, şi reverberaţiile lor somnoroase, din urmă, pluteau în casă prin văzduhul aprins de iulie; sunete prea somnoroase ca să se poată stinge cu totul.

Însă din camera din faţa ei nu parvenea niciun fel de sunet. Poate că adormise şi impulsul iniţial – cuvântul dat, şi curajul inimii ei deznădăjduite care-o împinsese să vină în ciuda absenţei domnişoarei Jenny – acum îşi îndeplinise funcţia şi o părăsise, astfel că ea stătea în picioare chiar în faţa uşii, sperând că el adormise, că avea să doarmă ziua întreagă.

Însă ar fi trebuit să intre în cameră ca să se convingă dacă dormea cu adevărat, aşa că-şi trecu mâinile peste faţă, ca şi cum prin gestul acesta ar fi vrut să restituie chipului ei liniştea senină obişnuită pe care el trebuia să o vadă acolo, şi intră.

— Simon? spuse Bayard.

Zăcea pe spate, cu mâinile sub cap, privind afară pe

fereastră de la capătul celălalt al camerei, şi ea se opri iarăşi, chiar în prag. În cele din urmă, trezit din gânduri de tăcerea ei, el îşi întoarse capul şi odată cu mişcarea aceasta şi privirea bântuită.

— O, să mă ia dracu'. N-am crezut c-ai să mai vii astăzi.

— Da, răspunse ea. Cum te mai simţi?

— N-aş fi crezut, după felul cum stai totdeauna cu un picior în hol, toată vremea cât mătuşa Jenny nu-i aici în cameră, urmă el. Ea te-a făcut să vii?

— Mi-a cerut să vin. Nu vrea să te ştie singur toată ziua, numai cu Simon în toată casa. Te simţi mai bine astăzi?

— Ei şi ce? spuse el tărăgănat. Nu vrei să stai atunci, puţin?

Ea străbătu camera spre locul unde scaunul ei obişnuit fusese mutat într-un colţ şi şi-l trase târându-l pe duşumea. El o privea cum îşi întoarce scaunul şi se aşază.

— Şi ce gândeşti despre asta?

— Despre ce?

— Despre faptul c-a trebuit să vii să-mi ţii tovărăşie.

— Am adus o carte nouă, spuse ea. Una de... una pe care tocmai am primit-o şi eu. Sper că are să-ţi placă.

— Şi eu sper, conveni el, fără convingere. S-ar zice că tot ar trebui să-mi placă câte una după o vreme, nu-i aşa? Dar ce spui de chestia asta, c-a trebuit să vii aici astăzi?

— Eu nu cred că un bolnav ar trebui lăsat singur, numai cu negrii în casă, spuse ea, cu faţa plecată asupra cărţii. Titlul cărţii e...

— Dar atunci de ce nu trimiţi o infirmieră? N-are niciun rost să vii tu până aici.

Ea îi întâlni în sfârşit privirea, cu ochii ei gravi, disperaţi.

— De ce vii dacă nu vrei să vii? insistă el.

— Nu mă deranjează, răspunse ea şi deschise cartea. Titlul cărţii e...

— Nu, o întrerupse el. Tot o să trebuiască s-ascult prostia asta dracului toată ziua. Să stăm puţin de vorbă. Însă ea îşi ţinea mai departe capul plecat şi mâinile îi erau moarte pe cartea deschisă. De ce ţi-e aşa de frică să stai de vorbă cu mine?

— Frică? repetă ea. Ai vrea mai bine să plec?

— Ce? Nu, ce dracu'. Vreau pur şi simplu să fii şi tu umană o dată şi să stai de vorbă cu mine. Vino încoace.

Ea nu voia să-l privească şi îşi ridică mâinile între ei ca şi cum el n-ar fi zăcut, neajutorat, acolo, pe spate, la mai puţin de doi yarzi de ea.

— Vino mai aproape! porunci el.

Ea se ridică, încă ţinând cartea cu mâinile încleştate.

— Mă duc, spuse. Am să-i spun lui Simon să stea undeva pe-aproape să te audă dacă-l strigi. La revedere.

— Ascultă! exclamă el, dar ea se îndreptă grăbită spre uşă.

— La revedere.

— După tot ce mi-ai spus, că n-ar trebui să stau singur aici, numai cu negrii ăştia în toată casa? Ea se opri la uşă, şi el adăugă cu o viclenie rece: După tot ce ţi-a spus mătuşa Jenny – după ce i-am spus eu ei azi-noapte? De ce ţi-e frică de un bărbat care zace întins pe spate, prins într-o cămaşă de forţă de ghips, oricum? Însă ea îl privea doar, cu ochii gravi, deznădăjduiţi. Foarte bine, dă-o dracului de treabă, spuse el cu brutalitate. Du-te atunci. Şi-şi smuci capul pe pernă şi începu să privească iarăşi pe fereastră în vreme ce ea se întoarse la scaunul ei. Atunci el spuse, blând: Cum îi mai zice şi la asta? Ea îi spuse titlul cărţii. Dă-i drumul, atunci. Tot cred c-am să adorm curând, oricum.

Ea deschise cartea şi începu să citească repede, ca şi cum s-ar fi chircit îndărătul paravanului de cuvinte pe care glasul ei îi ridica între ei. Citi statornic o vreme, şi el, întins pe pat, inert, nu schiţa niciun gest; ea îşi ţinea capul plecat asupra cărţii, conştientă de trecerea vremii, ca şi cum s-ar fi luat la întrecere cu timpul. Termină o propoziţie şi se opri, fără să-şi ridice capul, dar aproape îndată ei vorbi:

— Continuă; sunt treaz. Poate ai mai mult noroc data viitoare.

După-amiaza trecea încet. Undeva un ceas bătea sferturile, însă în afară de aceasta nu se auzea niciun alt sunet în toată casa. Activitatea lui Simon, undeva jos, contenise de mult, însă un murmur de glasuri tot mai

ajungea până la ea, din timp în timp, de undeva, susur murmurător şi de nedesluşit. Frunzele de pe creanga de dincolo de geam nu se clinteau, şi în aerul cald zgomote năclăite, multiple, se topeau într-o monotonie somnoroasă – glasurile negrilor, sunetele iscate de animalele din grajduri, geamătul ritmic al pompei de apă, câte o izbucnire cacofonică a orătăniilor în grădina de sub fereastră, întretăiate de ţipetele neînţelese ale lui Isom când le gonea afară.

Bayard adormise, şi când ea îşi dădu seama înţelese că nu mai ştia când se oprise din citit. Şi rămase astfel, cu cartea deschisă pe genunchi la o filă ale cărei cuvinte nu lăsaseră niciun ecou în mintea ei, privindu-i faţa liniştită. Era, faţa lui, din nou foarte asemănătoare cu o mască de bronz, purificată de febra născută din înseşi trăsăturile ei, şi cu toate acestea cu brutalitatea, încă somnolând peste chipul întreg, doar foarte puţin îndulcită... Îşi întoarse privirile într-o parte şi rămase cu cartea deschisă pe genunchi, cu mâinile odihnindu-i-se nemişcate peste filele cărţii, privind cu ochi orbi pe fereastră. Perdelele atârnau fără vreun tremur. Pe creanga din faţa ferestrei frunzele erau inerte sub degetele intermitente ale soarelui, şi ea şedea, la fel de lipsită de viaţă, şi ţesătura rochiei îi era neatinsă de respiraţia abia perceptibilă, gândindu-se că n-avea să fie linişte şi pace pentru ea decât într-o lume fără bărbaţi.

Ceasul sună de douăsprezece ori. Imediat după aceea, precedat de o răsuflare întretăiată şi de sunete subterane, ca ale unui şobolan uriaş, şi cu alte zgomote furişe, tot ca ale unui şobolan prin hol, Simon îşi strecură capul în uşă, şi semăna cu bunicul tuturor maimuţelor de pe pământ.

— A adormit? spuse într-o şoaptă hârâitoare.

— Şşşşş, spuse Narcissa ridicându-şi mâna.

Simon intră în vârful picioarelor, suflând greu, târşâindu-şi picioarele pe duşumea.

— Şşşş, spuse Narcissa repede, ai să-l trezeşti.

— Masa-i gata, spuse Simon, tot aşa şoptind cu hârâituri.

— Poţi să-i ţii lui mâncarea la cald până se trezeşte, nu? şopti Narcissa. Simon! şopti ea.

Se ridică în picioare, însă el şi străbătuse încăperea până la masă, unde cotrobăi stângaci prin teancul de cărţi şi izbuti în cele din urmă să-l răstoarne tot pe jos, cu bufnet neaşteptat. Bayard deschise ochii.

— Doamne Dumnezeule, spuse, iar ai venit?

— Ia te uită, ca să vezi, exclamă Simon cu necaz prea repede ieşit la iveală, uite că eu şi cu domnişoara Benbow l-am trezit din somn...

— De ce nu suportaţi să vedeţi că stă şi omul liniştit o dată cu faţa-n sus şi cu ochii închişi, chiar că nu-nţeleg, spuse Bayard. Mulţumesc lui Dumnezeu că de-ăştia ca voi nu s-au născut mulţi deodată, în roi, ca ţânţarii.

— Ia auzi ce mai spune, zice Simon. Adormi certându-te şi când te scoli, tot cu cearta-n gură. Elnora v-a făcut de mâncare la toţi.

— Şi-atunci, de ce n-ai adus sus, aici, mâncarea? spuse Bayard. Şi pentru domnişoara Benbow. Decât dacă nu preferă să te duci să mănânci jos? Adăugă.

În toate gesturile lui de acum Simon era ca o caricatură a lui însuşi. Acum îşi asumă o atitudine de dezaprobare şocată.

— În sufragerie e locu' unde mănâncă oaspeţii, spuse.

— Nu, spuse Narcissa. Eu mă duc jos. Nu-i cazul să-i mai dau de lucru lui Simon.

— Da' nu-i niciun deranj, protestă Simon. Numai că nu-i...

— Eu cobor, spuse Narcissa. Tu du-te şi vezi de tava pe care s-o pregăteşti pentru domnul Bayard.

— Da, vă rog, spuse Simon şi porni către uşă. 'Mneata poţi să te duci direct jos. Elnora a şi pus masa până ajungi 'mneata acolo, şi ieşi.

— Eu am încercat să-l... începu Narcissa.

— Ştiu, o întrerupse Bayard, el nu lasă pe nimeni să doarmă la vremea mesei. Şi ai face mai bine să te duci să mănânci şi tu, sau dacă nu, duce totul la loc la bucătărie. Şi nici nu trebuie să te grăbeşti să te întorci din cauza mea, adăugă.

— Nu trebuie să mă grăbesc să mă întorc? Ea se opri în uşă şi privi îndărăt, spre el. Ce vrei să spui cu asta?

— Mă gândeam că poate te-ai plictisit să tot citeşti cu glas

tare.

— A, spuse ea şi-şi abătu privirile de la el, şi rămase o clipă înveşmântată în grava ei deznădejde.

— Uite ce, spuse el deodată. Nu te simţi bine, sau ce-i? N-ai vrea mai bine să te duci acasă?

— Nu, răspunse ea, şi porni din nou. Mă-ntorc curând.

Mâncă singură în sufrageria întunecoasă, în vreme ce Simon, care trimisese sus cu Isom tava lui Bayard, se învârtea în jurul mesei şi-i tot întindea în faţă cu blândă insistenţă diferite farfurii, sau se sprijinea de bufet şi depăna un monolog mormăitor care părea să nu aibă niciun început şi să nu ofere nicio perspectivă de a se sfârşi vreodată. Continua să se desfăşoare fluent în spatele ei şi atunci când ea porni să străbată holul; când se opri la uşa din faţă continua, lipsit de orice finalitate, ca şi îmbătat de propria existenţă şi hrănindu-se din însăşi forţa de pornire.

Dincolo de portalul verandei, răsadul de salvie se isca în lucirea de nesuportat a luminii albe, în împroşcări zgomotoase parcă. Şi mai încolo, aleea licărea în căldură până când, boltită pe deasupra cu salcâmii sălbatici şi stejari, cobora într-un tunet răcoros, verde, spre poartă şi spre panglica colorată a şoselei. Dincolo de şosea, câmpurile se întindeau licăritoare, întretăiate ici şi colo de pâlcuri nemişcate de pomi, către colinele care se dizolvau albăstrii în văpaia de iulie.

Stătu astfel un timp sprijinită de canatul uşii, în rochia ei albă, cu obrazul lipit de lemnul rece, lustruit al uşorului, bătută de o adiere uşoară care venea mereu de undeva, deşi nu se vedea nicio frunză tremurând. Simon îşi terminase treaba în sufragerie şi un murmur somnoros de glasuri plutea prin hol dinspre bucătărie, purtat pe tremurul subţiratic al aerului prea cald ca să poată fi numit briză.

În cele din urmă ea auzi o mişcare undeva sus şi-şi aminti că Isom urcase să-i ducă tava lui Bayard; se întoarse, împinse la o parte uşile spre salon şi intră în casă. Jaluzelele erau trase până jos şi dâra subţire de lumină care o urmărea nu făcea decât să sporească penumbra. Găsi pianul şi un timp rămase în picioare alături, mângâindu-i suprafaţa

lucioasă şi prăfuită, gândindu-se la domnişoara Jenny, aşa cum stătea, dreaptă şi neîmblânzită, în scaunul ei alături. Îl auzi pe Isom coborând scările; curând paşii i se stinseră dincolo de hol, şi atunci ea trase bancheta, se aşeză şi-şi lăsă braţele peste capacul închis.

Simon intră iarăşi în sufragerie, mormăind în sinea lui, urmat curând de Elnora; trânteau farfuriile şi vorbeau între ei în cuvinte molatice, urcând şi coborând, în flux fără consonante, năclăit. Pe urmă se duseră, dar ea rămase mai departe acolo cu braţele alungite peste lemnul răcoros, în încăperea întunecată, tăcută, unde chiar şi timpul stagna parcă.

Ceasul sună iarăşi, şi atunci ea se mişcă. „Am plâns, se gândi. Am plâns”, spuse într-o şoaptă tristă care-şi savura propria singurătate şi suferinţă. În faţa oglinzii înalte de lângă uşa salonului se opri şi-şi privi răsfrângerea indistinctă, atingându-şi ochii cu vârful degetelor. Pe urmă merse mai departe, dar se opri iarăşi la piciorul scărilor, ascultând. Apoi urcă repede şi intră în camera domnişoarei Jenny, se duse în camera ei de baie şi se spălă pe faţă.

Bayard era întins pe pat exact aşa cum îl lăsase. Fuma o ţigară acum. Din când în când, înainte de a trage din ea, o scutura neglijent pe o farfurioară pusă pe pat, alături.

— Ei? spuse.

— Ai să dai foc la casă cu asta, îi spuse ea, luându-i farfurioara. Ştii că domnişoara Jenny nu ţi-ar da voie să faci aşa ceva.

— Ştiu, o aprobă el, puţin copilăros, şi ea trase măsuţa mai aproape şi puse farfurioara pe ea.

— Ajungi la ea?

— Da, mulţumesc. Ţi-au dat de ajuns de mâncare?

— A, da. Simon e foarte insistent, ştii. Să-ţi citesc mai departe sau preferi să dormi?

— Citeşte dacă ţi-e totuna, de data asta cred că n-am să mai adorm.

— Asta-i o ameninţare?

Îi aruncă o privire, repede, exact în momentul când ea se aşeza şi-şi lua cartea.

— Spune-mi, ce ţi s-a întâmplat? O întrebă. Înainte de masă păreai de-a dreptul bolnavă. Ţi-a dat Simon ceva de băut, sau ce?

— Nu, nici chiar aşa. Şi râse, cam rătăcită, deschizând cartea. Am uitat să însemn locul, spuse, întorcând paginile grăbită. Tu nu mai ţii minte... Nu, adormiseşi, nu-i aşa? Să citesc de unde n-ai mai ascultat?

— Nu. Citeşte de oriunde. E toată vremea acelaşi lucru, cred. Dacă te tragi puţin mai aproape, cred c-am să rămân treaz.

— N-ai decât să dormi dacă vrei. Pe mine nu mă deranjează.

— Asta vrând să însemne că nu vii mai aproape? întrebă el, fixând-o cu privirea lui chinuită.

Ea îşi trase scaunul mai aproape şi îşi deschise iarăşi cartea, întorcându-i paginile.

— Cred că ajunsesem pe-aici, spuse, nehotărâtă. Da.

Citi în gând un rând sau două şi pe urmă începu să citească cu voce tare, şi citi până la capătul paginii, şi atunci glasul i se tărăgănă, consternat parcă. Întoarse pagina, şi pe urmă o dădu înapoi la loc.

— Asta am mai citit-o o dată; îmi aduc aminte acuma. Întoarse mai multe pagini, şi fruntea ei senină i se încruntase puţin. Probabil că am adormit şi eu, spuse, şi-l privi cu o consternare prietenească. Am impresia că am citit pagini multe-multe...

— Lasă, începe de oriunde, repetă el.

— Nu, stai; uite de-aici.

Citi iarăşi, reluând firul povestirii. O dată sau de două ori îşi ridică ochii repede şi-l văzu privind-o, mohorât, dar liniştit. După o vreme el nu o mai privi şi în cele din urmă, văzând că-şi închisese ochii, se gândi că a adormit. Termină capitolul şi se opri.

— Nu, spuse el cu voce somnoroasă, nu încă.

Pe urmă, când ea nu-şi reluă lectura, deschise ochii şi ceru o ţigară. Ea puse cartea deoparte şi-i aprinse chibritul, apoi luă iarăşi cartea în mână.

După-amiaza trecea. Negrii plecaseră şi în toată casa nu

se mai auzea niciun alt sunet decât vocea ei, şi ceasul bătând sferturile; afară umbrele alunecau tot mai piezişe, crainice liniştite ale înserării. El adormise acum, deşi fusese atât de convins de contrariu, şi după o vreme ea se opri şi puse cartea deoparte. Silueta lui prelungă zăcea ţeapănă în armura de ghips sub pătură, şi ea şedea locului privindu-i faţa plină de îndrăzneală, acum încremenită, şi travestirea lui de acum sfărâmată, şi suferinţa i se revărsă într-un val de milă pentru el. Era atât de lipsit de orice afecţiune pentru vreun lucru sau vreo fiinţă; atât de – atât de... dur... Nu, nu acesta ar fi fost cuvântul. Însă „rece” nu-i venea în minte; putea înţelege duritatea, dar nu răceala.

După-amiaza trecea; seara se lăsa încet. Ea şedea gânditoare, tăcută, calmă, privind pe fereastra unde nici acum nu era nicio adiere care să clintească frunzele, ca şi cum ar fi aşteptat să vină cineva să-i spună ce trebuie să facă mai departe, şi pierduse orice noţiune a timpului, altfel decât un şuvoi întunecat lunecând fără grabă şi în care ea să stea să privească până când fascinaţia apei avea să facă însăşi apa să piară.

El scoase un sunet nedesluşit, şi ea îşi întoarse repede capul şi îi văzu trupul încordându-i-se deodată groaznic în capcana lui de ghips şi mâinile încleştate şi dinţii strânşi sub buzele desfăcute şi, pe când ea rămăsese înspăimântată, incapabilă să se mişte, el scoase din nou sunetul acela. Respiraţia îi ieşea şuierătoare dintre dinţi şi gemea, ţipa, un sunet fără cuvinte care până la urmă se topi în vorbele unui blestem, şi când ea se ridică în cele din urmă şi se aplecă asupra patului lui, cu mâinile strânse la gură, trupul lui se relaxă şi, de dincolo de fruntea acoperită de broboane de sudoare, el apăru privind-o cu ochi mari, intenşi, în care se aţinea spaima şi o furie nebunească, rece, şi deznădejdea.

— Aproape că m-a atins, dracului, atunci, spuse cu glas uscat, dar parcă indiferent, încă pândind-o de dincolo de moartea înceată care i se stingea încet în ochi.

— Era ca un fel de laţ de jur-împrejurul pieptului meu, şi de fiecare dacă când trăgea iarăşi, laţul acela – trasoare, gloanţe – mi se strângea tot mai mult peste piept... Trăgea

cu mâinile de pătură şi încerca să şi-o ridice peste faţă. Vrei să-mi dai o batistă? Sunt în sertarul de sus, acolo.

— Da, spuse ea, da, şi se duse până la dulapul cu sertare.

Îşi ţinea trupul drept, dar tremurând încontinuu, agăţându-se de dulap, şi găsi o batistă şi i-o aduse. Încercă să-i şteargă fruntea şi faţa, dar până la urmă el îi luă batista din mâini şi se şterse singur.

— M-ai speriat, gemu ea. M-ai speriat groaznic. Am crezut...

— Iartă-mă, spuse el, scurt. Nu fac lucrurile astea dinadins. Dă-mi o ţigară.

Ea îi dădu o ţigară şi aprinse chibritul şi din nou el trebui să-i ţină mâna ca să-i apropie flacăra, şi încă ţinându-i încheietura trase adânc de câteva ori din ţigară. Ea încercă să-şi elibereze încheietura, însă degetele lui erau ca de oţel şi trupul ei încă prins de tremur o trădă şi ea alunecă în scaun, privindu-l cu ochi mari plini de spaimă. El îşi termină ţigara în pufăituri adânci, grăbite şi, încă ţinându-i încheietura, începu să vorbească despre fratele lui mort, fără nicio introducere, brutal, grăbit. Era o poveste urâtă, fără niciun început, şi spusă grosolan, cu o violenţă inutilă şi uneori de-a dreptul murdară, deşi însăşi violenţa cu care o spunea îi răpea din agresivitate, tot aşa cum însăşi brutalitatea cu care era spusă o făcea să nu mai fie grosolană. Şi, dincolo de toate vorbele acestea, era lupta lui cu mândria falsă şi încăpăţânată şi ea rămăsese cu braţul strâns în încleştarea lui şi cu mâna cealaltă ridicată la gură, privindu-l cu o fascinaţie înspăimântată.

— Zbura în zigzag; de asta n-am putut eu s-ajung la neamţ. De fiecare dată când izbuteam să-l ţintesc pe hun, John se băga între noi iar, şi atunci eu trebuia să zbor la o parte înainte ca altul din ei să vină peste mine. Pe urmă n-a mai făcut zigzagurile alea. Cum l-am văzut căzând în picaj, am ştiut că s-a terminat. Pe urmă am văzut focul cum se întinde peste toată aripa lui, şi el se uita înapoi. Nici nu se mai uita la hun; se uita la mine. Atunci neamţul s-a oprit, n-a mai tras în el, şi am rămas cu toţii aşa, pur şi simplu uitându-ne unul la altul. Nu înţelegeam ce voia să facă John până

când l-am văzut că-şi scoate picioarele afară. Pe urmă mi-a dat cu tifla, aşa cum făcea el totdeauna, şi i-a făcut cu mâna neamţului şi şi-a împins avionul la o parte şi a sărit. A sărit cu picioarele înainte. Nu poţi să sari prea bine cu picioarele înainte, ştii, şi curând l-am văzut că se dă de-a rostogolul. Era un nor chiar sub noi şi a căzut în el, pe pântec, aşa cum spunem noi, când îţi spargi burta dacă sari în apă. Dar sub nori nu l-am prins. Ştiu că eu am coborât înainte ca el să fi ieşit din nor, pentru că atunci când coborâsem i-am văzut avionul prăbuşindu-se peste mine, cuprins tot de flăcări. M-am tras la o parte, dar avionul ăla blestemat s-a rostogolit şi a venit iar peste mine, şi a trebuit să-l evit. Aşa că nu l-am mai prins când a ieşit din norul ăla. Am coborât cât am putut mai repede, şi ştiam că sunt sub el şi m-am uitat iar după el. Dar nu l-am văzut, şi atunci mi-am zis că n-am coborât destul de repede, şi am plonjat iar în picaj. I-am văzut avionul prăbuşindu-se la vreo milă mai încolo, dar pe John nu l-am mai văzut. Şi pe urmă au început să tragă în mine de jos...

Vorbea astfel, înainte, şi mâna ei îi căzu de la gură, îi alunecă peste celălalt braţ şi i se încleştă de degetele lui.

— Te rog, şopti ea. Te rog!

El se opri atunci şi o privi; degetele i se mişcară şi exact când ea crezu că-şi poate trage mâna înapoi, i se strânseră iarăşi, şi acum amândouă încheieturile îi erau strânse, captive. Se luptă cu el, privindu-l înspăimântată, însă el îi rânji doar, şi-i apăsă braţele încrucişate peste patul lui.

— Te rog, te rog, îl imploră ea, zbătându-se; şi simţea carnea la încheieturi prinsă ca-ntr-o menghină, îşi simţea oasele muindu-i-se ca într-un veşmânt prea larg, vedea ochii lui bântuiţi de spaimă şi rânjetul dinţilor şi deodată trupul i se nărui în scaun, capul i se lăsă între braţele captive şi începu să plângă, într-o izbucnire de isterie deznădăjduită, frenetică.

După o vreme în cameră se făcu tăcere şi el îşi mişcă puţin capul şi îi privi creştetul unde i se învolbura părul întunecat. Îşi ridică mâna şi văzu pe braţele ei urmele decolorate, acolo

unde i le încleştase la încheieturi. Însă ea nu se mişcă nici atunci, şi el îşi lăsă mâna să cadă iarăşi peste încheieturile ei, şi rămase astfel, liniştit, iar după un timp chiar şi fiorii şi tremurăturile ei se curmară.

— Îmi pare rău, spuse. N-am să mai fac.

Îi vedea doar creştetul, întunecat în valurile părului, şi îi simţea mâinile inerte sub mâna lui.

— Iartă-mă, repetă. N-am să mai fac.

— N-ai să mai mergi aşa de repede cu maşina? întrebă ea, fără să se mişte în scaun; şi vocea îi era înăbuşită.

— Ce spui?

Ea nu-i răspunse, şi cu suferinţă nesfârşită, întretăiată, el se întoarse, cu întreaga lui armătură de ghips, într-o parte în pat, muşcându-şi buzele şi înjurând printre dinţi, apoi îşi lăsă şi cealaltă mână peste părul ei.

— Ce faci? întrebă ea, tot fără să-şi ridice capul. Ai să-ţi frângi iar coastele.

— Da, aprobă el, mângâind-o stângaci pe păr.

— Aici e răul, tocmai în asta, spuse ea. În felul în care te porţi tu: faci lucruri care... care... Faci lucrurile astea numai ca să-ţi pricinuieşti singur rău şi să le provoci celorlalţi suferinţă. În realitate, nu simţi nicio plăcere făcându-le.

— Nu, conveni el, şi rămase astfel, întins, cu pieptul străbătut de ace înroşite, mângâind-o pe păr cu mâna lui aspră stângace.

Departe, deasupra lui, era acum piscul acela neatins, printre stelele negre, pustii, şi în jur simţea văile liniştii şi ale păcii. Se făcuse târziu; umbrele începuseră să cuprindă, stăpânitoare, încăperea, topindu-se într-o umbră cuprinzătoare, şi dincolo de fereastră lumina soarelui era doar o iradiere difuză, fără sursă dar palpabilă parcă. De undeva se auzeau vaci mugind una după alta, mohorâte, jeluitoare. În cele din urmă, ea se ridică în picioare, trecându-şi mâinile peste faţă, prin păr.

— Uite cum te-ai zvârcolit. N-ai să te vindeci niciodată dacă nu eşti cuminte. Întoarce-te pe spate, haide!

El o ascultă, mişcându-se încet, dureros, muşcându-şi buzele, şi cu broboane mici de sudoare apărându-i pe frunte,

şi în vremea aceasta ea îl urmărea cu o îngrijorare gravă.

— Te doare?

— Nu, îi răspunse, şi mâna i se închise iarăşi peste încheieturile ei care acum nu mai încercară să se elibereze.

Soarele pierise şi amurgul, zăgaz al liniştirii şi împăcării, cuprindea camera tot mai pierdută în umbră. Înserarea izbândise.

— Şi n-ai să mai mergi aşa de repede cu maşina? insistă ea din umbră.

— Nu, îi răspunse el.

8

Între timp ea mai primise o scrisoare de la corespondentul ei anonim. Horace însuşi, întorcându-se acasă într-o seară, i-o adusese în camera ei unde ea citea în pat; bătuse, deschise uşa, şi o clipă întârziase sprijinit în prag; se priviseră astfel o vreme, dincolo de bariera ridicată între ei de înstrăinarea şi de mândria lor încăpăţânată.

— Iartă-mă că te deranjez, spuse el cu glas convenţional.

Ea stătea întinsă în pat, în lumina scăzută a lămpii, şi părul i se revărsase întunecat pe pernă, şi numai ochii i se mişcau urmărindu-l cum străbătea camera, apropiindu-se, oprindu-se lângă patul în care stătea ea acum cu cartea coborâtă pe genunchi, privindu-l gravă, întrebătoare.

— Ce citeşti? o întrebă.

Drept răspuns ea îşi întinse cartea peste degetul oprit pe pagina unde ajunsese şi cartea era acum cu coperta şi titlul colorat la vedere. Însă el nici nu o privi. Sub halatul lui de mătase cămaşa îi era descheiată la gât şi mâna îngustă i se mişca printre obiectele de pe măsuţa de la capul patului; ridică o altă carte.

— N-am ştiut că citeşti aşa de mult.

— Am mai mult timp de citit, acum, spuse ea.

— Da.

Mâna lui se mişca mai departe pe măsuţă, atingând câte un obiect ici şi colo.

Ea stătea nemişcată, aşteptându-l să mai spună ceva. Însă el tăcea, şi până la urmă vorbi ea:

— Ce este, Horace?

El se apropie şi se aşeză pe marginea patului. Dar ochii îi erau încă neprietenoşi şi întrebători, şi umbra gurii îi rămăsese încăpăţânat rece.

— Narcy? spuse el. Ea îşi coborî ochii pe carte, şi el adăugă: întâi, vreau să-ţi cer iertare că te las singură atât de des seara.

— Da?

El îşi lăsă mâna pe genunchiul ei.

— Uite-te la mine. Ea îşi ridică faţa, şi odată cu ea şi antagonismul prin privire. Vreau să-ţi cer iertare că te las singură seara, repetă el.

— Asta înseamnă că n-ai s-o mai faci sau că nici n-ai să te mai întorci noaptea acasă?

O vreme el rămase privindu-şi gânditor mâna cum i se odihnea încordată pe genunchiul ei acoperit de pătură. Pe urmă se ridică şi se opri iarăşi lângă măsuţa de noapte, atingând obiectele de pe tăblie; apoi se întoarse şi se aşeză iarăşi pe marginea patului. Ea reîncepuse să citească, şi el încercă să-i ia cartea din mâini. Ea i se împotrivi.

— Ce mai vrei, Horace? întrebă, nerăbdătoare.

El rămase iarăşi pe gânduri în vreme ce ea îi cerceta faţa cu privirea. Pe urmă îşi ridică ochii.

— Belle şi cu mine o să ne căsătorim, spuse dintr-o suflare.

— Şi de ce-mi spui mie? Lui Harry trebuie să-i spuneţi asta. Afară de cazul că tu şi cu Belle aveţi de gând să vă dispensaţi de formalitatea divorţului.

— Da, spuse el. El ştie. Îşi lăsă mâna iarăşi pe genunchiul ei, mângâindu-i-l pe deasupra păturii. Nici măcar nu te surprinde asta, nu?

— Mă surprinde în ce te priveşte, dar nu când mă gândesc la ea. Belle este genul de fiinţă care se mişcă prin uşile dosnice.

— Da, conveni el; şi pe urmă: Asta cine ţi-a spus-o? Nu ţi-a trecut ţie singură prin gând.

Ea şedea întinsă, cu cartea pe jumătate ridicată spre ochi, privindu-l. El o apucă de mână, brutal; ea încercă să se libereze, dar în zadar.

— Cine? stărui el.

— Nu mi-a spus nimeni. Lasă-mă, Horace.

El îi eliberă mâna.

— Ştiu cine, doamna Du Pre.

— Nu mi-a spus nimeni, repetă ea. Pleacă de aici şi lasă-mă în pace, Horace! Şi în spatele pavezei antagonismului ei,

ochii ei erau deznădăjduiţi, fără speranţă. Nu-nţelegi că nu rezolvi nimic doar cu vorbele?

— Da, spuse el obosit, dar mai rămase o vreme aşezat pe marginea patului, mângâindu-i genunchiul. Apoi se ridică vârându-şi mâinile în buzunarele halatului, însă când se întoarse să plece se opri iarăşi şi scoase un plic din buzunar. Ai primit o scrisoare. Am uitat să ţi-o dau astăzi după-masă. Iartă-mă.

Ea reîncepuse să citească.

— Pune-o pe masă, spuse fără să-şi ridice ochii.

El îi lăsă scrisoarea pe masă şi porni să iasă din cameră. La uşă se opri s-o mai privească, însă rămăsese cu capul aplecat asupra cărţii.

Când Horace începu să se dezbrace, simţi că parfumul tare, lent stingându-se al trupului lui Belle, mai persista în fiecare dintre veşminte şi chiar şi pe mâinile lui, când se urcă în pat; şi, aşa agăţându-se de el, forma în întuneric alături de el fiinţa de voluptate nestăvilită a lui Belle până când, în ţinutul acela cald, încă necuprins de somn unde sălăşluieşte stăpâna viselor, Belle deveni tot mai concretă pe măsură ce propriul trup îi scăpa, depărtându-se. Şi în acelaşi timp şi Harry, cu incoerenţa lui încăpăţânată şi cu stângăciile lui de animal rănit, alcătuite în parte din vanitate rănită şi din surpriză dureroasă, dar mai ales din uimirea sinceră care se exprima din întreaga lui fiinţă, cu spaimă, ca nişte titluri de explicaţie sau dialog într-un film mut. Chiar înainte de a adormi, gândul lui, cu acea capacitate fantastă a gândului de a construi recapitulări fără sens, reproduse cu impasibilitatea fantomatică, apăsătoare a unui dictafon un incident pe care la vremea sa îl socotise lipsit de importanţă. Belle îşi eliberase buzele din sărutul lui şi, o clipă, cu trupul încă lipit de al lui, îi cuprinsese faţa în mâini, privindu-l cu ochi încordaţi, întrebători.

— Ai bani destui, Horace?

— Da, răspunse el imediat, sigur că am.

Şi pe urmă Belle iarăşi, învăluindu-l ca un drog apăsător, fatal, ca o mare nemişcată şi atotcuprinzătoare, în care se vedea el însusi înecându-se.

În noaptea aceea, scrisoarea rămase pe măsuţa de lângă pat, uitată; de abia a doua zi dimineaţă o descoperi şi o deschise.

> Încerc să te uit nu pot să te uit. Ochii tăi mari părul tău negru cât de albă te face să pari părul tău negru. Şi cum mergi eu privindute o mireasmă naşti ca o floare. Ochii tăi strălucesc misterios şi cum mergi toată noaptea sunt bolnav ca de febră gândindu-mă la mersul tău. Pot să te ating tu nici nu ştii. În fiecare zi. Dar nu pot trebuie să aştern pe hârtie trebuie săţ spun. Tu nici nu ştii cine. Buzele tale ca arcul lui cupido când vine ziua când am să le strivesc sub ale mele. Cum am visat în delir din ceruri până în Iad. Eu ştiu ce faci tu ştiu mai multe decât crezi tu văd bărbaţi cum vin în vizită la tine şi o cât sufăr. Ai grijă sunt disperat. Nimica nu mai contează acuma pentru mine. Dacă ai să iubeşti nelegiuit un bărbat eu îl omor.
>
> Numi răspunzi. Ştiu c-ai primito. Am văzut una în poşeta ta. Răspundem e mai bine curând sunt disperat mă chinuie ca o boală nu mai pot să mai dorm. Naş vrea săţ fac rău dar sunt disperat. Nu uita naş vrea săţ fac rău dar sunt disperat.

Şi n vremea aceasta zilele treceau una după alta. Nu erau zile triste, nici singuratice; erau prea bântuite de febră ca să fie triste, căci firea ei era sfâşiată din două părţi deodată şi zidurile grădinii seninătăţii ei îi fuseseră surpate, şi ea însăşi era acum asemenea unui animal sau unei păsări de noapte, prinsă într-o rază de lumină, încercând zadarnic să scape. Horace se lăsase acum cu totul în voia pasiunii şi, ca doi străini, îşi urmau obişnuinţele trupeşti de zi cu zi, într-o înstrăinare neclintită a unei îndelungi afecţiuni şi a mândriei lor atât de asemănătoare, a fiecăruia din ei, sub pojghiţa lucioasă, subţire, de automatisme, de gesturi lipsite de însemnătate. Ea se ducea acum aproape în fiecare zi să şadă

alături de patul lui Bayard, păstrând însă între ei o distanţă discretă de vreo doi yarzi.

La început el încercase s-o cucerească, vorbindu-i dominator, chiar ameninţător; şi mai târziu trecuse la linguşiri. Dar ea rămăsese fermă, şi în cele din urmă renunţă şi se mulţumi să stea întins în pat, privind liniştit pe fereastră, sau poate dormind, în vreme ce ea citea. Din când în când, domnişoara Jenny venea până în prag, se uita la ei, şi pleca. În ce o privea pe Narcissa, sfiala irezistibilă cu care se trăgea îndărăt, simţământul că o aştepta ceva neplăcut, spaima pe care o simţise alături de el până atunci îi pieriseră acum, şi uneori în loc să-i citească, şedeau doar de vorbă, liniştiţi, indiferenţi – dar cu fantasmele celeilalte după-amiezi între ei, chiar dacă nici unul, nici altul nu spuneau nimic despre asta. Domnişoara Jenny se arătase la un moment dat oarecum curioasă în ce priveşte ziua aceea, însă Narcissa îi răspunsese la fel de gravă şi de laconică, şi nici Bayard nu mai făcuse vreodată vreo aluzie. Astfel că acum se mai crease o legătură între ei doi, dar fără urmări. Pe de altă parte, domnişoara Jenny auzise nişte zvonuri despre Horace şi Belle, însă în privinţa aceasta Narcissa nu avea nimic de spus.

— Faci cum vrei tu, îi spuse domnişoara Jenny, cam acru. Eu ştiu foarte bine ce să gândesc. Pot să-mi închipui foarte bine că Belle şi cu Horace sunt în stare să facă o încurcătură de mai mare dragul, ei amândoi. Şi chiar îmi pare mai bine. Omul ăsta face din tine o fată bătrână. Acuma încă nu e prea târziu, dar dacă-ar mai fi aşteptat încă cinci ani ca să se-apuce să facă pe idiotul, n-ai mai fi avut nimic altceva de făcut decât să-ncepi să dai lecţii de pian. Acuma, tot mai ai timp să te măriţi.

— M-ai sfătui să mă mărit? întrebă Narcissa.

— Eu n-aş sfătui pe nimeni să se mărite. N-ai fi fericită, dar, la urma urmei, femeile n-au ajuns încă suficient de civilizate ca să fie fericite dacă rămân nemăritate, aşa că n-ai decât să încerci. Noi, femeile, putem rezista la orice, la drept vorbind. Şi, oricum, schimbarea face bine. Sau cel puţin aşa se spune.

Însă Narcissa nu credea asta. „Eu n-am să mă mărit niciodată”, îşi spunea. Bărbaţii... aici era sursa nefericirii, în clipa când acceptai un bărbat în viaţa ta. Şi dacă n-am reuşit să-l păstrez pe Horace, chiar iubindu-l aşa cum – am iubit...

Bayard dormea acum. Ea îşi ridică iarăşi cartea şi citi mai departe, pentru sine, despre nişte oameni de demult într-o lume de demult unde lucrurile se întâmplau aşa cum se cuvenea să se întâmple. Umbrele se lungeau către răsărit. Ea citea înainte, pierdută, absentă faţă de cele schimbătoare din jur.

După o vreme Bayard se trezi, şi ea îi aduse o ţigară şi un chibrit.

— N-o să mai trebuiască să faci aşa ceva de-acuma înainte, îi spuse el. Îmi închipui că te plictiseşte.

Voia să spună cu asta că a doua zi aveau să-i scoată ghipsul; rămase deci întins fumându-şi ţigara şi vorbind despre ce-avea de gând să facă de îndată ce-avea să se poată mişca în libertate. Primul lucru era că avea să-şi repare maşina; trebuie s-o ducă la Memphis, probabil. Şi plănuise o excursie pentru ei trei – domnişoara Jenny, Narcissa şi el însuşi – cât maşina mai era încă în atelier.

— Are să treacă însă cam o săptămână, adăugă. Probabil că s-a rablagit de tot. Sper doar că n-am sfărâmat-o de-a binelea.

— Dar n-ai să mai conduci aşa de repede, îi aminti ea. El zăcea în pat, întins, liniştit, cu ţigara arzându-i între degere. Mi-ai promis, insistă ea.

— Când am promis?

— Nu mai ţii minte? Atunci... în... în după-amiaza aceea, când era...

— Când te-am speriat aşa de tare? Ea rămăsese locului, privindu-l cu ochii gravi, speriaţi. Vino-ncoace, spuse el.

Ea se ridică, se apropie de pat şi el o prinse de mână.

— N-ai să mai mergi aşa de repede cu maşina? stărui ea.

— Nu, răspunse el. Promit.

Şi rămaseră tăcuţi, nemişcaţi, cu mâna ei prinsă într-a lui. Perdelele tremurau în suflul de-afară, şi frunzele de pe creanga din faţa ferestrei tremurau şi fremătau, şi foşneau

atingându-se una de alta. Amurgul era acum aproape. Atunci briza aceasta abia simţită avea să contenească. El se mişcă în pat.

— Narcissa, spuse. Ea îl privi. Apleacă-ţi faţa aici, la mine.

Ea îşi întoarse capul într-o parte şi o clipă nu mai fu nicio mişcare, niciun sunet între ei doi.

— Trebuie să plec, spuse ea în cele din urmă, încet, şi atunci el îi eliberă mâna.

Îi scoseseră ghipsul, şi acum era pe picioare, mişcându-se încă nesigur, într-adevăr, însă domnişoara Jenny începuse de pe acum să-l urmărească îngrijorată cu privirile.

— Dac-am izbuti să facem în aşa fel încât să-i frângem câte-un oscior mai mărunt, cam o dată pe lună, doar aşa, cât să-l ţinem în casă...

— Nu mai e nevoie, îi spuse Narcissa. De-acuma încolo are să fie cuminte.

— De unde ştii tu? o întrebă domnişoara Jenny. Ce dracu' te face să crezi aşa ceva?

— Mi-a promis el c-are să se poarte cum trebuie.

— Ăsta-ţi promite orice câtă vreme trebuie să stea întins în pat, îi replică domnişoara Jenny. Toţi fac aşa; toţi au făcut aşa. Dar ce te face să crezi c-are să se şi ţină de cuvânt?

— Mi-a promis c-are s-o facă, răspunse Narcissa cu seninătate.

Prima lui grijă fu să vadă de automobil. Fusese remorcat în oraş şi cârpit, mai mult sau mai puţin, cât să poată să meargă singur, însă trebuia oricum să fie dus până la Memphis ca să i se îndrepte caroseria şi pentru reparaţiile propriu-zise. Bayard ar fi vrut să facă el drumul acesta, chiar aşa cu coastele încă abia drese, însă domnişoara Jenny puse de data aceasta piciorul în prag şi, după o ceartă furibundă de o jumătate de oră, se dădu bătut. Astfel că maşina fu transportată la Memphis de un tinerel care se-nvârtea pe lângă unul din garajele din oraş.

— Are să te ducă Narcissa în maşina ei, dacă vrei cu tot dinadinsul să mergi pân-acolo, îi spuse domnişoara Jenny.

— În coaja aia de nucă? spuse Bayard ironic. Aia nu poate să facă mai mult de douăzeci de mile pe oră.

— Nu poate, mulţumesc lui Dumnezeu, răspunse domnişoara Jenny. Şi le-am şi scris la Memphis şi le-am spus că ţi-o repare pe-a ta în aşa fel ca să nu meargă mai repede de-atâta de-acuma încolo.

Bayard o privi cu aceeaşi tristeţe mohorâtă, lipsită de orice umor.

— Ai făcut dracului aşa ceva?

— O, ia-l de-aici, Narcissa! exclamă domnişoara Jenny. Ia-l din ochii mei! Mă oboseşti atât de tare numai să mă uit la tine.

Însă la început el nu acceptă să se urce în maşina Narcissei. Nu pierdea niciun prilej să vorbească despre automobilul ei cu un dispreţ greoi, şarjat, şi nu voia sub niciun motiv să se urce în el. Doctorul Alford îi făcuse un bandaj strâns, elastic pentru piept, astfel că putea să călătorească, însă vădea acum o înclinaţie până atunci nebănuită de a sta pe lângă casă în clipele când ştia că avea să vină Narcissa. Şi Narcissa venea destul de des. Domnişoara Jenny îşi închipuia că o făcea pentru Bayard şi o şi chestiona pe musafira ei fără să-şi facă probleme, direct, aşa cum ştia ea; la care Narcissa îi povesti despre ceea ce aflase în legătură cu Horace şi Belle – şi în vremea aceasta domnişoara Jenny şedea, neîmblânzită, ţeapănă pe scaunul ei cu spetează dreaptă de lângă pian.

— Săraca de tine, spuse; şi pe urmă: Doamne, ce idioţi mai sunt şi bărbaţii! Şi încă: Da, ai dreptate; nici eu nu m-aş mărita cu niciunul din ei.

— Nici eu, îi răspunse Narcissa. O, dacă n-ar mai exista fiinţe ca astea!

Domnişoara Jenny făcu:

— Hmph.

Şi pe urmă, într-o după-amiază, erau în maşina Narcissei

şi Bayard conducea, la început în ciuda protestelor ei. Însă el se comporta cât se poate de cuminte şi în cele din urmă ea simţi că-i piere încordarea. Treceau pe drumul care străbătea valea şi începură să urce pe coline şi ea îl întrebă încotro mergeau, însă el îi răspunse ceva în doi peri. Ea şedea liniştită alături de el, şi drumul începu curând să urce în serpentine prelungi printre pinii întunecaţi în după-amiaza cuprinsă tot mai mult de înserare. Drumul şerpuia înainte, cu privelişti scăldate schimbător în soare, în jos către vale şi către dealurile din faţă la fiecare cotitură, şi mereu erau alături pinii întunecaţi şi mireasma lor stinsă, îmbietoare. După o vreme urcară pe creasta unei coline şi Bayard încetini. Sub ei drumul cobora, pe urmă se netezea către un şir de sălcii, traversa un pod de piatră şi apoi urca iarăşi, încovoindu-se roşiatic şi pierzându-se printre copaci înnegriţi.

— Aici e locul, spuse el.

— Locul? repetă ea, visătoare; pe urmă, când maşina lunecă iarăşi înainte, câştigând viteză, ea se trezi deodată şi înţelese ce voise el să spună. Mi-ai promis! strigă.

Însă el trase sălbatic de manetă şi ea se încleştă de braţul lui şi încercă să ţipe. Însă nu putea scoate niciun sunet şi nici nu-şi putea închide ochii văzând cum podul îngust ţâşnea legănându-se sălbatic înspre ei. Şi pe urmă respiraţia i se curmă şi odată cu ea şi bătăile inimii, şi tot timpul zvâcneau, cu reverberări brutale, ca o grindină pe un acoperiş de tablă, printre sălcii şi către o sclipire orbitoare de apă, şi apoi, icnind, în sus pe colina din faţă. Automobilul firav îşi pierdu ritmul la curbă, alunecă în şanţ, se opinti în afară, şi se chinui să intre iarăşi pe drum. Bayard reuşi să-l îndrepte şi, cu viteză scăzută, urcă în sus pe colină, şi până la urmă opri. Ea şedea alături, cu buzele, din care sângele îi pierise cu totul, întredeschise cerşind ceva de la faţa lui, cu ochi mari, deznădăjduiţi. Pe urmă îşi recăpătă respiraţia, cu geamăt.

— N-am vrut, începu el stângaci. Am vrut doar să văd dacă sunt în stare, şi îşi trecu braţul pe după umerii ei şi ea se agăţă de el, zvâcnindu-şi mâinile, pierdută, peste umerii lui.

N-am vrut... încercă el iarăşi, şi atunci mâinile ei înnebunite i se lăsară peste faţă şi ea începu să hohotească nestăpânit peste gura lui.

9

Toată dimineaţa rămăsese aplecat asupra registrelor, urmărindu-şi cu un fel de uimire mâna cum înscrie cifre precise în coloanele frumos liniate. După nopţile de coşmar, nedormite, lucra într-un fel de stupoare, şi gândurile îi erau prea istovite ca să mai poată urmări măcar imaginile încolăcite ale obsesiilor lui trupeşti, zădărnicite, se părea pentru totdeauna, altfel decât cu o mirare neputincioasă, acum când constata că imaginile acestea nu-i mai însufleţeau sângele cu furie sau cu deznădejde, astfel că mai trecu o bucată e vreme până când nervii lui amorţiţi mai fură în stare să reacţioneze la o altă, nouă ameninţare şi-l făcură să-şi ridice capul. Virgil Beard intra tocmai pe uşă.

Lunecă atunci grabnic de pe scaun şi dădu repede colţul, ţâşnind prin uşa biroului bătrânului Bayard. Se chirci în spatele uşii, îl auzi pe băiat întrebând politicos cum putea să dea de el, îl auzi pe casier răspunzându-i că fusese aici acum o clipă şi că-şi închipuia că ieşise un moment, îl auzi pe băiat cum spune că, bine, avea să-l aştepte. Şi se chircea după uşă, ştergându-se cu batista peste gura căscată, atârnându-i deschisă.

După o vreme, deschise precaut uşa. Băiatul se aşezase pe vine, răbdător, nevinovat, sprijinit de perete, şi Snopes se retrase iarăşi, rămânând nemişcat după uşă, cu mâinile tremurându-i încleştate. Nici nu mai blestema, furia lui deznădăjduită era acum fără cuvinte, însă suflarea îi trecea prin grilaj cu un fel de geamăt – ah-ah-ah – şi avea senzaţia că ochii îi erau îndesaţi în orbite tot mai adânc, până când corzile de care ceva îi trăgea în ţeastă aveau să pocnească. Deschise uşa.

— Salut, domnu’ Snopes, spuse băiatul binedispus, ridicându-se în picioare.

Snopes străbătu încăperea, trecu de grilaj şi se apropie de casier.

— Res, spuse cu o voce care abia ajungea să articuleze cuvintele, dă-mi cinci dolari.

— Ce spui?

— Dă-mi cinci dolari, repetă el, răguşit.

Casierul se execută şi mâzgăli o însemnare pe o bucată de hârtie pe care o aşeză peste teancul de hârtii de alături. Băiatul se apropiase de ghişeu, însă Snopes merse mai departe prin cameră, astfel că trebui să-l urmeze până la biroul din spate, şi picioarele lui goale fâşâiau pe linoleumul de pe duşumea.

— Am încercat să dau de dumneavoastră aseară, explică. Da’

nu eraţi acasă.

Pe urmă îşi ridică ochii şi văzu faţa lui Snopes, şi după o clipă scoase un ţipăt şi se smulse din stupoarea ce-l stăpânise un moment şi se întoarse să fugă. Însă celălalt îl prinse de marginea salopetei, şi el se zbătu, zvârcolindu-se, ţipând cuprins de o spaimă sălbatică, în timp ce Snopes îl ţâra prin cameră deschizând uşa care dădea spre maidanul din spate. Snopes încerca să spună ceva cu vocea nefirească, tremurătoare, dar băiatul ţipa mereu, atârnând moale de mâna celuilalt – care căuta să-i strecoare bancnota în buzunar. Până la urmă reuşi, şi-i dădu drumul băiatului, care se clătină câţiva paşi depărtându-se, îşi regăsi controlul picioarelor şi o luă la fugă.

— De ce l-ai bătut pe băiat? întrebă curios casierul când Snopes se întoarse la ghişeul său.

— Pentru că nu-şi vede de treaba lui, lătră acesta, deschizându-şi iar registrul.

Traversând piaţa acum pustie, el îşi ridică ochii către faţa luminată a ceasului. Era unsprezece şi zece. Nu se vedea niciun semn de viaţă în afară de silueta singuratică a poliţistului de noapte în uşa luminată a oficiului poştal.

Ieşi din piaţă, trecând pe o stradă lăturalnică, pe care o străbătu cu pas egal, pe sub felinarele aprinse, singur pe toată strada şi cu repetarea la intervale regulate a umbrei

lui lungite împingându-l din peretele de întuneric prin bălţile de lumină şi pe urmă iarăşi în întuneric. Dădu colţul şi continuă pe o străduţă şi mai liniştită, şi de acolo curând pe o alee printre maluri înalte de caprifoi care-i urcau mai sus de creştet, cu mireasmă dulceagă în aerul nopţii. Aleea era întunecată de tot şi el grăbi pasul. De o parte şi de alta, caturile de sus ale caselor se înălţau mai presus de valurile de caprifoi, ici-colo cu câte o fereastră luminată printre copacii negri. Se ţinea pe lângă zidul din dreapta, mergând repede, trecând acum pe lângă ziduri întunecate. După o vreme apăru o altă casă şi un şir răzleţ de cedri conturându-se vag pe cerul palid; el se strecură pe lângă un gard de piatră şi ajunse în faţa unui garaj. Acolo se opri şi pipăi prin iarba deasă de lângă zid, se aplecă şi ridică o prăjină pe care o sprijini de zid. Cu ajutorul ei se urcă sus şi de-acolo pe acoperişul garajului.

Casa era cufundată în întuneric, şi curând se lăsă să lunece la pământ şi se furişă peste pajişte până se opri sub o fereastră. Undeva, spre faţada casei, era o lumină, însă nu se auzea niciun sunet, nu se simţea nicio mişcare; şi el rămase astfel o vreme ascultând, săgetându-şi ochii într-o parte şi într-alta, furiş, neîncetat, asemenea unui animal încolţit.

Plasa de la fereastră se mişcă de îndată sub briceagul lui; el o ridică şi rămase iar o vreme ascultând. Pe urmă, dintr-o singură mişcare lunecătoare, se strecură în cameră; se opri acolo, pe vine. Nu se auzea nici acum niciun sunet, decât bătaia grăbită a inimii lui şi casa întreagă părea să comunice liniştea caselor de o vreme părăsite. Îşi scoase batista şi se şterse la gură.

Lumina venea din camera de alături, şi el merse într-acolo. Scara pornea din încăperea aceasta şi el începu să o urce tăcut, suind repede către întunericul de sus şi pipăind cu mâna până atinse un perete, apoi o uşă. Clanţa se mişcă între degete.

Era camera pe care o căuta; înţelese asta de la început. Prezenţa ei îl învălui din toate părţile, şi o vreme inima i se zbătu zvâcnindu-i în gâtlej, şi furia, dorinţa, deznădejdea îl cutremurară. Încercă să se stăpânească; trebuia să iasă

repede de aici; îşi căută drumul pe pipăite prin cameră către pat şi se lăsă să cadă cu faţa în jos pe pat, cu capul îngropat în perne, zvârcolindu-se şi scoţând gemete înăbuşite, animalice. Dar trebuia să iasă repede de aici, astfel se ridică şi îşi pipăi iarăşi drumul prin cameră. Lumina, câtă fusese, era acum în spatele lui, şi în loc să găsească uşa se izbi de un scrin, şi rămase acolo o clipă, cercetându-i conturul cu mâinile. Pe urmă trase unul din sertare şi cotrobăi prin el. Era plin cu veşminte fragile, vag parfumate, dar el nu le putea desluşi cu mâinile.

Găsi un chibrit în buzunar şi îl aprinse adăpostindu-l cu palma, şi la lumina lui alese unul din aceste veşminte moi, descoperind de asemenea, chiar când se stingea chibritul, un pachet de scrisori într-un colţ al sertarului. Le recunoscu dintr-odată, lăsă să cadă jos chibritul stins, luă pachetul din sertar şi şi-l puse în buzunar, apoi puse scrisoarea pe care tocmai o scrisese în sertar, şi rămase o vreme cu veşmântul acela lipit de faţă; rămase astfel un timp până când auzi un sunet care-l făcu să-şi zvâcnească în sus capul, ascultând. Intrase o maşină pe alee, şi când el ţâşni spre fereastră, farurile alunecară pe alee sub el, căzând peste uşa deschisă a garajului, şi el se lăsă în genunchi sub fereastră, cuprins de panică. Pe urmă fugi spre uşă şi se opri iarăşi, chircindu-se pe vine, gâfâind, rânjindu-şi dinţii răi, nehotărât.

Alergă înapoi spre fereastră. Garajul era în întuneric acum şi două siluete întunecate se apropiau de casă; atunci el se lăsă pe vine sub fereastră până când ele intrară în umbră şi nu le mai văzu. Pe urmă, încă ţinând în mâinile încleştate veşmântul acela, urcă pe pervaz, se legănă o clipă de rama ferestrei, închise ochii şi se lăsă să cadă.

Un trosnet de sticlă spartă, şi o clipă rămase căzut, ameţit, simţind alte zgomote de spărtură şi o izbucnire de praf stătut, uscat. Căzuse într-un răsad puţin adânc, cu flori, se căţără să iasă, încercă să se ridice în picioare, căzu iarăşi, cuprins de un val de greaţă. Se rănise la genunchi, şi o vreme rămase lungit, îngreţoşat, cu buzele supte, gâfâind, şi cracul pantalonului i se îmbiba încet, tot mai greţos cald, dar el strângea mai departe veşmântul acela delicat, holbându-

se spre cerul întunecat cu ochi mari, înnebuniţi. Auzea glasuri în casă, şi o lumină se aprinse la fereastra de deasupra lui, şi atunci se urni târâindu-se şi străbătu şchiopătând pajiştea, aruncându-se în umbra cedrilor lângă garaj, şi acolo rămase privind fereastra la care se aplecase un bărbat privind afară; gemu doar o dată simţind sângele cum îi curge printre degetele încleştate. Se împinse iarăşi mai departe, trăgându-şi piciorul însângerat în sus pe zid; se lăsă să cadă în alee şi trase prăjina aruncând-o cât mai departe. După vreo sută de yarzi se opri şi îşi trase în sus pantalonul sfâşiat, căutând să-şi bandajeze rana de la picior. Însă batista i se îmbibă de îndată şi sângele îi curgea mai departe peste gleznă şi în pantof.

Ajuns în camera din spate de la bancă, îşi trase în sus pantalonul, dezlegă batista şi îşi spălă rana la chiuvetă. Mai sângera şi acum, şi când îşi văzu sângele i se făcu greaţă, şi se simţi clătinându-se până se sprijini de perete, privindu-şi mai departe sângele scurgându-i-se. Pe urmă îşi scoase cămaşa şi şi-o legă cât mai strâns în jurul piciorului. Îi mai era greaţă, şi bău îndelung apa călduţă de la robinet. De îndată i se întoarse, sărată, în gură, şi se agăţă disperat de chiuvetă, încercând să se stăpânească, să nu vomite, până îi mai trecu. Îşi simţea piciorul amorţit acum, mort, şi era slăbit, nu dorea altceva decât să se întindă puţin, dar nu îndrăznea.

Trecu dincolo de grilaj şi, la fiecare pas, piciorul stâng îi lăsa o urmă roşie. Uşa casei de bani se deschise fără zgomot; şi fără să mai aprindă lumina găsi cheia de la lădiţa cu numerar şi o deschise. Luă numai bancnote, dar le luă pe toate pe care le găsi. Pe urmă închise casa de bani, o încuie, se întoarse la chiuvetă, udă un prosop şi-şi şterse urmele de paşi de pe linoleum. Pe urmă ieşi pe uşa din spate, şi trase uşa ca să se prindă broasca. Ceasul de la tribunal sună miezul nopţii.

Într-o alee dintre două prăvălii un negru şedea într-un Ford vechi, aşteptând. Îi dădu negrului o bancnotă şi negrul porni motorul şi apoi coborî şi se uită, cu curiozitate, la legătura însângerată de sub pantalonul lui suflecat.

— Ce s-a-ntâmplat, domnu? Te-ai rănit, ceva?

— Am intrat într-o sârmă ghimpată, răspunse el, scurt. Are benzină destulă?

Negrul spuse că da, şi porni. Când traversă piaţa îl văzu pe şerif, pe Buck, oprit în lumina din faţa oficiului poştal, şi Snopes îl blestemă cu o ură tăcută, amară. Merse înainte, intră pe altă stradă, şi se pierdu în noapte, şi curând pieri chiar şi zgomotul maşinii.

Partea a patra

1

ERA O DUPĂ-AMIAZĂ DE DUMINICĂ ÎNSORITĂ de octombrie. Narcissa şi Bayard plecaseră cu maşina îndată după-masă şi domnişoara Jenny şi bătrânul Bayard şedeau la soare pe verandă când, precedată de Simon, sosi solemnă delegaţia, dând colţul casei venind dinspre spate. Era alcătuită din şase negri, înveşmântaţi într-o varietate universală de straie de duminică, conduşi de un uriaş cu ceafă de taur, cu guler înalt şi privire insistentă, agresivă.

— Uite-i, don colonel, spuse Simon şi, fără tranziţie, urcă treptele şi se întoarse spre ceilalţi, astfel ca să nu mai lase pentru nimeni nicio îndoială de partea cui alesese să se situeze.

Delegaţia se opri, ezitând o clipă, cu o solemnitate decorativă.

— Ce-i asta? întrebă domnişoara Jenny. Tu eşti, moş Bird?

— Da, vă rog, donşoară Jenny. Unul din membrii delegaţiei îşi descoperi capul prins într-o lână căruntă şi se înclină. Ce mai faceţi?

Ceilalţi îşi târşâiră pe loc picioarele şi, unul câte unul, se descoperiră şi ei. Conducătorul îşi lipi pălăria de piept ca un deputat în faţa fotografului.

— Ei, Simon, întrebă bătrânul Bayard, ce mai e şi asta? De ce i-ai adus aici pe negrii ăştia?

— Au venit după banii lor, explică Simon.

— Ce spui?

— Banii? întrebă domnişoara Jenny interesată. Ce bani, Simon?

— Au venit după banii ăia care li i-aţi promis, ţipă Simon.

— Ţi-am spus că n-am de gând să le plătesc banii ăia, spuse bătrânul Bayard. V-a spus Simon c-am să vă plătesc eu? întrebă el adresându-se delegaţiei.

— Ce bani? repetă domnişoara Jenny. Ce tot vorbeşti tu acolo, Simon?

Conducătorul delegaţiei îşi mişcase faţa ca să înceapă să vorbească, însă Simon i-i luă înainte:

— Păi, ce, dom' colonel, 'mneata mi-ai spus să le spun la negrii ăştia că le plăteşti matale.

— Nu ţi-am spus deloc aşa ceva, răspunse bătrânul Bayard cu violenţă. Ţi-am spus că, dacă ei au de gând să te bage la închisoare, să-i laşi s-o facă. Asta ţi-am spus.

— Păi, cum, dom' colonel. Ai zis matale limpede. Ai uitat matale acuma. Poate să spună şi donşoara Jenny că matale ai spus...

— Eu nu spun nimic, îl întrerupse domnişoara Jenny. Eu acuma aud prima dată de chestia asta. Ai cui sunt banii ăştia, Simon?

Simon îi adresă o privire îndurerată, plină de reproş.

— 'Mnealui mi-a spus să le spun că le plăteşte.

— Să mă ia dracu' dac-am spus aşa ceva, ţipă bătrânul Bayard. Ţi-am spus că n-am să plătesc niciun cent din banii ăştia blestemaţi. Şi ţi-am mai spus că, dacă-i laşi să vină să mă bată la cap cu banii, te jupoi de viu pe tine, domnule.

— Da' eu nici nu-i las să te bată pe matale la cap, răspunse Simon, împăciuitor. Asta şi aranjez eu acuma. Matale dă-le acuma banii ăia, şi pe urmă eu şi cu 'mneata ne socotim noi.

— Să mă ia dracu' acuma şi în vecii vecilor dac-am să fac aşa ceva; dac-am să tolerez ca un leneş de negru care nu face banii pe care-i cheltuiesc cu hrana lui să...

— Da' cineva tot trebuie să le plătească, îi atrase atenţia răbdător Simon. Nu-i aşa că-i drept, donşoara Jenny?

— Asta aşa e, aprobă domnişoara Jenny. Dar nu eu sunt aceea.

— Păi, da, nu-i discuţie că cineva trebe să le plătească. Dacă nu-i linişteşte cineva, până la urmă ăştia mă bagă la puşcărie.

Şi-atunci, ce vă faceţi 'mneavoastră, când nu mai aveţi

cine să-ngrijească de caii ăştia, şi să le dea de mâncare, şi să aibă grijă de curăţenie, şi să servească la masă?

Şi părea o imagine elocventă, impresionantă a principiilor consecvente, pure şi a abnegaţiei răbdătoare. Bătrânul Bayard îşi bocăni picioarele pe duşumea.

— Cât face cu totul?

Conducătorul delegaţiei se înfoie în jiletca sa prinţ Albert.

— Frate Mo’, spuse el, vrei să citeşti matale suma totală cuvenită pentru proiectata Biserică Baptistă a Doua, calculată de fostul diacon Strother în calitatea lui de casier al comisiei de enoriaşi?

Fratele Moore stârni o scurtă tulburare în rândul din spate al delegaţiei, ieşind însă curând la iveală cu ajutorul mai multor mâini binevoitoare – era un negru mic, sfios, în haine negre mult prea mari pentru el – şi acolo în faţă pastorul îi făcu mărinimos loc, izbutind prin atitudinea lui să concentreze atenţia generală asupra celuilalt. Acesta îşi puse pălăria pe pământ la picioare, şi din buzunarul din dreapta al hainei scoase pe rând o batistă mare, un şiret de gheată, o bucată de tutun de mestecat, şi ţinându-le pe acestea în mâna liberă, începu să-şi cerceteze din nou buzunarul, pe faţă cu o expresie de nelinişte blândă, conştiincioasă. Pe urmă puse la loc aceste obiecte şi din buzunarul din stânga scoase un briceag, un beţigaş de care era legată o bucată de sfoară murdară, o cureluşă scurtă de piele prinsă de o cataramă ruginită, în aparenţă stricată, şi în cele din urmă un carneţel soios, cu colţurile îndoite. Vâri celelalte obiecte la loc în buzunar, scăpând catarama, după care se aplecă s-o ridice; pe urmă el şi cu pastorul avură o scurtă conversaţie în şoaptă. Deschise carnetul şi frunzări paginile, întorcându-le de mai multe ori până când pastorul se aplecă peste umărul lui şi găsi Fila care trebuia şi-şi puse degetul pe ea.

— Cât este, părinte? întrebă bătrânul Bayard nerăbdător.

— Fratele Mo’ are să ne citească suma, intonă pastorul.

Fratele Moore privea fila cu ochii pierduţi, ca în transă, şi murmură ceva, cu un glas practic de neînţeles.

— Ce? întrebă bătrânul Bayard punându-şi mâinile cupă la

ureche.

— Făceţi-l să vorbească mai tare, spuse Simon. Nici n-aude nimeni ce spune ăsta.

— Mai tare, îl îndemnă pastorul, doar cu o urmă de nerăbdare.

— Şaizeşapte dolari şi pazeci de cenţi, anunţă în cele din urmă Fratele Moore.

Bătrânul Bayard se lăsă pe spate în scaunul lui şi începu să înjure, minute întregi la rând, prelung, în vreme ce Simon îl urmărea din ochi cu îngrijorare ascunsă. Pe urmă se ridică şi bocăni străbătând veranda, intrând în casă, înjurând, blestemând încă. Simon oftă, şi trupul i se destinse. Delegaţia se agită iarăşi, şi Fratele Moore se pierdu degrabă în spate. Pastorul însă îşi menţinea atitudinea dinainte, de adâncă aşteptare plină de semnificaţie, impresionantă.

— Ce s-a întâmplat cu banii ăştia, Simon? întrebă domnişoara Jenny curioasă. I-ai avut tu, nu-i aşa?

— Aşa zic ăştia, răspunse Simon.

— Şi ce-ai făcut cu ei?

— Sunt în regulă, o asigură Simon. I-am pus doar deoparte, ca să zic aşa.

— Cred şi eu că i-ai pus, îl aprobă ea, sec. Aş zice chiar că n-au apucat să se răcorească până i-ai pus tu deoparte. Ei, chiar că şi merită să-i piardă dacă s-au gândit să ţi-i dea ţie să-i păstrezi. Cui i-ai dat?

— A, păi, eu şi cu don colonel am aranjat asta de la-nceput, spuse Simon cu totul în largul său, şi asta încă de mult.

Bătrânul Bayard se auzi tropăind prin hol şi apăru cu un cec în mână.

— Uite, spuse, poruncitor, şi pastorul se apropie de balustradă, luă hârtia şi o împături, punând-o în buzunar. Şi dacă o să mai fiţi destul de idioţi să vă daţi banii pe mâna ăstuia, să nu mai veniţi la mine, auziţi? îi privi pe membrii delegaţiei cu ochi lucitori, o clipă, pe urmă îşi îndreptă licărul privirilor spre Simon. Şi data viitoare când mai furi bani şi pe urmă îţi trece prin gând să vii la mine să ţi-i plătesc cu, atunci te arestez şi te pun să-i plăteşti până la

ultima para, eu cu mâna mea. Acuma scoate-i pe negrii ăştia de-aici.

Delegaţii se şi urniseră într-o mişcare unică, laolaltă, însă pastorul se pricepu să-i oprească pe toţi cu un gest al mâinii, deodată ridicată. Se întorsese acum cu faţa spre Simon.

— Diaconul Strother, spuse el, este preot împuternicit al fostei Prime Biserici Baptiste, şi numit iarăşi preot al propusei Biserici Baptiste a Doua, şi preşedinte al acestui comitet. Şi prin aceasta te reinvestesc în fostele matale calităţi de diacon în aceeaşi propusă Biserică Baptistă a Doua. Amin. Domnu' Colonel Sartoris şi doamnă, ziua bună.

Pe urmă se întoarse pe călcâie şi îşi conduse comitetul afară din scenă.

— Mulţumesc lu' Dumnezeu că ne-am luat şi grija asta de pe cap, spuse Simon, după care se apropie şi se aşeză pe prima treaptă, oftând mulţumit.

— Şi tu ţine minte ce ţi-am spus, îl avertiză bătrânul Bayard. O dată numai să mai…

Însă Simon îşi întorsese capul în direcţia în care se îndepărtase delegaţia.

Căci membrii comitetului se întorseseră şi îşi lungeau gâturile, privind sfioşi de după colţul casei.

— Ei? întrebă bătrânul Bayard. Ce mai e acuma?

Încercau să-l împingă pe Fratele Moore în faţă, însă de data aceasta el se împotrivi cu succes. În cele din urmă pastorul vorbi:

— Aţi uitat paj'de cenţi, albilor.

— Ce?

— Zice că nu i-aţi scris şi pe-ăia paj'de cenţi, strigă Simon.

Bătrânul Bayard explodă; domnişoara Jenny îşi duse repede palmele la urechi şi membrii comitetului îşi rostogoliră albul ochilor plini de o admiraţie respectuoasă, în vreme ce bătrânul se ridica la înălţimi ameţitoare, de acolo de sus prăbuşindu-se acuma asupra lui Simon.

— Dă-le patruzeci de cenţi şi scoate-i de-aici, tună bătrânul Bayard. Şi dacă-i mai laşi vreodată să se apropie, mă pun cu biciul pe voi toţi.

— Doamne, dom' colonel, da' eu nici n-am paj'de cenţi şi

’mneatale ştii foarte bine asta. Ce, nu pot să se lipsească de ei, dacă tot au primit restu’?

— Ba da, ai, Simon, spuse domnişoara Jenny. Ţi-a mai rămas o jumătate de dolar când am comandat perechea aia de pantofi pentru tine aseară.

Din nou Simon o privi cu o uimire îndurerată.

— Dă-le banii! comandă bătrânul Bayard.

Simon îşi băgă fără grabă mâna în buzunar, scoase o jumătate de dolar şi o roti încet în palmă.

— S-ar putea să am nevoie de banii ăştia, dom’ colonel, protestă el. Ei ar putea foarte bine să mi-i lase mie.

— Dă-le banii! tună bătrânul Bayard. Mi-nchipui că poţi să plăteşti şi tu cel puţin patruzeci de cenţi.

Simon se ridică în picioare fără niciun entuziasm şi pastorul se apropie.

— Unde-i băncuţa de zece cenţi restu’? ceru Simon, şi nu se învoi să cedeze moneda până nu i se puseră în palmă două băncuţe de câte cinci cenţi; pe urmă comitetul se îndepărtă din nou.

— Acuma, spuse bătrânul Bayard, vreau să ştiu ce-ai făcut cu banii ăia.

— Să vezi, dom’ colonel, începu îndată Simon, uite cum a fost. Am pus banii ăştia în circulaţie.

Domnişoara Jenny se ridică.

— Doamne, iar începem cu toată chestia asta?

Şi îi lăsă singuri. Din camera ei, unde se aşezase la soare la fereastră, îi mai auzea – mânia dezlănţuită a bătrânului Bayard şi eschivările blânde şi plauzibile ale lui Simon, glasurile ridicându-li-se şi murind în aerul adormit al duminicii.

Mai era un trandafir, unicul trandafir rămas. Prin zilele triste, moarte ale verii târzii continuase să înflorească, şi acum deşi prunele îşi legănau demult sorii miniaturali printre crengile bântuite de omizi, şi fructele eucalipţilor, arţarilor şi hickorilor plesniseră de două săptămâni, aurii şi stacojii, şi ierburile, pe unde bunicii lăcustelor se chirceau leneşi ca nişte octogenari, se împodobiseră în două rânduri cu câte o brumă delicată, şi amiezile însorite erau

înmiresmate cu sasafras – încă mai era înflorit, acum matur de tot, şi parcă uşor amorţit, ca o stea grotescă, tot mai stinsă. Domnişoara Jenny lucra în zilele acestea îmbrăcată într-un jerseu şi coada hârleţului îi lucea în mănuşa murdară de pământ.

— Seamănă cu unele femei pe care le ştiu eu, spunea. Nu se îndură să se dea bătută cu graţie şi să rămână pur şi simplu o bunică.

— Lasă să treacă vara, protestă Narcissa – era acum în rochia ei neagră de lână; avea şi ea un hârleţ în mână şi lucra senină, pe urma nerăbdării certăreţe, repezite a domnişoarei Jenny, dar fără să realizeze mare lucru, mai puţin decât nimic, mai puţin chiar decât Isom, din cauză că-l demoraliza pe Isom, care se lăsase de îndată supus aripii de stânga, celei pasive. Are şi ea dreptul la o vară.

— Sunt unii care nu ştiu când li se termină vara, replică domnişoara Jenny, Vara indiană nu e o scuză pentru adolescente din astea senile.

— Dar nu e vorba nici de senilitate.

— Bine, bine. Ai să vezi tu singură într-o zi.

— O, într-o zi. Nu sunt dispusă să ajung de pe acum bunică.

— Te descurci tu foarte bine. Domnişoara Jenny scoase din pământ un bulb de tulpină, curăţindu-l cu grijă de pământul prins de rădăcini. S-ar zice că l-am cuminţit destul de bine pe Bayard, pentru moment, urmă ea. Mă gândesc c-am putea să-i spunem John de data asta.

— Da?

— Da, repetă domnişoara Jenny. O să-i spunem John. Hai, Isom!

Bumbăcăria funcţiona acum neîntrerupt, zi şi noapte, de mai bine de o lună, cu bumbac recoltat de pe plantaţia Sartorişilor şi de la celelalte plantaţii din susul văii şi de la plantatorii mai mărunţi de pe câmpurile risipite printre coline. Domeniul Sartoris era lucrat în arendă. Cei mai mulţi dintre arendaşi îşi strânseseră târziu bumbacul şi grâul; şi-n după-amiezile târzii, cu aerul de vară indiană şi cu o tristeţe veche, aspră, tăioasă, ca un fum de lemne plutind mocnit în

aerul neclintit, Bayard şi cu Narcissa porneau cu maşina spre locurile, pe lângă vreun izvor la marginea pădurii, unde negrii îşi aduceau trestia de zahăr şi-şi pregăteau laolaltă melasa pentru iarnă. Unul din negri, un fel de patriarh al arendaşilor, stăpânea moara şi catârul care-i furniza energia. El supraveghea strivitul trestiilor şi fermentarea sevei şi când ajungeau Bayard şi Narcissa, catârul continua tropăind liniştit să se rotească în cercuri monotone şi răbdătoare, cu copitele foşnindu-i în groapa cu trestii uscate, iar câte unul din nepoţii patriarhului împingea mai departe trestiile în groapa unde urmau să fie strivite.

Catârul se învârtea mai departe în cercuri, aşezându-şi cu delicateţe picioarele ca de căprioară în groapa foşnitoare cu trestii, cu gâtul rlătinându-i-se în jug ca o bucată de furtun de cauciuc, cu crupa brăzdată de semne şi cu urechile atârnându-i fără viaţă şi cu ochii pe jumătate închişi moţăindu-i veninoşi sub pleoapele palide, după toate aparenţele adormit de monotonia propriilor mişcări inerte. Câte un Homer al câmpurilor de bumbac se apuca să cânte legenda catârului şi a locului său în lumea sudului. Catârul fusese, mai mult decât orice altă făptură sau lucru, cel care, strâns legat de pământ când toate celelalte se pierduseră în faţa revărsării deznădăjduite de înfrângeri şi nefericiri, mai rezistent faţă de tot ceea ce frânsese inimile oamenilor, rezistând tocmai prin preocuparea lui veninoasă şi răbdătoare faţă de prezentul imediat, scosese sudul de sub călcâiul de fier al Reconstrucţiei şi-l învăţase iarăşi mândria prin lecţiile umilinţei, şi curajul prin lecţiile adversităţilor învinse; cel care înfăptuise imposibilul în ciuda unor dificultăţi deznădăjduite, prin pură şi vindicativă răbdare. Nu semănă tatălui şi mamei; fii şi fiice nu va avea niciodată; răzbunător şi răbdător (este ştiut că poate să muncească zece ani de bunăvoie şi cu răbdare pentru tine, pentru privilegiul de a te izbi o singură dată cu copita); solitar, dar fără mândrie, ajungându-şi sieşi, dar fără vanitate; şi glasul îi este propria deriziune. Respins la o parte, ca un paria, el n-are nici prieteni, nici soaţă, nici ţiitoare, nici iubită; celibatar, este neînsemnat de vreun semn, nu stăpâneşte nici

vreun stâlp, nici vreo peşteră în pustie, nu este asaltat de ispite, nici flagelat de vise, nici mângâiat de viziuni; credinţa, speranţa, mila nu i-au fost menite. Mizantrop, munceşte şase zile fără răsplată pentru o creatură pe care o urăşte, legat cu lanţuri de o altă făptură pe care o dispreţuieşte, şi îşi petrece ziua a şaptea izbind cu copita sau fiind izbit cu copita de semenii săi. Neînţeles chiar de acea creatură ale cărei impulsuri şi procese mintale seamănă cel mai bine cu ale lui, negrul care-l mână, el înfăptuieşte acţiuni străine într-un mediu străin; câştigă pâinea nu numai pentru o rasă, ci pentru o întreagă formă de comportament; blândeţe întruchipată, partea lui de moştenire îi este smulsă şi amestecată laolaltă cu sufletul într-o moară vâscoasă. Urât, neobosit şi pervers, nu poate fi clintit nici de raţiune, nici de linguşeală, nici de făgăduiala vreunei răsplăţi îşi duce la capăt îndatoririle umile, monotone, fără să se plângă, şi ambrozia lui este lovitura pe care o primeşte. Făptură vie, trece prin lume mânat de la spate, obiect al deriziunii tuturor; fără nimeni care să-l plângă, să-l cinstească sau să-l cânte, îşi albeşte oasele groteşti, acuzatoare printre cutiile sparte de tablă şi vasele ciobite şi cauciucurile vechi de automobile pe dealuri singuratice în vreme ce carnea i se înalţă pe neştiute în văzduh în ghearele şi plictisul vulturilor.

Când se apropiau, trosnetele şi scârţâiturile roţii le erau un prim semn, decât dacă se întâmpla să bată vântul înspre ei; atunci era mirosul pătrunzător, ciudat de fascinant, al fermentării şi al melasei fierbinţi. Lui Bayard îi plăcea acest miros şi se opreau uneori cu maşina o vreme, în vreme ce băiatul negru îşi rostogolea ochii furişi spre ei pe când împingea trestia, şi stăteau să privească bătrânul aplecat peste ceaunul fierbinte şi catârul continuând să se rotească în cercuri răbdătoare. Uneori Bayard cobora şi se ducea să stea de vorbă cu bătrânul, lăsând-o pe Narcissa în maşină, învăluită în miresmele coapte ale anului înclinat spre sfârşit, cu tristeţea lui bogată, nelămurită; şi ea îşi oprea privirea gânditoare asupra lui Bayard şi a bătrânului negru – unul zvelt şi înalt, fatal de tânăr, şi celălalt încovoiat de timp – şi

gândul ei urca în valuri senine, continue, înconjurându-l fără ca el să ştie.

Pe urmă el se întorcea şi se urca în maşină alături şi ea îi atingea stofa aspră a hainelor, dar atât de uşor încât el nici nu-şi dădea seama, şi se întorceau pe drumul nesigur, plin de hârtoape, pe lângă păduri somptuoase, şi curând, deasupra stejarilor şi cedrilor, se arăta casa albă, simplă, uriaşă, sigură, şi discul portocaliu al lunii de toamnă, coaptă ca o brânză fermentată, ridicându-se peste dealurile din spate.

Uneori se întorceau după ce se lăsase întunericul. Moara era atunci oprită, şi braţul ei lung se întindea nemişcat peste scena luminată de foc. Catârul rumega în grajd, sau bătea din copite amuşinându-şi troaca goală, sau dormea de-a-n picioarelea, fără niciun gând la ziua de mâine; şi la lumina focului se vedeau mişcându-se multe umbre. Negrii se strânseseră laolaltă acum; bătrânii şi femeile aşezaţi pe perne foşnitoare de trestii în jurul focului pe care câte unul din ei îl hrănea cu tulpini uscate, până când furia lui renăscută urca cu limbi de foc spre crengile de deasupra, aurind şi mai tare frunzele auriu-tremurătoare, şi tinerii, şi fetele, şi copiii chirciţi pe vine şi nemişcaţi asemenea unor animale, murmurau un cântec fără cuvinte, în care notele plângătoare în ton minor se amestecau cu basurile calde într-o suspensie imemorială şi tristă, şi feţele lor grave, întunecate se aplecau spre flăcări fără ca buzele să fi se întredeschidă.

Dar când soseau albii îşi conteneau cântecele, şi stăteau doar în jurul focului pe care fierbea ceaunul, vorbind în murmure întretăiate, uneori cu o veselie jeluitoare, în vreme ce din culcuşurile umbrite printre trestiile foşnitoare tinerii şi fetele se auzeau şuşotind şi chicotind.

Întotdeauna unul din ei, şi uneori amândoi, se opreau în biroul unde se aflau bătrânul Bayard şi domnişoara Jenny. Acum ardea un foc de buturugi în cămin şi ei şedeau la căldura lui – domnişoara Jenny în bătaia luminii, cu ziarul ei de fiecare zi, iar bătrânul Bayard cu picioarele în papuci sprijinite de cămin, cu capul învăluit într-un nor de fum şi cu

setterul cel bătrân visând întretăiat, alături de scaunul lui, retrăind poate atitudini mândre şi străvechi, sau încă şi mai departe în trecut, zilele zvelte, stângace ale tinereţii lui de câine, când lumea era plină de mirosuri înnebunitoare pentru sângele lui şi mândria nu-l învăţase încă să se stăpânească; şi Narcissa şi Bayard stând între ei – Narcissa visând şi ea la lumina focului, gravă şi liniştită, şi tânărul Bayard fumându-şi ţigările într-o tihnă stăpânită şi parcă prost dispusă.

În cele din urmă bătrânul Bayard îşi arunca trabucul în foc şi-şi lăsa picioarele să cadă pe duşumea; câinele se trezea şi-şi înălţa capul, clipind şi căscând cu atâta hotărâre, încât Narcissa privindu-l se trezea şi ea căscând.

— Ei, Jenny?

Domnişoara Jenny îşi lăsa ziarul deoparte şi se ridica în picioare.

— Lasă-mă, spunea Narcissa, lasă-mă pe mine.

Însă domnişoara Jenny nu se învoia niciodată, şi curând revenea cu o tavă şi trei pahare, iar bătrânul Bayard îşi descuia biroul şi scotea carafa cu dop de argint şi alcătuia, cu o grijă rituală, trei groguri.

O dată Bayard o convinsese să-şi pună veşminte kaki şi cizme, şi o lua cu el la vânătoare de racuni. Caspey, cu un felinar cu geamul bălţat şi un corn de vacă petrecut pe după umăr, şi Isom cu un sac găunos şi o toporişcă, şi patru câini umbroşi, neliniştiţi, îi aşteptau la portiţă; porniră printre tulpinile fantomatice ale porumbului, pe unde în fiecare zi Bayard stârnea câte un stol de potârnichi, spre pădure.

— Unde începem în noaptea asta, Caspey? întrebă Bayard.

— În spate la moş Henry. Sunt acolo în vie, după bumbăcărie. Bătrânul Blue i-a stârnit încă de azi-noapte.

— Şi de unde ştii că-i aici în noaptea asta, Caspey? întrebă Narcissa.

— S-a-ntors, răspunse Caspey convins. E-acolo chiar în clipa asta, şi se uită la felinarul ăsta al nostru, cu ochii holbaţi în sus, şi-ascultă să vadă dacă vin şi câinii cu noi.

Trecură peste un gard şi Caspey se aplecă şi puse felinarul jos. Câinii i se foiau la picioare, mirosindu-se unii

pe alţii şi mârâind înăbuşit când le dezlegă zgardele.

— Hei, Ruby! Stai liniştit aicişa. Trage-te mai încoace, prostule! Câinii mârâiau; apoi se avântară cu ochii topindu-li-se în licăriri furişe, fluide; pe urmă se pierdură tăcuţi, grăbiţi în întuneric. Să-i lăsăm puţin, spuse Caspey; să vedeam dacă îndrăzneşte să iasă acum. Din întuneric, în faţă, un câine lătră de trei ori, pe ton ascuţit. Asta-i câinele ăla tânăr, spuse Caspey. Face şi el pe grozavul. Nu c-ar fi mirosit ceva.

Deasupra lor stelele pluteau, nelămurite în cerul înceţoşat; aerul nu se răcorise încă, pământul se simţea încă fierbinte sub tălpi. Stăteau într-o oază nemişcată de lumină împrăştiată de felinar, într-o lume care nu mai avea decât o singură dimensiune, o cisternă nedesluşită de întuneric bătută de o licărire scăzută şi acoperită de o perdea nemărginită de stele risipite, felinarul fumega şi emana un miros vag de căldură. Caspey îl ridică, făcu fitilul mai mic şi şi-l aşeză iarăşi la picioare. Pe urmă, din întuneric, veni o singură notă, rezonantă, scăzută, gravă.

— Ăsta e, spuse Isom.

— Ăsta-i Ruby, conveni Caspey, ridicând felinarul. L-a dibuit. Câinele cel tânăr schelălăi iarăşi, cu isterie furioasă; pe urmă răsună iar semnalul unic, grav. Narcissa îşi strecură braţul pe sub al lui Bayard. Nu-i nicio grabă, îi spuse Caspey. Nu l-au încolţit încă. Huu! Hai, mă câine! Câinele cel tânăr îşi contenise schelălăitul, dar la intervale celălalt încă îşi slobozea nota unică, rezonantă, şi toţi ceilalţi îl urmau. Hai, mă câine!

Merseră mai departe, împleticindu-se peste brazdele tot mai puţin adâncite, urmând felinarul clătinat al lui Caspey, şi întunecimea se iscă deodată, crescând, cu ţipete scurte, statornice, pe patru voci.

— L-au dibuit, spuse Isom.

— Îhî, aprobă Caspey. Hai să mergem. Ţine-l, câine!

Alergau acum, Narcissa agăţându-se de braţul lui Bayard, şi trecură în goană peste iarba umedă şi apoi peste un alt gard, şi mai departe printre arbori. Ochi licăreau câte o clipă din întunericul din faţă; o altă izbucnire de lătrături,

întrerupte de schelălăituri aţâţate, şi printre umbrele agitate, mişcându-se în semiîntuneric, câinii apărută în jurul lor.

— Hei, acolo, spuse Caspey. Bătrânul Blue l-a văzut.

— E şi câinele lui moş Henry, spuse Isom.

— Ştiam eu c-are să fie pe-aici, bodogăni Caspey. Nu se mai poate ţine de oposum acuma, dar se bagă şi el când îl aude în pom...

Îşi aşează felinarul pe creştetul capului şi privi în sus, spre frunzişul năpădit de plante sălbatice, agăţătoare, al copacului, şi Bayard îşi scoase lanterna electrică din buzunar şi-i îndreptă raza spre vârful copacului. Cei trei câini mai bătrâni, împreună cu animalul patriarhal, cu blana mâncată de molii parcă, al lui moş Henry, şedeau în cerc în jurul copacului, încordaţi, schelălăind sau lătrând scurt, întretăiat, însă câinele cel tânăr se pornise pe un urlet neîntrerupt, înnebunit, isteric.

— Dă-i un picior căţelului ăstuia, să tacă odată! porunci Caspey.

— Mă, Ginger, tacă-ţi fleanca, ţipă Isom.

Îşi lăsă securea şi sacul din spinare şi-l înşfăcă pe câinele cel tânăr, ţinându-l strâns între genunchi. Caspey şi Bayard înconjurau încet copacul, printre câinii înnebuniţi. Narcissa îi urma.

— Viţele astea-s aşa dese acolo sus... spuse Caspey.

— Uite-l, spuse Bayard deodată. L-am prins.

Îşi imobilă raza lanternei şi Caspey se apropie şi privi peste umărul lui.

— Unde? întrebă Narcissa. Tu-l vezi?

— Da, acolo e, aprobă Caspey. Uite-l! Ruby nu minte. Când spune ea că-i acolo, acolo e.

— Unde e, Bayard? repetă Narcissa.

El o trase în faţa lui şi potrivi lumina deasupra capului ei, sus în frunzişul copacului, şi curând, din plasa lianelor agăţate, două puncte mici de foc roşiatic, nici măcar la un chibrit departe unul de altul, licăriră spre ea, clipiră, apoi luciră din nou.

— Se mişcă, spuse Caspey. Opusum tânăr. Urcă sus şi

scutură-l, Isom.

Bayard îşi ţinea lumina lanternei în ochii animalului şi Caspey îşi aşeză felinarul pe pământ şi strânse câinii laolaltă, la picioare. Isom se căţără în copac şi pieri în marea de frunze năpădite de liane, însă îi urmăreau înaintarea după crengile scuturate şi după gâfâielile cu care ameninţa animalul, cu un amestec de invocări şi blesteme.

— Ha, gâfâi el, stai că nu-ţi fac niciun rău... Nici nu-ţi fac nimica, decât că te bag în oală, la fiert... Vin eu la tine, ţin-te bine, domnu'. Din nou zbucium în frunziş; apoi totul conteni, şi îl auzeau scuturând cu grijă crengile. Uite-l, strigă deodată. Ţineţi bine câinii acuma.

— E unul mic, nu? întrebă Caspey.

— Nu ştiu, nu-i văd decât capu'... Ţineţi bine câinii. Vârful copacului începu să se zgâlţâie violent, cu o furie susţinută; Isom urla tot mai tare în timp ce scutura crengile. Hopa, uite-l că vine, strigă şi ceva începu să cadă, rezistând, greoi, din creangă în altă creangă, nevăzută, apoi se opri; şi câinii izbucniră într-un urlet ascuţit. Lucrul acela căzu iarăşi şi lumina lanternei lui Bayard urmări un obiect mărişor care izbi cu bufnet înăbuşit pământul şi dispăru de îndată într-un vârtej de câini.

Caspey şi Bayard săriră printre ei ţipând şi în cele din urmă izbutiră să-i împrăştie, şi Narcissa văzu atunci animalul în cercul de lumină al felinarului; zăcea pe o parte, abia încovoiat la mijloc, cu ochii închişi şi cu labele roz, ca de copil mic, strânse peste piept. Ea privea lucrul acesta nemişcat cu milă şi cu un fel de dezgust distinct – era ca un paradox, cu rânjetul lui vulpesc, ca al unui cap de mort, cu labele ca nişte mâini micuţe de om, şi cu coada prelungă, ca de şobolan. Isom se lăsă să alunece din copac şi Caspey îi trecu lui cei trei câini care i se zbateau în mâini; îşi ridică securea şi, Narcissa urmărindu-l cu o curiozitate amestecată cu repulsie, îl văzu cum aşeză securea peste gâtul animalului, îşi apăsă piciorul pe coada securei şi apucă coada animalului... Narcissa se întoarse şi fugi, cu mâinile peste gură.

Însă zidul de întuneric o opri şi rămase locului tremurând

cuprinsă de un val de greaţă, privindu-i cum se mişcă în lumina felinarului. Pe urmă Caspey împinse câinii la o parte, aplicându-i octogenarului lui moş Henry o lovitură tare, răsunătoare de picior, care-l trimise spre casă cu un schelălăit înfiorător, uimit, iar Isom îşi săltă pe umăr sacul, plin acum, şi Bayard se întoarse s-o caute.

— Narcissa?

— Aici, răspunse ea.

El se apropie.

— Ăsta-i unul. Cred c-o să strângem o duzină în noaptea asta.

— O, nu, se înfioră ea. Nu.

El se opri s-o privească, şi apoi îşi zvâcni deodată lanterna din plin pe faţa ei. Ea îşi ridică mâna şi o prinse la o parte.

— Ce s-a întâmplat? Doar n-ai obosit de pe-acum?

— Nu; apoi urmă: Numai că... Haide; văd că au pornit.

Caspey îi conducea mai departe prin pădure. Păşeau acum prin foşnetul uscat al frunzelor moarte, strivindu-le sub picioare. Copacii se iscau uriaşi în lumina felinarului; deasupra, printre crengile subţiri, stelele pluteau pe cerul tăcut, abia bănuit, sus. Câinii o luaseră înainte şi ei treceau printre trunchiurile abia ghicite ale copacilor, alunecând uneori prin şanţuri şi gropi pe unde nisipul licărea în apele felinarului şi unde deschiderea de foarfeci a picioarelor lui Caspey părea urieşească, luptându-se cu buruienile agăţătoare să răzbească în cealaltă parte.

— Mai bine să ne depărtăm de albia pârâului, propuse Caspey. S-ar putea să dea de-un racun pe-aici, şi atunci nu se mai întorc acasă pân-la ziuă.

Se abătu din drum, spre marginea pădurii; ieşiră din pădure şi trecură peste un câmp de rogoz mirosind a soare şi a praf şi lumina felinarului căpătă un nimb ceţos.

— Haide, câinilor.

Intrară iarăşi în pădure. Narcissa începea să obosească, însă Bayard mergea înainte cu o nepăsare bărbătească faţă de o asemenea posibilitate, şi ea îl urmă fără să se plângă. În cele din urmă, din faţă, de la o oarecare distanţă, veni urletul acela singuratic, ca un semnal. Caspey se opri.

— Să vedem în ce parte o ia.

Stăteau nemişcaţi în întuneric, în anotimpul trist, uşor înfrigurat, de sfârşit al anului, printre copacii muribunzi, ascultând.

— Hu-hu! strigă Caspey încetişor. Şo pe el!

Câinii îi răspunseră şi porniră din nou, încet, oprindu-se din când în când să mai asculte. Câinele cel mare lătră; pe urmă se auziră două glasuri. „Hu-u!” strigă Caspey, şi glasul îi unduia în ecouri stinse printre arbori. Merseră mai departe. Şi iarăşi câinii dădură glas, dintr-un punct parcă la jumătate de arc de cerc de locul unde lătraseră prima dată.

— Îl mână chiar îndărăt, de unde-a pornit, spuse Caspey. Mai bine să aşteptăm până-l ţintesc locului undeva.

Puse felinarul pe pământ şi se lăsă pe vine lângă el, iar Isom îşi lepădă şi el jos sacul şi se chirci alături, şi Bayard se aşeză pe rădăcina unui copac şi o trase pe Narcissa lângă el. Câinii lătrară iarăşi, mai aproape. Caspey privea prin întuneric spre locul de unde se auzeau.

— Cred c-acuma au prins un racun, spuse Isom.

— Se poate. Racun de deal.

— O ia spre copacu’ ăla cu scorbură, nu?

— Aşa parcă. Ascultau nemişcaţi. Acuma o să avem treabă, adăugă Caspey. Hu-u!

Aerul începuse să se răcorească acum, pe măsură ce căldura soarelui se risipea de pe pământul uscat, şi Narcissa se trase mai aproape de Bayard. El scoase un pachet de ţigări din buzunarul jachetei şi-i dădu lui Caspey una, aprinzându-şi una şi pentru el. Isom se chircise pe vine şi ochii îi luceau albi în lumina felinarului.

— Dă-mi şi mie una, domnu’, spuse.

— Nu-i treaba ta să fumezi, băiete, îi spuse Caspey.

Însă Bayard îi întinse şi lui una şi el rămase aşa aplecat, chircit pe coapsele lui slabe, strângând ţigara albă în mâna lui neagră, parcă neîncrezătoare. Se iscă un foşnet prin frunzişul din spatele lor şi apoi se auzi un schelălăit încordat; căţelandrul cel mai tânăr ieşi la lumină şi se strecură cu un vaiet ascuţit, sdipindu-şi fosforul înfricoşat al ochilor pe lângă picioarele lui Caspey.

— Ce vrei? spuse Caspey, lăsându-şi mâna pe capul animalului. Ţi s-a făcut frică? Căţelul îşi scutură trupul stângaci şi-şi băgă scâncind botul în mâna lui Caspey. Trebe c-a dat peste un urs pe-acolo, spuse Caspey. Ce, câinii ăilalţi nu te-au ajutat să-l prinzi?

— Sărăcuţul de el, spuse Narcissa. Chiar s-a speriat, Caspey? Vino-ncoace, căţeluşule.

— Câinii ăilalţi au luat-o înainte şi l-au lăsat de capu' lui, răspunse Caspey. Câinele se frecă cu sfială de genunchii lui Caspey; pe urmă se ridică în două labe şi-l linse pe faţă. Pleacă de-aici! exclamă Caspey şi-l zvârli la o parte.

Câinele se rostogoli la fel de stângaci prin frunzişul uscat, zbătându-se să se ridice în picioare şi în clipa aceea câinii ceilalţi urlară iarăşi, limpede, cu rezonanţe ca de clopot în întuneric, şi căţelul cel tânăr se învârti pe loc şi ţâşni lătrând ascuţit într-acolo. Câinii ceilalţi lătrară iarăşi; Isom şi Caspey ascultau.

— Mda, repetă Caspey, o ia spre copacu' ăla cu scorbură.

— Cunoşti locurile astea pe aici ca la tine acasă, nu, Caspey? spuse Narcissa.

— Da, cred şi eu că le ştiu. Am trecut peste ele de sute de ori de când m-am născut. Şi domnul Bayard le ştie. A vânat pe-aicea aproape la fel de mult ca şi mine, aproape. El şi cu domnu' Johnny, amândoi. Domnişoara Jenny m-a trimis cu 'mnealor când au căpătat prima lor puşcă; pe mine cu puşca aia c-o singură ţeavă pe care o ţineam la un loc cu sfoară. Mai ţii minte puşca-aia, domnu' Bayard? Da, aia zic şi eu că trăgea. Multe veveriţe am mai vânat în pădurea asta. Şi iepuri.

Bayard se sprijinea cu capul de trunchiul copacului. Privea în sus spre coroanele de frunziş, către cerul blând de dincolo de vârfurile arborilor, şi ţigara îi fumega încetişor între degete. Ea se uita la profilul întunecat desenându-i-se în licărul felinarului şi se trase mai aproape de el. Însă el nu-i răspunse şi atunci ea îşi strecură mâna într-a lui. Dar şi mâna îi era rece şi iarăşi el o părăsi, pierdut în înălţimile singuratice ale deznădejdii lui. Caspey vorbi iarăşi, cu glasul lui tărăgănat, năclăind consoanele şi păstrând în adâncurile

lui ecourile unei tristeţi blânde.

— Domnu’ Johnny, mda, bun vânător era. Mai ţii minte atunci când matale şi cu el şi cu mine…

Bayard se ridică. Îşi lăsă ţigara să cadă, strivind-o grijuliu cu călcâiul.

— Să mergem, spuse. Nu se-ndreaptă spre copacul acela.

O trase pe Narcissa în picioare şi se întoarse luând-o înainte. Caspey se ridică şi el, desprinzându-şi cornul de la umăr şi ridicându-l spre buze. Sunetul crescu în jurul lor, grav, limpede, prelung; pe urmă se stinse în ecouri şi până la urmă în tăcerea din jur, fără să lase nicio unduire în întunericul liniştit.

Era aproape miezul nopţii când îi lăsară pe Caspey şi pe Isom la coliba lor şi ei porniră mai departe pe poteca dintre câmpuri spre casă. Hambarul se înălţă în curând lângă ei şi apoi casa, printre copacii mai rari aici, profilându-se pe cerul înceţoşat. El deschise poarta, ea trecu şi el o urmă închizând-o; când se întoarse, o găsi deodată lângă el şi atunci se opri locului.

— Bayard? şopti ea, strângându-se în el şi el o cuprinse cu braţele şi rămase astfel nemişcat privind cerul pe deasupra părului ei.

Ea îi prinse faţa în palme şi o trase în jos spre ea, însă buzele lui erau reci, şi simţea pe ele gustul fatalităţii şi al zădărniciei, şi se agăţă de el o vreme, cu capul plecat peste pieptul lui.

După noaptea aceea nu mai vru să meargă cu el. Astfel că el pleca singur, întorcându-se oricând între miezul nopţii şi zori, scoţându-şi încet veşmintele pe întuneric şi strecurându-se cu grijă în pat. Dar când se lungea astfel, tăcut, ea întindea mâna să-l atingă, îi pronunţa numele în întuneric, alături, şi se întorcea spre el, caldă, amorţită de somn. Rămâneau astfel, întinşi alături, strângându-se unul în altul în întuneric şi în alinarea de o clipă a disperării lui, dar încă în însingurarea blestemului de care nu putea să scape.

2

— Da, spuse domnişoara Jenny repezit, vorbind pe deasupra farfuriei cu supă, iubita te-a părăsit, şi-ai rămas singur, aşa că acuma îţi găseşti timp să mai vii să-ţi vezi rudele, nu-i aşa?

Horace rânji palid.

— Ca să spun drept, am ieşit să caut ceva de mâncare. Personal, nu cred că o femeie din zece are aptitudini de gospodină, însă în orice caz locul meu nu e deloc în casa mea.

— Vrei să spui, îl corectă domnişoara Jenny, că niciun bărbat din zece nu are cap destul ca să se însoare cu o femeie care ştie să gătească.

— Poate că bărbaţii au mai mult cap şi bun-simţ şi se mai gândesc şi la alţii, aşa că nu vor să acapareze femeile care ştiu să gătească, propuse el.

— Da, spuse tânărul Bayard, dar chiar şi o bucătăreasă îşi părăseşte meseria când se mărită.

— Asta-i adevărat, îl aprobă Simon, sprijinit de bufet într-o atitudine uşor protectoare. Era îmbrăcat într-o cămaşă scrobită, dar fără guler, şi cu pantalonii de duminică (era Ziua Recunoştinţei) şi mirosea puţin şi a whisky pe lângă miresmele lui obişnuite. Eu a trebuit să-i caut lu' Euphrony alte case unde să gătească în primele două luni când ne-am luat.

Doctorul Peabody spuse:

— Simon probabil că s-a căsătorit cu bucătăreasa altuia.

— Eu mai degrabă m-aş căsători cu bucătăreasa altuia decât cu nevasta altuia, pufni domnişoara Jenny.

— Domnişoară Jenny, o certă Narcissa, Şşşş!

— Vă cer iertare, spuse îndată domnişoara Jenny. N-am spus asta pentru tine, Horace; mi-a venit şi mie aşa pe limbă. Cu tine vorbeam, Loosh Peabody. Crezi că numai pentru că mănânci de şaizeci de ani din mâncarea noastră de Ziua

Recunoştinţei şi de Crăciun poţi să intri în casa mea şi să râzi de mine, aşa crezi?

— Domnişoară Jenny, taci! repetă Narcissa.

Horace îşi puse jos lingura şi mâna Narcissei o găsi pe a lui pe sub masă.

— Ce spuneaţi?

Bătrânul Bayard, cu şervetul vârât în deschizătura vestei, îşi coborî şi el lingura şi-şi ridică palma căuş la ureche.

— Nimic, îi spuse tânărul Bayard. Mătura Jenny şi cu doctorul se ceartă iarăşi. Trezeşte-te, Simon!

Simon se urni şi strânse farfuriile de supă, însă mişcându-se lenevos, acordând în continuare o atentie interesată altercaţiei de la masă.

— Da, se precipita în continuare domnişoara Jenny, numai pentru că prostănacu' ăl bătrân de Will Falls a pus nişe grăsime de osie peste crescătura de pe faţa lui şi n-a reuşit să-l omoare cu asta, acuma tu te-nvârţi de colo până colo umflat ca un câine otrăvit. Ce-ai avut tu de-a face cu asta? Sigur e că nu tu i-ai scos crescătura aia. Poate că cel mult i-ai umflat-o tu pe faţă cu farmecele tale?

— N-ai o bucăţică de pâine sau ceva să-i băgăm în gură domnişoarei Jenny, Simon? întrebă blând doctorul Peabody.

Domnişoara Jenny îl privi asasin o clipă, apoi se lăsă în scaunul ei.

— Hei, Simon? Au murit?

Simon strânse farfuriile şi plecă cu ele, iar oaspeţii rămaseră pe locurile lor o vreme evitând să se privească unii pe alţii, şi în vremea asta domnişoara Jenny, din spatele baricadei ei de ceşti, pahare, carafe şi tot felul de sticlării, continua să verse foc şi flăcări pe nări.

— Will Falls, repetă bătrânul Bayard. Jenny, să-i spui lui Simon când pregăteşte coşul să treacă pe la mine la birou; am de pus ceva înăuntru.

Era vorba de sticla de whisky pe care o adăuga de Ziua Recunoştinţei şi de Crăciun în coşul bătrânului Falls şi pe care bătrânul o împărţea în porţii de câte o linguriţă în zilele respective la câţi dintre tovarăşii lui de bătrâneţe le ajungea; şi invariabil bătrânul Bayard îi amintea ei să-i spună lui

Simon ceva ce niciunul din ei nu uitase nicio clipă.

— Bine, bine, îi răspunse ea.

Simon reapăru cu o cafetieră uriaşă, o aşeză alături de domnişoara Jenny şi se retrase în bucătărie.

— Câţi dintre voi vreţi cafea acuma? Adresă ea o întrebare către toată lumea. Bayard nu s-ar gândi să stea la masă fără cafea, cum nu s-ar gândi să zboare. Tu vrei, Horace? Horace refuză şi, fără să-l privească pe doctorul Peabody, ea spuse; Presupun că vrei şi tu, nu?

— Dacă nu te deranjează, răspunse el blând.

Îi făcu cu ochiul Narcissei şi-şi luă îndată un aer de respect lugubru. Domnişoara Jenny turnă două ceşti şi Simon apăru cu un platou uriaş, purtat cu eleganţă şi precauţie, pe care-l aşeză cu un gest splendid în faţa bătrânului Bayard.

— Dumnezeule, Simon, spuse tânărul Bayard, unde-ai găsit o balenă la vremea asta?

— Ăsta mai zic şi eu peşte, conveni Simon.

Şi într-adevăr era un peşte. Avea un metru lungime şi era gros cât o pătură de şa; era de un roşu nostim la culoare şi zăcea pe platou cu gura căscată, cu un aer de jovialitate ironică, provocatoare.

— Ce dracu', Jenny, spuse certăreţ bătrânul Bayard, la ce-ai mai spus s-aducă şi chestia asta aici? Cine are chef să-şi încarce stomacul cu peşte acuma, în noiembrie, când aveam toată bucătăria plină de oposum şi curcani, şi veveriţe?

— Mai sunt şi alţii care mănâncă aici în afară de tine, îi răspunse ea. Dacă nu vrei peşte, nu mânca. Noi totdeauna am avut peşte la masă, adăugă. Dar nu poţi să-i scoţi pe ţăranii ăştia din Mississippi de la mâncarea lor cu pâine şi carne. Hai, Simon!

Simon aşeză un teanc de farfurii în faţa bătrânului Bayard; pe urmă veni cu tava, şi domnişoara Jenny puse cele două ceşti de cafea pe tavă şi el merse să-i servească pe bătrânul Bayard şi pe doctorul Peabody. Domnişoara Jenny îşi turnă şi ei o ceaşcă, şi Simon servi zahărul şi frişca. Bătrânul Bayard, încă mormăind greoi, tăie peştele.

— Mie nu mi s-a părut niciodată că ar fi nepotrivit să se

mănânce peşte la o vreme sau alta a anului, spuse doctorul Peabody.

— Cred şi eu că ţie nu ţi s-o fi părând, pufni domnişoara Jenny.

Şi el îi făcu cu ochiul, apăsat, Narcissei.

— Decât că, spuse el continuând, mie-mi place să-mi prind eu peştele, din heleşteul meu. Peştii mei au mai multă valoare nutritivă.

— Mai ai heleşteul, doctore? întrebă tânărul Bayard.

— Da. Dar pescuitul n-a mai mers aşa de bine anul ăsta. Abe a avut gripă iarna trecută, şi de-atunci tot îmi adoarme sub nas şi trebuie să stau şi s-aştept până se trezeşte el să scoată peştele şi până potriveşte momeala iar în undiţă. Dar până la urmă mi-a venit în minte să-l leg cu o sfoară de picior şi cu capătul celălalt de bancă şi când vreau să-mi scoată peştele întind doar mâna şi trag de sfoară şi-l trezesc. Trebuie s-o aduci odată şi pe nevasta ta, Bayard. Ea nu mi-a văzut încă heleşteul.

— Nu l-ai văzut? o întrebă Bayard pe Narcissa. Nu, nu-l văzuse. A instalat bănci de jur-împrejur, cu taburete pentru picioare, şi cu o balustradă tocmai cât trebuie de înaltă ca să-ţi sprijini băţul undiţei, şi cu câte un negru pentru fiecare pescar să-i potrivească momeala şi să scoată peştele din cârlig... Nu-nţeleg de ce-i hrăneşti pe toţi negrii ăia, doctore.

— Păi, i-am tot avut pe lângă casă de-atâta vreme că nu mai ştiu cum să-i mai dau acuma afară, decât dacă-i înec, cel mult. Dar, cu adevărat, să-i hrăneşti e partea cea mai grea. Îmi mănâncă tot ce câştig. Dacă n-ar fi fost ei, m-aş fi lăsat de practică de demult. Ăsta e şi motivul pentru care mă tot invit la masă la alţii, ori de câte ori am prilejul; ori de câte ori capăt de mâncare pe gratis, e ca o jumătate de zi de odihnă plătită pentru un om care lucrează.

— Câţi ai, doctore? îl întrebă Narcissa.

— Nici nu mai ştiu exact, răspunse el. Am şase sau şapte înregistraţi, dar nu ştiu câţi mai sunt suplimentar. Văd mereu câte unul mic, cam în fiecare zi altul.

Simon îl privea cu un fel de interes extatic.

— N-ai avea vun locşor în plus pe-acolo pe la ’mnetale,

domnu’ doctor? întrebă el. Aici mă spetesc muncind toată ziulica, să le servesc masa şi câte şi mai câte.

— Eşti în stare să mănânci peşte rece şi legume în fiecare zi? îl întrebă doctorul Peabody solemn.

— Mde, domnu’ doctor, răspunse Simon cu îndoială. Nu prea sunt sigur nici eu de asta. Mi s-a făcut odată rău de la un peşte, când eram tânăr, şi de-atunci nu mai am stomacu’ aşa bun.

— Păi, cam asta-i tot ce avem de mâncare acasă la mine.

— Bine acuma, Simon, spuse domnişoara Jenny.

Simon stătea mai departe proptit static de bufet, privindu-l pe doctorul Pabody cu un fel de uimire gânditoare.

— Şi te ţii numa cu peşte rece şi legume? Doamne, da’ eu aş ajunge un schelet cu-aşa mâncare numa-n două săptămâni, nu mai mult.

— Simon! îşi ridică vocea cu mai multă asprime domnişoara Jenny. De ce nu-l laşi în pace, Loosh, să-şi vadă de treaba lui?

Simon ieşi brusc din transă şi strânse farfuriile cu peşte. Pe sub masă Narcissa îşi strecură iarăşi mâna într-a lui Horace.

— Mai lasă-l să răsufle pe doctor, mătuşă Jenny, spuse tânărul Bayard; îşi puse mâna pe braţul bătrânului Bayard. Nu poţi s-o convingi să-l lase-n pace pe doctor?

— Ce face doctorul, Jenny? spuse bătrânul Bayard. Nu vrea să mănânce?

— N-o să mai putem mânca niciunul din noi dacă el stă acolo şi-l ţine de vorbă pe Simon cu gogoşi despre peşte şi salată, replică domnişoara Jenny.

— Cred că nu e frumos din partea dumitale să te porţi aşa cu doctorul, domnişoară Jenny, spuse Narcissa.

— Oricum, am prilejul să fiu recunoscător pentru ceva, vorbi doctorul Peabody, şi anume că nu m-ai luat când ai avut şansa. M-am apucat şi-am cerut-o în căsătorie pe Jenny odată, le spuse.

— Eşti un mincinos bătrân, spuse domnişoara Jenny. N-ai făcut niciodată aşa ceva.

— O, ba da, ba da. Numai c-am făcut-o de hatârul lui John

Sartoris. Zicea c-are destulă bătaie de cap cu politica în viaţa de toate zilele, ca să nu mai aibă altele pe cap acasă. Şi, ştiţi...

— Loosh Peabody, eşti cel mai mare mincinos din lume!

— ... Aproape c-am convins-o la un moment dat. Era în primăvara când buruienile astea pe care le-a adus ea din Carolina înfloriseră întâia oară, şi era lună, şi noi ne plimbam prin grădină, şi era şi o mierlă...

— Nu-i adevărat nimica, ţipă domnişoara Jenny. Nu era nicio...

— Uitaţi-vă la faţa ei dacă vă închipuiţi că vă mint, spuse doctorul Peabody.

— Uitaţi-vă la faţa ei, repetă ca un ecou brutal tânărul Bayard. A roşit!

Şi într-adevăr roşise, însă obrajii îi erau ca nişte stindarde şi capul şi-l ţinea tot drept, în mijlocul râsetelor lor ironice. Narcissa se ridică de la locul ei veni lângă ea, trecându-şi braţul pe după umerii drepţi înălţaţi sfidător.

— Tăceţi cu toţii imediat, spuse ea. Mai bine v-aţi considera norocoşi că unele dintre noi acceptă să vă ia de bărbaţi, şi ar trebui să fiţi măguliţi chiar dacă vă refuzăm.

— Şi chiar sunt măgulit, răspunse doctorul Peabody, altfel n-aş fi văduv acum.

— Cine n-ar fi văduv, când arată ca un mistreţ şi trăieşte din peşte rece şi salată? spuse domnişoara Jenny. Stai jos, draga mea. Pe mine nu mă sperie niciun bărbat pe lumea asta.

Narcissa se aşează în scaunul ei şi Simon apăru iarăşi, formând o procesiune cu Isom acum, şi timp de câteva minute urmă un du-te-vino între bucătărie şi sufragerie, cu curcan fript, şuncă afumată, prepeliţe şi veveriţe fripte, şi mâncare de opusum cu garnitură de cartofi şi salată de sfeclă, şi cartofi prăjiţi şi piure şi orez şi biscuiţi şi pâine prăjită şi pâiniţe delicate, subţiri şi prelungi, şi dulceaţă şi gem de căpşuni şi de pere şi tot felul de alte delicatesuri.

Astfel că o vreme tăcură, ocupându-se cu mâncarea din faţa lor, privindu-se din când în când peste masă în aerul trandafiriu străbătut de efluviile prieteniei şi de mirosurile

aburite. Din când în când mai intra Isom aducând pâine caldă, şi în vremea asta Simon stătea la locul lui supraveghind câmpul operaţiunilor cam în felul în care Cezar trebuie să se fi oprit să privească Galia întinsă la picioarele lui după ce o supusese, sau ca însuşi Domnul Dumnezeu când îşi contemplase cea de pe urmă experienţă chimică, constatând că era izbutită.

— După asta, Simon, spuse doctorul Peabody cu un mic suspin de mulţumire, mă gândesc că pot să te iau şi pe tine şi poate că ţi-oi mai găsi câte-o bucăţică de carne din când în când.

— Şi eu tot aşa zic, că poţi să mă iei, domnu' doctor, conveni Simon, supraveghindu-i mai departe, asemenea unui general cu ochi de vultur care-şi trimite rezervele spre punctele ameninţate, îmbiindu-i cu alte feluri de mâncare când îi vedea că şovăie.

Însă chiar şi doctorul Peabody se declară învins după o vreme, şi atunci Simon aduse prăjituri de trei feluri, şi o budincă mică, dar ucigaşă, cu prune, şi o tartă meşteşugit coaptă cu whisky, nuci şi fructe, toate fascinante precum miresmele paradiziace şi înşelătoare şi fatale ca păcatul; apoi, în cele din urmă, cu un aer sibilin şi de o profundă solemnitate, o sticlă de porto. Soarele se înceţoşa suspendat pe cerul licăritor în asfinţit, trimiţându-şi razele piezişe prin ferestre peste argintăria risipită pe bufet, visând în scânteieri obosite peste rotunjimile placide ale castroanelor şi peste tăbliile colorate ale vitraliului de sus, de pe peretele dinspre apus.

Însă acum era noiembrie, anotimpul zilelor ceţoase, languroase, când cea dintâi suflare roşiatică a toamnei a trecut şi iarna, dincolo de zarea îmbătrânită, mai adastă încă o clipă – noiembrie când, asemenea unei matroane înfofolite în şaluri în mijlocul odraslelor, anul moare liniştit, fără dureri, fără vreo boală. La începutul lui decembrie se porniră ploile şi anul încărunţi sub semnul anotimpului decăderii trupeşti şi al morţii. Toată noaptea şi toată ziua nu

conteniră şoaptele peste acoperişuri şi streşini. Copacii îşi lepădară ultimele frunze încăpăţânate în aerul umed, şi crengile lor negre, îndurerate, îşi încremeniră gesturile într-o perspectivă nesfârşită; doar un hickory singuratic la capătul grădinii îşi mai păstrase frunzele, licăritoare ca o flacără umedă pe fond de azur veşnic, şi dincolo de vale colinele se ascunseseră într-un scutec de ploaie.

Aproape zilnic, în ciuda cicălelii domnişoarei Jenny şi a protestului grav din ochii Narcissei, Bayard pornea cu puşca şi cu doi câini, ca să se întoarcă doar puţin înainte de lăsarea întunericului, ud până la piele. Şi rece; buzele îi erau îngheţate peste ale ei şi ochii pustiiţi şi hăituiţi, iar în lumina galbenă a focului din camera lor, se agăţa de el, sau sta întinsă, plângând tăcută prin întuneric alături de trupul lui rigid, ca o fantomă întinsă între ei.

— Uite ce, spuse domnişoara Jenny, apropiindu-se de ea odată pe când sta gânditoare în faţa focului în biroul bătrânului Bayard, prea mult timp stai aşa; ai s-ajungi ca o lunatică. Nu-ţi mai face sânge rău din cauza lui; jumătate din viaţa lui a tot umblat aşa ud până la piele, şi cu toate astea niciunul din ei n-a avut vreodată, după câte pot eu să-mi amintesc, nici măcar un guturai.

— Nu? o întrebă ea absentă.

Domnişoara Jenny se oprise alături de scaunul ei, şi o privea atentă. Pe urmă îşi lăsă mâna pe capul Narcissei, cu un gest chiar foarte blând pentru cineva din neamul Sartorişilor.

— Poate te doare că nu te iubeşte cum îţi închipui tu c-ar trebui să te iubească?

— Nu-i asta, îi răspunse ea. El nu iubeşte pe nimeni. N-are să iubească nici măcar copilul. Pur şi simplu, nu pare că s-ar bucura de ceva, că ar suferi pentru ceva, nimic.

— Nu, conveni domnişoara Jenny.

Focul trosnea şi-şi zvâcnea flăcările printre buştenii răşinoşi. Dincolo de fereastra cenuşie, ziua se destrăma la nesfârşit.

— Ascultă, spuse deodată domnişoara Jenny. Să nu mai mergi cu el în maşina aia. Auzi?

— Nu. Nu l-ar facă să meargă mai încet. Nimic pe lumea asta nu-l poate opri.

— Sigur că nu. Nimeni nici nu crede c-ar putea-o face cineva. Nici măcar bunicu-său, care se suie în maşina aia pentru exact acelaşi motiv pentru care merge şi băiatul cu maşina. Aşa-i neamul Sartorişilor. E în sângele lor. Nişte sălbatici, toţi. Nu-şi au rostul lor pe lumea asta. Stăteau nemişcate, una lângă alta, privind flăcările mereu tresăritoare, domnişoara Jenny cu mâna încă odihnindu-se pe creştetul Narcissei. Îmi pare rău că te-am băgat în lumea lor.

— Nu dumneata eşti de vină. Nimeni nu m-a-mpins în ea. Am intrat eu singură.

— Hm, spuse domnişoara Jenny. Şi apoi: ai mai face-o încă o dată? Cealaltă nu răspunse, şi ea îşi repetă întrebarea: Ai mai face-o?

— Da, răspunse Narcissa. Nu ştii că da?

Iarăşi se lăsă tăcerea între ele, tăcerea în care, fără cuvinte, îşi pecetluiau pactul lor lipsit de speranţă, cu splendidul şi pasivul curaj al femeilor. Narcissa se ridică în picioare.

— Mă gândesc să mă duc să stau astăzi cu Horace, dacă n-ai nimic împotrivă, spuse.

— Foarte bine, o aprobă domnişoara Jenny. Cred c-am să merg şi eu. Probabil că Horace are nevoie să aibă cineva grijă de el, acuma. Părea cam tras la faţă când a fost aici săptămâna trecută. S-ar zice că n-are de ajuns de mâncare.

Când intră pe uşa bucătăriei, Eunice bucătăreasa se întoarse de la planşeta de frământat pâinea şi-şi ridică mâinile cu un gest învăluitor, de negresă.

— Ei, şi-aşa, donşoară Narcy, spuse, nu te-am mai văzut de-o lună şi mai bine. Ai venit tot drumul ăsta pe ploaie?

— Am venit cu trăsura. Era prea umed să scot maşina. Intră în încăpere. Eunice o urmărea din ochi cu o plăcere solemnă. Cum vă mai descurcaţi aici?

— ’Mnealui are de mâncare de ajuns, răspunse Eunice. De

asta am eu grijă. Decât că trebe să-l fac să mănânce. Ar trebui să te-ntorci matale aicea, de-asta are el nevoie.

— M-am întors, pentru ziua de astăzi, oricum. Ce-ai la masă azi? Împreună, ridicară capacele de pe oale, privind prin aburii vaselor de pe plită şi din cuptor. O, tort de ciocolată!

— Cu asta-l momesc, explică Eunice. Mănâncă orice, numai dacă-i fac tort de ciocolată, adăugă mândră.

— Cred şi eu că mănâncă, o aprobă Narcissa. Nimeni nu face un tort de-ăsta ca tine.

— Ăsta n-a ieşit chiar aşa de bine, spuse Eunice, pe ton dezaprobator. Nu sunt mulţumită cum a ieşit.

— Ce tot spui, Eunice! E foarte bun.

— Nu, vă rog. Nu-i aşa cum trebe, insistă Eunice.

Însă începuse să surâdă cu o gravitate iradiantă, puţin sfioasă, şi câteva minute amândouă discutară prieteneşte, în vreme de Narcissa cotrobăia prin dulapuri şi prin sertare.

Pe urmă se reîntoarse în casă şi urcă în camera ei. Măsuţa de toaletă era acum despuiată de argintăria şi cristalurile ei, sertarele erau goale şi toată camera, cu aerul ei de dezordine tăcută şi alunecând în trecut, îi reproşa parcă ceva. Era şi rece; nu se mai făcuse foc în cămin din primăvară, şi pe măsuţa de lângă pat, uitat, ofilit, mort, era un mănunchi mic de flori într-un vas albastru. Când le atinse, i se risipiră între degete, lăsând o pată în urma lor, iar apa din vas mirosea rânced. Deschise fereastra şi le aruncă afară.

Camera era prea friguroasă ca să stea mai mult şi se decise să-i ceară lui Eunice să facă focul în cămin, aşa pentru partea din ea care mai întârzia încă în încăperea asta, gravă şi puţin tristă în pustietatea de aici, înfrigurată şi încărcată de reproşuri. În faţa toaletei se mai opri o clipă amintindu-şi de scrisorile acelea, acum năpădită de o nelinişte îngândurată, certându-se iarăşi că neglijase să le distrugă. Dar poate că le rupsese, astfel că intră încă o dată în cercul închis al surprizelor şi al primelor ei temeri, încercând să-şi amintească ce făcuse cu ele. Însă era sigură că le lăsase în sertarul cu lenjerie, sigură de tot că le pusese

acolo. Şi cu toate acestea nu le mai găsise niciodată, şi nici Horace ori Eunice nu le văzuseră. Clipa în care constatase lipsa lor fusese în noaptea dinaintea nunţii, când îşi împachetase lucrurile. Atunci văzuse că lipsesc, găsind în locul lor o alta, cu un scris diferit, pe care nu-şi amintise s-o fi primit vreodată. Înţelesul îi era destul de limpede, deşi unele lucruri de acolo nu reuşise să le priceapă cu totul. Însă atunci o citise cu o detaşare liniştită; scrisoarea aceea, ca şi toate celelalte pe care i le amintea, era ceva care făcea parte dintr-un trecut cu totul rămas în urmă. Şi chiar dacă n-ar fi fost asta, tot n-ar fi fost surprinsă dacă ar fi înţeles. Poate puţin curioasă la unele din vorbele de acolo, dar atâta tot.

Dar ce făcuse cu celelalte scrisori, asta nu-şi putea deloc aduce aminte, şi faptul că nu reuşea îi crea uneori clipe de spaimă adevărată, când se gândea că ar fi fost cu putinţă ca unii oameni să afle că cineva avusese astfel de gânduri despre ea şi le mai şi pusese pe hârtie. Oricum, scrisorile dispăruseră; nu era nimic de făcut, decât să nădăjduiască doar că le rupsese, aşa cum făcuse cu cea din urmă, şi dacă nu făcuse asta să spere că n-avea să le găsească cineva vreodată. Totuşi, gândurile acestea îi aduseră iarăşi în minte dezgustul şi spaima de atunci; posibilitatea ca inviolabilitatea seninătăţii ei adânci şi deci de netulburat ar putea fi vulnerabilă în anumite împrejurări; că trebuia să se încreadă în şansă împotriva eventualităţii că un străin ar fi putut ridica întâmplător o bucată de hârtie căzută pe jos...

Însă trebuia să alunge asemenea gânduri, pentru moment cel puţin. Ziua aceasta era numai pentru Horace, şi pentru ea însăşi de asemenea – o evadare din visul bântuit de fantasme în care intrase trează. Coborî scările. În salon fusese aprins focul; arsese însă aproape până la cenuşă, aşa că mai puse cărbuni şi-l stârni până se înălţară iar flăcări. Acesta avea să fie primul lucru pe care să-l vadă el intrând; poate avea să se minuneze, poate avea să ştie înainte de a intra, simţindu-i prezenţa. Se gândi o clipă să-i telefoneze, şi rămase ezitând, pe gânduri, în faţa focului; pe urmă se hotărî să-i facă o surpriză. Dar dacă n-avea să vină acasă la masă din cauza ploii? Se gândi şi la asta, închipuindu-şi-l

umblând singur prin ploaie, şi îndată, şi cu premoniţia instinctivă se îndreptă spre dulapul de sub scări şi-l deschise. Era aşa cum ştiuse: şi pardesiul şi haina de ploaie îi atârnau acolo; după toate probabilităţile n-avea nici măcar o umbrelă la el, şi iarăşi iritarea, exasperarea şi afecţiunea neumbrită izbucniră în ea şi totul fu o clipă aşa cum fusese dintotdeauna; tot ceea ce de atunci intervenise între ei se risipi ca un nor.

Înainte, pianul îi fusese întotdeauna mutat în salon când începea vremea rea. Însă acum rămăsese în alcovul cel mic. Exista şi aici cămin, dar nu fusese aprins focul, şi camera era friguroasă. Sub mâinile ei clapele scoaseră un acord leneş, acuzator, ca un reproş, şi atunci se întoarse lângă foc, oprindu-se într-un loc de unde putea să vadă pe fereastră aleea sub cedrii întunecaţi picurând de ploaie. Ceasul mic de pe consola căminului, în spatele ei, bătu douăsprezece, şi atunci se îndreptă spre fereastră oprindu-se acolo cu nasul lipit de geamul îngheţat, pe care răsuflarea ei îl aburea încet. Curând, acuma; nu era niciodată precis în obiceiuri, dar nici nu întârzia niciodată, şi de fiecare dată când se zărea vreo umbrelă inima îi tresărea puţin. Dar nu era el; urmărea din ochi lunecarea întretăiată a umbrelei, până când cel care o purta o mişca puţin, aşa că putea să-i distingă faţa, să-l recunoască; şi astfel nu-l văzu pe Horace până când nu ajunsese la jumătatea aleii. Îşi lăsase borurile pălăriei în jos peste ochi, îşi ridicase gulerul hainei sus până la urechi şi, exact aşa cum ştiuse, n-avea nici măcar umbrelă.

— O, idiotul, spuse, şi alergă la uşă, şi prin geamul acoperit de o perdeluţă îi văzu silueta umbrită urcând în fugă treptele, împinse violent uşa şi intră, scuturându-şi pălăria leoarcă de cracul pantalonilor, aşa că n-o văzu până când ea nu făcu un pas înainte. Idiotule, spuse ea. Unde ţi-e haina de ploaie?

O clipă o privi cu neliniştea lui dintotdeauna, sălbăticită şi sfielnică totodată; pe urmă spuse:

— Narcy! Şi faţa i se lumină şi o cuprinse cu braţele-i ude leoarcă.

— Nu! strigă ea. Eşti ud!

Însă el o ridică, strângând-o-la pieptul hainei ude, repetând: Narcy, Narcy; pe urmă nasul lui îngheţat i se lipi de faţă şi ea simţi gustul ploii.

— Narcy, spuse el iarăşi, strângând-o la piept, şi ea încetă să se mai împotrivească şi se agăţă de el. Pe urmă, deodată, el îi dădu drumul, îşi zvâcni capul în sus şi o privi cu o intensitate gravă. Narcy, spuse, încă privind-o fix, nu cumva banditul ăsta nenorocit...

— Nu, sigur că nu, răspunse ea aspru. Ce, ai înnebunit? Pe urmă se agăţă iarăşi de ei, cu toate hainele lui ude, ca şi cum n-ar mai fi vrut să-i dea drumul din braţe niciodată. O, Horry, spuse, ce urât m-am purtat cu tine!

3

De data asta era un automobil Ford, şi Bayard îi văzu derapajul zvâcnit când şoferul încercă să-l redreseze pe drumul înşelător, desfundat de dezgheţuri, şi în clipa aceea, ca într-un fulger, văzu cu un amuzament fugar cum, între gulerul cămăşii fără cravată a şoferului şi ciorapul de femeie pe care şi-l legase în jurul fălcilor pe sub pălărie, înnodându-şi-l sub bărbie, îi tresărea mărul lui Adam asemenea unui căţeluş speriat într-un sac. Tot spectacolul fulgeră pe lângă ei şi trecu într-o clipă, şi Bayard smuci iarăşi volanul. Fordul înnămolit se ivi iarăşi pe când maşina cea mare zgâria suprafaţa drumului acoperit de mâzgă, cu motorul urlând. Pe urmă Fordul dispăru iar, când el smuci încă o dată volanul şi apăsă pe ambreiaj pentru mai multă stabilitate; şi iarăşi vuietul şi icnetul din răsputeri al maşinii care refuza să-şi recapete echilibrul, şi lumea îngheţată de decembrie alunecă într-o parte pe lângă priviri. Bătrânul Bayard se prăvăli pe banchetă spre el; cu coada ochiului vedea mâna bătrânului încleştată pe bara de deasupra portierei. Acum erau cu faţa spre colina pe care se afla cimitirul; chiar deasupra lor efigia lui John Sartoris îşi schiţa gestul retoric, înalt, împietrit şi, printre cedrii nemişcaţi, privea în jos spre vale unde, cale de două mile, drumul de fier pe care el îl construise se alungea pe sub ochii lui adânciţi în orbite. Bayard mai zvâcni o dată volanul.

De cealaltă parte a drumului era o râpă căscându-se abrupt printre cedrii sălbatici şi garduri de lemn putrezit al căror schelet era acoperit de gheaţă sclipitoare şi noroioasă pe acolo pe unde n-o ajunsese soarele. Partea din spate a maşinii atârnă o vreme nesfârşită peste această râpă înainte ca maşina să zvâcnească iarăşi, cu tot motorul vuindu-i, încă suspendată, până când botul maşinii se îndreptă spre colină în jos, fără să-şi domolească o clipă viteza. Dar tot nu voia să între pe făgaş, pierduse firul drumului, şi deşi ajunseseră

aproape la poala colinei, Bayard îşi dădu seama că n-avea să reuşească s-o redreseze. Chiar cu o clipă înainte de a-şi pierde iarăşi direcţia, suci cu totul volanul şi întoarse maşina cu botul spre mal, şi automobilul ezită o clipă leneş, ca şi cum ar fi tras aer în piept.

— Ţin-te bine acuma! îi strigă el bunicului său; şi apoi literalmente plonjară.

Un interval de timp cu totul lipsit de sunete, în care se pierduse orice senzaţie de mişcare. Pe urmă trunchiuri de cedri sălbatici izbucniră trosnind jur-împrejurul lor şi crengile zvâcnite ca nişte bice le explodară peste radiator căutând să-i lovească, cu furie, când fură împinşi înainte pe banchetă, iar maşina îşi arcui saltul prelung. Un alt interval asemenea unui vid, pe urmă o izbitură care împinse volanul în pieptul lui Bayard, smulgându-i-l din mâinile încleştate, scoţându-i parcă braţele din umeri. Alături bunicul său alunecă peste geam şi Bayard îşi împinse braţul tocmai la vreme ca să nu-l lase să treacă prin parbriz. „Ţin-te bine!” strigă. Maşina nu-şi pierduse nicio clipă avântul şi el împingea cu tot motorul roţile zdruncinate peste marginile râpei şi deschise gazele şi, cu motorul mergând din plin şi cu avântul saltului în jos, se prăbuşiră legănându-se în râpă mai jos, întorcând apoi prin albia acum secată, şi urcând malul celălalt, în pantă mult mai mare, până când ieşiră iarăşi la drum. Bayard opri.

Rămase nemişcat o clipă. „Phiu”, spuse. Şi pe urmă: „Doamne Dumnezeule de pe Muntele Sfânt”. Bunicul său şedea nemişcat alături, cu mâna încă încleştată pe portieră şi cu capul puţin aplecat.

— Cred c-am să fumez o ţigară după toate astea, adăugă Bayard. Îşi scoase una din buzunar, împreună cu un chibrit; îi tremurau mâinile. M-am gândit iar la podul ăla de beton, chiar în clipa când am început s-o luăm în jos, explică scuzându-se parcă.

Trase adânc din ţigară şi aruncă o privire spre bunicul său. E-n regulă? Bătrânul Bayard nu răspunse nimic şi, cu ţigara oprită în aer, Bayard îl privi. Şedea la fel ca înainte, cu capul puţin aplecat şi cu mâna pe portieră. Bunicule?

spuse Bayard repede. Dar bătrânul Bayard nu se mişcă nici chiar când nepotul său îşi aruncă ţigara şi-l scutură tare.

4

Poneiul îl purta neobosit, acum în sus pe ultima colină, şi în soarele de decembrie coborât la orizont umbrele lor cădeau prelungi peste marginea drumului şi în valea de sub ei, de unde se ridicau lătrăturile ascuţite, pătrunzătoare ale câinilor prin aerul îngheţat, neclintit. Câini tineri, îşi spuse Bayard, şi şedea mai departe în şaua calului, care înainta prin crestătura abia scrijelită a drumului, ascultându-le izbucnirile ascuţite de isterie cum treceau, cu ecou, peste auzul lui nepăsător. Nemişcat, simţea bruma în aer. Deasupra lui, pinii – deşi nu bătea deloc vântul – scoteau un sunet uscat, continuu, nedomolit, ca şi cum gheţurile din aer şi-ar fi găsit glasul; deasupra lor, pe cerul înalt al serii, alunecă V-ul larg deschis al unui stol de gâşte sălbatice. „Are să fie îngheţ la noapte”, se gândi privindu-le şi gândindu-se la apele întunecate, stătute, în care aveau să se oprească, la baionetele putrede ale ierburilor moarte în jurul cărora apa avea să scadă curând în vălurele mici încremenite sticlos prin întunericul fărâmicios. În spatele lui pământul se rostogolea, val după val, albăstrui ca fumul de lemne ude, departe până la cerul care părea de sânge subţire congelat. Se întoarse în şa şi privi fără să clipească în soarele care se spărsese ca un ou purpuriu, ciocnit de marginea dealului celui mai îndepărtat. Însemna că se va schimba vremea; trase pe nări aerul nemişcat, înţepător, nădăjduind că avea să miroasă a zăpadă.

Poneiul sforăi, trase din cap încercând să vadă dacă frâul e moale, şi văzând că e îşi coborî botul şi sforăi iarăşi, printre frunzele moarte pe acele delicate, ofilite de pin de sub copite. „Haide, Perry”, spuse Bayard trăgând de frâu. Perry îşi înălţă capul şi porni în trap smucit, ţeapăn, însă Bayard îl struni treptat la mersul la pas dinainte.

Nu înaintase prea mult când câinii izbucniră din nou cu vacarm iritat la stânga lui, deodată foarte aproape, şi când îl

trase puţin pe Perry înapoi şi privi peste cicatricea drumului, văzu vulpea tropăind fără grabă spre el, chiar prin mijlocul drumului. Perry o văzu şi el în aceeaşi clipă, îşi lăsă urechile frumoase pe spate şi-şi rostogoli ochii tineri în orbite. Însă jivina se apropia neştiutoare, în trap aşezat, fără grabă, privind peste umăr din timp în timp. „Ei, dracu' să mă ia", şopti Bayard strunindu-l strâns pe Perry între pulpe. Vulpea era la nici patruzeci de yarzi de ei; venea în acelaşi pas sigur, în aparenţă neştiutoare de călăreţul din faţa ei. Atunci Bayard strigă.

Vulpea îi aruncă o privire; soarele coborât pluti roşiatic o clipă fugară în ochii ei; apoi, cu o singură fulgerare cafenie, modestă, dispăru. Bayard răsuflă adânc; îşi simţea inima izbindu-i coastele: „Hu-u-u", strigă. „Încoace, câinilor!" Vacarmul lor crescu până la un pandemoniu asurzitor şi haita apăru, deodată fierbând în drum, într-un haos de spinări pătate şi limbi şi urechi atârnânde. Niciunul nu era mai mare decât un căţelandru şi, ignorând şi calul şi călăreţul, ţâşniră cu aceleaşi clamori, prin desişul unde dispăruse vulpea, lătrând frenetic; şi când Bayard se ridică în scări să privească după ei, precedaţi de schelălăituri într-o cheie şi mai ascuţită şi disperată, doi căţeluşi încă şi mai mici se rostogoliră din pădure galopând pe lângă el, caraghioşi pe picioarele lor scurte, cu ţipete jeluitoare şi cu expresii de îngrijorare înnebunită, ridicolă pe chipuri... Pe urmă întregul vacarm se stinse cu ecouri isterice în depărtare.

Călări mai departe. De fiecare parte a drumului erau garduri; unul întunecat, ca un bastion de bronz, celălalt înveşmântat în razele din urmă ale soarelui care apunea roşiatic. Aerul foşnea şi-l înţepa în nări şi-i scrijelea plămânii cu ace mici, chinuitoare. Drumul îşi urma şerpuirile în vale. Însă acum doar jumătate din soare se mai arăta peste peretele de copaci dinspre apus, şi el călări mai departe ridicat în scări, printre copacii răzleţi, intrând în umbra ca într-o apă rece. Avea să ajungă la casa aceea chiar înainte de a se lăsa întunericul, şi-l îmboldi puţin pe Perry. Vacarmul câinilor i se iscă din nou în faţă, apropiindu-se de drum, şi

atunci îl împinse pe Perry la trap.

Curând în faţa lui se deschise un luminiş – un câmp bătrân, năpădit de ierburi, cu urmele plugului de mult vindecate. Soarele îl scălda cu aur muribund, şi atunci el îl opri pe Perry trăgând frâul şi ridicându-se în sa: acolo, la colţul luminişului, alături de drum, şedea vulpea. Şedea pe brânci, ca un câine, pândind copacii de dincolo de luminiş, şi Bayard îl împinse iarăşi pe Perry înainte. Vulpea îşi întoarse capul şi îl fixă cu o privire ascunsă, furişă, dar fără nelinişte, şi Bayard îl opri iarăşi pe Perry cuprins de uimire. Tumultul câinilor se apropia prin pădure, dar vulpea şedea mai departe pe brânci, pândindu-l pe călăreţ cu priviri ascunse, fugare, fără să le dea nicio atenţie câinilor. Nu trădă niciun semn de spaimă, nici chiar când căţeii izbucniră cu schelălăituri înnebunite în luminiş. Câinii se opriră nehotărâţi o vreme la liziera pădurii în timp ce vulpea îşi împărţea atenţia între ei şi bărbatul călare.

În cele din urmă câinele cel mai mare, evident conducătorul haitei, îşi văzu prada. De îndată îşi conteniră lătrăturile şi tropăiră de-a curmezişul luminişului, oprindu-se pe brânci în cerc cu faţa spre vulpe, cu limbile atârnându-le. Pe urmă, dintr-o singură mişcare, se întoarseră cu toţii cu faţa spre pădurea tot mai cuprinsă de înserare, de unde, tot mai aproape, se auzea un schelălăit stins, însă disperat. Câinele cel mai mare latră o singură dată; schelălăitul dintre arbori crescu ca un val de uşurare nestăpânită şi cei doi căţei mai mici apărură, scormonindu-şi drumul ca nişte cârtiţe prin bălării, tot mai aproape. Atunci vulpea se ridică, aruncând o altă privire fugară, furişă, spre călăreţ şi, împresurată de hărmălaia prietenoasă parcă şi obosită a căţeilor, porni în trap pe drum în sus, până dispăru printre copaci.

— Ei, dracu să mă ia, spuse Bayard privind după ei. Haide, Perry!

În sfârşit, o pală palidă şi neabătută de vânt se ridică deasupra copacilor în faţa lui, şi el ieşi din pădure, iar din zidul dărăpănat al unei case o fereastră îi luci cu o chemare rubinie prin văzduhul amurgului. Câinii îşi statorniciseră

acum un vuiet rezonant, cu ecouri de clopot; pe deasupra lui, Bayard mai distingea tenorul limpede al căţeilor şi încă un glas care striga la ei, şi când îl opri pe Perry în curtea din faţă, vulpea tocmai dispărea precaută, însă tot fără grabă, în spatele casei. O siluetă uscăţivă i se ivi în faţă din întuneric, cu o secure în mână şi un braţ de lemne, şi Bayard spuse:

— Ce dracu' mai e şi asta, Buddy? Ce-i cu vulpea asta?

— Asta-i Ellen, răspunse Buddy. Lăsă jos cu mişcări chibzuite lemnele şi securea, şi se apropie să-i strângă mâna lui Bayard, o singură dată, fără vlagă, aşa cum e obiceiul la ţară, însă îi era aspră şi puternică. Ce faci?

— Foarte bine, răspunse Bayard. Am venit să prind vulpea aia de care-mi spunea Rafe.

— Sigur, aprobă Buddy, cu vocea lui înceată, despre care se vedea că nu e des folosită. Te aşteptam. Dă-te jos, că am eu grijă de poneiul tău.

— Nu, lasă că văd eu de el. Tu du lemnele-n casă; am eu grijă de Perry.

Însă Buddy rămase ferm, fără nicio insistenţă sau asprime, şi Bayard îşi dădu până la urmă calul pe mâna lui.

— Henry, strigă Buddy către casă, Henry. O uşă se deschise pe fundalul unor flăcări pâlpâind frumos; o siluetă se ivi, masivă, în cadrul ei. Uite-l pe Bayard, spuse. Du-te-năuntru să te-ncălzeşti niţel, adăugă, în vreme ce-l conducea pe Perry spre grajd.

Câinii îl înconjurară pe Bayard; el ridică lemnele şi securea, şi se îndreptă spre casă în valul fantomatic, bălţat al câinilor, iar silueta stătea în pragul luminat de flăcări, pe când el urca treptele verandei şi sprijinea securea de perete.

— Ce faci? spuse Henry, şi tot astfel şi acum strângerea de mână fu moale, şi tot astfel mâna era aspră şi fermă, dar şi primitoare; mai moleşită parcă totuşi decât carnea tânără, elastică a lui Buddy, îi luă lui Bayard lemnele din braţe şi intrară în casă. Pereţii camerei erau din buşteni tăiaţi cu securea. Pe ei atârnau două sau trei calendare din anii trecuţi şi o litografie colorată recomandând un anume medicament. Podeaua era goală, din scânduri date la rindea, uzate de cizme grele şi lustruită de labele multor generaţii

de câini; doi oameni ar fi putut încăpea întinşi, unul lângă altul, în cămin. În el ardeau acum buşteni de peste un metru lungime, cu flăcările ridicându-li-se până sus, învârtejind pale repezi de flăcări în gâtlejul întunecat al hornului; şi profilat pe fundalul focului, cu capul înconjurat de o aureolă de dezordine argintie, învălmăşită a părului – şedea Virginius MacCallum.

— Uite-l pe Bayard Sartoris, pappy, spuse Henry.

Bătrânul se întoarse în scaun cu deliberare gravă, leonină şi-şi întinse mâna fără să se ridice în picioare. În 1861 împlinise şaisprezece ani şi plecase pe jos până la Lexington, în Virginia, să se înroleze; fusese timp de patru ani soldat în brigada lui Stonewall, se întorsese pe jos în Mississippi, îşi durase cu mâinile lui o casă şi se însurase. Zestrea nevestesii fusese un ceas de masă şi un arici dresat; tatăl lui îi dăduse un catâr. Nevasta îi murise de mulţi ani, şi succesoarea ei murise şi ea, însă el şedea şi acum în faţa vetrei în care fusese pe vremuri fiert ariciul, sub acoperişul pe care şi-l ridicase în 1866 şi pe consola deasupra capului lui era ceasul, râzându-şi de timpul al cărui slujitor fusese pe vremuri.

— Ei, băiete? spuse. Ţi-a trebuit ceva timp să vii până la noi. Ce fac ai tăi?

— Binişor, domnule MacCallum, răspunse Bayard.

Privi repede, încordat faţa bătută de vremuri, roşiatică a bătrânului. „Nu, nu auziseră încă.“

— Te-am aşteptat încă de când te-a văzut Rafe în oraş primăvara trecută. Henry, spune-i lui Mandy să mai pună o farfurie.

Patru câini îl urmaseră în odaie. Trei dintre ei îl pândeau gravi cu ochi licăritori; celălalt, un câine mare cu blană albăstrie şi cu o expresie de seriozitate maiestuoasă, veni săşi lase botul rece în mâna lui.

— Salut, generale, spuse mângâindu-i urechile, la care ceilalţi câini se apropiară şi ei şi-şi vârâră boturile în mâinile lui.

— Trage-ţi un scaun, spuse domnul MacCallum. Îşi abătu şi el scaunul într-o parte şi Bayard se aşeză ascultător. Câinii

îi urmăriră gesturile, aşezându-se cu solemnitate stângace pe lângă genunchii lui. Tot trimit vorbă să-l aduc pe bunicutău aici, continuă bătrânul, numai că el e prea al dracului de mândru, sau poate prea leneş să mai ia drumul până-ncoace. Hai, generale! Pleacă de-acolo. Dă-le câte-un picior, Bayard. Henry! strigă deodată. Henry apăru. Goneşte-i pe câinii ăştia de-aici până stăm la masă.

Henry izgoni câinii din cameră. Domnul MacCallum trase o aşchie lungă de pin din faţa vetrei, o vâri în foc şi-şi aprinse pipa cu ea, pe urmă curăţă aşchia în cenuşa din vatră şi-o aşeză la loc.

— Rafe şi cu Lee s-au dus la oraş astăzi, spuse. Ai fi putut să vii cu ei în căruţă. Da-mi închipui c-ai preferat să vii pe calul tău.

— Da, chiar, răspunse el liniştit.

Atunci aveau să afle. Privi în flăcările din cămin, frecându-şi încet mâinile peste genunchi, şi o clipă îşi văzu lunile din urmă ale vieţii lui, privindu-le cu răceală şi zădărnicie în risipa lor îndărătnică şi nepăsătoare; îşi văzu viaţa întreagă ca desfăşurarea grăbită a unui film, culminând cu lucrul acela despre care i se atrăsese atenţia că se va întâmpla şi pe care orice idiot l-ar fi putut prevedea. Foarte bine, la dracu', să zicem că aşa a fost; era el vinovatul? Insistase el ca bunicu-său să se urce în maşină cu el? El îi dăduse bătrânului inima atât de slabă? Şi pe urmă, cu răceală: *Ţi-a fost frică să te întorci acasă. L-ai pus pe un negru să-ţi aducă pe furiş calul. Tu, care faci cu tot dinadinsul lucruri despre care judecata ta îţi spune că s-ar putea să nu-ţi reuşească, sau că nici nu sunt posibile, ţie ţi-e frică acum de consecinţele propriilor acte.* Pe urmă iarăşi ceva amar, adânc, mereu neadormit în el izbucni cu flacără, justificare şi acuzaţie răzbunătoare; ce anume, nici el nu ştia, izbucnind împotriva nici el nu ştia cui. Pe cine acuzându-l, nu ştia: *Tu ai făcut-o! Tu ai pricinuit toate astea; tu l-ai omorât pe Johnny.*

Henry trăsese un scaun în faţa focului, şi după o vreme bătrânul îşi lovi cu grijă pipa de lut în palmă şi scoase un ceas uriaş în formă de nap din vesta de catifea.

— Cinci şi jumătate, spuse. Nu s-au întors încă băieţii ăia?

— Sunt aici, îi răspunse Henry scurt. I-am auzit vorbind când am scos câinii.

— Scoate urciorul atunci! îi porunci taică-său.

Henry se ridică şi ieşi afară; curând se auziră paşi tropăind greoi pe scândurile verandei, şi Bayard se întoarse în scaunul lui şi privi posomorât către uşă. Uşa se deschise şi Rafe şi cu Lee intrară.

— Ia te uită, ia te uită, spuse Rafe şi faţa lui uscăţivă, întunecată, se lumină puţin. Ai ajuns în sfârşit, da?

Îi strânse mâna lui Bayard, şi Lee făcu la fel. Faţa lui Lee, ca a tuturor celor de aici, era o mască întunecată, saturnină. Nu era atât de bine legat ca Rafe, şi era cel mai puţin vorbăreţ dintre ei toţi. Ochii îi avea negri şi neliniştiţi; în spatele lor pândea ceva sălbatic şi trist. Îi strânse mâna lui Bayard fără o vorbă.

Însă Bayard îl privea pe Rafe. Nu era nimic pe faţa lui; nici răceală, nici vreo expresie întrebătoare. Era cu putinţă să fi fost la oraş şi totuşi să nu fi auzit nimic? Sau Bayard, el însuşi, doar visase toate astea? Însă îşi amintea cum îl simţise, fără nicio putinţă de a se înşela, pe bunicul său când îl atinsese; îşi amintea cum se înmuiase deodată, ca şi cum însăşi fibra fiinţei lui, ţinută încordată şi ţeapănă atât de multă vreme doar de mândrie şi de necesitatea perversă de a îndura soarta familiei lui, cedase dintr-odată, lăsându-i scheletul să i se odihnească în sfârşit. Domnul MacCallum vorbi:

— Aţi fost la poştă?

— N-am ajuns la oraş, răspunse Rafe. S-a rupt osia chiar înainte de a intra la Vernon. A trebuit să desham caii şi să merg călare până la Vernon s-o dreg. Şi pe-urmă s-a făcut prea târziu ca să mai mergem. Am cumpărat de-acolo proviziile şi ne-am întors acasă.

— Bine, nu-i nimic. O să vă duceţi săptămâna viitoare, să faceţi cumpărăturile de Crăciun, spuse bătrânul.

Bayard respiră adânc, îşi aprinse o ţigară şi, cu un suflu de întuneric viu, Buddy intră, se apropie şi el şi se lăsă pe vine – siluetă firavă în colţul umbrit al căminului.

— Aţi dibuit vulpea aia de care-mi spuneai? îl întrebă Bayard pe Rafe.

— Sigur. Şi-i facem de hac de data asta. Poate mâine. Se schimbă vremea.

— Are să ningă?

— S-ar putea. Cum are să fie vremea la noapte, pappy?

— Ploaie, răspunse bătrânul. Şi mâine tot aşa. N-are să fie bun mirosul până miercuri. Henry! După o clipă strigă: Henry! Încă o dată, şi Henry intră, cu un ibric înnegrit care lăsa o dâră palidă de aburi, un urcior de piatră, un pahar din sticlă groasă cu o linguriţă de metal înăuntru.

Henry avea ceva domestic, femeiesc parcă în făptura lui, aşa cum se înfăţişa cu trupul scund, uşor bondoc, cu ochii blânzi, căprui şi mâinile îndemânatice, totdeauna lipsite de grabă. Supraveghea treaba la bucătărie (ajunsese un bucătar mai bun decât Mandy) şi în casă, unde acum era de găsit mai toată vremea, trebăluind netulburat în tot felul de ocupaţii gospodăreşti. Mergea la oraş şi mai rar decât tatăl său; nu-i plăcea să vâneze şi singura sa distracţie era să facă whisky, un whisky bun şi numai cât să le ajungă celor din familie, undeva într-o grotă tainică, ştiută numai de tatăl său şi de negrul care-l ajuta, după o reţetă transmisă de-a lungul nenumăratelor generaţii de la strămoşii săi indieni. Aşează ibricul, urciorul şi paharul pe consola căminului, luă pipa de lut din mâinile tatălui său, o puse şi pe ea pe consolă, mai scoase o ceaşcă crăpată plină cu zahăr şi şapte păhărele, fiecare cu o linguriţă în el. Bătrânul se aplecă în scaun la lumina focului şi prepară amestecul, în fiecare pahar, unul după altul, cu o lipsă de grabă obositoare şi solemnă. Când dădu mai departe paharele, unul câte unul, mai rămăseseră două.

— N-au venit şi băieţii ăilalţi? întrebă.

Nu-i răspunse nimeni, şi el puse dopul la gura urciorului. Henry aşează cele două pahare pe consola căminului.

Mandy se ivi şi ea curând în prag, umplând tot cadrul uşii cu revărsările ei domestice, învăluite în stambă.

— Puteţi să veniţi acuma, spuse, şi când se întoarse legănându-se pe călcâie, Bayard îi spuse ceva şi ea se opri,

pe când bărbaţii se ridicară să iasă pe rând din cameră.

Bătrânul se ţinea drept ca un indian, şi în afară de Buddy în lungimea lui slăbănoagă şi fluidă, el îi depăşea pe toţi băieţii cu un cap. Mandy aştepta lângă uşă şi-i întinse mâna lui Bayard.

— N-ai mai fost de mult pe la noi, zise. Da' fac prinsoare că n-ai uitat-o pe bătrâna Mandy.

— Sigur că n-am uitat-o, îi răspunse Bayard.

Însă o uitase. Pentru Mandy banii nu compensau tinichelele fără nicio valoare pe care John nu uita niciodată să i le aducă atunci când veneau acolo. Bayard îi urmă pe ceilalţi în întunericul îngheţat. Sub paşii lor, pământul începuse să se întărească; deasupra capului cerul era strălucitor de stele. Se împletici puţin încercând să ajungă grupul, până când Rafe deschise o uşă dintr-o clădire de alături şi se trase la o parte să-i lase pe ei să intre, încăperea era plină de căldură şi de o ceaţă subţire, albăstrie, înţepătoare de mirosuri de bucătărie, şi o lampă cu petrol ardea luminoasă pe o masă lungă. La un capăt al mesei era un singur scaun; celelalte trei laturi erau mărginite de laviţe de lemn fără spătar. Lângă peretele cel mai depărtat era cuptorul şi un dulap uriaş de scânduri, iar alături o ladă de lemne. În spatele plitei şedeau trei negri – doi bărbaţi în toată firea şi unul mai tinerel – cu feţele lucindu-le de căldură şi ochii rostogolindu-li-se albi în orbite; la picioarele lor, cinci căţeluşi mârâiau cu furie prefăcută unul la altul, molfăiau lipicios gleznele imobile ale negrilor sau cercetau amuşinând pe sub cuptor şi pe duşumea primprejur cu o curiozitate stângace, neştiutoare.

— Ce faceţi, băieţi, vorbi Bayard, spunându-le la fiecare pe nume, şi ei dădură din cap înspre el cu sclipiri sfielnice ale dinţilor şi murmure cuviincioase.

— Pune căţeii ăştia sus, Richud! porunci Mandy.

Negrii strânseră căţeii unul câte unul şi-i rostogolită într-o lădiţă din spatele cuptorului, unde aceştia continuară să se foiască, zgâriind mereu lemnul, izbindu-se şi uneori mai schelălăind a protest. Din timp în timp, pe când ei mâncau, mai apărea câte un cap fixându-i peste marginea lăzii cu o

curiozitate solemnă, clipitoare, şi pe urmă dispărea cu bufnet înăbuşit şi cu alte ţipete de protest, şi zgomotele tulburi, ca ale unor copii, se ridicau iarăşi.

— Tăceţi odată, mă câinilor! Gata, la culcare acuma, spunea Richard, bătând cu pumnul în lemnul scândurii.

După o vreme zgomotele încetară.

Bătrânul se aşează în scaunul singuratic; în jurul lui se rânduiri fiii săi şi oaspetele; unii fără haină, cu toţii fără guler, şi feţele lor întunecoase, posomorâte, erau toate mulate după acelaşi tipar. Mâncau – cârnaţi şi costiţă, şi mămăligă, şi cartofi dulci prăjiţi, cu pâine de porumb şi un urcior de melasă –, iar Mandy le turna cafea dintr-o carafă uriaşă smălţuită. Când erau în toiul mesei, sosiră şi cei doi lipsă – Jackson, cel mai mare, un bărbat de cincizeci şi doi de ani, cu frunte lată, înaltă, sprâncene groase şi expresie în acelaşi timp visătoare şi concentrată – un fel de Cincinatus timid şi lipsit de simţ practic; şi Stuart, de patruzeci şi patru de ani, frate geamăn cu Rafe. Deşi erau gemeni, nu exista vreo asemănare mai izbitoare între ei decât între ceilalţi, ca şi cum tiparul familiei lor ar fi fost prea sigur şi ar fi lăsat amprente prea limpezi ca să mai poată fi grăbit sau schimbat de către natură. Stuart nu semăna deloc cu Rafe în comportarea degajată a acestuia (Rafe era singurul dintre ei care, cu puţină imaginaţie, ar fi putut fi socotit vorbăreţ); pe de altă parte, avea mult din placiditatea lui Henry. Era fermier bun şi negustor cu experienţă, şi poseda un cont respectabil la bancă, numai al lui. Henry, acum de cincizeci de ani, era fiul al doilea.

Mâncau cu gravitate solemnă, tăcută, schimbând doar cuvintele strict esenţiale, însă pe acelea cu prietenie. Mandy se mişca de colo până colo între masă şi cuptor.

Înainte de a termina, o furtună neaşteptată de lătrături sonore ca nişte clopote pluti din noapte, pătrunzând prin pereţii groşi în încăpere, până la ei.

— Ia-n auzi.

Negrul Richard îşi lăsă capul într-o parte. Buddy puse jos ceaşca de cafea.

— Unde sunt, Dick?

— Chiar în spate, la seră. L-au prins.

Buddy se ridică în picioare şi se strecură furiş din colţul lui.

— Merg şi eu cu voi, spuse Bayard ridicându-se.

Ceilalţi mâncau înainte cu nădejde. Richard luă felinarul de pe dulap, îl aprinse şi toţi trei ieşiră din odaie, pătrunzând în întunericul îngheţat prin care lătratul câinilor venea în izbucniri melodioase, rezonând ca sticla brumată. Era frig şi întuneric. Casa se înălţa în spatele lor, cu pereţii ei scunzi, dărăpănaţi, sparţi doar de licărul rubiniu al ferestrei.

— Pământu-a început să se-ntărească, remarcă Bayard.

— Nu-ngheaţă la noapte, răspunse Buddy. Tu crezi că da, Dick?

— Nu, sigur. Are să plouă.

— Ei, hai, spuse Bayard, eu nu cred.

— Aşa a zis pappy, răspunse Buddy. E mai cald acuma decât era când a apus soarele.

— Mie nu mi se pare, insistă Bayard.

Trecură pe lângă căruţa nemişcată în lumina stelelor, cu roţile sticlindu-i ca nişte panglici de mătase; şi pe lângă hambarul lung, aplecat într-o parte, de unde se auzeau molfăituri placide şi câte un muget înăbuşit când lumina felinarului trecu peste pereţii lui. Pe urmă felinarul licări printre trunchiurile copacilor şi poteca începu să coboare. Vacarmul câinilor crescu chiar de sub ei şi siluetele lor fantomatice alunecau în luminiscenţa palidă, şi într-un trunchi de arbore tânăr chiar în spatele serei găsiră opusumul, strâns colac, nemişcat, cu ochii închişi, într-o furcă la mai puţin de doi yarzi deasupra pământului. Buddy îl trase jos de coadă fără ca animalul să reziste.

— La dracu’, spuse Bayard.

Buddy chemă câinii şi merseră mai departe în sus pe potecă, într-un hambar părăsit din spatele bucătăriei, un număr incredibil de ochi, poate vreo cincizeci, sclipiră spre ei în perechi de puncte roşii când Buddy îşi legăna felinarul îndreptându-l spre o cuşcă din plasă de sârmă, din care se ridica un miros stătut, cald şi umed, nişte trupuri cu blană

zburlită se mişcau leneşe sau îşi întorceau spre lumină feţele asemănătoare unor capete de mort. Deschise uşiţa şi aruncă şi acest nou captiv printre semenii săi, apoi îi întinse felinarul lui Richard. Plecară mai departe. Cerul începuse să se aburească puţin, pierzându-şi ceva din strălucirea fărâmicioasă.

Ceilalţi şedeau în semicerc în faţa focului aprins; la picioarele bătrânului picotea câinele cu blană albăstrie. Îi făcură loc lui Bayard şi Buddy se aşeză din nou pe vine în colţul căminului.

— L-aţi prins? întrebă domnul MacCallum.

— Da, vă rog, răspunse Bayard. Cum ţi-ai lua pălăria din cui de pe perete.

Bătrânul pufăia din pipă.

— O să te luăm la o vânătoare pe cinste până pleci.

Rafe spuse:

— Câţi ai acuma, Buddy?

— N-am decât paişpe, răspunse Buddy.

— Paişpe? repetă Henry. N-ai să mănânci niciodată paişpe oposumi.

— Atunci le dau drumul şi pe urmă-i mai vânez o dată, spuse Buddy.

Bătrânul pufăia mai departe din pipă, fără grabă. Ceilalţi fumau şi ei sau mestecau tutun şi Bayard îşi scoase ţigările oferindu-i lui Buddy. Buddy clătină din cap.

— Buddy n-a-nceput încă să fumeze, spuse Rate.

— N-ai început? întrebă Bayard. Ce-i cu tine, Buddy?

— Nu ştiu nici eu, răspunse Buddy din umbra lui. Doar că n-am avut timp să-nvăţ, cred că asta-i tot.

Focul trosnea şi fumega; din când în când Stuart, cel mai aproape de lada cu lemne, mai arunca un butuc. Câinele de la picioarele bătrânului visa, fornăind; fire de cenuşă se roteau din cămin pe la botul lui, şi el strănută trezindu-se şi îşi ridică botul clipind spre chipul stăpânului său, apoi adormi iarăşi. Şedeau fără cuvinte şi cu foarte puţine mişcări, cu feţele lor grave, acviline părând parcă sculptate de lumina focului în întunecimea străbătută de umbre, modelate parcă de un singur gând şi lustruite şi colorate de

o aceeaşi mână. Bătrânul îşi scutură pipa lovind-o cu grijă de palmă şi-şi consultă ceasul gros de argint. Se făcuse opt.

— Noi ne sculăm la patru, Bayard, spuse. Însă tu nu trebuie să te scoli până nu se face ziuă. Henry, adu urciorul!

— La patru, repetă Bayard, pe când el şi cu Buddy se dezbrăcau în frigul luminat de lampă în camera unde, într-un pat uriaş de lemn şi cu o pătură uzată, împletită, dormea Buddy. Nu-nţeleg de ce vă mai osteniţi să vă mai culcaţi.

Pe măsură ce pronunţa cuvintele răsuflarea i se risipea în abur în aerul îngheţat.

— Mda, conveni Buddy, scoţându-şi cămaşa peste cap şi smucindu-şi coapsele slabe, de cal de rasă, din pantalonii vechi ponosiţi. Nu-ţi trebuie multă vreme să dormi aici, acasă la noi. Dar tu tot se cheamă că mai eşti lume din afară, adăugă, şi în glasul lui era ca o urmă de invidie şi de jinduială.

Niciodată după douăzeci şi cinci de ani n-are să mai fie somnul de dimineaţă atât de auriu. Pregătirile de culcare erau pentru el foarte simple; îşi scoase cizmele şi pantalonii şi cămaşa şi intră în pat în tricoul de lână şi acum stătea întins doar cu capul rotund la vedere, privindu-l pe Buddy care rămăsese într-un jerseu fără mâneci şi în pantalonaşi scurţi subţiri.

— N-are să-ţi fie prea cald dacă dormi aşa, spuse Buddy. Vrei o flanelă groasă dintr-ale mele?

— Mă încălzesc dormind, cred, răspunse Bayard.

Suflă în lampă şi-şi făcu drum pe pipăite spre pat, şi degetele de la picioare i se zgârceau pe duşumeaua îngheţată. Apoi se urcă în pat. Salteaua era umplută cu foi de porumb; sunau sub el, cu foşnete şoptitoare, uscate, şi ori de câte ori el sau Buddy se mişcau sau chiar numai respirau adânc, foile se urneau cu sunete mici, cicăiitoare.

— Trage-ţi pătura în sus mai bine, îl sfătui Buddy din întuneric, dându-şi drumul la respiraţie cu un fel de explozie de destindere. Căscă, audibil, dar nevăzut. N-ai mai venit de mult, sugeră.

— E-adevărat. Să vedem, când a fost? Doi, trei ani, nu?

— Nouă sute cinşpe, răspunse Buddy, ultima dată când tu şi cu el... Pe urmă adăugă liniştit: Am văzut în ziar când s-a întâmplat. I-am văzut numele. Am ştiut de la început că el era. Era un ziar englezesc.

— Ai văzut? Tu unde erai?

— Acolo unde erau şi englezii, răspunse el. Unde ne-au trimis. Un ţinut de şesuri. Nu-nţeleg cum de ajung să-l usuce ca să scoată o recoltă, cu toată ploaia aia.

— Da.

Nasul lui Bayard era ca o bucată de gheaţă. Simţea cum respiraţia îi încălzeşte puţin nasul, aproape că-şi vedea aburul palid când respira; şi simţea cum inhalând i se răcesc iarăşi nările. I se părea că simte scândurile plafonului coborând peste peretele înclinat spre partea lui Buddy, simţea aerul stând în colţul acesta scund – amar, înfrigurat, dens, prea dens să mai poată fi respirat, ca un fel de mâzgă nevăzută, şi el întins dedesubt... Era conştient de foşnetul uscat al foilor de porumb de sub el şi îşi dădu deodată seama că respira cu suflu adânc, tulbure, şi-şi dori cu o intensitate insuportabilă să fie undeva în picioare, să se mişte în faţa unui foc, în lumină; oriunde, oriunde. Buddy sta întins alături de el în solidaritatea apăsătoare, aproape îngheţată a frigului, vorbind încet, nedesluşit, despre război. Era o poveste nelămurită, aproape ca un vis, fără început sau sfârşit, plină de aluzii împleticite despre locuri al căror nume le pronunţa anapoda – ascultându-l aveai impresia că vezi nişte oameni, nişte făpturi fără vreo iniţiativă, fără trecut sau viitor, prinşi în afara timpului, într-un labirint de preocupări singuratice, contradictorii, ca nişte siluete bufnind una într-alta într-un coşmar iminent, incomprehensibil.

— Cum ţi-a plăcut la armată, Buddy? îl întrebă Bayard.

— Nu prea mult, răspunse. Nu-s prea multe lucruri de făcut. Bună viaţă pentru un leneş. Rămase gânditor un moment. Mi-au dat un farmec, adăugă cu o izbucnire de încredere timidă, sfielnică, dar şi cu plăcere reţinută.

— Un farmec? întrebă Bayerd.

— Îhî. O chestie din alea de alamă, legată cu o panglică colorată. Am tot vrut să ţi-l arăt, dar uite c-am uitat. Ţi-l arăt mâine. Duşumeaua asta e prea îngheţată, dracului, ca să mă mai dau jos pe ea până când nu trebuie. Am să pândesc un prilej mâine, când nu e pappy acasă.

— De ce? El nu ştie că ţi l-au dat?

— Ştie, răspunse Buddy. Numai că lui nu-i place, pentru că zice că-i un farmec de-al yankeilor. Rafe spune că pappy şi cu Stonewall Jackson nu s-au predat niciodată.

— Da, repetă Bayard.

Buddy tăcu şi curând oftă iarăşi, golindu-şi trupul ca pentru somn. Însă Bayard zăcea ţeapăn, întins pe spate cu ochii larg deschişi. Parcă ar fi fost beat; ori de câte ori închidea ochii, camera începea să se rotească, aşa că zăcea nemişcat, cu ochii mari deschişi, să nu-l năpădească greaţa. Buddy tăcuse şi respiraţia îi era acum prelungă, limpede, regulată. Foile de porumb se mişcară cu jeluirea lor foşnitoare când Bayard se întoarse încetişor pe o parte.

Buddy respira mai departe în întuneric, regulat şi liniştit. Bayard îşi auzea şi propria respiraţie, însă mai presus de ea, de jur-împrejur, învăluindu-l, era cealaltă respiraţie. Ca şi cum el ar fi fost un lucru respirând cu gâfâituri chinuite, reţinute, înlăuntrul lui însuşi, respirând cu respiraţia lui Buddy; folosind tot aerul, astfel că lucrul celălalt, mai mic, trebuia să gâfâie după aer. Şi în vremea asta, lucrul celălalt, mai mare, respira adânc şi regulat, neştiutor, adormit, îndepărtat; da, poate mort chiar. Poate că el era mort, şi îşi aminti de dimineaţa aceea, o retrăi cu o atenţie încordată, de la clipa când văzuse primul glonţ trasor până când, de pe scaunul din carlinga lui, văzuse flacăra izbucnind, ca fluturarea veselă a unui fanion trandafiriu, din botul avionului lui John şi văzuse gestul familiar al fratelui său şi rostogolirea dezarticulată a trupului când se aruncase, ca şi cum şi-ar fi pierdut echilibrul în aer; retrăi scena ca şi cum ar fi parcurs din nou o poveste într-o carte de multe ori citită, încercând să-şi amintească, să simtă un glonţ pătrunzându-i în propriul trup, în cap, care să-l fi răpus şi pe el în acelaşi moment. Asta ar fi fost justificarea, ar fi explicat

totul; că şi el era mort şi aici era iadul prin care înainta pentru toată veşnicia cu doar iluzia repeziciunii, căutându-şi fratele, care la rândul său era undeva căutându-l pe el, şi niciunul din ei să nu se întâlnească vreodată. Se întoarse iarăşi pe spate; foile de porumb foşniră sub el cu un fel de batjocură uscată.

Casa era plină de zgomote; pentru simţurile lui încordate tăcerea avea nenumărate înfăţişări; agonia uscată a lemnului în noaptea îngheţată; foşnetul foilor de porumb la fiecare respiraţie a lui; aerul însuşi, ca o gheaţă topindu-se în menghina frigului, apăsându-i plămânii. Picioarele îi erau îngheţate, îşi simţea toate mădularele năclăite de sudoarea frigului şi, învăluindu-i inima fierbinte, trupul îi era ţeapăn şi-i tremura tot; îşi ridică braţul dezgolit peste pătură şi o vreme stătu cu frigul ca un plasture de plumb peste întreaga lui fiinţă. Şi toată vremea respiraţia regulată a lui Buddy şi respiraţia lui gâfâitoare, reţinută, amândouă fără sursă şi cu toate acestea împletite una într-alta.

Sub pătură acum braţele îi erau iarăşi îngheţate peste piept şi mâinile îi erau ca nişte vine gheaţă peste coapse; se mişcă precaut la culme şi, în timp ce îngheţul i se târa de pe umeri tot mai jos şi foile ascunse ale porumbului îi sporovăiau, îşi lăsă picioarele să alunece pe duşumea. Ştia în ce parte e uşa şi-şi pipăi drumul spre ea mergând pe vârful picioarelor, cu degetele chircite de frig. Uşa era zăvorâtă de o bârnă, lucioasă la pipăit precum gheaţa şi pipăind peste ea dădu peste altceva alături, ceva rece şi tubular, ţeapăn, ridicat în sus, şi mâna îi alunecă peste lucrul acesta; atunci se opri locului o clipă în întunecimea adâncă de gheaţă, cu puşca în mâini, şi cum sta aşa, cu degetele-i amorţite de frig căutând orbeşte clanţa, îşi aminti de cutia cu cartuşe pe lada de lemn pe care era aşezată lampa. Încă o clipă mai rămase astfel, nemişcat, cu capul puţin aplecat şi cu puşca strânsă în mâinile înţepenite; pe urmă o sprijini iarăşi în colţul peretelui şi ridică bârna din încheieturile ei din uşă, cu grijă şi fără zgomot. Uşa se trase într-o parte în ţâţâni, şi după un prim scârţâit cu scrijelitură pe lemnul duşumelei, îi apucă marginea şi o ridică trăgând-o îndărăt, şi pe urmă se afla în

prag.

Pe cer nu se arăta nicio stea, şi cerul era acum răsturnat şi destins precum propriul leş. Zăcea deasupra pământului ca un balon dezumflat; pe fundalul lui, silueta întunecată a bucătăriei se ridica plată, cu totul lipsită de adâncime, şi copacii de dincolo, precum şi celelalte forme ale vieţii de lângă casă, erau asemenea unor fantome triste în luminiscenţa rece, cadaverică – stiva de lemne; nişte unelte de arat; un butoi aşezat alături de stâlpul crăpat din uşa bucătăriei unde şi el se împiedicase, când intrase la masă. Frigul cenuşiu picura în el precum apa într-o grămăjoară de nisip, în pârâiaşe scurte, abia şerpuind; oprindu-se mereu, pipăindu-şi mai departe albiile minuscule în jurul vreunui obstacol, şi pe urmă unduind iarăşi, gâlgâind în bălţi mărunte în jurul oaselor lui nestânjenite. Tremura acum, încet, dar statornic, de frig; sub mâinile lui, carnea trupului îi era aspră şi cu totul insensibilă; cu toate acestea zvâcnea şi iarăşi zvâcnea, ca şi cum era ceva în învelişul mort al fiinţei sale care se străduia să se elibereze. Deasupra capului, pe acoperişul de scânduri, răsuna o unică bătaie, uşoară, şi, ca la un semnal, tăcerea cenuşie începu să se destrame, închise tăcut uşa şi se reîntoarse în pat.

În pat se întinse tremurând mai tare decât înainte, spre ironia îngheţată a foilor de porumb de sub el, şi rămase întins liniştit pe spate, ascultând cum ploaia de iarnă şoptea peste acoperiş. Nu era bubuitul de tobă, ca atunci când ploaia de vară cade prin aerul înfierbântat, ci o şoaptă fără sunete emfatice, ca şi cum aerul, aşternându-se apăsător peste acoperiş, se dizolva acolo şi picura apoi leneş, scurgându-se ritmic din streşini. Sângele îi curgea acum iarăşi liber prin vine, şi simţea păturile ca nişte pojghiţe de fier sau de gheaţă; şi, aşa cum şedea imobil sub zgomotul ploii, sângele i se încălzea tot mai mult, până când în cele din urmă trupul îşi opri tremurul şi rămase întins într-o stare care semăna cu o somnolenţă chinuită, întretăiată, împresurată de chipuri întortocheate şi de contururile deznădejdii încăpăţânate şi de jinduirea neîncetată după… nu după răzbunare, cât după înţelegere; spre o mână, nici nu

mai avea însemnătate a cui, care să-l atingă, să-l mângâie, de undeva din afara acestui haos negru. Firește, avea s-o respingă, însă atingerea ei ar fi putut să-i dăruiască iarăşi încrederea impasibilă în sine însuşi.

Ploaia picura mai departe, picătură cu picătură; alături de el Buddy răsufla paşnic, regulat; şi nici măcar nu-şi schimbase poziţia. Din când în când, Bayard însuşi aţipea câte o clipă; aţipit, era de fapt treaz de-a binelea; treaz, zăcea într-o stare de stupoare ceţoasă, încărcată de încetiniri neplauzibile, în care nu exista nici odihnă, nici uşurare; picătură cu picătură ploaia trecea noaptea până la ultima ei fibră, destrăma timpul însuşi. Însă totul dura atâta de mult, atâta de fără măsură de mult! Sângele lui epuizat, istovit de atâtea zbateri, îi trecea prin trup în pulsaţii abia simţite, asemenea ploii, destrămându-i, înnebunitor de încet, carnea. Aşa se ajunge la tot ceea ce e în urmă... Biblia... oricum, trebuie un predicator. Poate că se şi înţelesese asta. Somnul. Astfel se ajunge la ceea ce e totul.

Şi până la urmă, prin pereţi, auzi o mişcare. Nu o desluşea; dar simţea totul că vine de la o fiinţă omenească iscată de la nişte făpturi ale căror nume şi chipuri le ştia, trezindu-se astfel din nou la o lume pe care nu fusese în stare să o piardă nici măcar pentru o vreme; oameni pentru care el era... şi astfel se simţi mângâiat, liniştit. Sunetele continuară; ştiind că nu se înşală, auzi o uşă şi un glas pe care, cu un uşor efort de concentrare doar, simţea că-l poate identifica; şi cel mai bine, ştia că acum se putea ridica în picioare, să meargă spre locul unde se strânseseră în jurul unui foc încet trosnitor, acolo unde era lumină şi căldură. Şi rămase întins, relaxat, în sfârşit în largul său, gândindu-se că voia să se ridice şi să se apropie de ei chiar acum, în clipa următoare, mai amânând încă această clipă, în timp ce sângele îi vibra, pulsând încet prin tot trupul şi inima i se liniştea treptat. Buddy răsufla ritmic alături, şi propria suflare îi era acum la fel de netulburată ca şi a lui Buddy, şi toată vremea zgomotele omeneşti intrau murmurătoare în încăperea îngheţată cu un simţământ de gravă şi apropiată, de castă linişte. Astfel totul se întoarce întru totul, îl liniştea

glasul inimii lui obosite, şi în cele din urmă adormi.

Se trezi în dimineaţa cenuşie; tot trupul îi era obosit, greoi; somnul nu-l odihnise deloc. Buddy, plecase; afară încă ploua, deşi acum era un zgomot precis, urmărindu-şi un înţeles al său, peste acoperiş, şi aerul era mai cald, cu o primitivitate care-i ispitea înseşi oasele; şi, numai în ciorapi şi ţinându-şi cizmele în mâini, străbătu camera îngheţată în care dormiseră Lee şi Rafe şi Stuart, şi-i găsi pe Rafe şi pe Jackson în faţa focului din camera de zi.

— Te-am lăsat să mai dormi, spuse Rafe; pe urmă mai spuse: Doamne Dumnezeule, măi băiete, arăţi ca un strigoi. N-ai dormit deloc în noaptea asta?

— Ba da. Am dormit foarte bine, răspunse Bayard.

Se aşează, îşi vârî picioarele în cizme şi-şi prinse în catarame curelele sub genunchi. Jackson se aşează şi el de cealaltă parte a căminului. În colţul umbrit de lângă picioarele lui se mişcau leneşe nişte făpturi mici, încă vii şi, încă aplecat asupra cizmelor, Bayard spuse:

— Ce-ai tu aici, Jackson? Ce căţei mai sunt şi ăştia?

— O spiţă nouă, pe-asta-o-ncerc acuma, răspunse Jackson.

Rafe se întoarse cu o jumătate de pahar din whisky-ul de ambru palid al lui Henry.

— Aştia-s puii lui Ellen, spuse. Pune-l pe Jackson să-ţi spună ce-i cu ei după ce-ai să mănânci. Uite, bea asta. Arăţi prost, istovit. Buddy te-a ţinut treaz, sigur, te-a ţinut de vorbă, mai adăugă apoi cu o ironie seacă.

Bayard bău whisky-ul şi-şi aprinse o ţigară.

— Mandy ţi-a ţinut mâncarea la cald pe cuptor, spuse Rafe.

— Ellen? repetă Bayard. A, vulpea aia. M-am gândit să vă-ntreb despre ea azi-noapte. Voi aţi pripăşit-o pe-aici?

— Da. A crescut laolaltă cu prăsila asta de căţei din urmă. Buddy a prins-o. Şi-acuma Jackson se gândeşte c-are să schimbe cu totul, să revoluţioneze arta vânatului cu ea. Vrea să crească generaţii de sălbăticiuni care să aibă rezistenţa la fugă şi dosul unui câine de vânătoare şi viclenia şi iuţeala vulpii, toate laolaltă.

Bayard se apropie de colţul încăperii şi examină micile

făpturi cu interes şi curiozitate.

— N-am văzut niciodată mai mulţi pui de vulpe la un loc, spuse în cele din urmă; dar, în fond, nici n-am văzut ceva care să semne cu ăştia toţi.

— Cam asta s-ar zice că e părerea şi lu' generalu', câinele nostru, răspunse Rafe.

Jackson scuipă în foc şi se aplecă spre micile făpturi din colţ. Îi recunoscură mâinile, şi începură să se foiască şi mai neliniştite; Bayard remarcă atunci că nu mai schelălăiau, că nici măcar puii nu mai scoteau vreun ţipăt.

— Ca să vezi, e o experienţă, explică Jackson. Băieţii-şi bat joc de ei, dar uite, nici măcar nu-s înţărcaţi. Să mai vedem.

— Nu ştiu ce-ai de gând să faci cu ei, spuse Rafe brutal. N-au s-ajungă destul de mari să se prăsească. Mai bine du-te-n casă să mănânci, Bayard.

— Mai aşteaptă şi-ai să vezi, repetă Jackson; mângâia vânzoleala de trupuri mărunte cu mâinile care-i lunecau în gesturi blânde, protectoare. Nu poţi să spui sigur cum au să fie puii până când nu trec de două luni, ştii şi tu, nu? Apelă la Bayard, privindu-l de jos în sus cu ochii lui intenşi, sclipind pe sub sprâncenele stufoase.

— Du-te să-ţi mănânci gustarea de dimineaţă, Bayard, insistă Rafe. Buddy te-a lăsat baltă.

Se spălă pe faţă cu apă îngheţată într-o găleată de pe verandă şi-şi mancă gustarea de dimineaţă – slănină cu ouă şi fulgi de ovăz şi terci – în timp ce Mandy îi vorbea despre fratele lui. Când se întoarse în casă, bătrânul domn MacCallum era şi el acolo. Căţeii se agitau grămadă în colţul lor, şi bătrânul stătea cu mâinile pe genunchi, privindu-i cu un aer de bucurie tocită şi rea, în vreme ce Jackson şedea într-un colţ, aproape, îngrijorat şi grijuliu ca o cloşcă bătrână.

— Vino-ncoace, băiete, porunci bătrânul când intră Bayard. Ascultă, Rafe, dă-mi momeala aia.

Rafe ieşi şi reveni aproape îndată cu o bucată de slănină de porc legată de capătul unei sforicele. Bătrânul o luă în mână şi-i atrase pe căţei degrabă la lumină; acolo ei se strânseră pe vine, într-o grămăjoară sordidă – pentru Bayard

închipuiau o privelişte de mizerie animală abjectă. Niciunul din ei nu semăna cu celălalt, şi niciunul din ei nu avea niciun fel de asemănare cu vreo altă vieţuitoare – nici cu un câine, nici cu o vulpe, păstrând câte ceva din ambele specii, şi totuşi nefiind asemenea nici uneia; în ciuda fragilităţii lor copilăreşti, aveau ceva monstruos, contradictoriu, obscen – ici un bot de vulpe, încordat, crud, între ochii topiţi, trişti ai unui câine cu urechile blânde, colo urechi moi încercând cu bravură veştedă să se încordeze şi căzând sterpe în vârfuri neputincioase; cozi scurte, zvâcnite şleampăt, suflate cu păr palid, ca miezul de castană spartă. Cât despre culoare, începeau de la cafeniu roşcat, trecând prin trandafiriu putred, până la nuanţe întunecate, ascunse sub un puf negricios, şi unul din ei avea, trăsătură a botului cu trăsătură, chipul bătrânului general, într-o miniatură comică, păstrându-i chiar şi expresia de deziluzie tristă şi demnă.

— Acuma, fii atent la ei, spuse bătrânul.

Îi împinse pe toţi cu faţa înainte; pe urmă le roti în aer prin faţă carnea legată de sfoară. Niciunul nu-şi dădu seama că aveau carne la-ndemână; le roti bucata de carne în sus şi-n jos pe deasupra capetelor; niciunul nu-şi ridică într-acolo privirile. Pe urmă le-o zvâcni chiar în faţa ochilor; dar ei tot se trăgeau înapoi, chirciţi pe lăbuţele nesigure, privind carnea, curioşi, dar fără vreun interes deosebit, personal, şi începură apoi să se foiască, tăcuţi, îngrămădiţi unul în altul.

— Nu ştii niciodată cum e treaba cu câinii... începu Jackson.

Tatăl său îl întrerupse:

— Stai, uite acuma.

Ţinu departe căţeii cu o mână, iar cu cealaltă le îndesă carnea pe la boturi. Îndată ei izbucniră într-un val stângaci, furioşi, peste mâna lui, însă el trase carnea îndărăt şi, cu toată lungimea sforii, o târî peste duşumea, exact în faţa lor, până când îi văzu cum se rostogolesc disperaţi unii peste alţii s-o ajungă. Pe urmă, la jumătatea duşumelei, smuci carnea uşor într-o parte, însă căţeii, fără să-şi dea seama, se îmbulziră mai departe în goană în colţul cel mai întunecat, şi acolo peretele îi opri şi din colţul acela izbucni de îndată

zgomotul lor răbdător, confuz, fără glasuri. Jackson traversă încăperea spre ei şi-i luă în braţe, aducându-i îndărăt în faţa focului.

— Ei, ce zici, au să ajungă o haită de câini buni de vânătoare? întrebă bătrânul. Nici nu ştiu să miroasă, nici să latre, şi să mă ia dracu' dac-aş zice că sunt în stare să şi vadă?

— Cu câinii nu ştii niciodată... încercă răbdător Jackson.

— Generalu' ştie, îl întrerupse taică-său. Hei, Rafe, ia cheamă-l pe general încoace.

Rafe merse până la uşă şi strigă de acolo; curând intră generalul, cu labele zgâriind puţin duşumeaua goală şi cu blana lui roasă, plină de picături de ploaie, se opri în prag şi-şi ridică spre bătrân privirea gravă, întrebătoare.

— Vino-ncoace, spuse domnul MacCallum; câinele se urni iarăşi, cu demnitate înceată.

În clipa aceea văzu puii de sub scaunul lui Jackson. Se opri în mijlocul unui pas şi o clipă rămase nemişcat privindu-i, fascinat şi uimit, şi cu un fel de oroare solemnă; pe urmă îi aruncă stăpânului său o privire îndurerată, plină de reproş, apoi se întoarse şi se îndepărtă cu coada între picioare. Domnul MacCallum se aşeză la locul lui, bombănind adânc pentru sine însuşi.

— Cu câinii nu ştii niciodată... repetă Jackson; se aplecă, îşi ridică prada de căţei mici, apoi îşi îndreptă iarăşi trupul.

Domnul MacCallum continua să bombăne şi să bâţâie din cap.

— Mde, nu pot să-i aduc vreo vină bătrânului, spuse. Dacă şi eu aş fi pus în situaţia să dau roată cu ochii şi să nimeresc peste o adunătură de tinerei de-ăştia şi să mai şi trebuiască să recunosc că ăştia-s copiii mei... Însă Jackson plecase. Bătrânul şedea la locul lui, mormâind: Da, domnule, cred că m-aş mândri şi eu cam la fel cum se mândreşte generalul. Rafe, dă-mi pipa de-acolo.

Toată ziua plouă, şi apoi şi ziua următoare, şi încă şi în ziua care urmă după aceea. Câinii şedeau lângă casă toată

dimineaţa, pe lângă oameni, sau încercau câte o scurtă excursie prin împrejurimile bătute de ploaie, reîntorcându-se apoi să se lungească în faţa locului, să moţăie, urât mirositori şi aburind, până când venea Henry să-i gonească afară; de două ori, din prag, Bayard o văzu pe vulpea Ellen strecurându-se cu deferenţă grăbită prin curte. Cu excepţia lui Henry şi a lui Jackson, care avea o criză de reumatism, ceilalţi îşi petreceau cea mai mare parte din zi pe undeva pe afară, prin ploaie. Însă la vremea mesei se strângeau toţi laolaltă, lăsându-şi hainele de deasupra, ude, pe verandă şi bătând din picioare până-şi întindeau cizmele noroioase, fumegânde la foc, în timp ce Henry se ducea să aducă ibricul şi urciorul. Şi, la urmă de tot, venea şi Buddy, ud până la piele.

Buddy îşi avea felul lui de a-şi ridica din colţul de lângă cămin făptura prelungă şi slabă, oricând, la orice ceas al zilei, şi de a pleca, fără o vorbă, ca să se reîntoarcă peste două sau peste şase, sau peste douăsprezece, sau peste patruzeci şi opt de ceasuri, în care intervaluri, şi în ciuda prezenţei lui Jackson, a lui Henry, şi de obicei a lui Lee, casa avea aerul că e părăsită; până când Bayard îşi dădu seama că în perioada aceasta lipseau şi câinii. Se duseseră la vânătoare, îi spuseră ceilalţi, odată când Buddy fusese lipsă încă de la gustarea de dimineaţă.

— De ce nu mi-a spus şi mie? întrebă Bayard.

— Poate că s-a gândit că nu vrei să pleci aşa, pe ploaie, sugeră Jackson.

— Lui Buddy nu-i pasă ce fel de vreme e, explică Henry. Orice zi e pentru el la fel cu oricare alta.

— Nimic n-are niciun fel de importanţă pentru Buddy, spuse Lee, cu vocea lui amară, pătimaşă; şedea gânditor în faţa focului, şi mâinile lui feminine i se agitau neostenite pe genunchi. Ar fi în stare să-şi trăiască toată viaţa acolo, în albia pârâului, cu o bucată de pâine şi o droaie de câini doar, să-i ţină tovărăşie.

Se ridică dintr-odată şi ieşi din încăpere. Lee avea aproape patruzeci de ani. În copilărie fusese bolnăvicios. Avea o voce frumoasă de tenor şi era căutat pentru reuniunile cu cântece

de duminică seara. Se spunea că trăieşte cu o femeie tinerică din cătunul Mount Vernon, la şase mile depărtare de acolo. Îşi trecea mare parte din timp rătăcind posomorât şi singur peste câmp.

Henry scuipă în foc şi-şi zvârli capul după fratele său acum departe.

— A mai fost pe la Vernon acuma în urmă?

— S-a dus cu Rafe acum două zile, răspunse Jackson.

Bayard vorbi:

— E, zic să n-o să mă topesc. Vă-ntreb, credeţi că pot să-i mai ajung acum?

Ceilalţi se gândiră un timp, scuipând cu gravitate în foc.

— Eu n-aş prea crede, spuse Jackson în cele din urmă. Buddy ar putea să fie la vremea asta cam la zece mile de-aici. Mai bine să-l prinzi data viitoare, înainte de-a o lua din loc.

După asta Bayard îi urmă sfatul, şi el şi cu Buddy se duseră să vâneze păsări prin câmpurile scheletice sub ploaie, pe unde puştile scoteau sunete surde, întristate, care mai dăinuiau în aerul fluid asemenea unor ploi spulberate; sau cercetau mai departe prin apele stătute pe lângă braţul râului pe unde se-ascundeau gâştele şi raţele sălbatice; sau, însoţiţi din când în când de Rafe, vânau racuni şi pisici sălbatice prin albia secată. Uneori auzeau de departe schelălăitul ascuţit al căţelandrilor înnebuniţi de goana vânătorii. „Pe-acolo fuge Ellen[u], zicea atunci Buddy. Pe urmă, către sfârşitul săptămânii, vremea se îndreptă, şi într-un amurg în care se prevestea îngheţul şi pe când mirosul de brumă mai plutea scoborât peste pământul umed, bătrânul general o stârni pe vulpea cea roşcată care-i înşelase în pânda lor de atâtea ori.

Toată noaptea tonurile acestea rezonante, ca nişte clopote, tremurară, crescând şi răspândindu-şi ecourile peste văi, printre coline, şi cu toţii, în afară de Henry, le urmară călări, călăuziţi de lătraturile câinilor, dar mai cu seamă de îndemânarea nefirească, după toate aparenţele clarvăzătoare, a bătrânului şi a lui Buddy, care ştiau să prevadă toate întorsăturile cărării de urmărire. Din când în

când se opreau, în vreme ce Buddy şi taică-său se contraziceau asupra direcţiei în care avea să se îndrepte de acolo înainte vânătoarea, însă de obicei erau de acelaşi gând, s-ar fi zis că ghicind mişcările animalului înainte ca el însuşi să fi ştiut pe unde s-o apuce; şi de mai multe ori îşi struniră caii pe câte o colină, adăstând în lumina îngheţată a stelelor până când glasurile câinilor creşteau iarăşi din întuneric, triste şi răsunătoare, tot mai puternice şi mai aproape, alunecând nevăzute pe lângă ei, la mai puţin de jumătate de milă; strigându-se tot mai pierite şi cu o ezitare întretăiată, ca a clopotelor, până se pierdeau în tăcere iarăşi.

— Ei, da! exclamă bătrânul, o siluetă diformă în manta, aşezat pe calul alb. Nu-i asta muzica cea mai potrivită pentru un bărbat adevărat, nu?

— Trag nădejde că de data asta au să-l prindă, spuse Jackson. Îi face rău lu' generalu' de-atâtea ori cât l-a tras pe sfoară.

— Nu-l prind, spuse Buddy. Când oboseşte, se-ascunde undeva printre stâncile alea.

— Cred c-o să trebuiască s-aşteptăm până cresc mari căţeii ăştia ai lu' Jackson, conveni şi bătrânul; decât dacă n-o să vrea să-şi urmeze bunicu' lor. Până acuma au tot dat îndărăt la tot ce li s-a pus în faţă, în afară de mâncare.

— Aşteptaţi numa, repetă Jackson, neobosit. Când căţeii ăştia se fac destul de mari ca să...

— Ia-n auziţi.

Tăcură cu toţii. Şi iarăşi în noapte glasurile câinilor răsunară printre coline, prelungi, în lătrături răsunătoare, pierind, stingându-se într-o ezitare tremurătoare, ca nişte strune sau clopote abia atinse, repetate, susţinute; cu ecouri ca de clopot, mereu, murind printre dealurile întunecate sub stele, întârziind încă în urechi cu sunete limpezi ca de cristal, îndârjite şi puţin triste.

— Păcat că nu-i şi Johnny aici, spuse Stuart încet. S-ar fi bucurat de vânătoarea asta.

— El era cu-adevărat unu' căruia îi plăcea să iasă la vânătoare, conveni Jackson. Era în stare să se ţină de Buddy.

— Johnny era un băiat pe cinste, spuse bătrânul.

— Da, chiar, repetă Jackson, era un băiat inimos. Henry zice că nu venea niciodată pe-aici fără să le-aducă lu' Mandy şi băieţilor câte ceva.

— Nu era niciodată posomorât când ieşeam la vânătoare, spuse Stuart. Oricât ar fi fost de frig, şi chiar şi când era mic, numa cu puşca aia cu o singură ţeavă pe care şi-o cumpărase cu banii lui, şi care-l zguduia aşa de tare de câte ori trăgea cu ea. Şi cu toate astea ieşea mereu cu ea, şi cu aia de şaişpe pe care i-o dăduse bătrânu' colonel, şi asta numai pentru că-şi strânsese el banii şi şi-o cumpărase singur.

— Da, îl aprobă Jackson, dacă omu' intră-ntr-o chestie singur, de bunăvoie, atunci trebuie să meargă până la capăt cu voie bună.

— Era cu-adevărat un băiat de viaţă, spuse domnul MacCallum. Stârnea vânatul pe-o rază de zece mile. Mi-aduc aminte de noaptea aia când s-a apucat şi-a pornit o goană până la podul lui Samson, şi până nici n-am prins noi de veste, uite-l pe el şi vulpea venind în jos pe râu pe coşcogeamitea buşteanu', şi el cântând cât îl ţinea gura.

— Da, aşa era Johnny, se învoi Jackson. Se bucura de viaţă din orice i-ar fi ieşit în cale.

— Era un băiat bun, spuse iarăşi bătrânul MacCallum.

— Ia-n ascultaţi.

Iarăşi câinii lătrară în întuneric mai jos de ei. Sunetul pluti în sus în aerul îngheţat, muri în ecouri care repetau lătratul, iarăşi, până când sursa însăşi se pierdu şi era ca şi cum pământul iernatic ar fi găsit glas, grav şi trist şi învălmăşit în regrete.

Mai erau acum două zile până la Crăciun, şi se strânseseră iarăşi în jurul focului după cină, şi iarăşi bătrânul general dormea la picioarele stăpânului. A doua zi era Ajunul şi căruţa trebuia să plece spre oraş, şi cu toate că în ospitalitatea lor solemnă şi nedezminţită nu se spusese niciun cuvânt despre plecarea lui Bayard, el credea că în gândul lor era de la sine înţeles că avea să aleagă să plece a

doua zi ca să fie acasă de Crăciun; şi pentru că nu le spusese încă nimic, ştia că pentru ei era un prilej de curiozitate şi de nedumerire.

Era iarăşi frig, un ger aspru care făcea ca buştenii aprinşi să trosnească în flăcări răutăcioase şi în răbufniri de tăciuni sărind pe duşumea, aşteptând să fie striviţi sub câte o criză lenevoasă; Bayard şedea moţăind, şi muşchii obosiţi i se destindeau în valuri cumulate de căldură ca într-o baie fierbinte şi inima lui încăpăţânată, mereu trează, începea şi ea să amorţească pentru o vreme. Mâine urma să aibă destul timp să se hotărască dacă să plece sau nu. Poate că avea să stea mai departe, fără să mai dea explicaţia care, ştia el, n-avea să-i fie cerută niciodată. Pe urmă-şi dădu seama că Rafe ori Lee, ori care dintre ei avea să meargă la oraş, o să stea de vorbă cu oamenii şi o să afle lucrul acela pe care el nu avusese curajul să-l mărturisească.

Buddy ieşise din nişa sa umbrită şi şedea acum pe vine în centrul semicercului, cu spatele spre foc, cuprinzându-şi genunchii cu braţele, în stare, parcă fără să obosească, să stea la nesfârşit chircit pe vine. Era cel mai mic, avea numai douăzeci de ani. Maică-sa fusese cea de-a doua soţie a bătrânului, şi ochii lui căprui şi părul roşcat, tuns scurt în jurul capului rotund, contrastau evident cu ochii întunecaţi şi părul negru al fraţilor săi. Însă bătrânul îşi lăsase pecetea întipărită pe faţa lui Buddy la fel de limpede ca şi pe faţa oricăruia dintre ceilalţi băieţi, şi în ciuda tinereţii acestui chip, era la fel cu al celorlalţi – acvilin şi uscăţiv, rezervat şi grav, chiar dacă puţin cam roşcat din cauza tenului proaspăt şi a pielii străvezii.

Ceilalţi erau de înălţime mijlocie sau mai scunzi chiar, de la vlăguiala ştearsă, parcă neputincioasă a lui Jackson, până la placiditatea dolofană a lui Henry, şi musculozitatea cumpănită, masivă a lui Rafe – pe numele lui Raphael Semmes – şi a lui Stuart, şi până la neliniştea subţiratică şi încordată a lui Lee; însă Buddy, zvelt ca un copac tânăr, era deopotrivă de înalt cu părintele său, care-şi purta cei şaptezeci şi şapte de ani ca şi cum i-ar fi fost o mantie uşoară. „E-un pungaş lung şi slăbănog", spunea bătrânul cu

fals dispreţ. „E ca o umbră, nu ţine-n el nimic din ce mănâncă.” Şedeau cu toţii tăcuţi, privindu-l pe Buddy în înălţimea lui subţiată ca a unui tăiş de cuţit, toţi cu acelaşi gând, identic, un gând pe care fiecare îl credea numai al lui şi pe care nimeni nu-l divulga celorlalţi – că într-o bună zi Buddy avea să se însoare şi să perpetueze numele lor, al tuturor.

Buddy purta de asemenea numele tatălui său, deşi e îndoielnic că cineva din afara familiei şi a Ministerului de Război ştia asta. Fugise de acasă la şaptesprezece ani şi se înrolase; la tabăra de infanterie din Arkansas unde fusese trimis, un recrut de aceeaşi vârstă îi spusese pe nume, Virge, şi Buddy se luase la bătaie cu el, bărbăteşte şi fără mânie, luptându-se timp de şapte minute; la punctul de îmbarcare din New Jersey un altul făcuse acelaşi lucru, şi Buddy se bătuse şi cu el, iarăşi metodic şi meticulos şi fără mânie. În Europa, încă urmându-şi aceleaşi adânci şi necomplexe constrângeri ale firii, reuşise poate fără să-şi dea seama să înfăptuiască anumite lucruri despre care mai târziu autorităţile declaraseră că ar fi adus neplăceri serioase inamicului – şi pentru ele Buddy primise ceea ce el numea farmecul lui. Ca urmare, nu putuse fi niciodată făcut să mărturisească, şi podoaba, nu numai că nereuşind să ostoiască mânia tatălui său pentru faptul că un fiu al său se înrolase în armata federală, ci dimpotrivă adăugând prilej de mânie la aceasta, ajunsese ca o tinichea să hălăduiască printre efectele militare ale lui Buddy, şi până la urmă carierea lui militară nu mai era deloc pomenită în cercul familie; acum, ca de obicei, Buddy şedea chircit pe vine printre ei, cu spatele la foc şi cu braţele ţinându-şi genunchii, în vreme ce ei şedeau în jurul vetrei cu ultimele pahare de punci din seara aceea, vorbind despre sărbătoarea Crăciunului.

— Curcanul, spunea bătrânul cu dezgust splendid şi mormăitor. Cu coteţul plin de oposumi şi un pârâu unde foiesc veveriţele şi raţele, şi-o magazie cu carne de porc afumată, voi, nenorociţilor, n-aveţi altceva de făcut decât să vă duceţi la oraş şi să cumpăraţi un curcan pentru masa de

Crăciun.

— Crăciunul nu mai e Crăciun dacă n-are omu’ ceva mai deosebit decât în zilele alelalte, îi atrase atenţia cu blândeţe Jackson.

— Voi, băieţi, nu vreţi altceva decât să găsiţi un prilej ca să daţi fuga la oraş, să căscaţi pe-acolo gura toată ziua şi să cheltuiţi banii, replică bătrânul. Eu am trăit mai multe Crăciunuri decât voi, şi dacă trebuie să cumpăr ceva de la prăvălie, atunci se cheamă că nu mai e Crăciun.

— Da’ ce zici de oamenii de la oraş? întrebă Rafe. Atunci s-ar zice că nu le mai dai voie să facă Crăciunul deloc.

— Ăia nici nu merită Crăciunul, pufni bătrânul, dacă şi trăiesc pe petice de pământ de doi pe patru, fiecare cu dosu’ ăluilalt, şi mai şi mănâncă din cutii de tinichea.

— Da’ ia-nchipuie-ţi c-ar pleca cu toţii de la oraş, spuse Stuart, şi-ar veni aicea şi-ar ocupa pământu’ pe-aici; atunci să-l mai auzi pe pappy cum îi mai înjură şi mai şi. Nu poţi să te lipseşti de oraş, pappy, ca să-i ţină acolo închişi pe de-alde ăştia, şi ştii şi ’mneatale foarte bine asta.

— Să cumperi curcani, repetă domnul MacCallum cu dezgust nestăpânit. Să-i mai şi cumperi. Mi-aduc aminte de vremea când puteam să-mi iau puşca-n spinare şi să ies pe uşa asta şi să-mpuşc unu’-n juma’ de ceas. Şi-un porc cu slănină într-un alt ceas. Ce, voi băieţi, habar n-aveţi ce-nseamnă Crăciunu’. Tot ce ştiţi sunt vitrinele alea de la prăvălii, cu nuci de cocos şi floricele de-ale yankeilor şi mai ştiu eu ce.

— Da, vă rog, spuse Rafe, şi-i făcu cu ochiul lui Bayard. Asta a fost greşeala cea mai mare care s-a făcut pe lumea asta, când s-a predat Lee. Ţara noastră nu şi-a mai revenit de-atuncea.

Bătrânul sforăi cu dezgust.

— Să mă ia dracu’ dacă nu s-ar zice c-am prăsit şleahta cea mai a dracului de băieţi deştepţi de pe lumea asta, asta e. Nu pot să le mai spun nimic, nu pot să-i mai învăţ nimic, nici nu pot să stau liniştit la gura focului în casa mea că se-apucă cu toţii să mă-nveţe cum trebuie să fie condusă ţara asta, dracului. Haide, neisprăviţilor, la culcare acuma!

În dimineaţa următoare, Jackson cu Rafe şi Stuart, şi Lee plecară încă de la răsăritul soarelui la oraş cu căruţa. Dar niciunul dintre ei nu dăduse vreun semn, nu-şi exprimase în vreun fel curiozitatea şi nu se întrebase dacă avea să-l mai găsească pe oaspetele lor când aveau să se întoarcă seara sau dacă aveau să mai treacă trei ani până să-l revadă. Şi Bayard se oprise pe veranda albită de brumă, fumând o ţigară în lumina vie, rece a răsăritului, privind după căruţa cu cele patru siluete înfofolite şi se întrebase dacă avea să fie vorba de trei ani sau de toată viaţa. Câinii se strânseră să-l amuşine şi el îşi lăsă mâna printre boturile lor îngheţate şi zvâcnirile calde ale limbilor, privind spre copacii de dincolo de care venea limpede până la el huruitul uscat al căruţei prin aerul dimineţii clare şi tăcute.

— Eşti gata? spuse Buddy în spatele lui, şi el se întoarse şi-şi luă puşca din locul unde-o sprijinise de perete.

Câinii zvâcniră în jurul lor cu mârâituri rugătoare şi cu aburi îngheţaţi, şi Buddy îi mână spre cuşcă, îi înghesui înăuntru şi zăvorî uşa peste protestele lor uimite. Dintr-o altă cuşcă îl eliberă pe pointerul cel tânăr, Dan. În spatele lor, câinii continuau să-şi glăsuiască rugăminţile înşelate, melodioase.

Până la amiază umblară pe câmpurile zdrenţuite, brăzdate nu prea adânc, şi pe la marginile pădurii aburind în aerul tot mai cald. Bruma se risipi curând şi văzduhul avea acum o lâncezeală caldă, neclintită de vânt, şi de două ori zăriră în tufele de măceş păsări roşietice zburătăcind ca nişte săgeţi de flacără stacojie. În cele din urmă Bayard îşi ridică ochii neclipitori către soare.

— Trebuie să mă întorc, Buddy, spuse. Mă întorc acasă astăzi după-masă.

— Bine, conveni Buddy fără să protesteze şi-şi chemă câinele. Vii iar luna viitoare.

Mandy le aduse nişte mâncare rece şi prânziră, apoi, în vreme ce Buddy punea şaua pe Perry, Bayard intră în casă unde-l găsi pe Henry reparând meticulos o pereche de cizme şi pe bătrân citind un ziar vechi de o săptămână prin ochelarii lui cu ramă de metal.

— Mi-nchipui că ai tăi te caută, conveni şi domnul MacCallum, scoţându-şi ochelarii. Dar noi te aşteptăm luna viitoare, să punem mâna pe vulpea aia. Dacă n-o dibuim curând, generalul n-are să mai fie în stare să le-o ia înainte căţeilor ăstora.

— Da, vă rog, răspunse Bayard. Vin.

— Şi-ncearcă să-l convingi pe bunicu-tău să vină cu tine. Poate să stea aici şi să mănânce la fel de bine aici ca şi acasă la el în oraş.

— Da, vă rog. Am să-i spun.

Buddy aduse poneiul şi bătrânul îi întinse mâna fără să se ridice din scaun. Henry îşi lăsă deoparte calapodul şi-l urmă până pe verandă.

— Mai vino pe-aici, spuse cu sfială parcă, strângându-i o singură dată mâna lui durdulie, şi dintr-un nor de căţelandri sporovăitori şi curioşi Buddy îşi întinse şi el mâna.

— Te caut eu, spuse scurt, şi Bayard porni, iar când mai privi îndărăt, ei îşi ridicară gravi mâinile. Pe urmă Buddy strigă ceva după el, şi atunci îl struni pe Perry şi se întoarse. Henry se făcuse nevăzut şi apoi apăru iarăşi cu un sac care părea greu.

— Aproape că-l uitasem, spuse. E-un urcior de băutură pe care pappy i-l trimite lui bunicu-tău. Nu găseşti altul mai bun nici pe-aici şi nici prin altă parte, adăugă cu mândrie liniştită.

Bayard îi mulţumi şi Buddy legă sacul de oblâncul şeii, unde rămase sprijinit solid de piciorul lui.

— Aşa. Stă bine.

— Da, stă bine. Mulţumesc mult.

— La revedere.

— La revedere.

Perry porni din nou şi el mai privi o dată îndărăt. Şedeau tot acolo, liniştiţi, gravi, dăinuitori. Lângă uşa bucătăriei se vedea vulpea Ellen, urmărindu-l şi ea cu ochi furioşi; pe lângă ea căţeii cei tineri se rostogoleau şi se jucau în soare. Soarele mai era cam cu un ceas mai sus de dealurile dinspre apus; drumul şerpuia printre copaci. Mai privi o dată înapoi. Casa îşi întindea cuprinsul neregulat în după-amiaza

iernatică; fumul se înălţa ca o pană legănată pe cerul fără vânt. Cadrul uşii rămăsese gol, şi el îl mână atunci pe Perry în pas uşor, neobosit, şi urciorul de whisky îi lovea uşor genunchiul.

La locul unde drumul neclar, nu prea des străbătut către MacCallum ieşea din drumul mare care începe să urce, îl opri pe Perry şi stătu locului o vreme în lumina amurgului. Jefferson, 14 mile. Rafe şi ceilalţi băieţi n-aveau să se arate încă o vreme, mai ales că în oraş era Ajunul, şi se strângea lumea de peste tot de prin partea locului. Dar poate că plecaseră din oraş devreme ca să ajungă acasă înainte de a se lăsa întunericul; s-ar fi putut să nu fie la mai mult de un ceas depărtare. Razele soarelui, piezişe, eliberau acum frigul pe care-l ţinuseră captiv pe pământ în răstimpul orelor când căzură drepte, şi acum frigul se ridica încet, învăluindu-l aşa cum sta călare pe Perry în mijlocul drumului şi încet sângele i se răcea acum când Perry îşi încetase tropotul. Întoarse capul poneiului în partea opusă oraşului şi-l mână iarăşi în pas regulat.

Întunericul îl ajunse curând, însă el călărea înainte pe sub copacii desfrunziţi, pe drumul palid în lumina tot mai vie a stelelor. Perry se gândea acum la grajd şi la mâncare, astfel că înainta cu smucituri întrebătoare, cercetătoare parcă, ale capului, ascultător şi fără să-şi încetinească ritmul, neştiind nici încotro se îndreptau şi nici în ce scop, decât că se îndepărtau de casă, şi cu puţină îndoială, deşi încrezător încă. Frigul creştea în tăcerea, în singurătatea, în monotonia de acum. Bayard îl opri pe Perry, dezlegă urciorul şi bău, apoi îl prinse iarăşi de oblânc.

Colinele se înălţau sălbatice, negre în jurul lor. Niciun semn de locuinţă, nici urmă de prezenţa omului nu întâlneau. Din toate părţile dealurile se rostogoleau parcă, negre, tot mai departe în lumina stelelor, sau când drumul se adâncea în văile pe unde urmele căruţelor începuseră să se înţepenească în creste ca de fier, sunând sub copitele lui Perry, se înălţau întunecate, uriaşe şi sinistre deasupra lor,

proiectându-şi copacii desfrunziţi pe cerul bătut de stele. Prin locurile pe unde câte-un pârâu cu un firişor iernatic şerpuia de-a curmezişul drumului, copitele lui Perry trosneau peste gheaţa subţire, fărâmicioasă, şi Bayard strângea frâul când calul simţea apa. Bău iarăşi din urcior.

Scăpără un chibrit, stângaci, cu degetele amorţite, îşi aprinse o ţigară şi trase în sus manşeta jachetei peste încheietura mâinii. Unsprezece şi jumătate.

— Ei, Perry, glasul îi suna distinct, neaşteptat în întuneric, în tăcere şi în frig, cred c-am face mai bine să ne căutăm un locşor ca să ne-adăpostim până dimineaţă.

Perry îşi ridică botul şi sforăi, ca şi cum i-ar fi înţeles vorbele, ca şi cum ar fi vrut să între şi el dacă ar fi putut în însingurarea deznădăjduită în care se mişca stăpânu-său. Merseră mai departe, acum urcând iarăşi.

Întunericul se răspândise peste tot, destrămându-se câte puţin când ajungeau în câmp deschis sub lumina stelelor, întrerupând astfel monotonia copacilor; şi după o vreme în care călări cu frâul lăsat pe grumazul lui Perry şi cu mâinile în buzunare, căutând căldură între jachetă şi propriul pântec, un hambar de bumbac se arătă la marginea drumului, prăfuit, cu un luciu îngheţat ca de argint. Nu mai e mult, îşi spuse, aplecându-se să-şi lase mâna pe grumazul lui Perry, simţind sângele cald, neobosit pulsând acolo.

— Dăm de-o casă curând, Perry, dacă deschidem ochii bine.

Iarăşi Perry necheză încetişor, ca şi cum ar fi înţeles, şi curând ieşi din drum; când Bayard îl trase îndărăt de frâu, văzu şi el drumul abia brăzdat, de căruţe, ducând într-o parte către un pâlc nedesluşit de arbori.

— Bun băiat, Perry, spuse slăbind iarăşi frâul.

Era o colibă. Se profila întunecată, însă un câine îşi iscă silueta slăbănoagă şi lătră la el, continuându-şi gălăgia câtă vreme el îl legă pe Perry de uşă şi bătu în ea cu mâna amorţită. Dinăuntru se auzi în sfârşit un glas, şi atunci strigă: „Hei!” Pe urmă adăugă: „M-am rătăcit. Deschideţi uşa”. Câinele îl lătră mai departe, neobosit. După o clipă uşa se crăpă peste licărirea mocnită a jarului, exalând un miros

acru, şi în crăpătura aceasta caldă se ivi un cap.

— Mă Jule, comandă capul, mai tacă-ţi gura. Câinele tăcu ascultător şi se retrase sub colibă, mârâind încă. Cine-i acolo?

— M-am rătăcit, repetă Bayard. N-aş putea sta în hambarul matale în noaptea asta?

— N-am hambar, răspunse negrul. E altă casă ceva mai în jos, pe drum.

— Îţi plătesc, spuse Bayard, şi se scotocea în buzunar cu mâna amorţită de frig. Mi-a obosit de tot calul. Capul negrului privi miop pe după uşă, profilându-se în lumina focului. Haide odată, moşule, adăugă Bayard nerăbdător. Nu mai ţine omu-aşa în frig.

— Cine eşti tu, albule?

— Bayard Sartoris, din Jefferson. Uite.

Şi întinse mâna. Negrul nu făcu nicio încercare să i-o strângă.

— Rudă de-a bancherului Sartoris?

— Da. Uite-aici.

— Aşteaptă o clipă.

Uşa se închise. Însă Bayard strânse iarăşi frâul şi Perry se urni ascultător şi înconjură acum încrezător coliba; merseră printre tulpinile îngheţate de bumbac care foşneau uscat pe lângă genunchii lui. Când Bayard descălecă peste pământul brăzdat, îngheţat, lângă o uşă căscată într-un perete în întuneric, un felinar apăru dinspre colibă, legănându-se jos, aproape de pământ printre tulpinile îngheţate şi arătând pasul de foarfecă al bărbatului, şi negrul se apropie ţinând la subsuoară o povară nedesluşită; îşi ridică felinarul în vreme ce Bayard scotea şaua şi căpăstrul.

— Cum de-ai ajuns aşa departe de casă la vremea asta de noapte, albule? îl întrebă curios.

— M-am rătăcit, răspunse Bayard scurt. Unde pot să-mi adăpostesc calul?

Negrul întoarse felinarul către grajd. Perry păşi cu grijă peste prag şi se răsuci în lumina felinarului, ochii rotindu-şi licăririle fosforescente; Bayard îl urmă frecându-i crupa cu partea uscată a păturii de şa. Negrul dispăruse; reveni cu

câţiva coceni de porumb şi-i vârî în traista lui Perry, pe lângă botul nerăbdător al poneiului.

— Ai să ai grijă de foc, nu, albule? întrebă el.

— Sigur. N-am să aprind niciun chibrit.

— Am toată recolta şi uneltele, şi hrana mea aici, îi explică negrul. Nu pot să las să-mi ardă tot. Asigurarea n-ajunge aşa departe de oraş, aici.

— Sigur, repetă Bayard. Închise staulul lui Perry şi, în vreme ce negrul îl urmărea din ochi, ridică sacul de unde-l lăsase sprijinit de perete şi dădu la iveală urciorul. Ai vreo ceaşcă pe-aici?

Negrul dispăru iarăşi; Bayard îi vedea felinarul prin crăpăturile din lutul peretelui din faţă; pe urmă apăru iar cu o cană ruginită din care vărsă nişte tărâţe. Băură. În spatele lor Perry îşi morfolea cocenii. Negrul îi arătă scara spre podul hambarului.

— Nu uiţi să ai grijă de foc, albule? repetă îngrijorat.

— Sigur că nu, sigur că nu, spuse Bayard. Noapte bună.

Pusese mâna pe scară, dar negrul îl opri şi-i dădu bocceaua diformă pe care o adusese cu el.

— N-am decât una în plus, da tot o să te-ajute. Are să fie frig la noapte.

Era o pătură zdrenţuită şi scorţoasă de murdară ce era, impregnată de un miros acru.

— Mulţumesc, spuse Bayard. Îţi mulţumesc foarte mult. Noapte bună.

— Noapte bună, albule.

Felinarul se depărtă clipind prin legănarea de foarfeci încrucişate a picioarelor negrului, şi Bayard urcă în întunericul şi mireasma uscată, înţepătoare a fânului. Acolo, în întuneric, îşi făcu un culcuş în fân, se strecură înăuntru, înfăşurându-se în pătură, cu murdăria şi mirosul ei cu tot, strecurându-şi mâinile îngheţate în cămaşă peste pieptul care-i zvâcni înfiorat. După o vreme, încet, mâinile începură să i se încălzească, încă înţepându-l puţin, dar trupul îi tremura tot, tresărind din când în când de oboseală şi de frig. Dedesubt, Perry mesteca regulat, paşnic, în întuneric şi uneori izbea din copite şi treptat trupul lui Bayard îşi linişti

tremurul. Înainte de a adormi îşi scoase braţul din pătură şi privi cadranul luminos al ceasului. Ora unu. Era ziua de Crăciun.

* * *

Îl trezi soarele alunecând în dâre roşii prin crăpăturile peretelui şi o vreme mai rămase întins în culcuşul tare, cu aerul rece, luminos pe faţă ca o apă îngheţată, întrebându-se unde se afla. Pe urmă îşi aminti şi când se mişcă îşi dădu seama că înţepenise în frigul acela stătut şi abia apoi sângele începu să-i circule prin trup în zvâcnete mici, ca nişte alice. Îşi scoase picioarele din culcuşul mirositor de fân, dar în cizme şi le simţea moarte, şi o vreme rămase în capul oaselor îndoindu-şi şi mişcându-şi genunchii şi gleznele până îşi simţi iarăşi picioarele ca înţepate de nenumărate ace mici.

Gesturile îi erau ţepene, stângace când coborî scara, încet, nesigur, în soarele roşu care se revărsa ca o izbucnire de trâmbiţe în grajd. Soarele se ridicase deasupra zării, uriaş şi roşu, şi acoperişul casei, stâlpii gardului, uneltele risipite la întâmplare prin ogradă şi tulpinile moarte de bumbac pe unde negrul îşi lucrase pământul chiar până la uşa din spate a colibei, toate erau suflate cu pulbere de gheaţă, pe care soarele o preschimbase într-o glazură trandafirie scânteietoare, ca pe o prăjitură sărbătorească. Perry îşi scoase botul zvelt peste uşiţa staulului şi necheză cu un salut aburind către stăpânul său; Bayard îi vorbi, mângâindu-i nasul rece. Pe urmă desfăcu sacul şi bău din urcior. Negrul apăru în prag cu o găleată cu lapte.

— Un dar de Crăciun, albule, spuse privind către urcior. Bayard îi dădu să bea. ’Ţumesc, domnu’. Du-te-n casă la foc. Îi dau eu de mâncare la calu matale. Baba mea ţi-a pregătit o gustare.

Bayard îşi trecu sacul pe după umăr; la puţul din spatele colibei scoase o găleată de apă rece ca gheaţa şi se spălă pe faţă.

În vatra năruită ardea focul, prin cenuşă, pe sub cioturi de

lemn şi pe lângă o grămadă de oale de bucătărie. Bayard închise uşa după el peste frigul luminos de afară, şi căldura, şi un miros stătut, pătrunzător, acru, îl învăluiră ca o doctorie ameţitoare. O femeie, aplecată la gura vetrei, îi răspunse sfioasă la salut. Trei plozi încremeniră deodată, tăcuţi, într-un colţ, pândindu-l cu ochi care li se rostogoleau în orbite. Una era fetiţă, în hăinuţe soioase, diforme, ca lâna părului încârlionţată în colaci prinşi cu fundiţe murdare de cârpă colorată. Cel de al doilea ar fi putut fi tot fată sau băiat, sau orice altceva. Al treilea era cu totul pierdut într-un veşmânt alcătuit din flaneaua unui bărbat. Era prea mic să se ţină pe picioare şi se ţâra pe duşumea într-un soi de buimăceală intensă, cu câte o dâră sticloasă curgându-i din fiecare nară peste bărbie, ca şi cum i-ar fi trecut melci pe acolo.

Femeia aşează un scaun în faţa focului cu un gest şters, obscur. Bayard se aşează şi-şi împinse picioarele îngheţate spre foc.

— Ţi-ai tras duşca de Crăciun, mătuşico? o întrebă.

— Nu, vă rog. N-avem nimica de băut anu’ ăsta, răspunse ea din spatele lui.

Atunci el suci sacul spre glasul ei.

— Ia de aici. Am destul. Cei trei plozi se strânseră în perete pândindu-l cu ochi ficşi, fără nicio mişcare, fără să scoată vreun sunet. N-a venit Crăciunul şi pentru voi, micuţilor? îi întrebă.

Însă ei îl priveau doar, cu gravitatea pânditoare a animalelor, până când femeia se întoarse spre ei şi le vorbi, mustrându-i.

— Ia arătaţi-i albului Moş Crăciunu’ vostru, îi îndemnă. Foarte mulţumesc, domnu’, adăugă punându-i pe genunchi o farfurioară de tinichea şi aşezând o ceaşcă crăpată de porţelan la picioarele lui, în faţa vetrei. Ce vrei să creadă omu’ că Moş Crăciun nu ştie unde stăteţi voi?

Copiii se urniră din loc atunci, şi din umbra din spatele lor, unde se ascunseseră când intrase, scoaseră la iveală un automobil mic de tablă şi un beţigaş uriaş de zahăr candel de care se lipise murdăria şi pe care se apucară de îndată să-

l lingă cu solemnitate, fiecare pe rând. Femeia umplu ceaşca din ibricul cu cafea aşezat pe tăciuni, şi luă capacul de pe o oală de tuci, scoţând de acolo cu furculiţa o felie mai groasă de carne fumegândă pe care i-o puse în farfuria de pe genunchi; mai scormoni ceva cenuşiu în cenuşa din vatră, şi i-l aşează de asemenea pe farfurie. Bayard îşi mâncă bucăţica de carne prăjită şi turta şi bău lichidul subţire, fără niciun gust. Copiii se jucau acum liniştiţi cu darurile lor de Crăciun, însă din timp în timp îi surprindea pândindu-l cu ochi ficşi, furişi. Bărbatul intră cu găleata cu lapte.

— Ţi-a dat baba ceva de mâncare? întrebă.

— Da. Care-i oraşul cel mai aproape pe calea ferată? (Negrul îi spuse – la opt mile depărtare.) Poţi să mă duci cu căruţa până acolo în dimineaţa asta şi să duci după aia într-o zi calul înapoi la domnul MacCallum, încă în săptămâna asta?

— Cumnatu-meu mi-a luat cu-mprumut catârii, replică pe dată negrul. N-am decât perechea asta, şi el mi i-a luat cu-mprumut.

— Îţi dau cinci dolari.

Negrul puse găleata jos şi femeia se apropie şi o ridică. Bărbatul se scărpină în cap, încet, metodic.

— Cinci dolari, repetă Bayard.

— Eşti tare grăbit acuma de Crăciun, albule.

— Zece dolari, spuse Bayard nerăbdător. Nu poţi să-ţi iei înapoi catârii de la cumnatu-tău?

— Aş zice că da. Zic c-are să-i aducă înapoi pe la vremea mesei. Putem să mergem atunci.

— De ce nu te duci să-i iei acuma? Ia calul meu şi du-te după ei. Vreau să prind trenul.

— N-am mâncat nici eu de Crăciun încă, albule. Omu' care munceşte toată ziua bună ziua tot anu' mai vrea şi el să mănânce o dată liniştit, de Crăciun măcar.

Bayard înjură scurt şi adânc, însă spuse:

— Foarte bine, atunci. Imediat după ce stai la masă. Dar ai grijă ca cumnatu-tu să-i aducă la vreme.

— Ajung ei la vreme: nu-ţi face griji de-asta.

— Bine, haide, tu şi cu mătuşa mai trageţi o duşcă din

urciorul ăsta.

— ’Ţumesc, domnu’.

Aerul stătut, înăbuşitor din cameră îl ameţea; căldura i se strecură vicleană în trupul obosit şi ţeapăn după noaptea friguroasă. Negrii se învârteau prin singura încăpere, femeia trebăluind la vatră cu mâncarea, copiii ocupaţi cu darul lor sărăcăcios şi cu acadeaua lor murdară. Bayard rămase în scaun ţeapăn, moţăind toată dimineaţa – nu adormit, însă timpul era pierdut pentru el, pierdut într-un ţinut în care adăsta, nu treaz, şi în care după multă vreme îşi dădu seama că mai voia să pătrundă cineva; şi urmărea eforturile acelui cineva cu o detaşare liniştită, paşnică. Însă în cele din urmă acela izbuti şi ajunse până la el; un glas:

— E gata masa.

Negrii băură împreună cu el, prieteneşte, puţin cam sfioşi – două concepţii opuse, ostile prin rasă, sânge, fire şi mediu, atingându-se o clipă şi contopindu-se doar într-o iluzie – umanitatea uitându-şi poftele şi laşităţile, şi lăcomiile timp de o zi doar.

— E Crăciunu’, murmură sfioasă femeia. Vă mulţumim, domnu’.

Pe urmă masa: oposum cu cartofi dulci, iarăşi turtă coaptă în spuză, lichidul fad şi insipid din cana de cafea; o duzină de banane şi bucăţi zdrenţuite de miez de nucă de cocos, şi copiii târându-se la picioarele lui ca nişte animale, amuşinând mâncarea. Îşi dădu seama de abia la sfârşit că se tot trăgeau îndărăt până când avea să termine el de mâncat, dar până la urmă îi convinse şi mâncară cu toţii împreună: şi în fine (catârii fiind reveniţi ca prin miracol de la un imaginar cumnat), cu urciorul mai gol între picioare pe capra căruţei, mai privi o dată îndărăt spre colibă, la femeia oprită în prag şi la rotogolul palid, neabătut de vânt, al fumului deasupra hornului.

Peste coastele slăbănoage ale catârilor hamurile clămpăneau şi sunau uscat. Aerul era cald, dar străbătut totuşi de o distilare subţiratică de frig pe care întunericul avea s-o sporească. Drumul tăia peste pământurile luminoase de iarnă. Din timp în timp, de pe mirişti sau din

pădurile cafenii, desfrunzite, se auzeau pocnete înăbuşite de puşcă; uneori treceau pe lângă alte căruţe sau pe lângă trecători, pe jos sau călări, care-şi ridicau mâinile oacheşe, paşnice către negrul înfofolit într-o manta militară, cu priviri scurte, furişe spre albul de pe capră alături de el. „Hei, la mulţi ani!” Dincolo de miriştile galbene şi de gardurile cafenii, colinele din urmă se ridicau albăstrii peste cerul fără greutate. „He-hei!”

Se opriră să mai bea ceva şi Bayard îi întinse tovarăşului său o ţigară. Soarele era acum în spate; nici nori, nici vânt, nicio pasăre pe cerul senin de cobalt palid.

— S-au scurtat zilele. Mai avem patru mile. Hai, catârilor!

Printre sălciile nemişcate, încă încăpăţânat verzi, un tropăit uscat peste scânduri abia prinse laolaltă deasupra apei curgând în fulgere murmurătoare. Drumul urca roşcat; pinii îşi ridicau bastioanele ruinate spre cer. Trecură de creastă, şi în faţa lor se deschise un podiş cu desenele lui de rogoz ars şi câmpurile întunecate, brăzdate, cu pădurea cafenie şi ici şi colo câte o casă, tot mai departe spre ceţurile albastre aburite, şi jos de tot, pe linia zării, fum.

— De-acuma, două mile.

În spatele lor, soarele era un balon de aramă priponit cam la un ceas deasupra zării. Băură iarăşi.

Soarele atinsese orizontul când îşi lăsară privirile în jos pe valea din urmă, unde firele strălucitoare ale căii ferate se pierdeau printre acoperişuri şi copaci, şi prin văzduh, îndepărtat, venea până la ei câte o împuşcătură înceată, greoaie.

— Încă mai sărbătoresc Crăciunu’, spuse negrul.

Din soare coborâră în umbra violetă unde ferestrele licăreau dincolo de coroanele şi clopotele de hârtie, peste cărările presărate cu focuri de artificii stinse. Pe străzi, copii în flanele şi jachete colorate se fugăreau pe patine cu rotile în faţa lor şi intrară într-o piaţă adâncită în calmul ei sărbătoresc, şi ea acum presărată cu peticele hârtiilor colorate de sărbătoare. Tot aşa era şi acasă la el, ştia asta, cu bărbaţii şi tinerii pe care-i cunoştea încă din copilărie pierzându-şi timpul într-o zi de sărbătoare ca asta, bând

puţin, aprinzând artificii, împărţind băncuţe de câte cinci şi trei şi o para negrilor care le strigau: „Dar de Crăciun! Dar de Crăciun!” când le treceau prin faţă. Şi dincolo; acasă, pomul de Crăciun în salon, şi bolul cu punci din faţa focului, şi Simon intrând în camera lui şi a lui Johnny, păşind stângaci pe vârful picioarelor şi reţinându-şi respiraţia deasupra patului unde ei se prefăceau că dorm până i se destindea încordarea, la care amândoi strigau către el: „Dă-ne darul de Crăciun!” ca să-l vadă cum se strâmbă: „Ca să vezi, uite că m-au păcălit şi-acuma!” Însă pe la mijlocul dimineţii începea să se împace, şi la vremea mesei era iarăşi în starea lui obişnuită de locvacitate afabilă şi inutilă, şi la lăsarea serii era ca şi scos din luptă, şi mătuşa Jenny tunând şi fulgerând în toată casa că n-avea să mai permită ca de-acuma încolo casa ei să se transforme într-o cârciumă pentru negri trândavi, asta cât avea să mai fie ea în stare să ţină frâiele casei în mână, aşa să-i ajute Jupiter. Şi, când se lăsa noaptea, undeva era un bal, cu vâsc şi confetti de hârtie colorată, şi cu fete pe care le cunoscuse dintotdeauna, cu brăţările şi ceasurile, şi evantaiele lor noi în mijlocul luminilor, muzicii, râsetelor scânteietoare...

Un grup mic se strânsese într-un colţ şi când căruţa lor trecu prin piaţă, precedată de un vuiet brusc, o flacără galbenă se iscă în penumbra amurgului şi nişte pocnete greoaie reverberau cu ecouri leneşe printre zidurile tăcute. Catârii îşi iuţiră pasul trăgând de hăţuri şi căruţa trecu huruind mai departe. Prin amurg, din pragurile luminate unde atârnau clopoţei şi coroane, se auzeau glasuri strigând cu insistenţe blânde; răspundeau voci de copii, rugătoare, încărcate de regrete şi păreri de rău. Pe urmă gara, unde aşteptau un autobuz şi patru sau cinci maşini; aici Bayard coborî şi negrul îi lăsă jos sacul.

— Îţi mulţumesc foarte mult, spuse Bayard. La revedere.

— La revedere, albule.

În sala de aşteptare era o sobă încinsă şi prin încăpere se învârteau grupuri vesele în blănuri lucioase şi paltoane călduroase, dar el nu intră. Îşi sprijini sacul de perete şi începu să se plimbe în sus şi-n jos pe peron, căutând să se

încălzească. În ambele direcţii, peste şine se aprinseseră lumini verzi; preţ de o palmă deasupra pomilor, spre apus, luceafărul de seară se îţi ca un bec electric pe un perete de sticlă. Se plimba în sus şi în jos, privind din când în când prin geamul roşiatic în sala de aşteptare, unde grupuri de oameni veseli în blănurile şi paltoanele lor gesticulau cu o însufleţire festivă şi tăcută, şi în sala de aşteptare pentru negri, ai cărei ocupanţi şedeau răbdători şi murmurători în jurul sobei în lumina puţină. Când se îndepărtă de fereastra de aici, o voce îi vorbi timidă de lângă uşă: „Sărbători fericite, şefule!” Scoase o monedă din buzunar fără să se oprească. Şi iarăşi din piaţă artificiile explodară zgomotos şi o rachetă se arcui pe deasupra copacilor, pluti acolo o clipă, pe urmă se deschise ca un pumn, resfirându-şi degetele aurii, încet stingându-se peste indigoul liniştit al cerului, fără niciun sunet.

Pe urmă sosi trenul, oprindu-şi cu icnet ferestrele luminate, şi el îşi ridică iarăşi sacul; în mijlocul unei mulţimi şi mesaje pentru cei absenţi, urcă şi el. Nebărbierit, în cizmele murdare, cu pantalonii kaki pătaţi, cu jacheta fumurie şi pălăria ponosită de fetru, găsi şi el un loc liber şi-şi împinse urciorul sub banchetă, la picioare.

Partea a cincea

1

„... ŞI PENTRU CĂ ESENŢA PRIMĂVERII este singurătatea, şi puţină tristeţe, şi un simţământ de zădărnicie îmblânzită, cred că ai ajunge la o mai desăvârşită purificare dac-ai mai adăuga, ca să întregeşti măsura, şi oarecare nostalgie. Acasă mă regăseam mereu amintindu-mi de meri sau de câmpurile verzi, sau de culoarea mării în alte locuri, şi mă simţeam trist că nu puteam fi peste tot în acelaşi timp, sau că primăverile nu puteau să fie toate o singură primăvară, ca buzele doamnelor iubite de Byron. Însă acum am impresia că m-am unificat, că sunt proiectat pe un singur şi foarte precis obiect, şi anume ceva care urmează să fie spus pentru mine; în numele meu, la urma urmei.“

Tocul lui Horace se opri şi el privi o clipă fila mâzgălită cu scrisul său practic ilizibil, în vreme ce cuvintele pe care le scrisese îşi sunau ecoul în mintea lui cu o tristeţe puţin războinică şi ironică, şi un timp părăsi masa de scris, camera, oraşul şi toată noutatea aceasta agresivă şi ţipătoare în care-l împinsese destinul, şi iarăşi inutilitatea lui neîmblânzită şi fantastică se regăsi, rătăcind nestăpânită prin ţinuturile singuratice în care izbutise în cele din urmă să-şi strângă toate elementele contradictorii ale fiinţei sale. De pe acum viţele groase de-a lungul streşinilor verandei izbucniseră probabil în muguri mici liliachii, şi fără niciun efort vedea pajiştea de sub cedri împroşcată la întâmplare cu narcise printre stânjeneii şi gladiolele care-şi aşteptau

rândul să înflorească.

Însă trupul îi era nemişcat, şi mâna cu tocul încremenit se oprise peste pagina scrisă. Hârtia era aşezată pe tăblia galbenă lustruită a pupitrului cel nou. Scaunul pe care şedea era şi el nou, ca şi întreaga încăpere cu pereţii albi, morţi, şi cu panelurile din imitaţie de lemn de stejar. Toată ziua soarele cădea peste ele, neîmblânzit de vreo umbră. În zilele de la începutul primăverii fusese plăcut când soarele intra, ca şi acum, prin fereastra dinspre apus şi peste tăblia biroului, unde o hiacintă albă înflorea într-un vas de ceramică lustruită, cafenie. Însă, aşa cum şedea acum privind pe fereastră un acoperiş dat cu catran, care absorbea căldura ca un burete şi o iradia apoi pe un zid de cărămidă, şi un pâlc de copaci zdrenţuiţi ridicându-şi spre cer flori meschine, sfioase, începu să se teamă de zilele lungi, fierbinţi de vară, cu soare peste acoperişul de deasupra lui; îşi amintea de biroul lui întunecos şi mirosind a mucegai, de-acasă, prin care i se părea întotdeauna că adie o briză, cu şirurile strânse de cărţi prăfuite şi niciodată clintite de la locul lor, care parcă emanau răcoare şi linişte chiar şi în zilele cele mai zăpuşitoare. Şi gândindu-se la aceasta, se pierdu iarăşi, departe de noutatea brutală în care i se afla trupul. Tocul începu să i se mişte iarăşi.

> „Poate curajul sufletesc este doar o palidă imitaţie a ceva care merită până la urmă osteneala, pentru cei atât de mulţi care scormonesc prin întuneric asemenea cârtiţelor sau bufniţelor, pentru care lumina unei lumânări este o pacoste. Dar nu pentru cei care duc cu ei liniştea, pacea, aşa cum flacăra lumânării poartă lumina. Eu m-am lăsat întotdeauna condus de cuvinte, dar s-ar părea acum să aş putea chiar să aduc liniştire propriei laşităţi dacă aş linguşi-o puţin. Mi-nchipui că n-ai să mai poţi să citeşti şi asta, ca de obicei, sau dac-ai citi-o n-ar însemna nimic pentru tine. Dar oricum, tu ţi-ai slujit scopul, tu încă neprihănită mireasă a liniştii..”

„Ai fost mai fericită în colivia ta, mai fericită?” se gândi Horace citind cuvintele pe care le scrisese şi prin care, ca de obicei, spăla rufele unei femei în casa alteia. O adiere subţire trecu deodată prin încăpere; se simţea în ea miros stins de salcâm sălbatic, dulceag, şi în adierea aceasta hârtia i se mişcă puţin pe tăblia biroului, trezindu-l, şi brusc, asemenea într-adevăr unuia trezit din somn, se uită la ceas, îl puse la loc şi scrise repede mai departe:

> „Ne pare bine că o avem pe micuţa Belle cu noi. Îi place aici; e-o familie întreagă cu fetiţe chiar alături de noi, o scăriţă de creştete cu codiţe peste care, trebuie să mărturisim, micuţa Belle domină puţin; le patronează, aşa cum e şi dreptul ei de întâi născută. Copiii schimbă totul într-o casă. Păcat că agenţii ăştia nu-s destul de deştepţi ca să închirieze case cu copii cu tot. Mai ales cu vreunul cum e micuţa Belle, atât de gravă, de strălucitoare, şi atât de, cum să spun, de fără legătură şi interes matură, înţelegi ce vreau să spun. Dar, în fond, tu nici n-o cunoşti prea bine, nu-i aşa? Însă ne pare tare bine amândurora c-o aveam aici cu noi. Cred că Harry...”

Tocul se opri şi, încă ţinându-l suspendat în aer, îşi căută vorbele care atât de rar îi lipseau, înţelegând acum în clipa aceasta că, dacă poţi să minţi în legătură cu alţii cu un fel de promptitudine spontană şi gata oricând de improvizaţii, ca să minţi în legătură cu tine însuşi se cere cumpănire şi o grijulie alegere a expresiilor. Pe urmă îşi privi iarăşi ceasul, tăie ultimele cuvinte şi scrise: „Belle îţi trimite dragostea ei, o, senino”, şi puse sugativa, împături repede scrisoarea într-un plic, scriindu-i adresa şi lipindu-i timbrul; se ridică apoi în picioare şi-şi luă pălăria. Dacă alerga, mai prindea încă trenul de patru.

2

În ianuarie, mătuşă-sa primi de la Bayard o scrisoare trimisă din Tampico; o lună mai târziu, din Mexico, o telegramă prin care-i cerea bani. Şi acesta fu ultima indicaţie pe care o dădu că s-ar fi gândit să stea în vreun loc anume de ajuns de mult ca să mai poată primi vreo scrisoare, deşi din vreme în vreme mai arăta, prin ilustrate colorate, pe unde mai fusese, aşa în felul lui posomorât şi brutal. În aprilie, ilustrata veni din Rio, urmată de o perioadă în care se părea că dispăruse complet şi pe care domnişoara Jenny şi Narcissa o petrecură liniştite acasă, zilele lor centrându-se cu placiditate asupra copilului aşteptat pe care domnişoara Jenny îl şi botezase John.

Domnişoara Jenny considera că, într-un fel, bătrânul Bayard îi trădase, săvârşise un fel de crimă de lezmaiestate faţă de strămoşii săi şi faţă de splendoarea plină de strălucire a sorţii familiei sale – murind, cum spunea ea, pur şi simplu „de dinăuntru în afară”. Aşa că tânărul Bayard era mai mult sau mai puţin în suspensie, nici carne, nici peşte cum s-ar zice, ajunsese să vorbească tot mai mult despre John. Curând după moartea bătrânului Bayard, într-o criză bruscă în care se apucase să mute şi să răstoarne lucrurile de la locurile lor şi căreia ea îi spunea curăţenie de iarnă, găsise printre relicvele mamei lui o miniatură reprezentându-l pe John, făcută de un pictor din New Orleans la vremea când John şi Bayard aveau opt ani. Domnişoara Jenny îşi aducea aminte că fusese câte una cu fiecare din ei şi i se părea că-şi mai aminteşte că le pusese bine deoparte când murise mama lor. Însă n-o mai găsea pe cealaltă. Aşa că-l lăsă pe Simon să strângă dezordinea pe care o iscase ea şi merse cu miniatura jos în birou unde şedea Narcissa, şi o examinară împreună.

Părul, chiar la vârsta aceea fragedă, îi era de un castaniu cu reflexe adânci, şi cam prea lung.

— Îmi amintesc de ziua aceea, prima, spuse domnişoara Jenny, când s-au întors amândoi acasă de la şcoală. Sângerau ca nişte porci, amândoi, pentru că se bătuseră cu alţi băieţi care spuseseră despre ei că-s ca nişte fetiţe. Mama lor i-a spălat şi i-a corcolit cum ştia ea, dar ei erau prea preocupaţi să se laude faţă de Simon şi de Bayard cum i-au aranjat ei pe ăilalţi ca să le pese prea mult. Ar fi trebuit să-i fi văzut pe ăilalţi – zicea întruna Johnny. Bayard a făcut explozie, bineînţeles; zicea că-i o ruşine, dracului, să scoţi un băiat pe stradă cu bucle pe spate şi până la urmă atâta a pisat-o pe biata femeie, că l-a lăsat pe Simon să-i tundă. Şi ştii ceva? Niciunul din ei nu a lăsat să i se atingă părul. Se părea că nu reuşiseră să-i bată chiar pe toţi, acolo la şcoală, şi că aveau de gând să-i silească pe toţi să spună că n-aveau decât să umble cu părul lung până la călcâie, dacă aşa aveau ei chef. Şi cred că asta au şi făcut, pentru că după alte două sau trei zile, tot aşa sângeroase, s-au întors acasă teferi şi fără zgârieturi şi l-au lăsat atunci pe Simon să le taie părul, şi în vremea asta mama lor şedea după pian, în salon, şi plângea. Şi asta a fost totul câtă vreme au mers la şcoală aici. Nu ştiu despre ce s-ar mai fi luat la bătaie cu alţii, după ce-au plecat la şcoală dincolo, dar au găsit ei pricină. Din cauza asta a trebuit să-i despărţim când erau în Virginia şi l-am trimis pe Johnny la Princeton. Au jucat zaruri sau mai ştiu eu ce ca să vadă care din ei să se lase eliminat, aşa-mi închipui, şi când Johnny a pierdut se întâlneau o dată pe lună la New Work. Am găsit în biroul lui Bayard nişte scrisori de la şeful poliţiei din New York către profesorii din Virginia şi Princeton în care le cerea să nu-i mai primească înapoi pe Johnny şi pe Bayard, şi pe care profesorii ni le-au trimis nouă. Şi odată Bayard a trebuit să plătească o amendă de o mie cinci sute de dolari pentru nu se ştie ce i-au făcut unui poliţist sau chelner, sau nu ştiu cui.

Domnişoara Jenny vorbea mai departe, dar Narcissa n-o mai asculta. Privea chipul pictat în miniatură. O privea de acolo faţa unui copil, şi era şi faţa lui Bayard, da, era de pe atunci faţa lui acolo, nu aroganţa aceea deznădăjduită pe care ajunsese s-o cunoască pe chipul lui Bayard, ci un fel de

spontaneitate francă, deschisă, caldă, generoasă; şi pe când Narcissa sta aşa ţinând ovalul micuţ în mână, în vreme ce ochii albaştri candizi o priveau liniştiţi de acolo şi din chipul lui întreg încadrat de bucle castanii, cu tenul limpede şi gura copilărească, strălucea ca o iradiere caldă, ceva dulce, bucuros, nestăpânit, înţelese cum nu mai înţelesese niciodată până atunci tragedia oarbă a întâmplărilor omeneşti. Şi în vreme ce stătea astfel nemişcată, cu medalionul în mână şi domnişoara Jenny credea că privea imaginea de acolo, ea de fapt îşi mângâia copilul pe care-l purta sub inimă cu toată constanţa trezită la viaţă a firii ei: era ca şi cum ar fi început să distingă de pe acum forma întunecată a destinului nefericit pe care şi-l luase asupră-şi, ca şi cum l-ar fi simţit în picioare lângă scaunul ei, aşteptând să-i vină vremea. „Nu, nu”, şopti dintr-un protest pătimaş, înconjurându-şi copilul cu val după val din puterea izvorând atât de bogată din ea însăşi pe care o strânsese zi după zi, înzestrându-şi meterezele cu garnizoane nevăzute. Îi părea chiar bine că domnişoara Jenny i-l arătase; era acum şi avertizată, aşa cum încercase să se înarmeze dinainte.

Între timp domnişoara Jenny vorbea mai departe de copil, spunându-i tot timpul pe nume – Johnny – şi îşi amintea întâmplări din copilăria celuilalt John, până când în cele din urmă Narcissa îşi dădu seama că domnişoara Jenny îi încurca pe amândoi; şi cu un fel de revelaţie a ororii, simţi că domnişoara Jenny îmbătrânea, că în sfârşit chiar şi inima ei bătrână şi neîmblânzită începea să obosească. A fost un şoc, pentru că nu se gândise niciodată la domnişoara Jenny în legătură cu bătrâneţea; fusese dintotdeauna austeră, dreaptă, spontană, lipsită de orice compromis, bună, dăruindu-se cu totul casei acesteia care nu era a ei şi în care fusese azvârlită atunci când propriile rădăcini, străine, dintr-un loc de undeva de departe, unde obiceiurile şi purtările şi chiar clima erau altele, fuseseră cu violenţă retezate; şi stăpânise casa aceasta cu o eficienţă neobosită, doar cu sprijinul unui negru ramolit, la fel de iresponsabil ca un copil mic.

Însă ştiuse să conducă această casă, ca şi cum bătrânul

Bayard şi tânărul Bayard ar mai fi fost în viaţă. Dar noaptea, când se aşezau în faţa focului în birou, la vremea când anul recâştiga forţe şi aerul nopţii pătrundea înăuntru iarăşi greu de mireasma de salcâm sălbatic, odată cu cântecul mierlelor şi cu toate presimţirile reînnoite, de dincolo de vreme, ale fărădelegilor primăverii, şi chiar şi domnişoara Jenny recunoştea că nu mai era nevoie de foc; când începea să vorbească, în clipele acelea Narcissa remarca faptul că nu mai povestea despre îndepărtata ei copilărie şi despre Jeb Stuart şi eşarfa lui purpurie şi despre roibul lui cu valtrap, şi despre mandolina lui, ci nu se mai depărta în timp dincolo de vremea copilăriei lui John şi a lui Bayard. Ca şi cum viaţa ei s-ar fi închis nu spre viitor, ci înspre trecut, ca un mosor desfăşurându-se.

Narcissa şedea mai departe, iarăşi senină în spatele bastioanelor ei acum apărate, ascultând, admirând mai mult decât oricând înainte spiritul acesta neîmblânzit, născut într-un trup de femeie dintr-o descendenţă de bărbaţi impulsivi şi temerari, şi după toate aparenţele numai pentru a-i îngriji pe bărbaţii aceştia până aveau să ajungă la capătul timpuriu şi violent al vieţilor lor, şi asta de-a lungul unei perioade de istorie în care fraţi şi soţi fuseseră ucişi dintr-o aceeaşi greşită întocmire a treburilor omeneşti; şi care văzuse, într-un coşmar niciodată vindecat, nici somn, nici trezie, cum temeliile vieţii ei fuseseră spulberate şi rădăcinile îi fuseseră sălbatic smulse din pământul unde i se odihneau strămoşii încrezători în sinceritatea oamenilor – o perioadă în care bărbaţii ei înşişi, cu toată nesocotinţa lor impulsivă şi dispreţuitoare, s-ar fi liniştit dacă rolurile lor ar fi fost pasive şi dacă ar fi ştiut că-i aştepta la capăt soarta. Şi se gândea cu cât era mai plină de splendoare vitejia şi curajul acela care nu-şi coborâseră niciodată tăişul săbiei spre duşmanii pe care sabia nu i-ar fi putut atinge vreodată; cu cât mai presus dăinuirea fără văicăreli a acelor niciodată cântate (da, şi niciodată plânse) femei, decât îngusta şi inutila splendoare a bărbaţilor care le acoperiseră pe ele cu uitarea. „Şi acuma, ea încearcă să facă din mine una ca ele; să facă din copilul meu un alt foc de artificii care să lumineze o clipă

pe cer, şi pe urmă să piară.“

Însă era senină din nou şi zilele îi căpătau un centru sigur, tot mai precis, pe măsură ce se apropia sorocul, şi glasul domnişoarei Jenny era doar un sunet, alinător, dar fără semnificaţie. În fiecare săptămână primea o scrisoarea ironică, galant-umoristică de la Horace; şi pe acestea le citea cu o detaşare liniştită – adică părţile pe care era în stare să le descifreze. Dintotdeauna scrisul lui Horace i se păruse greu de citit, şi unele părţi din ce putea descifra nu însemnau nimic pentru ea. Dar ştia, pe de altă parte, că el se aştepta la asta.

Pe urmă se făcu iarăşi, fără niciun fel de îndoială, primăvară, începură certurile primăvăratice anuale dintre domnişoara Jenny şi Isom, urmându-şi evoluţiile violente, dar inofensive, în grădină, sub fereastra ei. Scoseseră bulbii de lalele din pivniţă şi îi puseră în şir, Narcissa ajutându-i, dezgropară cu hârleţul celelalte răsaduri şi dezgropară trandafirii şi iasomia transplantată. Narcissa plecă cu maşina până la oraş, văzu primele narcise înflorind exploziv pe pajiştea părăginită, ca şi cum ea şi Horace ar mai fi stat încă în acea casă; îi trimise lui Horace o lădiţă cu flori din ele, şi mai târziu altele bătute. Dar după ce înfloriră gladiolele, nici nu se mai ducea pe acolo decât uneori după-amiaza târziu sau când se lăsa seara, şi atunci împreună cu domnişoara Jenny; se plimbau prin grădină, pe lângă tufele înflorite şi pe sub mierlele şi sturzii întârziaţi, pe aleile prelungi unde mai adăsta fără voie crepusculul, şi domnişoara Jenny încă vorbindu-i despre Johnny, amestecându-l pe cel încă nenăscut cu cel mort.

La începutul lui iunie, primiră o altă cerere de bani din partea lui Bayard venind din San Francisco, unde reuşise să se lase jefuit.

Domnişoara Jenny îi trimise banii. „Vino acasă″, îi telegrafie, fără să-i spună asta Narcissei.

— Acuma vine acasă, îi spuse apoi; ai să vezi dacă nu vine. Dacă nu pentru altceva, măcar ca să ne mai facă nouă sânge rău o vreme.

Însă o săptămână mai târziu el încă nu se întorsese, şi

domnişoara Jenny îi telegrafie din nou, de data aceasta o cablogramă de noapte. Însă atunci când telegrama i se expedie, el era deja la Chicago, şi când ea ajunse la San Francisco, el şedea în lumea saxofoanelor şi a femeilor boite şi a soţilor bătrâiori, la o masă încărcată cu pahare murdare şi pătată cu scrum de ţigară şi alcooluri vărsate pe margine, însoţit de alţi doi bărbaţi şi de o fată. Unul din aceşti bărbaţi era în uniformă şi avea aripi de pilot pe piept. Celălalt era un bărbat masiv în costum ieftin, ponosit, cu tâmple cărunte şi ochi imenşi, de vizionar. Fata era o făptură zveltă, prelungă, în aparenţă făcută mai mult din picioare, cu o gură îndrăzneaţă, roşie şi ochi reci, într-o rochie de dans ultramodernă; şi când alţi doi bărbaţi intrară în încăpere şi-i adresară cuvântul lui Bayard, ea tocmai era ocupată să-l îmbie să bea, cu o insistenţă doar uşor deghizată. Ea şi cu aviatorul dansau acum împreună, şi din când în când fata privea peste umăr spre locul unde şedea Bayard bând încontinuu, în timp ce bărbatul în haine soioase îi vorbea. Ea spunea:

— Mie mi-e frică de el.

Bărbatul în haine ponosite vorbea înainte, cu o iritare parcă biciuită de cineva din afară, folosind două şervete împăturite în lung cât să facă nişte fâşii înguste, ca să ilustreze ceva din ce spunea, şi vocea îi era răguşită şi nelalocul ei în vacarmul fără înţeles al trompetelor şi tobelor. Un timp Bayard îl ascultă absent, privindu-l cu ochi reci, însă acum fixa ceva sau pe cineva în cealaltă parte a încăperii, lăsându-l pe celălalt să vorbească înainte fără să-i mai dea atenţie. Bea fără încetare whisky cu sifon, ţinându-şi sticla la-ndemână. Mâna-i era de ajuns de sigură, însă faţa îi era de o paloare cadaverică şi se îmbătase de-a binelea; aruncându-i câte o privire, din când în când, fata îi spunea partenerului ei:

— Mi-e teamă, îţi spun. Doamne, nici nu mai ştiam ce să fac când ai venit tu şi cu prietenul tău. Promite-mi că n-ai să pleci să ne laşi aici.

— Ţi-e teamă? repetă ironic aviatorul, dar şi el privi peste umăr către faţa albă, arogantă a lui Bayard. Pariez că nici n-

ai nevoie de-un cal.

— Nu-l cunoşti, îi repetă fata, şi se încleştă de mâna lui, cramponându-se cu tot trupul înfiorat de al lui, şi chiar dacă braţul lui se încordă şi mâna îi alunecă puţin în josul spinării ei, asta se întâmpla în ascunzişul îngrămădelii în care erau cu toţii strânşi laolaltă; şi oarecum cu băgare de seamă, el spuse repede:

— Ia-o uşor, surioară; se uită acum înspre noi. L-am văzut cum i-a scos doi dinţi căpitanului ăluia din Australia care încercase să intre în vorbă cu fata cu care era el într-un bar din Londra acum doi ani.

Lunecară pe pista de dans până când trecură de cealaltă parte a orchestrei.

— De ce ţi-e aşa de frică? Nu-i indian; n-are să se dea la tine câtă vreme stai la locul tău. E totu-n regulă cu el. Eu îl ştiu de mult. E totdeauna prin locuri unde trebuie să te porţi cum trebuie, crede-mă.

— Tu nu ştii, repetă ea. Eu...

Muzica se opri cu tunet; în tăcerea bruscă, glasul bărbatului ponosit se auzi înălţându-se de la masa de alături:

— ... Aş fi putut să pun mâna pe unu' din piloţii ăştia galbeni de frică să...

Glasul i se înecă iarăşi în revărsarea vacarmului; voci de beţivi şi râsete ascuţite de femei şi scrâşnete de scaune târşâite pe duşumea, dar când se apropiară de masă, bărbatul cel ponosit tot mai vorbea cu gesturi biciuitoare, insistente, în vreme ce Bayard privea înspre cealaltă parte a încăperii, spre lucrul acela, oricare ar fi fost el, către care privea, şi-şi ridică paharul spre buze cu un gest sigur al mâinii. Fata se încleştă de braţul partenerului ei.

— Trebuie să m-ajuţi să ies de-aici, îl rugă, grăbită. Mi-e frică să plec cu el, îţi spun.

— Să iau drăguţa lui Sartoris? Nu-i el omul să-i faci aşa ceva, şi nici femeia care să-i facă asta nu e una pe care s-o scoţi pe uşă. Du-te mai bine la grădiniţa de copii, surioară. Pe urmă, impresionat de sinceritatea ei evidentă, mai spuse: Stai niţel, ce ţi-a făcut în fond?

— Nu ştiu. E-n stare să facă orice. A aruncat cu o sticlă

goală într-un agent de circulaţie tocmai când treceam cu maşina pe-aici. Trebuie să...

— Taci din gură! îi porunci el.

Bărbatul cel ponosit tăcu, ridicându-şi ochii nerăbdător. Bayard privea încă absent prin încăpere.

— Cumnatu-i acolo, spuse, articulând cuvintele rar şi cu grijă. Nu le spuneţi celor din familie. E pornit împotriva noastră. Noi i-am suflat nevasta.

Se întoarseră cu toţii să se uite la el.

— Unde? întrebă aviatorul şi făcu semn unui chelner. Haide-ncoace, Jack.

— Omul cu farul de diamante, spuse Bayard. Mare om. Numai că eu nu pot să stau de vorbă cu el. S-ar putea să mă şi pocnească. Da e-un prieten de-al meu cu el.

Aviatorul mai aruncă o privire într-acolo.

— S-ar zice că-i cu bunică-sa, spuse. Îl strigă iarăşi pe chelner, pe urmă spuse către fată: Mai vrei un cocteil? Ridică sticla, îşi umplu paharul, apoi pe-al lui Bayard, şi se întoarse către bărbatul ponosit. Dumneata ce vrei?

Bărbatul ponosit îi dădu la o parte nerăbdător sticla oferită.

— Uite-aici, şi ridică iarăşi şervetele strânse laolaltă. Diedrala creşte în proporţie cu presiunea atmosferică. Până sporeşte viteza, până la un anumit punct, înţelegi? Acuma, ce vreau eu să ştiu...

— Spune-le asta ălora din marină, camarade, îl întrerupse aviatorul. Am auzit acum vreo doi ani c-au născocit şi ei un aeroplan. Hei, chelner!

Bayard îl privea acum pe bărbatul cel ponosit cu o expresie posomorâtă.

— Tu nici nu bei, spuse fata, şi-l atinse pe aviator pe sub masă.

— Nu, o aprobă Bayard. De ce nu urci tu pe sicriul ăsta de avion, Monaghan?

— Eu? Aviatorul îşi lăsă paharul pe masă. Pe dracu'. Concediul meu e de abia luna viitoare. Îşi ridică iarăşi paharul. Uite, în cinstea vântului prielnic, spuse, şi fără rateuri.

— Da, îl aprobă Bayard, fără să-şi atingă paharul; faţa îi era palidă şi rigidă, din nou o mască de metal.

— Îţi spun că nu-i niciun pericol câtă vreme menţii viteza în punctul pe care ţi-l spun eu, spuse cu căldură bărbatul cel ponosit. Am încercat aripile cu tot felul de greutăţi, şi-am testat şi ridicarea şi mi-am verificat şi toate cifrele; tot ce-ai de făcut...

— Nu vrei să bei un pahar cu noi? insistă fata.

— Sigur că vrea, spuse aviatorul. Ascultă, ţi-aduci aminte de noaptea aia la Amiens când bruta aia masivă de irlandez, Comyn, a dărâmat Cloche-Clos suflând în fluierul sergentului ăluia de la uşă?

Bărbatul cel ponosit şedea pe locul lui, netezind şervetele împăturite pe masă în faţa lui. Pe urmă izbucni din nou, şi glasul îi era răguşit, înnebunit de intensitatea simţământului de zădărnicie pe care-l trăia:

— Am muncit şi-am slugărit, am cerşit şi m-am împrumutat, şi-acuma când am şi eu un aparat şi un inspector al guvernului, nu pot să fac şi eu un test pen'că voi, nişte blestemaţi de piloţi fricoşi, nu vreţi să vă urcaţi în el. Sunteţi aici o droaie care luaţi plată pentru ore de zbor şi staţi prin cârciumile hotelurilor şi beţi până nu mai puteţi. Voi, piloţii ăştia de peste ocean, şi marele vostru curaj! Nici nu-i de mirare că germanii...

— Taci din gură, îi spuse Bayard fără nicio inflexiune, cu vocea lui rece, precaută parcă.

— Tu nici nu bei, repetă fata. Nu vrei să bei?

Ridică paharul şi-şi atinse buzele de el şi apoi i-l întinse. Luându-i-l, el îi prinse mâna şi i-o ţinu apoi mai departe. Însă şi acum privea dincolo, în cealaltă parte a încăperii.

— Nu-i cumnat, spuse, e soţ vitreg. Nu. Cumnatul fratelui soţiei. Soţia era drăguţa fratelui nevestei. Acuma-i măritată. E gravidă. Norocos băiat!

— Ce dracu' tot spui? întrebă aviatorul. Hai încoace. Să bem dracului ceva.

Fata se trase mai departe de el, cât lungimea braţului ei. Cu cealaltă mână îşi ridică paharul spre gură, surâzându-i cu cochetărie scurtă şi înspăimântată. El îi reţinea încheietura

între degetele puternice, şi cum ea îl privea cu ochii mari deschişi, o trase, fără putinţă de a-i rezista, către el.

— Dă-mi drumul, se zbătea ea. Lasă-mă. Îşi puse paharul deoparte, şi cu mâna cealaltă încercă să-i desprindă degetele de pe încheietura braţului. Bărbatul cel soios stătea gânditor, mohorât, aplecat spre şervetele pe care şi le împăturise în faţă; aviatorul era cu totul absorbit de băutura lui. Lasă-mă, şopti ea iarăşi. Trupul i se răsucise în scaun şi-şi zvâcni repede mâna în afară, cu spaima că ar fi putut-o trage cineva de ea, şi o clipă rămaseră aşa să se uite unul la altul – ea cu spaimă mută, cu ochi mari; el, întunecat, privind-o pe după masca îngheţată a feţei sale. Pe urmă îi dădu drumul şi-şi trase scaunul îndărăt.

— Haide, vino-ncoace, spuse către bărbatul cel ponosit. Scoase un teanc de bancnote din buzunar şi lăsa una din ele lângă ea pe masă. Asta te duce până-acasă, spuse. Dar ea rămăsese nemişcată, frecându-şi încheietura pe care i-o strânsese el, pândindu-l fără să scoată o vorbă. Aviatorul în vremea asta privea interesat la lucrurile pe care le vedea în fundul paharului. Haide, repetă Bayard către bărbatul cel ponosit, şi celălalt se ridică în picioare şi-l urmă.

Într-un alcov mai departe şedea Harry Mitchell. Şi pe masa lui erau sticle şi pahare; el însuşi şedea acum prăbuşit în scaun, cu ochii închişi, şi capul chel, trandafiriu, lucea de transpiraţie în lumina becului. Alături de el era o femeie care se întoarse şi-l privi pe Bayard cu o disperare hărţuită, iluminată. Lângă ei era un chelner cu cap de călugăr, şi când Bayard trecu prin faţa lor, văzu că diamantul de la cravata lui Harry lipsea, şi le mai auzi glasurile învrăjmăşite, înăbuşite în vreme ce mâinile li se împleticeau, luptându-se pentru ceva care se afla acolo pe masă, acoperit de paravanul cu discreţie alcătuit al trupurilor lor. Când el şi însoţitorul său ajunseră la uşă, vocea femeii se ridică într-un acces de furie nestăpânită, în ţipăt ascuţit, isteric, curmat brusc, ca şi cum cineva i-ar fi pus mâna peste gură.

A doua zi, domnişoara Jenny plecă la oraş şi-i telegrafie

iarăşi. Dar la vremea când această telegramă îi era expediată, Bayard se afla într-un avion pe aerodromul militar din Dayton, iar bărbatul cel ponosit se agita febril în sus şi-n jos, prin jur, şi un grup de piloţi militari aşteptau într-o indiferenţă sobră ceva mai încolo. Avionul arăta ca oricare alt biplan, decât că nu se vedeau niciun fel de cabluri între aripile branşate şi carlingă printr-un sistem de arcuri; astfel că atunci când se afla la pământ deschiderea aripilor era minimă. Teoria după care fusese conceput astfel era că, odată stabilizat în zbor, diedrala avea să fie eliminată de viteză, iar când aparatul avea să aterizeze, presiunea laterală avea să sporească automat diedrala pentru a uşura manevrarea. Carlinga era plasată mult în spate spre coadă.

— De aici poţi să vezi aripile cum se îmbucă, spuse uscat bărbatul care-i împrumutase casca şi ochelarii. E-o pereche de aripi vechi, adăugă. Bayard îl privi cu răceală, fără ironie. Uite ce, Sartoris, spuse celălalt, eu zic să laşi dracului în pace lada asta. Sunt nebuni din ăştia – vin în fiecare săptămână cu câte-o găselniţă care, cică are să revoluţioneze aviaţia, cu câte-o cuşcă nouă care zboară singură – asta pe hârtie. Dar cum comandantul nu-i dă oameni s-o încerce (şi tu ştii foarte bine că noi încercăm aici orice are cea mai mică şansă), atunci poţi să fii sigur că-i o prostie.

Însă Bayard îi luase din mână casca şi ochelarii, şi pornise spre hangar. Ceilalţi îl urmară în grup, oprindu-se mai încolo, nemişcaţi, cu feţele ponosite, bătute de vânt, în vreme ce se încălzea motorul. Însă când Bayard se urcase şi-şi potrivise ochelarii, cel care i-i împrumutase se apropie şi-i puse ceva în poală.

— Uite, îi spuse repede. Ia asta.

Ea o jartieră de femeie. Bayard o ridică de pe genunchi şi i-o dădu îndărăt.

— N-am nevoie de ea, spuse. Îţi mulţumesc, oricum.

— De. Oi fi ştiind tu mai bine. Numai că, ai grijă, dac-o laşi să vină cu botu-n jos, atunci se cheamă că ţi s-a dus dracului toată chestia, poate mai puţin roţile.

— Ştiu, spuse Bayard, Am s-o ţin cu botul în sus. Bărbatul

cel ponosit veni în fugă, spunându-i ceva. Da, da, răspunse Bayard nerăbdător. Mi-ai mai spus o dată. Contact.

Un mecanic învârti elicea şi, în vreme ce avionul o pornise spre mijlocul pistei, bărbatul în haine ponosite încă se mai ţinea agăţat de marginea carlingii, fugind odată cu el şi strigând ceva. Bayard îi desprinse mâinile de pe fuzelaj şi dădu drumul la motor din plin. Când ajunse la capătul pistei şi întoarse spre vânt, celălalt alega încă spre el agitându-şi braţele. Bayard acceleră, aparatul zvâcni înainte şi când trecu pe lângă celălalt, rămas în mijlocul pistei, coada i se ridică şi avionul înainta acum în salturi prelungi; mai văzu o clipă braţele celuilalt agitându-i-se frenetic şi, când salturile se transformară în zbor, gura lui era larg deschisă.

Aripile strânse în V începură să se desfacă, şi Bayard conducea cu grijă căutând să câştige înălţime. Îşi dădea seama că exista un punct dincolo de care propria viteză avea să-l împiedice să-şi stabilizeze suprafaţa de plutire. Ajunsese la aproape două mii de picioare şi căută să întoarcă. Atunci constată că presiunea aripioarelor anula cu totul diedrala internă a avionului şi în schimb i-o dubla pe cea exterioară; înţelese astfel că se afla acum în situaţia cea mai critică în care fusese vreodată de la război încoace. Nu numai că aparatul îi scăpa de sub control, dar îşi şi ridică în sus coada ca o balenă plonjând în adâncuri şi indicatorul de viteză sări cu treizeci de mile peste limita maximă pe care i-o gândise constructorul. Venea cu botul în jos îndărăt spre aerodrom, într-un picaj nebunesc, şi atunci trase cât putu de manetă.

Vârtejul aripilor zvâcniră brusc şi Bayard împinse maneta la loc chiar în clipa când s-ar fi părut că au să se desprindă cu totul; ştiu atunci că doar viteza căderii îl mai împiedica să nu se prăbuşească de-a dreptul ca o umbrelă desfundată. Şi viteza aceasta creştea mereu; trecuse dincolo de aerodrom, aflat la vreo mie de picioare sub el. Trase iarăşi de manetă îndărăt, şi iarăşi vârtejul aripilor tresăriră; atunci îndreptă la loc maneta căutând să recâştige controlul asupra picajului. Aparatul îşi zvâcni iarăşi coada în sus într-un arc de cerc larg, însă de data aceasta aripile se desprinseră şi el îşi feri automat capul când una din ele îi trecu vâjâind peste

carlingă izbindu-se violent de coadă, desprinzând-o şi pe ea de la locul ei.

3

În ziua aceea se născu copilul Narcissei şi a doua zi Simon o aduse iarăşi cu trăsura pe domnişoara Jenny în oraş şi o lăsă în faţa poştei, stăpânind apoi caii care tropăiau şi-şi scuturau capetele într-o nelinişte elegantă, prin apăsarea furişă, abia simţită a frâielor; iar sub jobenul şi sub halatul său voluminos reuşea într-un fel să creeze impresia că de fapt se plimbă plin de demnitate, maiestuos, pe strada mare. Astfel îl găsi doctorul Peabody când trecu şi el pe stradă, în soarele de iunie, în hainele sale mototolite de alpaca, şi cu un ziar în mână.

— Parc-ai fi o broască, Simon, îi spuse. Unde-i domnişoara Jenny?

— Da, vă rog, îl aprobă Simon, da, da. Se bucură acum cu toţii şi se veselesc. A venit stăpânul cel mic. Da, a venit stăpânul cel mic şi sosesc iar vremurile bune.

— Unde-i domnişoara Jenny? repetă nerăbdător doctorul Peabody.

— E-acolo, înăuntru. Îi telegrafiază băiatului să vină acasă unde-i locu' lui.

Doctorul Peabody îi întoarse spatele şi Simon îl urmări din ochi, puţin descumpănit de apatia celuilalt în faţa acestui eveniment important. „O ia ca pe-un lucru de nimica, se gândi Simon cu glas tare, deziluzionat şi necăjit. Nu-i nimic. Îi trezim noi acuma pe toţi ăştia. Da, da, vin iar vremurile bune, sigur. Ca pe vremea lu' domnu John, când colonelu' era stăpânu' ăl tânăr şi negrii de peste tot s-au strâns în faţa porţii să le ureze doamnei şi lu' stăpânu' cel mic numai bine şi la mulţi ani." Şi-l privea pe doctorul Peabody intrând la poştă şi prin uşa de sticlă îl văzu apropiindu-se de ghişeul unde aştepta domnişoara Jenny cu textul telegramei.

„Vino acasă, idiotule, să-ţi vezi de familie, că, dacă nu, pun să te aresteze", spunea telegrama în scrisul ei ferm,

răspicat.

— Are mai mult de zece cuvinte, îi spuse funcţionarul, dar de data asta n-are a face. De data asta vine, ai să vezi. Sau dacă nu, trimit şeriful după el. Da, doamnă, spuse funcţionarul.

S-ar fi zis că înţelegea cu greutate mesajul, căci după o clipă îşi ridică ochii şi se pregătea să-i spună ceva, când domnişoara Jenny băgă de seamă că-l frământă ceva şi atunci îi repetă ea conţinutul.

— Şi n-ai decât să-l formulezi şi mai tare, dacă ai chef, adăugă.

— Da, doamnă, spuse el iarăşi şi se trase după ghişeul său.

Curând, curioasă şi nerăbdătoare, domnişoara Jenny se aplecă peste marginea ferestruicii cu o monedă de argint de un dolar între degete şi-l urmări cum numără a treia oară cuvintele cu o expresie de încurcătură şi grabă prefăcută.

— Ce-i, tinere? îl întrebă. N-ai să-mi spui că guvernul nu permite să vorbeşti de copii de o zi în telegrame?

Funcţionarul îşi ridică ochii.

— Da, doamnă, e bine, spuse în cele din urmă şi îi întinse dolarul şi când el rămase cu moneda în mână, domnişoara Jenny îl privi cu nerăbdare crescândă.

Doctorul Peabody se apropie şi-i puse mâna pe braţ.

— Hai cu mine, Jenny, spuse.

— Bună dimineaţa, spuse ea întorcându-se spre el când îi auzi vocea. De, era şi vremea să bagi şi tu de seamă. E primul Sartoris venit pe lume la care-ai întârziat cu o zi, de nu mai ştiu şi eu câţi ani, nu, Loosh? Cum îl aduc pe nebunu-ăla tânăr acasă, are să fie iar ca pe vremuri, vorba lui Simon.

— Da, mi-a spus Simon. Hai cu mine.

— Să-mi iau restul. Se întoarse iarăşi spre ghişeul după care funcţionarul rămăsese în picioare cu moneda într-o mână şi cu textul telegramei în cealaltă. Ce-i tinere? Nu-ţi ajunge-un dolar?

— Da, doamnă, spuse el, întorcându-şi privirea buimacă, îndurerată spre doctorul Peabody.

Doctorul Peabody se întinse greoi şi-i luă din mâini banii şi textul.

— Hai, Jenny, spuse iarăşi.

Domnişoara Jenny rămase o clipă nemişcată, în rochia ei de mătase neagră şi cu boneta aşezată corect pe creştet, privindu-l cu ochii ei bătrâni şi pătrunzători care văzuseră şi înţeleseseră atât de multe. Apoi porni dreaptă spre uşă, ieşi în stradă şi aşteptă până o ajunse el şi nu-i tremură nici mâna când o întinse să ia de la el ziarul împăturit. AVIATOR DIN MISSISSIPPI – scria cu majuscule mărunte, şi ea îi restitui ziarul îndată şi scoase din cordonul de la talie o batistă micuţă şi-şi şterse delicat degetele.

— N-am nevoie să mai citesc, spuse. N-ajung să fie daţi la ziar decât într-un singur fel. Ştiu că era pe undeva pe unde n-avea nicio treabă să fie, făcând ceva care nu era treaba lui să facă.

— Da, spuse doctorul Peabody.

O urmă până la trăsură şi o atinse stângaci cu mâna când ea urcă.

— Nu pune mâna pe mine, Loosh, pufni ea. Nu-s oloagă.

Însă el îi sprijini cotul în mâna lui uriaşă, blândă, până se aşeză: pe urmă cu pălăria în mână în vreme ce Simon potrivea halatul de pânză peste genunchii ei.

— Uite, spuse el, întinzându-i moneda de un dolar.

Ea o băgă la loc în poşetă, închise poşeta cu pocnet şi-şi şterse iarăşi degetele cu batista.

— Da, spuse. Pe urmă: Mulţumesc lui Dumnezeu că ăsta a fost ultimul. Pentru o vreme, cel puţin. Acasă, Simon!

Simon trona magnific pe capră, însă de data aceasta îşi permise să se îmblânzească puţin.

— Când vii şi 'mneatale să-l vezi pe stăpânu’ ăl mic, domnule doctor?

— Curând, Simon, răspunse el, şi Simon plescăi din limbă spre cai şi porni trăsura într-o curbă elegantă cu jobenul aşezat într-o parte şi biciul rezemat superb pe umăr.

Doctorul Peabody rămase în stradă – un bărbat masiv, diform, greoi ca un mistreţ, într-o haină de alpaca mototolită, cu pălăria într-o mână şi ziarul împăturit şi telegrama neexpediată în cealaltă, până când spatele drept, firav al domnişoarei Jenny şi boneta ei neîmblânzită, corect

aşezată pe creştet, îi pieriră din ochi.

Însă nu fusese ultimul. Într-o dimineaţă, o săptămână mai târziu, Simon fu găsit într-o colibă de negri din oraş cu capul lui cărunt zdrobit de o măciucă nu se ştie de cine mânuită.

— În casa cui? întrebă domnişoara Jenny la telefon.

În casa unei femei numite Meloney Harris, îi spuse glasul. Meloney... Mel... Chipul lui Belle Mitchell îi apăru în minte şi îşi aminti de mulatra cu boneţică şi şorţ, şi cu coapsele zvelte, lucioase, a cărei prezenţă dădea un anume farmec recepţiilor oferite de Belle şi care o părăsise pe Belle ca să deschisă un salon de cosmetică. Domnişoara Jenny îi mulţumi glasului şi închise telefonul.

— Păcătos bătrân, îşi zise şi intră în biroul bătrânului Bayard, şi se aşează la locul ei. Aşadar, acolo s-au dus banii de biserică pe care-i pusese el în circulaţie. Mă miram...

Şedea ţeapănă, neabătut de dreaptă în scaun, cu mâinile în poală. „Ei, ăsta chiar că e ultimul”, se gândi. Dar nu, nu s-ar fi putut spune că fusese cu adevărat un Sartoris; acesta avusese cel puţin umbra unui motiv raţional, pe când ceilalţi...

– Cred, îşi zise domnişoara Jenny, care de patruzeci de ani nu-şi petrecuse o singură zi în pat, cred c-am să mă îmbolnăvesc şi eu niţel.

Şi exact asta făcu. Se sui în pat, unde stătea sprijinită în perne, cu o boneţică frivolă de dantelă, şi nu îngădui nici unui doctor s-o vadă, cu excepţia doctorului Peabody, care veni o dată în vizită neprofesională şi rămase prosteşte lângă patul ei, în timp ce domnişoara Jenny îşi revărsa asupra lui necazurile de bolnavă şi mai ales iritarea reînnoită în ce priveşte eşecul lui cu alifia bătrânului Will Falls. Şi de acolo ţinea consilii zilnice cu Isom şi Elnora şi în clipele cele mai neaşteptate tuna şi fulgera, cu o vigoare întru nimic domolită de boală, de la fereastră, împotriva lui Isom şi a lui Caspey, aflaţi în curte.

Copilul şi muntele de femeie cu turban viu colorat care-l supraveghea, petreceau cea mai mare parte a zilei în camera

ei, şi curând veni şi Narcissa; şi toate trei petreceau ceasuri întregi într-un extaz murmurător, intonând parcă un coral al abnegaţiei, în vreme ce obiectul acestei devoţiuni dormea, digera, se trezea, se hrănea din nou şi iarăşi adormea.

— E-un Sartoris adevărat, spuse domnişoara Jenny, decât că-i un model îmbunătăţit. N-are expresia asta de nebun a lor. Cred că numele de Bayard a fost. Am făcut bine că i-am spus John.

— Da, spuse Narcissa, privindu-şi copilul adormit cu o seninătate gravă, liniştită.

Şi astfel zăcu domnişoara Jenny până se împlini vremea. Trei săptămâni, adică. Fixase data înainte de a se sui în pat şi se ţinu de ea cu încăpăţânare, refuzând chiar să se scoale ca să ia parte la botez. Ziua aceea căzu într-o duminică. Era spre sfârşitul lui iunie şi iasomia pătrundea în casă în valuri domoale, continue. Narcissa şi doica, acum cu un turban încă şi mai sărbătoreşte colorat, aduseseră copilul, îmbăiat şi împodobit, şi înmiresmat, în rochiţa de ceremonie, în camera ei să-l vadă, şi mai târziu le auzi plecând cu trăsura, şi liniştea se lăsă iarăşi asupra casei. Perdelele tremurau liniştite la fereastră şi toate miresmele paşnice ale verii intrau odată cu adierea însorită şi sunetele paşnice – păsări, undeva un clopot de duminică, şi glasul Elnorei, puţin mai sobru acum datorită doliului, dar tot puternic şi melodios în timp ce-şi vedea de pregătirile pentru masă. Cânta ceva trist, fără cuvinte, trebăluind prin bucătărie, dar se întrerupsese brusc când îşi întoarse capul şi o văzu pe domnişoara Jenny, parcă ceva mai firavă, dar corect îmbrăcată şi ţeapănă ca de obicei, apărând în prag.

— Donşoară Jenny! Ce faci aici? Du-te la loc în patu' matale. Stai să te-ajut.

Însă domnişoara Jenny intră cu pas ferm.

— Unde-i Isom? O întrebă.

— E-n hambar. Du-te la loc în pat. Am să te spun lu' donşoara Narcissa.

— Pleacă de-aici, spuse domnişoara Jenny. M-am plictisit

să tot stau în casă. Mă duc la oraş. Cheamă-l pe Isom!

Elnora protesta încă, însă domnişoara Jenny insistă cu răceală, şi atunci Elnora se duse până la uşă şi-l strigă pe Isom; pe urmă se întorse dând glas unor avertismente pesimiste. Curând apăru şi Isom.

— Uite, spuse domnişoara Jenny întinzându-i cheile. Scoate maşina.

Isom plecă şi domnişoara Jenny îl urmă mai încet. Elnora ar fi vrut s-o urmeze şi ea, cu îngrijorarea ei sumbră, însă domnişoara Jenny o trimise îndărăt la bucătărie; străbătu apoi curtea şi urcă în maşină alături de Isom.

— Vezi să conduci maşinăria asta cu grijă, băiete, îi spuse, că, dacă nu, te dau la o parte şi conduc eu.

Când ajunseră la oraş, dinspre turlele zvelte ridicându-se printre copaci către norii pufoşi, vărătici, se auzeau clopotele bătând leneş. La marginea oraşului, domnişoara Jenny îi spuse lui Isom s-o apuce pe o alee năpădită de iarbă, şi curând ajunseră la porţile de fier ale cimitirului.

— Vreau să văd dacă l-au aşezat bine pe Simon, explică. Nu mă duc la biserică astăzi. Destul am stat închisă între patru pereţi.

Gândindu-se numai la această vacanţă, simţea o plăcere blândă, ca un copil care fuge de la şcoală să se joace.

Locul de îngropăciune al negrilor era dincolo de cimitirul propriu-zis, şi Isom o conduse la mormântul lui Simon. Asociaţia de asistenţă din care făcuse parte Simon avusese grijă de el, şi după trei săptămâni moviliţa de pământ era încă acoperită de coroane cu florile scuturate, lăsând doar o masă putredă, desfrunzită, de tulpini şi de sârme liniştit cuprinse de rugină. Elnora sau altcineva fusese pe-aici înaintea ei şi mormântul era mărginit cu şiruri migălos întocmite de cioburi de sticlă colorată.

— Cred c-o să trebuiască să-i punem şi lui o lespede, spuse domnişoara Jenny cu glas tare, şi-l văzu pe Isom căţărându-şi picioarele îmbrăcate în salopetă în susul unui copac în jurul căruia se învârteau două păsări în cercuri zgomotoase. Ei, Isom!

— Da, vă rog.

Isom se lăsă ascultător să lunece la pământ şi păsările îl ameninţară de sus cu o ultimă izbucnire cicălitoare, obraznică. Intrară în secţiunea pentru albi şi treceau acum printre monumente purtând nume pe care ea le ştia bine, şi data săpate în goliciunea şi simplitatea paşnică a pietrei nepăsătoare. Ici-colo lespezile erau încununate cu urne simbolice sau cu porumbei şi înconjurate de cununi de verdeaţă, bine îngrijite, mai vie în contrast cu marmura îmbătrânită, şi cedrii întunecaţi din care se auzeau porumbei adevăraţi gângurind la nesfârşit. Din loc în loc jerbe de flori neofilite ardeau în culori vii printre şirurile de piatră albă şi neagră; curând John Sartoris îşi înălţă spatele de piatră şi gestul amplu în mijlocul unui pâlc de cedri, dincolo de care se auzea o pasăre chemând ascuţit, undeva în vale.

Mormântul lui Bayard era şi el o masă de flori ofilite, şi domnişoara Jenny îl puse pe Isom să le strângă şi să le ducă de acolo. Zidarii se pregătiseră să instaleze lespedea şi lespedea însăşi era acolo, acoperită de o pânză. Ridică pânza şi citi literele frumos săpate; Bayard Sartoris, 16 Martie 1893 – 11 Iunie 1920. Aşa era mai bine. Simplu: nu mai fusese niciun Sartoris care să inventeze cuvinte bombastice să le sape aici. Nu pot nici să zacă în pământ fără să se agite şi să facă paradă de ei înşişi. Alături de acest mormânt mai era o lespede, asemenea celeilalte, în afară doar de legenda de deasupra. Însă mâna Sartorişilor se simţea aici, în ciuda faptului că acolo nu era niciun mormânt sub ea să i se potrivească; şi asta o făcea să semene cu un glas lăudăros răsunând într-o biserică goală. Dar mai era ceva, ca şi cum duhul sălbatic, înveselit al celui care ştiuse să râdă atâta de moştenirea de glorie zadarnică, şi fără umor, şi patetică a familiei sale reuşise într-un fel, chiar dacă oasele îi zăceau într-un mormânt anonim dincolo de mări, să îmblânzească gestul arogant cu care îşi luaseră rămas-bun de la el:

LT. JOHN SARTORIS, R.A.F.
Căzut în luptă, 5 iulie 1918

L-am purtat pe aripi de vultur

Şi l-am adus înapoi la Mine.

O adiere uşoară trecu prin cedri ca un suspin prelung şi ramurile li se mişcară grave. Peste liniştea marmurelor risipite, porumbeii îşi murmurau inflexiunile la nesfârşit. Isom se reîntoarse, mai strânse un braţ de flori ofilite şi se îndepărtă cu ele.

Lespedea bătrânului Bayard era şi ea simplă, căci se născuse prea târziu pentru unul din războaie şi prea devreme pentru celălalt; ea se gândea acum ce glumă proastă îi făcuseră – interzicându-i putinţa de a face pe grozavul cu sabia în mână şi pe urmă refuzându-i privilegiul de a fi îngropat de nişte bărbaţi care i-ar fi născocit gloria zadarnică a războiului. Cedrii acoperiseră aproape mormântul fiului său John şi al nevestei lui John. Soarele mai ajungea la ele doar în împroşcări lichide, luminând fugar ici-colo marmura roasă de vreme; cu greu s-ar mai fi putut descifra inscripţiile. Însă ştia cum trebuiau să sune, căci acum le cunoştea virusul, inspiraţia şi exemplul celui care îi dominase pe ei toţi, imprimând peste locul acesta întreg, în care oamenii osteniţi de viaţă ar fi trebuit de fapt să se odihnească, o solemnitate pompoasă neavând de a face cu mortalitatea cu nimic mai mult decât ar fi avut de a face cititul cărţilor cu literele din care sunt alcătuite, şi alături de care lespezile soţiilor pe care ei le atrăseseră în orbita lor de aroganţă erau, în ciuda referinţelor genealogice pompoase, de fapt modeste şi sfioase, aşa cum e cântecul sturzilor pe lângă ţipătul de glorie al vulturului.

Bătrânul Bayard stătea pe un piedestal de marmură, în jiletca cu coadă şi cu capul descoperit, cu un picior uşor întins înainte şi o mână sprijinindu-i-se de o coloană de piatră de alături. Capul îi era ridicat puţin, în gestul acela de mândrie semeaţă care se repetase, generaţie după generaţie, cu o fidelitate fatală, cu spatele întors spre lume şi ochii adânciţi privind, peste valea unde trecea calea lui ferată, spre dealurile albastre, neschimbătoare din zare, şi încă, dincolo de ele, către întinderile nesfârşitului. Piedestalul şi efigia erau pătate de anotimpuri şi ploi şi soare

şi cu ce mai cădea de pe crengile cedrilor, iar literele, mândru săpate, erau acoperite de muşchi, dar încă lizibile:

COLONELUL JOHN SARTORIS, C.S.A.
1823 – 1876
Soldat, Om de Stat, Cetăţean al Lumii

Pentru luminarea omului a trăit
A murit din nerecunoştinţa omului
Opreşte-te o clipă, fiu al durerii; adu-ţi aminte de moarte.

Înscripţia aceasta provocase mânia familiei celui care-l ucisese; şi urmase un protest formal. Însă plecându-se în faţa opiniei publice, bătrânul Bayard îşi luase revanşa; pusese să se radă grosolan cu dalta cuvintele: „A murit din nerecunoştinţa omului”, şi adăugase dedesubt: „Ucis de mâna lui – Rediaw, 4 Sept. 1876“.

Domnişoara Jenny rămase o clipă gânditoare, siluetă firavă, dreaptă, înveşmântată în mătase neagră şi pe cap cu o bonetă micuţă, nepretenţioasă. Vântul adia printre cedri în suspine prelungi şi la intervale regulate, ca bătăile unui puls; glasurile triste, parcă fără speranţă, ale porumbeilor îşi repetau chemarea prin aerul însorit. Isom se întoarse după ultimul braţ de flori, şi privind peste peisajul acesta de marmură pe care tremurau umbrele amiezii, ea văzu un grup de copii jucându-se liniştiţi, cu gesturi cam ţepene, în hăinuţele lor bune, de duminică, printre morţii liniştiţi acum. Da, era ultimul dintre ei, se strânseseră acum în sfârşit în conclav solemn în jurul reverberaţiilor stinse ale poftelor lor arogante, şi pulberea din care fuseseră făcuţi li se risipea încet sub simbolurile păgâne ale gloriei lor zadarnice şi sub gesturile în care gloria asta înşelătoare fusese săpată în piatră dăinuitoare; îşi aminti de un lucru pe care i-l spusese Narcissa odată, despre o lume în care să nu existe bărbaţi, şi se întrebă dacă într-o astfel de lume există alei calme şi lăcaşuri străbătute de linişte; şi nu ştiu ce să-şi răspundă.

Isom se întoarse şi, când porniră spre ieşire, o strigă doctorul Peabody. Era îmbrăcat ca de obicei în pantalonii lui

boţiţi de pânză, cu jacheta lucioasă de alpaca şi pălăria fluturătoare de Panama, şi îl avea pe băiatul lui cu el.

— Ei, tinere, spuse domnişoara Jenny întinzându-i mâna tânărului Loosh.

Avea o faţă osoasă, cu trăsături marcate. Părul îi era răvăşit într-o clădăraie neagră, stufoasă şi ochii îi erau căprui, cu privirea dreaptă, deschisă; cu gura lui mare şi cu faţa urâtă avea un aer de blândeţe, de umor care inspira încredere. Era ciolănos şi îşi purta hainele cu stângăcie parcă; avea mâini mari, osoase, şi cu ele făcea operaţii delicate, cu îndemânarea unui vânător jupuind o veveriţă şi cu iuţeala unui prestidigitator. Trăia la New York unde se asociase cu un chirurg celebru, şi o dacă pe an, uneori de două ori, făcea câte o călătorie de treizeci şi şase de ore cu trenul, petrecea douăzeci de ceasuri cu tatăl său (pe care şi le treceau plimbându-se prin oraş sau pe câmpuri în trăsurica deşelată, ziua întreagă, şi stând pe verandă sau în faţa focului toată noaptea, de vorbă), apoi lua trenul iarăşi şi nouăzeci şi două de ceasuri mai târziu era înapoi la clinică. Avea treizeci de ani, singurul copil al femeii căreia doctorul Peabody îi făcuse curte timp de paisprezece ani înainte de a fi în stare să se însoare cu ea. Logodna aceasta durase toată vremea cât el doftoricise şi amputase mâini şi picioare la ţăranii de prin locurile pe care le colinda în aceeaşi trăsurică; adesea, după o despărţire de câte un an, lua calea lungă de patruzeci de mile ca să vină s-o vadă, doar ca să fie prins pe drum şi întors la patul de boală al unui copil, sau la locul unui accident, neavând răgaz decât să-i trimită un bileţel mâzgălit cu care să-şi treacă încă un an de absenţă.

— Ai venit iar acasă? îl întrebă domnişoara Jenny.

— Da, doamnă. Şi vă găsesc la fel de în puteri şi de frumoasă ca întotdeauna.

— Jenny e prea nervoasă ca să păţească altceva decât să se ofilească de la sine, spuse doctorul Peabody.

— Să nu uiţi că nu te las niciodată să te apropii de mine când nu mă simt bine, îi replică ea. Acuma, parcă văd c-o iei din loc cu primul tren, nu? îl întrebă pe tânărul Loosh.

— Da, doamnă, mi-e teamă să da. N-am încă vacanţă.

— Dac-o duci tot aşa, ai să-ţi petreci vacanţele în cine ştie ce azil de bătrâni, pe undeva. De ce nu veniţi la noi la masă, să-l vadă şi el pe băiat?

— Mi-ar face multă plăcere, spuse tânărul Loosh, numai că n-am timp să fac toate lucrurile pe care aş vrea să le fac, aşa că m-am decis să nu mai fac niciunul din ele. Şi pe lângă asta, trebuie să mă duc la pescuit după-masă, adăugă.

— Da, spuse tatăl său, şi să se apuce să taie bunătate de peşte cu briceagul ca să vadă cum se mişcă pe dinăuntru. Să-ţi spun ce-a făcut azi-dimineaţă: a pus mâna pe câinele ăla pe care l-a împuşcat Abe astă-iarnă şi i-a deschis piciorul şi i-a desfăcut ligamentele aşa de repede, că Abe nici nu şi-a dat seama ce-i face, şi nici măcar câinele nu şi-a dat seama ce face cu el decât când era prea târziu ca să se mai apuce să urle. Numai că ai uitat să tai mai adânc, să-i vezi şi sufletul, adăugă către fiul său.

— Nu ştii dacă n-are într-adevăr suflet, răspunse netulburat tânărul Loosh. Doctorul Straud a făcut experienţe cu electricitate; zice că el crede că sufletul...

— Prostii, îl întrerupse domnişoara Jenny. Mai bine dă-i un borcănaş cu alifie de a lui Will Falls să i-l ducă doctorului celuia, Loosh. Ei... Privi în sus spre soare. Eu mă duc. Dacă nu vreţi să veniţi la masă...

— Vă mulţumim, doamnă, răspunse tânărul Loosh.

Tatăl său spuse:

— L-am adus aici ca să-i arăt colecţia voastră. Nu mi-am închipuit că arătăm aşa de prost hrăniţi.

— Cum vreţi, răspunse domnişoara Jenny.

Se îndepărtă, şi ei rămaseră locului să-i privească spatele drept, până se pierdu printre cedri.

— Şi acum e încă unul, spuse gânditor Loosh. Încă unul care să crească şi să-şi ţină familia ca pe ace până reuşeşte în sfârşit să facă ce-aşteaptă cu toţii din partea lui să facă. De, poate că sângele Benbowilor să-l mai potolească puţin. E o familie de oameni liniştiţi; şi Horace care... şi n-are decât femei să aibă grijă de el...

Tatăl său mormăi:

— Nu uita că are şi sânge de Sartoris în el.

Domnişoara Jenny ajunse acasă cam obosită şi Narcissa o certă şi izbuti s-o convingă să se întindă puţin după-masă. Şi astfel aţipi şi dormi în vreme ce după-amiaza se stingea încet, şi se trezi când umbrele erau prelungi, la sunetul clapelor pianului venind încet de jos. „Am dormit toată după-amiaza”, îşi spuse cu un fel de consternare; dar mai rămase încă o vreme întinsă, şi perdelele tremurau încet, iar sunetele pianului urcau amestecate cu iasomia din grădină şi cu sporovăială de seară a vrăbiilor în duzii din curtea din spate. Se ridică, străbătu holul şi intră în camera Narcissei, unde dormea copilul în leagănul lui. Alături, doica moţăia liniştită. Domnişoara Jenny ieşi în vârful picioarelor, coborî scările, intră în salon şi îşi trase scaunul din spatele pianului. Narcissa se opri.

— Te-ai odihnit? întrebă. N-ar fi trebuit să faci aşa ceva astăzi dimineaţă.

— Prostii, replică domnişoara Jenny. Întotdeauna îmi face bine să-i văd pe idioţii ăia solemni zăcând acolo cu zicalele lor în marmură şi toate prostiile. Mulţumesc lui Dumnezeu că nu mai sunt alţii care să-mi mai dea bătaie de cap. Îmi închipui că Dumnezeu ştie ce face, şi totuşi... Hai, cântă ceva.

Narcissa se supuse, mângâind încet clapele, şi domnişoara Jenny stătu o vreme sa asculte. Seara aluneca pe nesimţite spre noapte; umbrele deveneau tot mai lungi în încăpere. Afară vrăbiile îşi continuau sporovăială. Din grădină mirosul iasomiei venea ca o respiraţie, şi curând domnişoara Jenny se trezi parcă şi începu să vorbească despre copil. Narcissa cânta liniştită mai departe, şi rochia ei albă, cu o fundă neagră în talie, era luminoasă în semiîntuneric, o luminiscenţă potolită, ca de ceară. Iasomia răsufla în valuri liniştite; vrăbiile tăcuseră, şi domnişoara Jenny vorbea prin umbrele amurgului despre micuţul Johnny, în vreme ce Narcissa cânta cu o neatenţie concentrată, ca şi cum n-ar fi vrut s-o asculte. Pe urmă, fără să se oprească şi fără să-şi întoarcă într-acolo capul, spuse:

— Nu e John. E Benbow Sartoris.

— Ce spui?

— Îl cheamă Benbow Sartoris, repetă ea.

Domnişoara Jenny rămase nemişcată o clipă. Alături, se auzea Elnora aşezând tacâmurile pentru cină.

— Şi crezi c-are s-ajute asta cu ceva? întrebă domnişoara Jenny. Crezi că poţi să-l schimbi pe vreunul din ei dacă le dai alt nume?

Muzica se auzea mai departe, blândă în amurg; amurgul era acum străbătut de fantasmele unor lucruri splendide, vechi, apăsate de nefericire. Şi dacă aveau splendoare de ajuns în ele, era sigur că se afla şi fantoma unui Sartoris printre ele, şi atunci era cert că totul avea să se încheie cu un dezastru. Pioni. Însă Cel care joacă şi jocul pe care El în joacă... Şi totuşi, trebuia să aibă şi-un nume pentru pionii aceştia ai lui. Dar poate jocul însuşi este Sartoris – un joc învechit, jucat cu pioni modelaţi prea târziu şi după un tipar vechi, mort demult, şi de care şi Cel care joacă, El însuşi, S-a plictisit. Căci este moarte în sunetul acestui nume, şi o fatalitate încărcată de splendoare, ca a unor stindarde argintii îndepărtându-se în amurg sau ca sunetul încet stingându-se al cornului pe calea spre Roncevaux.

— Şi tu crezi, repetă domnişoara Jenny, că, dacă-l cheamă Benbow, are să fie mai puţin Sartoris, blestemat şi nebun?

Narcissa cânta mai departe ca şi cum n-ar fi auzit-o. Pe urmă îşi întoarse capul şi, fără să-şi oprească mâinile, surâse spre domnişoara Jenny, încet, puţin visătoare, cu o detaşare senină şi totuşi plină de iubire. Dincolo de capul ridicat, drept, pierzându-se în umbră al domnişoarei Jenny, perdelele cafenii erau nemişcate; dincolo de fereastra deschisă spre înserare era un vis de liliac în care nu se mai simţea nicio adiere, zăgaz de linişte şi pace.

CUPRINS

Partea întâi.....2
1.....2
2.....25
Partea a doua.....48
1.....48
2.....75
3.....82
4.....103
5.....110
6.....132
Partea a treia.....156
1.....156
2.....174
3.....190
4.....197
5.....212
6.....222
7.....234
8.....247
9.....257
Partea a patra.....263
1.....263
2.....282
3.....295
4.....298
Partea a cincea.....342
1.....342
2.....345
3.....358